

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

Memorandwm Esboniadol

Yn ymgorffori'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol
a'r Nodiadau Esboniadol

Tachwedd 2016

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

Memorandwm Esboniadol Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)

Paratowyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru ac fe'i gosodir gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Datganiad yr Aelod

Yn fy marn i byddai darpariaethau Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), a gyflwynir gennyf i ar 7 Tachwedd 2016, o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Rebecca Evans AC

Gweinidog Iechyd y Cyhoedd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Yr Aelod Cynulliad sy'n gyfrifol am y Bil

7 Tachwedd 2016

CYNNWYS

Rhestr o'r talfyriadau

RHAN 1 – Memorandwm Esboniadol

1. Disgrifiad
2. Cymhwysedd deddfwriaethol
3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael
4. Ymgynghori
5. Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth
6. Aseiad Effaith Rheoleiddiol

RHAN 2 – Aseiad Effaith

7. Opsiynau, costau a manteision
8. Aseu cystadleuaeth ac effeithiau penodol
9. Adolygu ar ôl gweithredu

Atodiad 1 – Nodiadau Esboniadol

Atodiad 2 – Mynegai Rheolau Sefydlog

Atodiad 3 – Tabl Tarddiadau

Atodiad 4 – Tablau Crynodeb o'r Costau

Rhestr o Dalfyriadau

BCAP – Y Pwyllgor Darlledu ar Arferion Hysbysebu

BILI – Bwrdd Iechyd Prifysgol neu Fwrdd Iechyd Addysgu

BMA – Cymdeithas Feddygol Prydain

BTA – Cymdeithas Toiledau Prydain

CAP – Pwyllgor Arferion Hysbysebu

CCUHP – Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn

CLILC – Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru

CIEH – Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd

DfT – Yr Adran Drafnidiaeth

DMN – Dyfeisiau Mewnanadlu Nicotin

ECHR – Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol

EHO – Swyddog Iechyd yr Amgylchedd

EIA – Aseiad o'r Effaith Amgylcheddol

ENDS – Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin

FGM – Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod

FPN – Hysbysiad Cosb Benodedig

FTE – Cyfwerth ag Amser Llawn

GAG – Gwobr Ansawdd Genedlaethol

HIA – Aseiad o'r Effaith ar Iechyd

MHRA – Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd

NPV – Gwerth Presennol Net

NRT – Therapi Disodli Nicotin

OFT – Y Swyddfa Masnachu Teg

PNA – Aseiad o Anghenion Fferyllol

PSSRU – Uned Ymchwil Gwasanaethau Cymdeithasol Personol

QALY – Blynnyddoedd o fywyd wedi'u haddasu yn ôl ansawdd

RAN – Hysbysiad Camau Adfer

RIA – Aseiad Effaith Rheoleiddiol

RPO – Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad

RSO – Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad

RYO – Tybaco rhydd i'w rollo

TAN – Nodyn Cyngor Technegol

UGAEIC neu WHIASU – Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru

VOT – Gwerth amser

WHO – Sefydliad Iechyd y Byd

WNHSS – Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru

Rhan 1 – Memorandwm Esboniadol

1. Disgrifiad

1. Mae Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ('y Bil') yn defnyddio deddfwriaeth fel dull o wella ac amddiffyn iechyd a lles poblogaeth Cymru. Mae'n cynnwys cyfres o ddarpariaethau mewn meysydd annibynnol o bolisi iechyd y cyhoedd.
2. Er bod nifer o'r materion a nodir yn y Bil wedi bod yn destun trafod ers cryn amser, mae'r Bil hefyd yn ymateb i heriau iechyd newydd a rhai sy'n dod i'r amlwg. Gyda'i gilydd, y bwriad yw i'r darpariaethau fod o fudd cadarnhaol cronus i boblogaeth Cymru a cheisio sefydlu amgylchiadau sy'n ffafriol i iechyd da, ac a fydd yn caniatáu ar gyfer atal niwed i iechyd.
3. I grynhoi, mae'r Bil yn cynnig cyflwyno newidiadau sy'n:-
 - Ailddatgan cyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig, a rhoi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i ymestyn y cyfyngiadau ar ysmegu i fangreoedd neu gerbydau ychwanegol;
 - Gosod cyfyngiadau ar ysmegu ar dir ysgolion, tir ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus;
 - Darparu ar gyfer creu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Rhoi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i ychwanegu at y troseddau sy'n cyfrannu at Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yng Nghymru;
 - Gwahardd rhoi tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i unigolyn o dan 18 oed;
 - Darparu ar gyfer creu cynllun trwyddedu mandadol i ymarferwyr a busnesau sy'n cynnal "triniaethau arbennig" sef aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio;
 - Cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed;
 - Ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau a fydd yn pennu bod rhaid i gyrff cyhoeddus gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd mewn amgylchiadau penodedig;
 - Newid y trefniadau ar gyfer penderfynu ar geisiadau i fod ar restr fferyllol byrddau iechyd, i system sy'n seiliedig ar anghenion fferyllol cymunedau lleol;
 - Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol baratoi strategaeth leol i gynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau ar gyfer defnyddio cyfleusterau toiledau a fydd ar gael i'r cyhoedd; a
 - Galluogi 'awdurdod bwyd' dan Ddeddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013 i gadw derbynebaw cosb benodedig yn deillio o droseddau dan y Ddeddf honno, er mwyn gorfodi'r cynllun sgorio hylendid bwyd.

4. Mae'r materion sydd wedi eu cynnwys yn y Bil yn berthnasol i iechyd a lles corfforol ac iechyd a lles meddwl, ac felly dylid ystyried bod cyfeiriadau at iechyd y cyhoedd trwy'r Bil a'r Memorandwm Esboniadol yn cynnwys y ddwy agwedd hyn.

2. Cymhwysedd Deddfwriaethol

5. Mae gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ("y Cynulliad") y cymhwysedd deddfwriaethol i wneud y darpariaethau ym Mil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ("y Bil") yn unol â Rhan 4 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae darpariaethau perthnasol Deddf Llywodraeth Cymru 2006 wedi eu nodi yn adran 108 ac Atodlen 7.
6. Mae paragraffau 9, 12 a 15 o Atodlen 7 yn nodi'r pynciau canlynol y caiff y Cynulliad ddeddfu arnynt.

Paragraff 9 'Iechyd a Gwasanaethau Iechyd':

"Promotion of health. Prevention, treatment and alleviation of disease, illness, injury, disability and mental disorder. Control of disease. Family planning. Provision of health services, including medical, dental, ophthalmic, pharmaceutical and ancillary services and facilities. Clinical governance and standards of health care. Organisation and funding of national health service."

Paragraff 12 'Llywodraeth Leol':

"...Powers and duties of local authorities and their members and officers..."

Paragraff 15 'Lles Cymdeithasol':

"...Protection and well-being of children (including adoption and fostering) and of young adults..."

7. Mae'r pynciau uchod yn rhoi cymhwysedd i'r Cynulliad Cenedlaethol wneud y darpariaethau sydd wedi eu cynnwys yn y Bil. Mae Rhan 2 y Bil yn cynnwys darpariaethau sy'n dileu swyddogaethau cyn-gychwyn Gweinidog y Goron. Bydd y darpariaethau hynny o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad os yw'r Ysgrifennydd Gwladol yn cydsynio i'r darpariaethau o dan Ran 3 o Atodlen 7 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae trafodaethau â Llywodraeth y DU yn mynd rhagddynt gyda golwg ar gael y cydsyniad hwnnw. Mae Llywodraeth Cymru yn rhagweld y bydd trafodaethau ar faterion cydsynio yn dod i ben yn ystod Cyfnod 1.

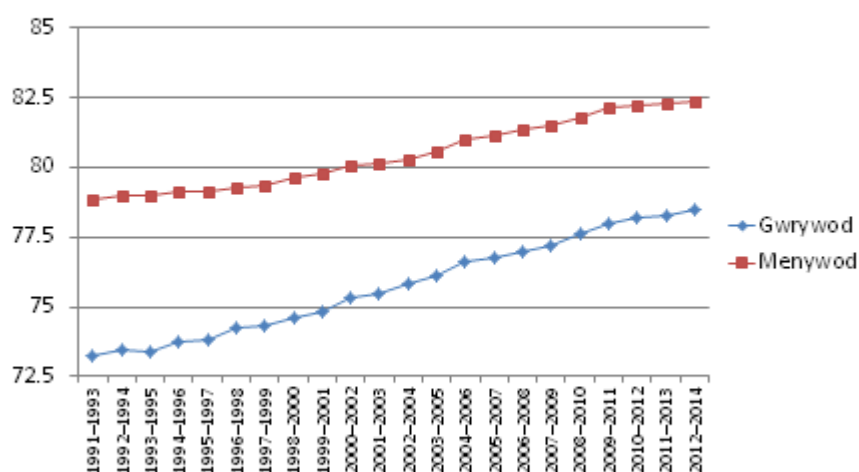
3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

Cyd-destun

8. Mae iechyd poblogaeth Cymru yn parhau i wella. Yn gyffredinol, mae pobl yn byw yn hirach ac yn mwynhau iechyd gwell nag erioed o'r blaen, a gellir gwneud mwy i fynd i'r afael â phroblemau iechyd. Mae disgwyliad oes yn parhau i wella ac mae'r bwlch rhwng dynion a menywod yn lleihau, er bod y bwlch rhwng yr ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig yn parhau i fod yn destun pryder.

Ffigur 1¹

Disgwyliad oes adeg geni yng Nghymru, yn ôl rhyw, 1991-1993 tan 2012-2014

Ffynhonnell: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

9. Er bod iechyd yn gwella, mae'n amlwg hefyd bod Cymru yn wynebu nifer o heriau penodol a sylweddol ym maes iechyd. Maent yn amrywio o heriau demograffig cyffredinol er enghraifft poblogaeth sy'n heneiddio, lefelau uchel o glefydau cronig ac anghydraddoldebau sy'n parhau mewn iechyd, i heriau mwy penodol a achosir gan ddewisiadau o ran ffordd o fyw a datblygiadau cyfoes mewn cymdeithas.
10. Mae blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer iechyd y cyhoedd yn eglur ac maent wedi eu nodi mewn dogfennau polisi allweddol gan gynnwys y fframwaith cenedlaethol iechyd y cyhoedd *Ein Dyfodol Iach*² a'r cynllun gweithredu strategol *Canlyniadau Tecach i Bawb*³ sydd â'r nod o leihau anghydraddoldebau iechyd. Mae gan Lywodraeth Cymru uchelgeisiau i sicrhau bod iechyd a lles pobl yng Nghymru yn gwella'n

¹ Ffynhonnell: Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

² Ein Dyfodol Iach – Papur Gwaith Technegol (2009) – Llywodraeth Cymru

³ Canlyniadau Tecach i Bawb (2011) – Llywodraeth Cymru.

<http://gov.wales/topics/health/publications/health/reports/fairer/?skip=1&lang=cy>

gyflymach, a bod y gwelliannau hynny'n cael eu rhannu'n fwy teg ar draws y boblogaeth. Wrth wireddu'r uchelgeisiau hyn mae Llywodraeth Cymru wedi dangos ei hymrwymiad parhaus i gymryd camau mewn amrywiaeth o dulliau, gan gynnwys trwy ddeddfwriaeth, i gynorthwyo i wella ac amddiffyn mwy ar iechyd pawb.

11. Mae'r modd y mae cymdeithas yn datblygu'n gyflym yn golygu ei bod yn fwy pwysig nag erioed i Lywodraeth Cymru fod yn effro i flaenoriaethau iechyd y cyhoedd sy'n dod i'r amlwg. Yn benodol, mae'n gynyddol hanfodol bod camau gweithredu, gan gynnwys camau deddfwriaethol, yn cael eu sbarduno gan agweddau ataliol er mwyn sicrhau bod cynaliadwyedd wrth wraidd yr agenda iechyd y cyhoedd.
12. Mae deddfwriaeth yn hanesyddol wedi gwneud cyfraniad pwysig at fynd i'r afael â materion iechyd y cyhoedd. Profwyd mai deddfwriaeth yw un o'r dulliau mwyaf pwerus sydd ar gael i lywodraethau wrth ymateb i heriau ym maes iechyd, yn rhai hen a newydd. Mae deddfwriaeth mewn meysydd mor amrywiol â'r gwaharddiad ar ysmegu mewn mannau caeedig cyhoeddus a gwregysau diogelwch mewn cerbydau wedi gwneud cyfraniad cadarnhaol sylweddol at iechyd y cyhoedd. Mae'r Bil yn ceisio ategu'r traddodiad cryf hwn.
13. Wrth gyflwyno'r Bil hwn, mae Llywodraeth Cymru'n rhoi'r pwyslais ar lunio amgylchiadau cymdeithasol sy'n hybu iechyd da, ac atal niwed diangen i iechyd, pan fo hynny'n bosibl. Yn rhan o'r agwedd hon, cydnabyddir hefyd bod gan unigolion gyfrifoldeb i ofalu am eu hiechyd eu hunain, a gweithredu mewn ffyrdd sy'n hybu eu lles corfforol a'u lles meddwl eu hunain.
14. Mae'r Bil yn mabwysiadu dull ataliol ym mhob un o'i ddarpariaethau ac felly mae'n gyson ag egwyddorion gofal iechyd darbodus. Mae'n gwneud hyn drwy geisio ymyrryd ar adegau sydd â photensial sylweddol o sicrhau buddion hirdymor, i iechyd unigolion ac o ran osgoi'r beichiau hirdymor a achosir gan afiechyd y gellid ei osgoi. Wrth wneud hynny mae'r Bil yn canolbwyntio hefyd ar ddiogelu iechyd a lles plant a phobl ifanc yng Nghymru yn y dyfodol.
15. Er na all un darn o ddeddfwriaeth ymdrin yn llawn â'r holl faterion sy'n effeithio ar iechyd y cyhoedd, mae'r Bil yn ceisio gwneud cyfraniad cadarnhaol trwy ddod â chyfres o gamau ymarferol at ei gilydd mewn meysydd penodol. Y bwriad yw iddo gael effaith gadarnhaol gronnsus ar iechyd a lles, ochr yn ochr â chyfres ehangach o gamau ar gyfer gwella iechyd, gan gynnwys camau deddfwriaethol eraill, a gwasanaethau, rhaglenni ac ymgyrchoedd ym maes iechyd y cyhoedd.
16. Mae'r dull gweithredu a ddilynir yn y Bil hefyd yn cyd-fynd â'r agwedd gyffredinol tuag at ddeddfwriaeth yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) a gyflwynwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2015. Mae hyn yn golygu ystyried pwysigrwydd cynnwys cymunedau; adlewyrchu amrywiaeth y boblogaeth; sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn gweithredu ar y

cyd; gwaith ataliol; ac ymyriadau cynnar. Mae egwyddorion o'r fath yn rhan annatod o iechyd y cyhoedd.

Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)

17. Mae strwythur y Bil wedi'i rannu fel a ganlyn:-

- Rhan 2: Tybaco a chynhyrchion nicotin, sydd wedi'i rhannu'n bedair pennod:-
 - Ailddatganiad o gyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig, yn ogystal â chyfyngiadau ar ysmegu ar dir ysgolion, tir ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus;
 - Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Pŵer i wneud rheoliadau i ychwanegu troseddau at y drefn Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad (RPO); a
 - Rhoi tybaco etc i bobl o dan 18 oed;
- Rhan 3: Triniaethau arbennig;
- Rhan 4: Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff;
- Rhan 5: Aseidiadau o'r Effaith ar Iechyd;
- Rhan 6: Gwasanaethau fferyllol;
- Rhan 7: Darparu toiledau; a
- Rhan 8: Amrywiol a chyffredinol.

18. Mae'r tudalennau canlynol yn disgrifio diben ac effaith pob un o'r rhannau. Mae pob rhan yn cynnwys cefndir cyffredinol y cynigion, y sefyllfa bresennol, diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael. Ni ddarperir adran ar wahân ar gyfer Rhan 2, Pennod 3 o'r Bil, sy'n ymdrin â gweithrediad cyffredinol Gorchymynion Mangreoedd o dan Gyfyngiad. Ceir ymdriniaeth fanwl o hyn mewn adrannau perthnasol o'r ddogfen sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.

Tybaco a chynhyrchion nicotin

19. Mae ysmegu tybaco yn achosi niwed difrifol i iechyd ysmegwyr a phobl nad ydynt yn ysmegu sy'n anadlu mwg pobl eraill. Mae'n parhau i fod yr un achos mwyaf o afiechyd a marwolaeth y gellid eu hosgoi yng Nghymru, gan achosi tua 5,450 o farwolaethau bob blwyddyn ymysg pobl 35 oed a throsodd⁴.

⁴ Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru (2012) – 'Tybaco ac iechyd yng Nghymru, 2012' – <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/tudalen/59878>

20. Mae'r baich sylweddol a achosir gan afiechyd o ganlyniad i ysmegu yn cyflwyno cost economaidd sylweddol i Gymru. Mae ymchwil yn dangos ei bod tua £302 miliwn o gost y flwyddyn i GIG Cymru drin afiechydon sy'n gysylltiedig ag ysmegu, ac amcangyfrifir bod y gost i economi Cymru oherwydd diwrnodau absenoldeb salwch ac egwylion ysmegu ychydig dros £90 miliwn y flwyddyn. Ysmegu yw un o brif achosion anghydraddoldebau iechyd hefyd, ac fe'i nodwyd yn un o brif achosion y bwlich mewn cyfraddau marwolaeth rhwng yr ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig⁵.
21. Gall plant ddechrau arbrofi ag ysmegu a dechrau ysmegu mor gynnar â chyfnod yr ysgol gynradd, neu gall ddiwydd yn hwyrach ym mywyd unigolyn ifanc. Dechreuodd dau o bob tri ysmygwr cyn eu bod yn 18 oed, a dechreuodd bron i 40% ysmegu'n rheolaidd cyn eu bod yn 16 oed⁶.
22. Mae'n amlwg bod pobl ifanc yn gallu datblygu dibyniaeth ar nicotin yn gyflym a gall fod yn amhosibl iddynt leihau'r risgiau yn sgil eu dibyniaeth oherwydd eu bod yn gaeth i dybaco. Dangoswyd bod ysmegu un sigarét yn ffactor risg i blant ddod yn ysmygwr rheolaidd hyd at dair blynedd yn ddiweddarach⁷. Hefyd, mae cyswllt rhwng dechrau ysmegu'n gynnar ac ysmegu'n drymach wedi hynny, lefelau dibyniaeth uwch, llai o debygolrwydd o roi'r gorau i ysmegu a chyfraddau marwolaeth uwch⁸. Mae ymyriadau i leihau'r niferoedd sy'n dechrau ysmegu ymhlith pobl ifanc yn allweddol felly er mwyn bodloni'r amcan cyffredinol o leihau cyffredinrwydd ysmegu.
23. Mae gwaith da wedi ei wneud yng Nghymru i sicrhau bod llai o bobl ifanc yn ysmegu, ac mae nifer y bobl ifanc 11-16 oed sy'n ysmegu o leiaf unwaith yr wythnos wedi gostwng o 13% ym 1998 i 4% yn 2014⁹. Mae cyfraddau ysmegu ymhlith oedolion wedi gostwng hefyd, o 23% yn 2010 i 19% yn 2015. Er hyn, mae angen gwneud mwy eto i gynyddu nifer yr oedolion sy'n llwyddo i roi'r gorau i ysmegu, gan barhau i atal pobl ifanc rhag dechrau ysmegu. Mae llawer o ysmygwr yn anhapus eu bod yn gaeth i dybaco. Roedd Arolwg Iechyd Cymru yn 2015 yn nodi bod 68% o ysmygwr yn dymuno rhoi'r gorau i'r arfer, a bod 41% wedi ceisio rhoi'r gorau yn ystod y flwyddyn flaenorol¹⁰.

⁵ ASH Cymru a Sefydliad Prydeinig y Galon Cymru (2013). The economic cost of smoking to Wales: a review of existing evidence.

⁶ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. General Lifestyle Survey Overview: A report on the 2011 General Lifestyle Survey. 2013. <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/ghs/general-lifestyle-survey/2011/rpt-chapter-1.html>

⁷ Fidler, JA et al. (2006) Vulnerability to smoking after trying a single can lie dormant for three years or more. Tobacco Control

⁸ Coleg Brenhinol y Meddygon (2010) Passive smoking and children. Llundain: Coleg Brenhinol y Meddygon.

⁹ <http://gov.wales/docs/caecd/research/2015/151022-health-behaviour-school-children-2013-14-key-findings-en.pdf>

¹⁰ <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?skip=1&lang=cy>

24. Yn 2012, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Gynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco¹¹ sy'n nodi strategaeth gynhwysfawr ar reoli tybaco, gyda'r nod o ddiogelu plant a phobl ifanc rhag effeithiau niweidiol tybaco ar iechyd a lleihau anghydraddoldebau mewn iechyd. Mae'r Cynllun Gweithredu ar Reoli Tybaco yn nodi gweledigaeth o gymdeithas ddi-fwg ar gyfer Cymru gyda tharged heriol o leihau lefelau ysmegu ymhlith oedolion i 16% erbyn 2020.
25. Mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r dull mwyaf effeithiol o reoli tybaco yw strategaeth gynhwysfawr sy'n cyfuno trethi uchel ar gynhyrchion tybaco, trefn reoleiddio ar gyfer hysbysebu a gwerthu tybaco, cyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus, amrywiaeth o fentrau wedi eu haddasu'n benodol i helpu ysmygwyr roi'r gorau, a mentrau i addysgu a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd¹².
26. Er bod llawer o ysmygwyr yn rhoi'r gorau heb ddefnyddio gwasanaethau a chynhyrchion rhoi'r gorau i ysmegu, cydnabyddir bod cynhyrchion nicotin yn gallu gwneud cyfraniad pwysig at helpu ysmygwyr i roi'r gorau yn gyfan gwbl, neu i ddefnyddio llai o gynhyrchion tybaco. Mae cynhyrchion nicotin yn cynnwys ffurfiau traddodiadol o therapi disodli nicotin (NRT) trwyddedig, fel patsys, gwm a losenni nicotin. Mae tystiolaeth gref ar gael ynghylch diogelwch defnyddio NRT ar y cyd ag ysmegu yn y tymor hir. Mae hynny'n awgrymu nad yw defnydd hirdymor o NRT yn arwain at gynydd mewn achosion o niwed, gan gynnwys problemau cardiofasgwlaidd neu ganser, yn ôl y dadansoddiad diweddaraf o'r canlyniadau 12.5 mlynedd o ddechrau'r astudiaeth.¹³
27. Mae dyfeisiau mewnanadlu nicotin (DMN), megis sigarêts electronig (e-sigarêts o hyn allan), yn ffurf newydd o gynnyrch nicotin. Diben y dyfeisiau hyn yw anweddu a chyflenwi cymysgedd cemegol i'r defnyddiwr. Mae hwn fel arfer yn cynnwys nicotin, propylen glycol a chemegion eraill. Mae'r dyfeisiau fel arfer yn cael eu gweithredu gan fatri ac yn gwresogi hylif fel y gall y defnyddiwr ei fewnanadlu. Cynigir DMNau mewn amrywiaeth o lefelau nicotin a rhyw 7,000 o flasau, gan gynnwys tybaco, menthol, ffrwythau, siocled a gwm swigod.
28. Mae mathau amrywiol o DMNau ar gael. Mae'r dyfeisiau cynharaf wedi eu dylunio i edrych fel sigarêts tybaco. Mae gan rai o'r dyfeisiau hyn olau ar y pen sy'n cynnwys pan fydd rhywun yn eu defnyddio ac yn edrych yn debyg i sigarét wedi'i chynnau. Mae'r dyfeisiau hyn yn cynnwys modelau untro na ellir eu hailwefru neu becynnau sigarét electronig y gellir eu hailwefru ac sy'n cynnwys cetrin wedi'u llenwi y gellir eu hamnewid. Mae modelau 'tanc' (sydd hefyd yn cael eu galw'n 'ysgrifbinnau fêpio' yn ddyfeisiau y gellir eu hailwefru. Mae ganddynt danc neu gronfa y mae'n rhaid ei llenwi gyda hylif

¹¹ Llywodraeth Cymru (2012) Cynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco. Caerdydd. Llywodraeth Cymru.

¹² Gilbert A., Cornuz J. (2003) Which are the most effective and cost-effective interventions for tobacco control? Copenhagen, Swyddfa Ranbarthol Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer Ewrop (Adroddiad Rhwydwaith Tystiolaeth Iechyd); <http://www.euro.who.int/document/e82993.pdf>

¹³ <https://www.nice.org.uk/guidance/PH45/chapter/9-The-evidence>

nicotin. Mae 'Mods' (neu ddyfeisiau anweddu personol datblygedig) yn fodolau tanc mwy cymhleth y gellir eu haddasu â llaw, er enghraifft, addasu'r foltedd ar y ddyfais.¹⁴ Mae ffigur dau isod yn dangos enghreifftiau o wahanol gynhyrchion sydd ar gael ar hyn o bryd, ond mae llawer mwy na'r rhain ar y farchnad ac maent yn esblygu'n barhaus.

Ffigur 2¹⁵

Cynnyrch	Disgrifiad
<p>E-sigarét untro</p> 	<p>Dyfais siâp sigarét sy'n cynnwys batri a chetrisen sy'n cynnwys atomeiddiwr i wresogi sylwedd (â nicotin neu beidio). Nid oes modd ei ailwefru na'i ail-lenwi a'r bwriad yw ei daflu ar ôl i'r cynnyrch beidio â chynhyrchu aerosol. Gwelwir hwn weithiau'n e-hookah.</p>
<p>E-sigarét y gellir ei hailwefru</p> 	<p>Dyfais siâp sigarét sy'n cynnwys batri sy'n cysylltu ag atomeiddiwr a ddefnyddir i wresogi sylwedd sydd fel arfer yn cynnwys nicotin. Mae'n aml yn cynnwys elfen sy'n rheoleiddio hyd y pwff a/neu sawl pwff y gellir ei gymryd un ar ôl y llall.</p>
<p>E-sigarét maint canolig ar ddull ysgrifbin y gellir ei ailwefru</p> 	<p>Mae'n fwy na sigarét, ac mae'r batri'n aml yn un â mwy o gapasiti. Gallai gynnwys cetrissen sydd eisoes wedi ei llenwi neu getrisen y gellir ei hail-lenwi (a elwir yn aml yn clearomizer). Yn aml mae gan y dyfeisiau hyn swits sy'n galluogi'r defnyddiwr i reoleiddio hyd pob pwff a pha mor aml y mae'n cymryd pwff.</p>
<p>E-sigarét fawr y gellir ei hailwefru, ar ddull tanc</p> 	<p>Mae'n llawer mwy na sigarét ac mae gan y batri fwy o gapasiti. Fel arfer mae'n cynnwys cetrissen fawr y gellir ei hail-lenwi. Mae'n aml yn cynnwys switsys a chas ar gyfer addasu capasiti'r batri. Gellir ei haddasu'n rhwydd.</p>

¹⁴ Papur briffio ASH ar sigarêts electronig. Chwefror 2016.

http://www.ash.org.uk/files/documents/ASH_715.pdf

¹⁵ Papur cefndir ar e-sigarêts (Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin), Rachel Grana, PhD MPH; Neal Benowitz, MD; Stanton A. Glantz, PhD. Center for Tobacco Control Research and Education, Prifysgol California, San Francisco, Canolfan sy'n Cydweithio â Sefydliad Iechyd y Byd ar Reoli Tybaco. Paratowyd ar gyfer menter di-dybaco Sefydliad Iechyd y Byd, Rhagfyr 2013.

29. Mae'r Asiantaeth Rheoleiddio Meddyginiaethau a Chynhyrchion Gofal Iechyd ('MHRA') wedi bod yn derbyn ceisiadau am drwyddedau i ddefnyddio DMNau fel meddyginiaethau ers Mehefin 2013¹⁶. Mae Llywodraeth Cymru'n deall bod nifer o geisiadau wedi cael eu gwneud. Rhoddwyd trwydded feddyginiaethol ar gyfer dyfais mewnanadlu nicotin ym mis Medi 2014.¹⁷ Rhoddodd yr MHRA drwydded ar gyfer e-sigarét am y tro cyntaf ym mis Tachwedd 2015¹⁸. Bydd cynhyrchwyr DMNau sy'n cael trwyddedau meddyginiaethol yn gallu gwneud honiadau cysylltiedig ag iechyd ynghylch eu cynnyrch. Ni fydd cynhyrchwyr sy'n gwerthu'r cynhyrchion fel nwyddau traul yn gallu gwneud honiadau o'r fath.
30. Yn y blynyddoedd diwethaf, mae cynnydd sylweddol wedi bod yn ymwybyddiaeth y cyhoedd o DMNau. Cafwyd nifer o raglenni noddi ac ymgyrchoedd hysbysebu amlwg, yn ogystal â sylw sylweddol ar y cyfryngau sydd wedi helpu i wneud y dyfeisiau'n fwy poblogaidd. Mae ASH England¹⁹ yn amcangyfrif bod nifer yr oedolion sy'n defnyddio DMNau ym Mhrydain wedi cynyddu bedair gwaith ers 2012, o 700,000 i 2.8 miliwn.
31. Ers Hydref 2015, mae wedi bod yn drosedd yng Nghymru a Lloegr i werthu DMNau penodol i unigolion o dan 18 oed ac i oedolyn brynu DMNau ar ran unigolyn o dan 18 oed²⁰.
32. Yn ôl yr astudiaeth Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol yng Nghymru 2014, mae 12% o bobl ifanc 11-16 oed wedi rhoi cynnig ar ddefnyddio e-sigarét, ac mae'r ganran yn cynyddu i 22% ar gyfer disgyblion Blwyddyn 11. Roedd y gyfran hon yn cynyddu'n raddol gydag oed yn achos bechgyn a merched, ond nid oedd yn amrywio yn ôl cyfoeth y teulu²¹. Yn ôl astudiaeth ASH Cymru yn 2016 o ymwybyddiaeth a defnydd pobl ifanc 18 oed ac iau o e-sigaréts, roedd nifer fawr o'r bobl ifanc a gymerodd ran yn yr arolwg yn ymwybodol o e-sigaréts, gydag ychydig dros 90% ohonynt yn dweud eu bod yn gwybod beth oedd e-sigarét cyn cwblhau'r arolwg. Roedd defnyddio e-sigaréts yn fwy cyffredin ymysg ymatebwyr a oedd yn arfer ysmegu tybaco yn y gorffennol neu'n ysmegu tybaco adeg yr arolwg. Allan o'r 570 o bobl ifanc nad oeddent erioed wedi ysmegu sigaréts tybaco, roedd 11% wedi defnyddio e-sigarét ac roedd y mwyafrif o'r rhain wedi defnyddio e-sigarét unwaith yn unig. Dim ond 1.1% o'r bobl ifanc nad oeddent wedi ysmegu tybaco erioed oedd yn defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd (fwy nag unwaith y mis). O ran ymatebwyr nad oeddent erioed wedi defnyddio e-sigarét, roedd y ganran yn llawer is ymysg ymatebwyr o ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru

¹⁶ <http://www.mhra.gov.uk/Safetyinformation/Generalsafetyinformationandadvice/Product-specificinformationandadvice/Productspecificinformationandadvice%E2%80%9393M%E2%80%9393T/NicotineContainingProducts/index.htm>

¹⁷ <http://www.kindconsumer.com/products/voke-inhaler-technology>

¹⁸ <http://www.mhra.gov.uk/home/groups/par/documents/websiteresources/con616843.pdf>

¹⁹ *Use of electronic cigarettes (vapourisers) among adults in Great Britain*. Mai 2016.

http://www.ash.org.uk/files/documents/ASH_891.pdf

²⁰ The Nicotine Inhaling Products (Age of Sale and Proxy Purchasing) Regulations 2015 <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/895/contents/made>

²¹ <http://gov.wales/docs/caecd/research/2015/151022-health-behaviour-school-children-2013-14-key-findings-cy.pdf>

(48.6%) o gymharu â'r ymatebwyr o ardaloedd lleiaf difreintiedig Cymru (75.4%). Cafwyd nifer o resymau dros ddefnyddio e-sigaréts gan y rhai a gymerodd ran yn yr arolwg. Roedd rhai eisiau gwybod sut flas oedd arnynt ac eraill yn eu defnyddio oherwydd bod ffrindiau'n eu defnyddio. Allan o'r ymatebwyr a ddywedodd eu bod wedi defnyddio e-sigaréts a thybaco rywbryd neu'i gilydd, roedd 90% wedi defnyddio tybaco yn gyntaf.²²

33. Mae'r Bil yn cynnwys nifer o elfennau sy'n gwneud cyfraniad cronus i reoli tybaco. Rhoddir gwybodaeth fanwl yn y paragraffau canlynol am ddiben pob elfen a'r effeithiau y bwriedir iddi eu cael. Bydd darpariaethau'r Bil hefyd yn gweithio ar y cyd â chyfres eang o gamau presennol a rhai sydd wedi eu cynllunio ar lefel Cymru, y DU ac Ewrop, megis Rheoliadau Tybaco a Chynhyrchion Cysylltiedig 2016²³ a Rheoliadau Pecynnu Safonol ar gyfer Cynhyrchion Tybaco 2015²⁴, a ddaeth i rym ar 20 Mai 2016.
34. Dros amser disgwylir i'r camau a gynigir, ynghyd â rhaglenni anneddfwriaethol, effeithio ar ymwybyddiaeth pobl o'r ffactorau iechyd sy'n gysylltiedig â chynhyrchion tybaco, ac i hynny yn ei dro yn arwain at newid mewn ymddygiad. Bydd llai o bobl ifanc yn dechrau ysmegu a bydd rhai oedolion yn llwyddo i roi'r gorau i ysmegu. Disgwylir y bydd llai o bobl yn ysmegu a/neu y bydd pobl yn ysmegu llai o ganlyniad i hyn.

Cyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig; ac ar dir ysgolion, tir ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus

Cefndir

35. Cyflwynwyd deddfwriaeth i wahardd ysmegu mewn mannau cyhoeddus caeedig yng Nghymru yn 2007²⁵ i ddiogelu'r cyhoedd rhag y niwed sy'n gysylltiedig â mwg pobl eraill. Mae'r gwaharddiad ar ysmegu wedi bod yn llwyddiant i iechyd y cyhoedd. Mae ymchwil a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn dangos bod ansawdd yr aer wedi gwella'n sylweddol mewn mannau cyhoeddus caeedig ers i'r gwaharddiad ar ysmegu gael ei gyflwyno²⁶. Mae nifer y bobl nad ydynt yn ysmegu sy'n gorfod mewnanadlu mwg pobl eraill wedi gostwng hefyd, o 66% yn 2005-06 i 42% yn 2007, ac mae wedi aros yn weddol gyson ers 2008²⁷.

²²http://www.ashwales.org.uk/assets/factsheets-leaflets/ASHWales_EcigReport2016_Final.pdf

²³<http://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/2016/507/contents/made>

²⁴<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukdsi/2015/9780111129876>

²⁵ Deddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Mangreoedd etc Di-fwg (Cymru) 2007 (O.S. Rhif 2007/787 (Cy.68)) a ddaeth i rym ar 2 Ebrill 2007.

²⁶<http://gov.wales/topics/health/improvement/smoking/legislation/ban/?skip=1&lang=cy>

²⁷ Tybaco ac Iechyd yng Nghymru 2012 – <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/tudalen/51062>

36. Daeth papur²⁸ a gyhoeddwyd yn ddiweddar i'r casgliad y gallai deddfwriaeth ddi-fwg helpu i leihau nifer y bobl ifanc yn eu harddegau sy'n dechrau ysmegu. Mae'r dystiolaeth yn gryfach yn achos merched o gymharu â bechgyn. Roedd hefyd yn awgrymu y gallai natur gynhwysfawr deddfwriaeth o'r fath wneud ysmegu yn llai normal.
37. Mae normaleiddio'n golygu rhywbeth mwy na nifer y bobl sy'n ysmegu. Mae'n ymwneud â derbyn ymddygiad penodol fel rhan o gymdeithas arferol a rhyngweithio cymdeithasol, bod yn beth cyffredin ymysg cyfoedion a bod yn rhywbeth hawdd i gael gafael arno ac i'w wneud. Mae lleihau'r cyfleoedd i ysmegu a'i gwneud yn anos i bobl ysmegu yn helpu i herio'r syniad fod ysmegu'n ymddygiad normal²⁹ ac mae'n gwneud ysmegu'n llai derbyniol o safbwynt cymdeithasol.³⁰
38. Ar un adeg, roedd ysmegu'n beth normal ymysg y rhan fwyaf o bobl mewn cymdeithas. Erbyn hyn, mae'n mynd yn fwy anghyffredin. Mae hyn o ganlyniad i sawl mesur – mae wedi cymryd llawer o flynyddoedd i ddod â'r gyfradd i lawr o dros 80% o ddynion a 40% o ferched ar ôl y rhyfel i 21% o ddynion a 18% o ferched yn Arolwg Iechyd Cymru yn ddiweddar.³¹
39. Byddai gosod cyfyngiadau ar ysmegu mewn mannau nad ydynt yn gaeedig, sef tir ysbytai, tir ysgolion a meysydd chwarae cyhoeddus i blant, yn cyd-fynd â'r sail resymegol i'r polisi o barhau i wneud ysmegu yn beth llai normal. Byddai'n golygu bod llai o gyfleoedd i'r weithred o ysmegu gael ei gweld. Mae Rheoliadau 2007³² wedi dangos pa mor effeithiol yw polisiau di-fwg o ran gwneud ymddygiad cysylltiedig ag ysmegu yn llai normal, er bod y cyfyngiadau hynny'n berthnasol i fannau caeedig a sylweddol gaeedig yn unig.
40. Mae'r mwg sy'n dod o sigarêts ac sy'n cael ei chwythu allan gan ysmygwyr yn cynnwys mwy na 50 o gemegion sy'n cael eu cydnabod fel carsinogenau, yn ogystal â llawer o gyfryngau llidus gwenwynig³³. Mae dystiolaeth wyddonol wedi cael ei chasglu sy'n dangos bod dod i gysylltiad â mwg pobl eraill yn gallu arwain at ganlyniadau iechyd niweidiol, gan gynnwys cyflyrau anadlol mewn plant ac oedolion, clefyd cardiofasgwlaidd aciwt a chanser yr ysgyfaint. Er bod y rhan fwyaf o'r dystiolaeth yn seiliedig ar gysylltiad tymor hir, ceir rhai astudiaethau sy'n adrodd

²⁸ Has Childhood Smoking Reduced Following Smoke-Free Public Places Legislation? A Segmented Regression Analysis of Cross-Sectional UK School-Based Surveys. Srinivasa Vittal Katikireddi, Geoff Der, Chris Roberts, Sally Haw. Nicotine & Tobacco Research Advance Access, cyhoeddwyd Chwefror 24, 2016.

<http://ntr.oxfordjournals.org/content/early/2016/02/22/ntr.ntw018.full.pdf+html>

²⁹ Alesci N, Forster J a Blaine T. Smoking visibility, perceived acceptability, and frequency in various locations among youths and adults. Preventive Medicine 2003;36(3):272-81. Ar gael yn: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12634018>

³⁰ Song A a Glantz S. Pushing secondhand smoke and the tobacco industry outside the social norm to reduce adolescent smoking. Journal of Adolescent Health 2008;43(4):315–17. Ar gael yn: [http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(08\)00235-8/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(08)00235-8/fulltext)

³¹ <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?lang=cy>

³² Rheoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007 (O.S. Rhif.2007/787 (W.68))

³³ <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/secondhandsmoke/fullreport.pdf>

ynghylch effeithiau yn dilyn cysylltiad tymor byr â thybaco, er enghraifft pobl nad ydynt yn ysmegu yn cael llygad boenus neu lid ar y system anadlu.³⁴ Mae astudiaethau o'r fath yn dangos y gall hyd yn oed ychydig o gysylltiad a chysylltiad tymor byr â mwg pobl eraill achosi effeithiau niweidiol sylweddol ar y system anadlu ddynol.³⁵

41. Y consensws, felly, yw nad oes lefel ddiogel o gysylltiad â mwg pobl eraill. Er bod rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud o ganlyniad i weithredu gwirfoddol mewn amgylcheddau di-fwg nad ydynt yn gaeedig, ceir awgrymiadau mai deddfwriaeth gynhwysfawr yw'r unig ffordd o wneud cynnydd sylweddol i amddiffyn iechyd y cyhoedd.

42. Mae adroddiad diweddar gan Goleg Brenhinol y Meddygon³⁶ yn datgan: *“Children may also be less likely to grow up thinking that smoking is a normal or aspirational adult behaviour if they were exposed less to smoking behaviour among adults in their everyday lives, which could be achieved by extending smoke-free policies to outdoor areas, e.g. at school gates, play areas, town centres and other areas where smokers congregate in view of children. Making hospital premises completely smoke-free generates an opportunity to initiate and support cessation among the many smokers, and their visitors, who use hospital services.”*

43. Yn yr Eidal, mae'r rhan fwyaf o'r boblogaeth o blaid ymestyn gwaharddiadau cyfredol ar ysmegu mewn mannau awyr agored penodol³⁷. Mae'r ganran sydd o blaid tir ysgol di-fwg yn 85.9% a'r ganran sydd o blaid mannau awyr agored di-fwg o amgylch ysbytai yn 79.9%. Roedd ymchwil pellach³⁸ a wnaed yn Ne Awstralia yn dangos bod lefel y gefnogaeth i wahardd ysmegu ar feysydd chwarae plant yn 94.8% cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym, ac fe gynyddodd i 97.8% wedi i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Daeth adolygiad³⁹ o arolygon barn y cyhoedd yn Unol Daleithiau America a Chanada i'r casgliad bod rheoliadau mannau awyr agored di-fwg yn gallu arwain at gefnogaeth gan y rhan fwyaf o'r cyhoedd, gan gynnwys ysmegwyr. Mae data o 89 o arolygon trawstoriadol rhwng 1993 a 2014 yn dangos bod lefel y gefnogaeth i reoliadau di-fwg mewn mannau awyr agored yn tueddu i fod ar ei huchaf ar gyfer tir ysgolion di-fwg (amrediad o 57-95%), meysydd chwarae (89-91%) a mynedfaoedd adeiladau (45-89%).

³⁴ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11675270>

³⁵ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21178628>

³⁶ Coleg Brenhinol y Meddygon. Nicotine without smoke: Tobacco harm reduction. Llundain: RCP, 2016. <https://www.rcplondon.ac.uk/projects/outputs/nicotine-without-smoke-tobacco-harm-reduction-0>

³⁷ <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/21/1/59.abstract>

³⁸ http://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2014/10/31/tobaccocontrol-2014-051825.short?g=w_tobaccocontrol_ahead_tab

³⁹ <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2015/09/13/tobaccocontrol-2015-052426.full?sid=813a5db4-124f-4a7d-8195-3c15ea9171eb&hwoasp=authn%3A1464436061%3A12615712%3A788449346%3A0%3A0%3AiaTOQJWgiBkHWQaOyL3Emw%3D%3D>

44. Roedd arolwg Di-fwg ASH Cymru a gynhaliwyd gan YouGov yn 2014 yn dangos bod 71% o blaid gwaharddiad ar dir ysbytai a bod 74% o blaid gwaharddiad mewn mannau chwarae awyr agored i blant. Roedd arolwg 2016 yn holi ynghylch meysydd chwarae yn unig, ac roedd 82% o blaid gwaharddiad.⁴⁰ Ar sail y canfyddiadau hyn, byddai disgwyl i'r lefel gydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth fod yn uchel.

Y sefyllfa bresennol

45. Yn ôl Arolwg Iechyd Cymru yn 2015, mae nifer y bobl sy'n ysmegu wedi gostwng ymhellach, gyda 19% o oedolion yn dweud eu bod yn ysmegu'n rheolaidd.⁴¹ Llwyddwyd hefyd i leihau nifer y bobl ifanc sy'n ysmegu – o 13% o bobl ifanc 11-15 oed yn ysmegu o leiaf unwaith yr wythnos yn 1998 i 4% yn 2014⁴².

46. Gwnaeth canran y bobl nad ydynt yn ysmegu sy'n dod i gysylltiad rheolaidd â mwg pobl eraill ostwng yn sylweddol, o 66% yn 2005-06 i 42% yn 2007. Ers 2008, mae wedi aros yn weddol gyson⁴³.

Tir ysbytai

47. Mae cam gweithredu 4.3 yng Nghynllun Gweithredu Cymru ar reoli Tybaco 2012⁴⁴ yn nodi: "Er mwyn cydnabod pa mor bwysig ydyw bod y GIG yn gosod esiampl i eraill o ran cymryd camau i atal pobl rhag ysmegu, dylai Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau'r GIG gyflwyno polisiau di-fwg ar gyfer pob rhan o dir y GIG, yn ogystal â'r safleoedd caeedig."

48. Yng Nghymru, mae gan bob un o'r saith bwrdd iechyd^{45 46 47 48 49 50 51} ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre⁵² bolisiau di-fwg cynhwysfawr. Mae tystiolaeth anecdotaidd yn awgrymu bod y byrddau iechyd yn cael problemau wrth geisio gorfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol ar eu tir.

49. Yn ôl gwybodaeth a gafwyd gan un o'r byrddau iechyd, er mai tair neu bedair o gwynion a wnaed i'r Swyddog Diogelwch gan y cyhoedd yn y flwyddyn flaenorol, cafwyd 156 o gwynion neu ymholiadau gan staff ar

⁴⁰ <http://ashwales.org.uk/cy/information-resources/factsheets-leaflets>

⁴¹ <http://gov.wales/statistics-and-research/welsh-health-survey/?lang=cy>

⁴² <http://gov.wales/docs/caecd/research/2015/151022-health-behaviour-school-children-2013-14-key-findings-cy.pdf>

⁴³ Tybaco ac Iechyd yng Nghymru 2012 – <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/922/tudalen/51062>

⁴⁴ <http://gov.wales/docs/phhs/publications/120202plancy.pdf>

⁴⁵ <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/863/page/62820>

⁴⁶ <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/866/document/172145>

⁴⁷ <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/861/document/217609>

⁴⁸ <http://www.cardiffandvaleuhb.wales.nhs.uk/quit-smoking>

⁴⁹ <http://www.bipcwm Taf.wales.nhs.uk/croeso-i-wefan-yr-amgylchedd-di-fwg>

⁵⁰ <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/862/document/194807>

⁵¹ <http://www.biapowys.cymru.nhs.uk/sitesplus/documents/1145/PTHB%20Smoke%20Free%20Policy%20V5d%20WELSH.pdf>

⁵² <http://www.velindrecc.wales.nhs.uk/smygu-yn-felindre>

fewnrwyd y fforwm staff. Yn ogystal, mae cofnodion diogelwch y bwrdd iechyd hwnnw'n dangos bod ei Swyddog Diogelwch wedi gofyn i ysmygwyr (naill ai unigolion neu grwpiau) roi'r gorau iddi ar 741 achlysur yn 2013, ac ar fwy na 3,000 achlysur yn 2014. Mae cofnod manwl ar gyfer y cyfnod rhwng 29 Ionawr 2014 ac 19 Chwefror 2014 yn rhestru 89 achlysur o'r fath. Dim ond ar 11 o'r achlysuron hynny y cafwyd ymddiheuriad, a gwrthodwyd rhoi'r gorau i ysmegu ar 18 ohonynt. Ar yr achlysuron sy'n weddill, roedd yr ymateb naill ai'n amwys neu heb ei gofnodi. Roedd arolwg staff yn yr un bwrdd iechyd yn dangos bod yr holl staff yn ymwybodol o'r polisi a bod 83% yn ei gefnogi, er bod y gyfradd ymateb yn isel. Fodd bynnag, roedd 88% o'r farn nad oedd yn cael ei weithredu'n llwyddiannus a dywedodd 81% na fyddent yn teimlo'n ddigon hyderus i roi gwybod i staff, cleifion neu ymwelwyr am y polisi.

50. Mae gwybodaeth gan ail fwrdd iechyd yn rhestru cyfanswm o 6,710 achlysur pan ofynnwyd i bobl roi'r gorau i ysmegu yn ystod y 15 mis y bu'n cofnodi data, rhwng Hydref 2014 a Mai 2016.

51. Yn ôl adroddiad papur newydd yn 2016⁵³, roedd staff Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn gyndyn o herio ysmygwyr nad oeddent yn cydymffurfio â'r gwaharddiad gwirfoddol ar eu tir, oherwydd bod yr ymateb yn aml yn negyddol neu'n ymosodol. Roedd yr adroddiad yn cynnwys sylwadau gan lefarydd ar ran y bwrdd iechyd ar y diffyg pŵer i orfodi'r gwaharddiad oherwydd nad oes deddfwriaeth i'w gefnogi.

52. Mae Bwrdd Iechyd Hywel Dda wedi rhoi system sain ar waith oherwydd ei fod yn cael cynwion am ysmegu ar dir ysbytai yn rheolaidd.⁵⁴ Mae'r system yn galluogi pobl i bwysu botwm os ydynt yn gweld rhywun yn ysmegu y tu allan i adeilad yr ysbyty, yna mae neges yn cael ei seinio sy'n atgoffa pobl fod yr ysbyty'n ddi-fwg.

53. Mae rhai o weithwyr y byrddau iechyd wedi awgrymu bod problemau penodol yn codi yn sgil gwaharddiadau gwirfoddol ar dir ysbytai, er enghraifft, gwrthdaro gyda chymdogion wrth i ysmygwyr symud oddi ar dir yr ysbyty, cynnydd mewn sbwriel a diffyg cydymffurfio gan staff.

Tir ysgolion

54. Roedd cam gweithredu 4.4 o Gynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco 2012⁵⁵ yn nodi: "Dylai Awdurdodau Lleol weithio gyda phob ysgol i'w hannog i fabwysiadu polisïau di-fwg ar dir yr ysgol a meysydd chwarae."

55. Mae'r polisïau di-fwg sy'n cael eu gweithredu mewn ysgolion yn berthnasol i staff, disgyblion, rhieni ac ymwelwyr. Yn ôl rhai gweithwyr awdurdod lleol, mae'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol wedi'u sefydlu'n dda ers rhai blynyddoedd, ac mae prosesau disgyblu ac ymddygiad ar waith i ddelio â

⁵³ <http://www.dailypost.co.uk/news/north-wales-news/betsi-cadwaladr-health-board-powerless-11170785>

⁵⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-36504482>

⁵⁵ <http://gov.wales/docs/phhs/publications/120202plancy.pdf>

diffyg cydymffurfio gan staff a disgyblion. Fodd bynnag, allan o'r 67 ysgol uwchradd yng Nghymru a gymerodd ran yn yr astudiaeth Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol yn 2013/14 ac a gwblhaodd holiadur ychwanegol, 54 (81%) yn unig a ddywedodd fod ganddynt bolisi di-fwg a oedd yn cynnwys tir ysgolion yn ystod oriau ysgol.⁵⁶

56. Yn ôl arolwg yn 2014 ynghylch plant yn dod i gysylltiad â mwg pobl eraill (CHETS)⁵⁷, allan o'r 1,494 o blant a gymerodd ran yn yr arolwg, dywedodd 6% eu bod yn gweld oedolion yn ysmegu ar dir ysgol bron bob dydd, roedd 26% yn gweld hyn weithiau, 59% byth yn ei weld a dywedodd 9% nad oeddent yn gwybod (data heb eu cyhoeddi).

57. Mae Gwobr Ansawdd Genedlaethol (GAG) Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru (WNHSS) yn cynnwys gofyniad i sicrhau bod “polisiâu yn eu lle sy'n dilyn canllawiau cenedlaethol a lleol gan ddangos bod deddfwriaeth gyfredol wedi'i hystyried, gan gynnwys ymrwymiad i diroedd ysgol di-fwg a rhagwahardd defnyddio e-sigaréts ar dir a safleoedd yr ysgol”. Cynhelir asesiad annibynnol ar gyfer y wobwr wedi i ysgol fod yn ymwneud â'r WNHSS am dros naw mlynedd. Dyfarnwyd y wobwr i 122 o ysgolion hyd yma.

Meysydd Chwarae

58. Mae cam gweithredu 4.5 yng Nghynllun Gweithredu Cymru ar Reoli Tybaco 2012⁵⁸ yn nodi: “Dylid annog awdurdodau lleol i gyflwyno polisiâu di-fwg ar gyfer meysydd chwarae plant yng Nghymru.” I fynd i'r afael â hyn, mae ASH Cymru wedi bod yn cydweithio â'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru i gyflwyno gwaharddiadau gwirfoddol ar ysmegu mewn mannau o'r fath.

59. Yn ôl ymatebion drwy e-bost gan weithwyr sy'n gyfrifol am feysydd chwarae, mewn dau o'r awdurdodau sydd wedi bod yn monitro'r sefyllfa, mae sbwriel sy'n gysylltiedig ag ysmegu wedi lleihau mewn meysydd chwarae ers cyflwyno'r gwaharddiadau gwirfoddol, ond nid yw wedi diflannu'n llwyr. Yn un o'r awdurdodau hyn, dywedodd rhieni eu bod yn gweld llai o bobl yn ysmegu ar y maes chwarae yn dilyn y gwaharddiad.

Diben y darpariaethau

60. Diben darpariaethau'r Bil yw ailddatgan, gyda mân ddiwygiadau, darpariaethau di-fwg Deddf Iechyd 2006 i'r graddau y mae'n gymwys i Gymru, yn ogystal â gwneud tir ysgolion, tir ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus yng Nghymru yn fannau di-fwg.

⁵⁶ Moore et al, BMC Public Health (2016) 16:138

<https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889-016-2763-0>

⁵⁷ <http://gov.wales/statistics-and-research/exposure-secondhand-smoke-cars-ecigarette-use-among-children/?skip=1&lang=cy>

⁵⁸ <http://gov.wales/docs/phhs/publications/120202plancy.pdf>

61. Cafodd y lleoliadau hyn eu cynnwys oherwydd bod gwaharddiadau gwirfoddol wedi bod ar waith ers peth amser. Yn ogystal, yn ôl awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol, sefydliadau'r trydydd sector ac eraill, dyma'r lleoliadau pwysicaf lle dylid atal plant rhag dod i gysylltiad ag ymddygiad ysmegu (tir ysgolion a meysydd chwarae) a lle dylid rhoi cymorth i bobl sy'n ceisio rhoi'r gorau i ysmegu (tir ysbytai). Y bwriad wrth gyflwyno'r ddeddfwriaeth yw rhoi cymorth i orfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol a darparu pecyn cydlynol i ymestyn y gofynion di-fwg presennol iddo.
62. Mae'r Bil yn darparu bod tir ysbyty'n cynnwys pob darn o dir sy'n cydffinio ag ysbytai'r GIG ac ysbytai preifat ac sy'n cael ei ddefnyddio gan yr ysbytai. Mae tir ysgol yn cynnwys tir ysgolion a gynhelir ac ysgolion preifat sy'n cael ei ddefnyddio gan yr ysgolion at ddibenion addysg, chwaraeon a hamdden yn unig neu'n bennaf.
63. Mae meysydd chwarae cyhoeddus yn cynnwys mangreoedd nad ydynt yn gaeedig, sydd ar agor i'r cyhoedd, sy'n cynnwys un eitem neu ragor o offer maes chwarae at ddefnydd plant ac y mae gan yr awdurdod lleol neu gyngor cymuned elfen o reolaeth drostynt. Bydd y meysydd chwarae hyn yn ddi-fwg o fewn ffiniau wedi'u marcio'n glir neu, os nad oes ffin wedi'i marcio'n glir, o fewn pum metr i unrhyw eitem o offer maes chwarae. Mae pellter o bum metr oddi wrth offer maes chwarae wedi'i ddarparu oherwydd bod hyn y tu hwnt i'r pellter y gallai mwg ail-law o un sigarét achosi niwed. Mae hefyd yn cynnwys byffer ychwanegol i amddiffyn rhag elfennau'r tywydd (megis gwynt a allai gludo gronynnau mwg pobl eraill ymhellach na'r arfer).
64. Bydd yn ofynnol i reolwyr pob un o'r mangreoedd hyn ddarparu arwyddion i ddangos bod ysmegu ar y tir dan sylw yn erbyn y gyfraith. Bydd y cosbau a roddir am ysmegu yn y mangreoedd hyn yr un fath â'r cosbau am ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig neu sylweddol gaeedig. Bydd y cosbau am fethu â darparu arwyddion yr un fath hefyd. Yn wahanol i'r darpariaethau presennol ar gyfer mangreoedd caeedig a sylweddol gaeedig, nid oes cosb am fethu ag atal ysmegu yn y mannau hyn.
65. Mae'r Bil hefyd yn gwneud darpariaeth sy'n pennu y gellid gwneud mangreoedd eraill nad ydynt yn gaeedig/sylweddol gaeedig yn ddi-fwg yn y dyfodol, drwy reoliadau sy'n destun i'r weithdrefn gadarnhaol, os ydynt yn bodloni amodau penodol. Er mwyn gallu gwneud rheoliadau i ymestyn y mathau o fangre a fydd yn ddi-fwg, bydd rhaid i Weinidogion Cymru fod yn fodlon bod gwneud hynny'n debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru.
66. Yn ogystal, mae'r Bil yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud darpariaethau ar gyfer cerbydau di-fwg. Caiff y darpariaethau hyn bennu pa fathau o gerbyd a fydd yn ddi-fwg, ym mha amgylchiadau y byddant yn ddi-fwg, bod cerbydau i fod yn ddi-fwg pan fyddant wedi'u lleoli mewn

mannau penodol, ac eithriadau i unrhyw rai o'r gofynion hyn. Ni chaiff Gweinidogion Cymru wneud hyn oni bai eu bod yn fodlon ei fod yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

67. Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael yw lleihau pa mor aml y bydd plant yn dod i gysylltiad ag ymddygiadau ysmegu oedolion o dydd i ddydd a, thrwy hynny, eu gwneud yn llai tebygol o dyfu i fyny'n meddwl bod ysmegu'n uchelgais neu'n ymddygiad normal ymhlith oedolion.
68. Yn ôl astudiaeth a wnaethpwyd ym Minnesota⁵⁹, mae cysylltiad rhwng pa mor aml mae pobl ifanc yn gweld pobl yn ysmegu mewn gwahanol leoliadau a'r syniad ei fod yn dderbyniol yn gymdeithasol. Bydd polisïau sy'n cyfyngu ar ysmegu mewn gwahanol leoliadau yn ei wneud yn beth llai gweladwy a llai derbyniol yn y lleoliadau hynny.
69. Bydd y darpariaethau'n gweithio gyda darnau eraill o ddeddfwriaeth i helpu i sicrhau bod nifer y plant a phobl ifanc sy'n dechrau ysmegu yn parhau i ostwng. Byddant yn gweithio i wneud ysmegu hyd yn oed yn llai normal drwy osod cyfyngiadau ar ysmegu mewn rhagor o fannau cyhoeddus, yn enwedig lle mae plant yn debygol o fod yn bresennol yn rheolaidd.
70. Yn ogystal, y bwriad wrth wneud y darpariaethau sy'n ymwneud â thir ysbytai yw hybu newid mewn ymddygiad a chynorthwyo'r nifer fawr o ysmegwyr sy'n defnyddio gwasanaethau ysbytai i roi'r gorau i ysmegu.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

Cefndir

71. Mae'n hanfodol diogelu pobl ifanc rhag prynu tybaco a chynhyrchion nicotin (gan gynnwys e-sigarêts a dyfeisiau mewnanadlu nicotin eraill) oherwydd ei bod yn bosibl nad oes ganddynt ddigon o wybodaeth am y canlyniadau iechyd, ac yn benodol, y risg o ddod yn ddibynnol ar y cynhyrchion hyn. Hyd yn oed pan fo ganddynt wybodaeth, mae'n bosibl na fydd pobl ifanc yn barnu'n gywir pa mor beryglus yw ysmegu o'i gymharu â ffactorau amgylcheddol eraill y maent yn agored iddynt.⁶⁰ Hefyd, po ifancaf y mae rhywun yn dechrau ysmegu, po fwyaf o berygl y mae ynddo o ddioddef o afiechydon sy'n gysylltiedig ag ysmegu⁶¹.

⁵⁹ Alesci NL1, Forster JL, Blaine T. Smoking visibility, perceived acceptability, and frequency in various locations among youth and adults. *Prev Med.* 2003 Mawrth; 36(3):272-81. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12634018>

⁶⁰ Tobacco control in developing countries. Oxford University Press. (2000).

⁶¹ Cymdeithas Feddygol Prydain (2007). Breaking the cycle of children's exposure to tobacco smoke. Cymdeithas Feddygol Prydain.

72. Mae nicotin yn gyffur cryf sy'n gwneud pobl yn ddibynnol iawn, ac mae bump i ddeg gwaith yn gryfach na morffin a chocên o ran creu'r effeithiau ymddygiadol a seicolegol sy'n gysylltiedig â'r potensial i wneud pobl yn gaeth⁶². Mae ymchwil yn dangos bod yr ymennydd yn parhau i dyfu yn ystod y glasoed a'i fod yn wahanol bryd hynny i ymennydd oedolyn. Un o'r gwahaniaethau yw fod pobl ifanc yn y glasoed yn fwy sensitif i effeithiau gwobrwyol nicotin, ac efallai bod hwn yn un rheswm pam y mae llawer o bobl yn dechrau ysmegu yn ystod eu harddegau⁶³. Mae tystiolaeth yn dangos hefyd ei bod yn bosibl nad yw pobl ifanc sy'n datblygu dibyniaeth ar nicotin yn gallu lleihau eu peryglon oherwydd eu bod yn gaeth i nicotin⁶⁴. O ran nicotin o ysmegu tybaco, gall symptomau dibyniaeth ddatblygu'n fuan ar ôl pwff cyntaf unigolyn ifanc ar sigarét. Nid yw defnyddwyr newydd yn aml yn sylweddoli bod symptomau o'r fath yn gysylltiedig â dibyniaeth ar nicotin⁶⁵.
73. Mae Cynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru ar Reoli Tybaco⁶⁶ yn cydnabod y posibilrwydd bod angen rheoli mwy ar yr amgylchedd manwerthu tybaco i'w rwystro rhag cael ei werthu i bobl ifanc o dan oed, ac mae'n nodi, 'Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y posibilrwydd o gyflwyno cofrestr manwerthu tybaco yng Nghymru.'

Y sefyllfa bresennol

74. Mae ystod o ddeddfwriaeth wedi ei chyflwyno yng Nghymru i leihau'r perygl y gall pobl ifanc gael gafael ar gynhyrchion tybaco. Mae camau wedi amrywio o wahardd gwerthu cynhyrchion tybaco i blant o dan 18 oed i wahardd gwerthu cynhyrchion tybaco mewn peiriannau gwerthu awtomataidd.
75. Ar hyn o bryd, nid oes dull o olrhain manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin yng Nghymru gan nad oes angen iddynt gael trwydded cyn dechrau gwerthu, yn wahanol i fangreuedd sy'n gwerthu alcohol. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol ddibynnu ar wybodaeth leol er mwyn gorfodi deddfwriaeth tybaco.
76. Mae awdurdodau lleol eisoes yn darparu amrywiaeth eang o gyngor a chanllawiau i fanwerthwyr ar nifer o faterion. Fodd bynnag, mae heriau o ran sicrhau bod manwerthwyr tybaco a nicotin yn cael y cyngor diweddaraf a chymorth ar gyfer materion perthnasol, gan nad oes rhestr gynhwysfawr o fusnesau sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Mae hyn yn golygu nad yw

⁶² Harm Reduction in Nicotine Addiction: Helping People who can't quit. Coleg Brenhinol y Meddygon. (2007)

⁶³ Development of the motivational system during adolescence, and its sensitivity to disruption by nicotine. Couston, D. et al. (2011)

⁶⁴ Di Franza J et al (2007). Symptoms of tobacco dependence after brief intermittent use: the development and assessment of nicotine dependence in youth, Archives of Paediatrics and Adolescent Medicine 162 (7): 704-710

⁶⁵ Milestones in the natural course of onset of cigarette use among adolescents. Gervais, A., et al. (2006)

⁶⁶ <http://gov.wales/topics/health/improvement/index/tobacco/?skip=1&lang=cy>

awdurdodau lleol o bosibl yn gallu adnabod yr holl fusnesau y gallai fod arnynt angen cyngor neu arweiniad, a gallai hyn olygu nad yw rhai manwerthwyr yn derbyn gwybodaeth hanfodol er enghraifft am newidiadau i'r gyfraith.

77. Mae data ar gael ar achosion o werthu cynhyrchion tybaco i bobl ifanc o dan oed yng Nghymru. Cynhaliodd adrannau Safonau Masnach gyfanswm o 332 ymgais i brynu cynhyrchion tybaco mewn mangreoedd manwerthu ym mhob rhan o Gymru yn ystod 2012/13, gan ddefnyddio gwirfoddolwyr ifanc. Llwyddwyd i brynu mewn 51 o achosion, sy'n rhoi cyfradd methiant o 15%. Mae data o flynyddoedd blaenorol, a ddangosir yn y tabl isod, yn awgrymu bod hon yn broblem sy'n parhau.

Tabl 3.1.

Blwyddyn Ariannol	Nifer yr ymgeisiau i brynu sigarêts gan wirfoddolwyr ifanc	Nifer o weithiau y gwerthwyd sigarêts i wirfoddolwyr ifanc	Cyfradd methiant
2007-08	148	22	15%
2008-09	720	130	18%
2009-10	884	136	15%
2010-11	518	74	14%
2011-12	536	57	11%
2012-13	332	51	15%

78. Dangosodd tystiolaeth o Ogledd-ddwyrain Lloegr yn 2013⁶⁷ fod ysmygwyr ifanc (14-15 oed) yn llawer mwy cyfforddus nag oedolion wrth brynu tybaco anghyfreithlon. Roedd 30% o blant 14-15 oed yn prynu tybaco anghyfreithlon, gan eu gwneud yn ddwywaith mwy tebygol nag oedolion sy'n ysmegu o fod wedi prynu tybaco anghyfreithlon. Hefyd, mae ymchwil a gyhoeddwyd gan ASH Cymru⁶⁸ yn dangos bod tua 19% o'r holl dybaco anghyfreithlon yn cael ei brynu o siop (yn seiliedig ar yr arolwg a gynhaliwyd ar gyfer yr ymchwil hon yn 2014), ac roedd pris cyfartalog pecyn o 20 o sigarêts anghyfreithlon yn £4, o'i gymharu â phris cyfartalog o ychydig dan £8 am sigarêts a brynwyd yn gyfreithlon (ar ôl cyllideb 2014).

79. Cyflwynwyd cofrestr manwerthwyr tybaco yn yr Alban yn 2011 fel rhan o Ddeddf Tybaco a Gwasanaethau Meddygol Sylfaenol (Yr Alban) 2010⁶⁹. Ym mis Hydref 2014 cyhoeddodd Llywodraeth yr Alban ymgynghoriad ar sigarêts electronig a chryfhau'r drefn o reoli tybaco yn yr Alban⁷⁰, a daeth yr ymgynghoriad i ben ym mis Ionawr 2015. Un o'r opsiynau yr oedd Llywodraeth yr Alban yn gofyn am safbwyntiau yn ei gylch oedd sefydlu gofyniad statudol i fanwerthwyr e-sigarêts gofrestru ar Gofrestr

⁶⁷ NEMS Market Research (2013). North East Illicit Tobacco Survey. NEMS Market Research

⁶⁸ ASH Cymru (2014). Illegal Tobacco: The Problem in Wales. ASH Cymru

⁶⁹ <http://www.legislation.gov.uk/asp/2010/3/contents>

⁷⁰ Llywodraeth yr Alban (2015). A Consultation on Electronic Cigarettes and Strengthening Tobacco Control in Scotland. Llywodraeth yr Alban

Manwerthwyr Tybaco yr Alban. Roedd mwyafrif y rhai a ymatebodd (65%) yn cefnogi ychwanegu gwerthwyr e-sigaréts at y gofrestr. Yn dilyn hyn, ym mis Mehefin 2015 cyhoeddodd Llywodraeth yr Alban y Bil Iechyd (Tybaco, Nicotin ac ati a Gofal) (Yr Alban) a gafodd Gydsyniad Brenhinol ar 6 Ebrill 2016. Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth a fydd yn ei gwneud yn ofynnol i werthwyr cynhyrchion anwedd nicotin gofrestru ar y gofrestr o werthwyr tybaco a chynhyrchion anwedd nicotin. Yng Ngogledd Iwerddon, mae Deddf Manwerthwyr Tybaco (Gogledd Iwerddon) 2014⁷¹ yn cynnwys darpariaethau i greu cofrestr manwerthwyr tybaco ar gyfer Gogledd Iwerddon. Mae'r gofrestr wedi bod yn weithredol ers 6 Ebrill 2016.

80. Yng Nghymru a Lloegr, mae adran 143 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a Mewnffudo 2008 yn diwygio Deddf Plant a Phobl Ifanc 1933 i alluogi llys ynadon i osod Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad neu Orchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad ar y rhai hynny sydd wedi gwerthu tybaco'n fynych i bobl ifanc o dan 18 oed (ar dri achlysur mewn cyfnod o ddwy flynedd o leiaf). Mae Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn gwahardd gwerthu pob cynnyrch tybaco (gan gynnwys papurau sigaréts) yn y safle am gyfnod o hyd at flwyddyn, ond heb fod yn fwy na hynny. Mae Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad yn gwahardd unigolyn rhag gwerthu unrhyw gynhyrchion tybaco (gan gynnwys papurau sigaréts), neu gael unrhyw swyddogaethau rheoli yn gysylltiedig ag unrhyw safle o ran gwerthu cynhyrchion tybaco (gan gynnwys papurau sigaréts) yn y safle, i unrhyw unigolyn. Gall Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad fod am unrhyw gyfnod hyd at flwyddyn, ond heb fod yn fwy na hynny. Mae Deddf Plant a Theuluoedd 2014 yn ymestyn y drefn Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad i gynnwys troseddau nicotin yn ogystal â gwahardd gwerthu cynhyrchion nicotin penodol yn unol â'r diffiniad yn Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015.
81. Yng Ngogledd Iwerddon, gall achos llys gyflwyno Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad os yw'r troseddwr wedi cyflawni tri o droseddau yn ymwneud â thybaco yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf. Rhaid bod Hysbysiad Cosb Benodedig neu gollfarn wedi deillio o'r troseddau hyn; ond nid yw hyn wedi ei gyfyngu i werthu tybaco i blant o dan 18 oed. Yn yr Alban, caiff y Sheriff gyflwyno Gorchymyn Gwahardd Tybaco os yw'r unigolyn wedi bod yn destun tri neu fwy o gamau gorfodi perthnasol yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf ar gyfer pob safle a enwir yn y Gorchymyn. Bydd unigolyn yn destun camau gorfodi perthnasol os yw wedi cael Hysbysiad Cosb Benodedig neu ei gael yn euog o drosedd ym Mhennod 1 (Arddangos, Gwerthu a Phrynu cynhyrchion tybaco) neu Bennod 2 (Cofrestr o fanwerthwyr tybaco) o Ddeddf Tybaco a Dyfeisiau Meddygol Sylfaenol (Yr Alban) 2010.
82. O ran cynhyrchion nicotin, mae adrannau 92 a 93 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 yn rhoi pŵer i'r Ysgrifennydd Gwladol wneud rheoliadau i wahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Bwriad

⁷¹ <http://www.legislation.gov.uk/ni/2014/4/crossheading/register-of-tobacco-retailers/enacted>

hyn yw amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y perygl o fynd yn gaeth i nicotin a'r posibilrwydd o ddechrau defnyddio tybaco. Cynhaliodd Llywodraeth y DU ymgynghoriad chwe wythnos ar y rheoliadau drafft, ar ran Cymru a Lloegr. Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 28 Ionawr 2015. Gwnaed y Rheoliadau ar 25 Mawrth 2015⁷² gan ddod i rym ar 1 Hydref 2015.

83. Cyhoeddwyd adroddiad⁷³ ym mis Gorffennaf 2014 gan Public Health England a'r Sefydliad Safonau Masnach, ar astudiaeth o brawf lle'r oedd pobl ifanc o dan 18 oed yn ceisio prynu e-sigaréts gan amrywiaeth o fanwerthwyr, ac roedd y canlyniadau'n dangos bod 40% o'r bobl ifanc wedi llwyddo i brynu cynhyrchion mewnanadlu nicotin. Fodd bynnag, nid oedd hyn yn destun trosedd benodol bryd hynny.
84. Cynhaliodd y Sefydliad Siartredig Safonau Masnach adolygiad cyflym o Reoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015 a ddaeth i rym ym mis Hydref 2015. Rhwng Ionawr a Mawrth 2016, fel rhan o brawf, fe geisiodd gwirfoddolwyr o dan 18 oed brynu e-sigaréts ar 634 achlysur. Roedd canlyniadau'r adroddiad yn dangos bod y lefel cydymffurfio â'r rheoliadau newydd sy'n gwahardd gwerthu e-sigaréts i unigolion o dan 18 oed yn parhau i fod yn isel. Roedd 39% o bobl ifanc yn gallu prynu cynhyrchion mewnanadlu nicotin.⁷⁴
85. Ym mis Chwefror 2016, cyhoeddodd Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi (CThEM) ymgynghoriad ar reoli cyfarpar cynhyrchu tybaco a'r posibilrwydd o roi trwydded i'r sawl sy'n rhan o'r gadwyn cyflenwi cynhyrchion tybaco⁷⁵. Mae CThEM yn awyddus i wybod a yw pobl o'r farn y dylid cyflwyno system drwyddedu ai peidio ar gyfer y gadwyn cyflenwi cynhyrchion tybaco, i ddiwallu rhwymedigaethau'r DU o dan erthygl 6 o Brotocol Confensiwn Fframwaith Sefydliad y Byd ar Reoli Tybaco. Nod y protocol yw cael gwared ar fasnachu cynhyrchion tybaco yn anghyfreithlon. Daeth yr ymgynghoriad i ben ar 20 Mai 2016 ac mae'r ymatebion yn cael eu dadansoddi.

Diben y darpariaethau

86. Er mwyn cryfhau mwy ar y fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer rheoli tybaco, mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau i sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Y prif ddiben yw atgyfnerthu pwysigrwydd amddiffyn pobl ifanc o dan 18 oed rhag tybaco a chynhyrchion nicotin, yn ogystal â lleihau'r risg bod pobl ifanc o dan 18 yn gallu cael gafael ar y cynhyrchion hyn.

⁷² O.S. 2015/895 – Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015

⁷³ Sefydliad Safonau Masnach (2014). Youth access to E cigarettes and associated products. Sefydliad Safonau Masnach

⁷⁴ Adolygiad cyflym o gydymffurfiaeth gan fusnesau a gynhaliwyd gan Wasanaethau Safonau Masnach yn Lloegr. 2016. Sefydliad Siartredig Safonau Masnach.

⁷⁵ <https://www.gov.uk/government/consultations/tobacco-illicit-trade-protocol-licensing-of-equipment-and-the-supply-chain>

87. Bydd yn ofynnol i'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin yng Nghymru gofrestru er mwyn cael gwerthu'r cynhyrchion hyn (fel y'u diffinnir yn y rheoliadau). Bydd un ffurflen gais i bob manwerthwr yn cael ei chyflwyno ar gyfer ei holl fangreoedd lle y caiff y cynhyrchion hyn eu gwerthu. Gall Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol talu ffi gyda'r cais.
88. Bydd cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yn rhoi rhestr bendant i awdurdodau lleol o fanwerthwyr yn eu hawdurdod sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin. Bydd awdurdodau lleol felly'n gallu defnyddio'r gofrestr i'w cynorthwyo i orfodi deddfwriaeth tybaco a nicotin, er enghraifft, oed gwerthu ac arddangos cynhyrchion tybaco, ac oed gwerthu dyfeisiau mewnanadlu nicotin. Bydd hyn yn arwain at newid sylweddol o gymharu â'r sefyllfa bresennol lle mae'r wybodaeth sydd ar gael yn dameidiog.
89. Bydd y gofrestr hefyd yn werthfawr wrth ledaenu gwybodaeth a chanllawiau i fanwerthwyr am werthu tybaco a chynhyrchion nicotin. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth, er enghraifft, am newidiadau i deddfwriaeth y mae angen i fanwerthwyr fod yn ymwybodol ohoni, neu ganllawiau sy'n rhoi cyngor neu gymorth i fanwerthwyr. Bwriad cael cofrestr o fanwerthwyr y cynhyrchion hyn yw lleihau'r perygl na fydd manwerthwyr yn ymwybodol o deddfwriaeth bwysig ar y modd y caiff y cynhyrchion hyn eu gwerthu, er enghraifft, y gwaharddiad ar werthu cynhyrchion tybaco mewn peiriannau gwerthu awtomataidd.
90. Bydd Awdurdod Cofrestru yn cael ei enwi i reoli'r gofrestr genedlaethol ar gyfer Cymru gyfan, a gallai fod yn awdurdod lleol neu'n gorff arall (er enghraifft sefydliad o'r sector gwirfoddol neu'r sector preifat). Bydd y swyddogaeth hon yn cynnwys prosesu ceisiadau i fangreoedd gael eu cynnwys ar y gofrestr. Gallai Awdurdod Cofrestru beidio â chaniatáu cais os yw'n ymwneud â mangre sy'n destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, neu ag unigolyn sy'n destun Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad ar y pryd. Os ceir cais ar gyfer mwy nag un mangre, dim ond y fangre sy'n destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ar y pryd fyddai ddim yn cael ei hychwanegu at y gofrestr.
91. Mae'r Bil yn darparu ar gyfer ei gwneud yn drosedd gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin o fangre (gan gynnwys unedau symudol) yng Nghymru os nad ydynt ar y gofrestr genedlaethol. Mae hefyd yn gosod dyletswydd ar fanwerthwyr i hysbysu'r Awdurdod Cofrestru am newidiadau penodol (er enghraifft os nad yw'r manwerthwr yn gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin bellach, neu os bydd mangre'n newid dwylo). Bydd hyn yn sicrhau bod y gofrestr yn cynnwys y wybodaeth fwyaf diweddar bosibl am fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.
92. Awdurdodau Lleol fydd yn cymryd camau gorfodi ynglŷn â throeddau sy'n ymwneud â'r gofrestr. Er mwyn cymryd camau gorfodi effeithiol, gallai fod yn ofynnol i fynd i mewn i fangreoedd nad ydynt wedi eu cofrestru os credir bod cynhyrchion tybaco a/neu nicotin yn cael eu gwerthu. Mae'r Bil

felly yn darparu pŵer mynediad i swyddogion awdurdodau lleol, yn ogystal â throedd gysylltiedig o rwystro swyddog rhag arfer y pŵer hwn. Os bydd swyddog gorfodi yn mynd i mewn i fangre heb ei feddiannu, rhaid i'r swyddog adael y fangre mewn cyflwr diogel.

93. Yn ogystal â chreu cofrestr, bydd y Bil hefyd yn darparu pwerau i Weinidogion Cymru gynnwys troseddau tybaco eraill a allai gyfrif tuag at gais am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Er mwyn cynnwys troseddau newydd, rhaid i'r drosedd fod yn un sy'n denu cosb Lefel 4 o leiaf a bod yn ymwneud â chyflenwi, gwerthu, cludo, arddangos, hysbysebu neu feddu ar gynhyrchion tybaco neu nicotin, neu eu cynnig i'w gwerthu. Bydd rheoliadau o'r fath yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.
94. Trwy ychwanegu troseddau tybaco a/neu nicotin eraill at drefn bresennol y Gorchymynion Mangre o dan Gyfyngiad, byddid yn atgyfnerthu pwysigrwydd gwerthu'r cynhyrchion hyn yn gyfrifol. Mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r cymhelliad mwyaf effeithiol ar gyfer cydymffurfio â deddfwriaeth yw'r bygythiad gwirioneddol o golli trwydded, yn hytrach na'r posibilrwydd o erlyniad a dirwy.⁷⁶
95. Y bwriad, wrth sefydlu gwell trefn ar gyfer y Gorchymynion Mangre o dan Gyfyngiad, yw rhoi model trwyddedu negyddol mwy effeithiol i Gymru. System trwyddedu negyddol yw un lle nad oes angen trwydded neu ganiatâd cyn manwerthu, ond y gallai busnes sy'n torri'r rheoliadau mewn modd difrifol gael ei wahardd rhag gwerthu cynhyrchion. Yn achos tybaco a chynhyrchion nicotin, mae hyn yn golygu na fyddai angen i fanwerthwr gael trwydded cyn gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond y gallent gael Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad os ydynt yn cyflawni tair trosedd tybaco neu nicotin perthnasol mewn cyfnod o dair blynedd, gan wahardd gwerthu'r cynhyrchion hyn o'r fangre honno am gyfnod o hyd at flwyddyn. Llys ynadon fydd yn penderfynu ar y cyfnod o amser y bydd manwerthwr yn cael ei wahardd rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin. Os yw mangre yn destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, ni chaiff ei chynnwys ar y gofrestr o fanwerthwyr tan fod y Gorchymyn wedi dod i ben.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

96. Yr effaith y bwriedir i'r deddfwriaeth ei chael yw diogelu plant a phobl ifanc o dan 18 oed rhag y niwed sy'n gysylltiedig â defnyddio tybaco a nicotin. Cyflawnir hyn trwy roi rhestr benodol i awdurdodau lleol o'r manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin yn ardal eu hawdurdod. Bydd hyn yn cynorthwyo swyddogion safonau masnach yn yr ardaloedd hyn i orfodi deddfwriaeth tybaco sydd eisoes yn bodoli, a rhoi canllawiau a gwybodaeth i fanwerthwyr am eu cyfrifoldebau o ran deddfwriaeth tybaco a chynhyrchion nicotin.

⁷⁶ Licensing of Tobacco Retailers and Wholesales. The Allen Consulting Group. 2002

97. Hefyd, rhagwelir y byddai buddion yn cael eu hychwanegu trwy gyfuno trefn wedi ei chryfhau ar gyfer y Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad â chofrestr genedlaethol, trwy wella'r ysgogiadau presennol sydd ar gael i awdurdodau lleol ar gyfer gwaith gorfodi ym maes troseddau tybaco a nicotin. Bydd y darpariaethau hyn hefyd yn ategu'r nod polisi o'i gwneud yn anos i bobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin.

Rhoi tybaco etc i bersonau o dan 18

Cefndir

98. Mae'r rhan fwyaf o ysmygwyr yn dechrau ysmegu yn eu harddegau, ac ymysg disgyblion ysgol Blwyddyn 11 (h.y. 15-16 mlwydd oed) yng Nghymru ar hyn o bryd, mae 7% o fechgyn a 9% o ferched yn ysmygwyr rheolaidd (wythnosol)⁷⁷. Dywed dau o bob tri o'r oedolion yn y DU sydd erioed wedi ysmegu eu bod wedi dechrau gwneud hynny cyn iddynt fod yn 18 oed, ac roedd dau o bob pump wedi dechrau ysmegu'n rheolaidd cyn iddynt fod yn 16 oed⁷⁸. Mae pobl ifanc o dan 18 oed yn ddefnyddwyr sy'n arbennig o agored i niwed, fel y nodwyd eisoes.

99. Un strategaeth sydd wedi ei hen sefydlu ar gyfer lleihau'r defnydd o sylweddau sy'n niweidiol i iechyd, yn enwedig tybaco, yw rheoli'r gallu i gael gafael ar sylweddau o'r fath. O ganlyniad, gellir helpu i amddiffyn pobl ifanc rhag dod yn gaeth i nicotin trwy gyfyngu ar eu gallu i gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin⁷⁹. Mae Erthygl 16 o Gonfensiwn Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd yn nodi: "*Each Party shall adopt and implement effective legislation, executive, administrative or other measures at the appropriate government level to prohibit the sales of tobacco products to persons under the age set by domestic law, national law or eighteen*"⁸⁰.

100. Ystyr gwerthiannau o bell yw prynu cynhyrchion tybaco neu nicotin trwy'r rhyngryd neu dros y ffôn, a chael eu danfon i gyfeiriad pemodol. Fel arall gallant gynnwys talu amdanynt wrth archebu a threfnu i gasglu'r cynhyrchion yn ddiweddarach.

101. Er nad oes unrhyw astudiaethau penodol wedi eu cynnal ar gyfer y DU na Chymru ynglŷn â nifer y bobl ifanc o dan 18 oed sy'n ceisio prynu tybaco o bell, mae tystiolaeth ar gael sy'n dangos bod problem yn bodoli

⁷⁷ Llywodraeth Cymru (2015). 2013/14 Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol (HBSC) Cymru: canfyddiadau allweddol. Ymchwil Cymdeithasol Rhif 58/2015. Caerdydd: Llywodraeth Cymru.

⁷⁸ Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. General Lifestyle Survey 2011. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2013)

⁷⁹ Stead L.F, Lancaster T. Interventions for preventing sales to minors (review). The Cochrane Collaboration 2008.

⁸⁰ Sefydliad Iechyd y Byd. WHO Framework Convention on Tobacco Control. Sefydliad Iechyd y Byd 2003.

ynglŷn â danfon cynhyrchion eraill â chyfyngiad oed a brynwyd ar-lein, er enghraifft alcohol. Cynhaliodd Heddlu De Cymru arolwg ym mis Mawrth 2013, gan ddefnyddio gwirfoddolwyr 15 mlwydd oed i geisio prynu alcohol oddi ar wefannau prif archfarchnadoedd. Canfu'r arolwg fod alcohol wedi ei ddanfon i'r gwirfoddolwr heb ofyn am unrhyw dystiolaeth o'i oed mewn 44% o'r achosion⁸¹. Cynhaliodd Alcohol Concern Cymru arolwg o 1,000 o bobl ifanc 14-17 oed yn 2013 a chanfuwyd bod 15% o'r holl bobl ifanc 14-17 oed wedi llwyddo i brynu alcohol ar-lein, gyda 21% o'r rhain rhwng 14 a 15 mlwydd oed⁸². Ystyrir ei bod yn rhesymol tybio y gallai problemau tebyg ddod i'r amlwg ynghylch nwyddau tebyg â chyfyngiad oed, er enghraifft cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin.

102. Mae peth dystiolaeth eisoes ar gael o Unol Daleithiau America sy'n dangos y gallai problem fodoli ynglŷn â'r ffaith fod pobl ifanc yn gallu cael gafael ar gynhyrchion tybaco trwy'r rhyngwrwd. Canfuwyd, er enghraifft, fod pobl ifanc 11-15 oed wedi llwyddo i brynu cynhyrchion tybaco trwy'r rhyngwrwd yn y rhan fwyaf o'r achosion. O'r 83 ymdrech a wnaed i brynu, roedd 93.6% o'r ymdrechion i brynu trwy ddefnyddio cerdyn credyd ac 88.9% o'r ymdrechion i brynu trwy ddefnyddio archeb arian yn llwyddiannus⁸³. Mae astudiaeth arall yn ddiweddar wedi dangos bod pobl ifanc o dan oed yn gallu prynu e-sigaréts yn rhwydd dros y rhyngwrwd.⁸⁴

Y sefyllfa bresennol

103. Nodir y sefyllfa gyfreithiol bresennol ynghylch gwerthu tybaco (gan gynnwys papurau sigaréts) i unigolion o dan oed yn Neddf Plant a Phobl Ifanc 1933, Deddf Plant a Phobl Ifanc (Amddiffyn Rhag Tybaco) 1991, a Gorchymyn Plant a Phobl Ifanc (Gwerthu Tybaco) 2007. I grynhoi, mae'n anghyfreithlon gwerthu sigaréts neu fathau eraill o gynhyrchion tybaco, gan gynnwys papurau sigaréts, i unigolyn o dan 18 oed. Mae deddfwriaeth ychwanegol wedi ei chyflwyno i atal unigolion o dan 18 oed rhag cael gafael yn rhwydd ar gynhyrchion tybaco, megis gwahardd gwerthu tybaco o beiriannau gwerthu⁸⁵, a chyflwynodd Deddf Plant a Theuluoedd 2014 drosedd lle y mae'n anghyfreithlon i rywun 18 oed neu hŷn brynu neu geisio prynu cynhyrchion tybaco i unigolyn neu unigolion o dan 18 mlwydd oed⁸⁶.
104. O ran cynhyrchion nicotin, mae adrannau 92 a 93 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 yn rhoi'r pŵer i'r Ysgrifennydd Gwladol yn Llywodraeth y DU wneud rheoliadau i wahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i unigolion o

⁸¹ Alcohol Concern Cymru. On Your Doorstep, Alcohol Concern Cymru 2013

⁸² Yr un â'r cyfeiriad blaenorol

⁸³ Kurt M. Ribisl, PhD; Rebecca S. Williams MHS; Annice E. Kim, MPH. JAMA 2003

⁸⁴ Williams RS, Derrick J, Ribisl KM. Electronic Cigarette Sales to Minors via the Internet. *JAMA Pediatr.* 2015 Mawrth 2; 169(3): e1563. Doi:10.1001/jamapediatrics.2015.63

⁸⁵ Rheoliadau Amddiffyn rhag Tybaco (Gwerthiannau o Beiriannau Gwerthu) (Cymru) 2011

⁸⁶ Deddf Plant a Theuluoedd 2014

dan 18 oed yng Nghymru a Lloegr. Gwnaed rheoliadau ar 25 Mawrth 2015 gan ddod i rym ar 1 Hydref 2015.⁸⁷

105. Nid oes unrhyw ddeddfwriaeth ar hyn o bryd sy'n atal cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin a brynwyd o bell rhag cael eu rhoi i unigolyn neu unigolion o dan 18 oed. Wrth i gyfleoedd eraill i gael gafael ar gynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin leihau, gallai plant a phobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco neu nicotin trwy eu prynu o bell.
106. Ar hyn o bryd, mae pob cadwyn archfarchnad fawr yng Nghymru sy'n darparu gwasanaeth cludo i'r cartref gan gynnwys cynhyrchion tybaco, wedi sefydlu polisïau gwirfoddol ar gyfer rheoli eu trefniadau danfon. Mae'r polisïau hyn yn gofalu na chaniateir i'w gyrwyr roi'r cynhyrchion tybaco i unrhyw gwsmer sy'n ymddangos fel pe bai o dan 18 oed os nad yw'n gallu darparu prawf o'i oed i gadarnhau ei fod yn 18 oed neu'n hŷn. Mae'n debygol y bydd rhai manwerthwyr yn ymestyn eu polisïau i gynnwys cynhyrchion nicotin i ymateb i reoliadau a oedd yn cyflwyno oed gwerthiant ar gyfer cynhyrchion nicotin yng Nghymru a Lloegr yn 2015.
107. Er bod nifer o fanwerthwyr ar hyn o bryd wedi sefydlu polisïau, nid yw pob manwerthwr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco o bell yn dilyn yr arfer gwirfoddol hwn, ac nid oes unrhyw ofyniad cyfreithiol ar hyn o bryd i fanwerthwyr sicrhau mai dim ond i unigolion 18 oed neu hŷn y rhoddir cynhyrchion tybaco a/neu nicotin.
108. Yn ôl data a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol⁸⁸, mae gwerthiannau trwy'r rhynggrwyd wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Ym mis Mawrth 2012, gwerthiannau dros y rhynggrwyd oedd 8.9% o'r holl werthiannau manwerthu, a chynyddodd y ganran i 31.3% ym mis Gorffennaf 2016. O ran siopau bwyd, cynyddodd y ganran o 2.9% ym mis Mawrth 2012 i 4.6% ym mis Gorffennaf 2016. Dengys hyn fod mwy a mwy o bobl yn defnyddio'r rhynggrwyd fel dull o siopa, ac mae'n debyg y bydd y duedd hon yn parhau. Tybiwyd y bydd y duedd ar i fyny hon yn cael ei hadlewyrchu ar draws y rhychwant o nwyddau sydd ar gael i'w prynu o bell, gan gynnwys tybaco a chynhyrchion nicotin.

Diben y darpariaethau

109. Gan gydnabod ei bod yn bosibl i unigolion o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a nicotin trwy eu prynu o bell, a'r ffaith fod y polisïau sydd wedi eu sefydlu ar hyn o bryd yn rhai gwirfoddol, mae'r Bil yn creu trosedd newydd, sef rhoi'r cynhyrchion hyn yn fwriadol i unigolyn sydd o dan yr oed cyfreithiol i dderbyn gwerthiannau yng Nghymru. Prif ddiben y drosedd yw lleihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar

⁸⁷ O.S 2015/895 – Rheoliadau Cynhyrchion Mewnanadlu Nicotin (Oed Gwerthu a Phrynu ar Ran) 2015

⁸⁸ Retail Sales, Mehefin 2016. Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

gynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin sy'n rhan o'r nwyddau a ddanfonir.

110. Ni fyddai'r drosedd ond yn digwydd mewn sefyllfaoedd pan fo'r gyrrwr yn ymwybodol ei fod yn rhoi cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin i rywun sydd o dan 18 oed, ac felly ni fyddai'r drosedd yn berthnasol i wasanaethau post fel y Post Brenhinol, neu wasanaethau cludo, pan ddanfonir pecyn cwbl gaeedig â chyfeiriad arno.
111. Cyfrifoldeb y sawl sy'n rhoi'r cynnyrch tybaco neu nicotin i'r cwsmer fydd sicrhau ei fod wedi dilyn y gweithdrefnau priodol ar gyfer cadarnhau oedran. Bydd unigolyn sy'n cyflawni trosedd o roi cynnyrch tybaco neu gynnyrch nicotin i unigolyn o dan 18 oed nad yw dan oruchwyliaeth, gan wybod ei fod yn gwneud hynny, yn agored i ddirwy heb fod yn uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol, yn dilyn collfarn ddiannod. Awdurdodau Lleol fydd yn gyfrifol am orfodi'r darpariaethau.
112. At ddibenion y drosedd, ystyrir bod unigolyn "ar ei ben ei hun" oni bai bod y cynhyrchion perthnasol yn cael eu rhoi ym mhresenoldeb unigolyn arall sy'n 18 oed neu'n hŷn.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

113. Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael yw lleihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar gynhyrchion tybaco a/neu nicotin. Cyflawnir hyn trwy ei gwneud yn ofynnol i'r swyddogion sy'n danfon y cynhyrchion tybaco a/neu'r cynhyrchion nicotin asesu, trwy edrych ar y sawl y maent yn rhoi'r cynhyrchion hyn iddo, a yw'r unigolyn hwnnw'n 18 oed neu'n hŷn, a chadarnhau ei oedran pan fo'n briodol. Bydd y broses hon yn debyg i'r broses a ddilyniwr wrth brynu'r cynhyrchion hyn mewn siop.
114. Bydd y darpariaethau hefyd yn gwella mwy ar y fframwaith deddfwriaethol cyffredinol sydd â'r nod o amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y niwed sy'n gysylltiedig â thybaco a nicotin, megis y ddeddfwriaeth ar gyfer oed prynu a'r gwaharddiad ar werthu cynhyrchion tybaco o beiriannau gwerthu.

Triniaethau arbennig

Cefndir

115. Mae nifer o driniaethau cosmetig a therapiwtig wedi dod yn fwyfwy poblogaidd yn ystod y degawd diwethaf, yng Nghymru a thu hwnt. Mae'r rhain yn cynnwys aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio.
116. Ceir risgiau iechyd hysbys, a rhai yr adroddir digon amdanynt, sy'n gysylltiedig â'r triniaethau hyn a ddiffinnir yn y Bil fel 'triniaethau arbennig'. Mae'n bosibl cael haint yn y man lle y rhoddir y driniaeth ac, ar achlysuron

prin, gall hyn arwain at anffurfio a gall beryglu bywyd. Gall arferion amhriodol ac anhylan arwain at ledaenu clefydau heintus, megis feirysau a gludir yn y gwaed⁸⁹, a all effeithio ar iechyd cleientiaid, yn ogystal â pheryglu iechyd yr ymarferydd ei hun. Oherwydd diffygion difrifol o ran rheoli heintiau a oedd yn gysylltiedig â stiwdio tyllu a thatwio yng Nghasnewydd, cafodd nifer o gwsmeriaid heintiau difrifol ar y croen a bu'n rhaid iddynt gael gofal mewn ysbyty a llawdriniaeth adluniol, ar ôl cael tyllu rhan o'u corff yn y stiwdio. Cynhaliwyd adolygiad a oedd yn effeithio ar tua 700 o bobl, y mwyafrif ohonynt yn bobl ifanc, i weld a oedd posibilrwydd bod rhai o'r cleientiaid wedi cael feirws a gludir yn y gwaed⁹⁰. Felly, i leihau'r perygl, mae'n bwysig fod ymarferwyr yn defnyddio arferion gwaith diogel, ac yn enwedig eu bod bob amser yn dilyn arferion da o ran rheoli heintiau, fel bod y cleientiaid a'r ymarferwyr yn cael eu hamddiffyn yn ddigonol.

117. Mae'r cymhlethdodau a allai godi yn cynnwys chwyddiadau, haint, gwaedu, ac adweithiau alergaidd neu wenwynig i'r sylweddau a ddefnyddir, yn ogystal â rhwygiadau neu anaf corfforol arall. Gellid achosi niwed i'r nerfau a chreithiau hefyd os bydd y triniaethau'n cael eu cynnal yn wael. O ran tyllu, canfu arolwg a gynhaliwyd yn Lloegr fod mwy na chwarter y bobl a gafodd driniaeth tyllu (heblaw am dyllau yn llabedi'r clustiau) wedi profi cymhlethdodau, a bod oddeutu hanner y rhai hynny a brofodd gymhlethdodau wedi ystyried eu bod yn ddigon difrifol i gyfiawnhau gofyn am gymorth⁹¹. Roedd nifer yr achosion yn uwch ymysg pobl ifanc 16-24 oed, â phroblemau iechyd wedi codi yn oddeutu un o bob tri achos. Er bod y rhan fwyaf o'r problemau sy'n gysylltiedig â thyllu fel arfer yn fychan ac yn gwella ohonynt eu hunain, mae rhai cymhlethdodau yn ddigon difrifol i fod angen sylw meddygol neu dderbyn i'r ysbyty, a cheir achosion unigol o niwed sylweddol i iechyd^{92, 93}. Gall tyllau yn y geg niweidio'r tafod a'r dannedd, atal y llwybr anadlu trwy chwyddo, ac effeithio ar leferydd os caiff y broses ei chynnal yn wael⁹⁴. Gall y cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i unrhyw un sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol, a chofnodwyd achosion o unigolion sydd wedi marw ar ôl cael tyllau^{95, 96}.

⁸⁹ Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. *American Journal of Infection Control*. 29, 271-274.

⁹⁰ Iechyd Cyhoeddus Cymru (2015) Diweddariad ar bryderon ynglŷn â thatwio a thyllu cosmetig yng Nghasnewydd. Ar gael yn: <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/newyddion/37476>

⁹¹ Bone, A. Ncube, F. Nichols, T a Noah, ND. (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe. *BMJ*, 336, 1426.

⁹² M. L. Armstrong, S. DeBoer a F. Cetta, "Infective endocarditis after body art: A review of the literature and concerns," *Journal of Adolescent Health*, cyfrol. 43, rhif. 3, tt. 217-225, 2008.

⁹³ BBC News online (2007) Belly stud 'almost killed teen' Ar gael yn: http://news.bbc.co.uk/1/hi/wales/south_east/7020936.stm

⁹⁴ L. R. Stead LR, Williams JV, Williams AC and Robinson CM (2006) An investigation into the practice of tongue piercing in the South West of England. *British Dental Journal* 200 103-107.

⁹⁵ BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure. Ar gael yn: http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

⁹⁶ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

118. Gellir lleihau'r risgiau sy'n gysylltiedig â thriniaethau arbennig trwy gymryd nifer o gamau. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Sicrhau bod y fangre lle y rhoddir y driniaeth, yn ogystal â'r gosodiadau a ffitiadau, yn lân iawn;
- Arferion hylan gan ymarferwyr;
- Gwneud yn siŵr fod prosesau cywir wedi eu sefydlu ar gyfer glanhau, sterileiddio neu gael gwared ar declynnau, deunyddiau ac offer; ac
- Ymgynghori cyn ac ar ôl y triniaethau.

Y sefyllfa bresennol

119. Nod y rheolaethau deddfwriaethol presennol ar gyfer triniaethau arbennig yw sicrhau bod trefniadau rheoli heintiau yn ddigonol a'u bod yn cael eu gweithredu'n effeithiol. Y prif ddull o orfodi'r trefniadau hyn yw defnyddio'r gofynion cofrestru yn Neddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 ("Deddf 1982"). Yn ogystal, ceir rheolaethau rheoleiddiol eraill sy'n cynnwys darpariaethau ar gyfer gwahardd gweithgareddau ar unwaith, neu ar gyfer rheoli mangre neu bethau lle y gellir dangos bod risg o niwed sylweddol i iechyd y cyhoedd.

120. Nid yw'n fandadol creu cynllun cofrestru o dan Ddeddf 1982. Yn ogystal, pan fo awdurdodau lleol wedi mabwysiadu'r darpariaethau, maent yn aml yn cael eu gorfodi mewn modd anghyson ar draws Cymru. Nid yw llawer o awdurdodau lleol hyd yma wedi mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol diweddaraf Llywodraeth Cymru⁹⁷ ynghylch glanweithdra a hylendid mangreoedd, ymarferwyr ac offer.

121. Nid yw awdurdodau lleol yn cael gwrthod cais i gofrestru o dan Ddeddf 1982 oni bai fod yr ymgeisydd eisoes wedi cael cofrestriad blaenorol wedi'i ganslo gan y llysoedd oherwydd ei fod wedi ei gael yn euog o drosedd (megis torri is-ddeddf ar hylendid). Mae'n rhaid cymeradwyo'r mwyafrif o'r ceisiadau.

122. Er mwyn gorfodi'r gofyniad cofrestru, rhaid i awdurdod lleol allu profi bod unigolyn yn 'rhedeg busnes'. Gall hyn fod yn anodd, er enghraifft gan y gallai rhai ymarferwyr weithio o'u cartrefi.

123. Nid oes rhaid cynnal 'prawf cymhwysedd', sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r sawl sy'n rhoi'r triniaethau allu dangos lefel o wybodaeth am hylendid a rheoli heintiau sy'n briodol, cyn cofrestru o dan Ddeddf 1982. Nid oes unrhyw ofynion ychwaith o ran ffurflenni cydsynio, ymgynghoriad cyn ac ar ôl y driniaeth, cyngor ôl-ofal na chadw cofnodion. Ystyrir felly nad yw'r

⁹⁷ Gwefan Llywodraeth Cymru:

<http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/acupuncture/?skip=1&lang=cy>

system gofrestru bresennol yn ymdrin â phryderon iechyd y cyhoedd nac yn amddiffyn y cyhoedd yn effeithiol, a gwelwyd enghreifftiau o ymarferwyr heb eu cofrestru yn cael eu herlyn⁹⁸.

Diben y darpariaethau

124. Mewn ymateb i'r diffygion ymddangosiadol yn y system bresennol, nod y Bil yw diddymu darpariaethau Deddf 1982 a'i ddisodli â system drwyddedu genedlaethol, orfodol ar gyfer ymarferwyr triniaethau arbennig penodedig yng Nghymru. Bydd y system yn golygu bod yn rhaid i unigolyn fod yn drwyddedig, er mwyn cyflawni unrhyw un o'r triniaethau arbennig a ddiffinnir yn y Bil, a bod yn rhaid i'r fangre neu'r cerbyd lle maent yn gweithredu fod wedi ei gymeradwyo. Bydd trwyddedau a chymeradwyaethau unigol yn ddilys am gyfnod o dair blynedd. Bydd trwyddedau a chymeradwyaeth dros dro ar gael hefyd ar gyfer arddangosfeydd a digwyddiadau.
125. Nod y system hon yw bodloni disgwyliadau cwsmeriaid yn well ac ymateb i'r gwahanol fodelau busnes yn y sector. Y bwriad yw sicrhau bod ymarferwyr unigol yn cadw at safonau priodol (yn ymwneud â hylendid, cadw cofnodion a dilysu oed, er enghraifft), yn ogystal â sicrhau nad yw triniaethau arbennig ond yn cael eu cyflawni mewn amgylchedd addas. Y diben cyffredinol yw sicrhau nad yw'r triniaethau arbennig hyn, pan fyddant yn cael eu darparu yng Nghymru, yn cael eu cyflawni mewn modd a allai achosi niwed i iechyd
126. Y triniaethau a ddiffinnir fel 'triniaethau arbennig' at ddibenion y system drwyddedu yw:-
- Aciwbigo;
 - Tyllu'r corff;
 - Electrolysis; a
 - Thatwio.
127. Mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol bod y maes triniaethau arbennig yn un sy'n esblygu'n gyflym a bod nifer o ffactorau'n dylanwadu arno, gan gynnwys newidiadau mewn tueddiadau ffasiwn. Er mwyn sicrhau bod y ddeddfwriaeth yn parhau i fod yn gyfredol ac yn effeithiol wrth i driniaethau newydd gael eu dyfeisio'n gyson, mae'r Bil yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio'r rhestr o driniaethau arbennig. Bydd hyn yn cael ei wneud yn dilyn ymgynghoriad trwy is-ddeddfwriaeth, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.
128. Ar ôl sefydlu'r system drwyddedu, bydd yn drosedd i ymarferydd gynnal unrhyw driniaeth arbennig heb drwydded neu eu cyflawni mewn mangreoedd neu gerbydau nad ydynt wedi eu cymeradwyo. Mae'r Bil yn darparu esemptiadau i'r gofynion hyn, er enghraifft ni fydd yn ofynnol i

⁹⁸ <http://www.walesonline.co.uk/news/local-news/illegal-tattooist-taken-court-fined-7691855>

aelodau o broffesiynau penodol (megis meddygon, deintyddion a nyrsys) gael trwydded i roi triniaethau arbennig, oni bai bod y rheoliadau yn darparu fel arall. Mae pŵer ar gael hefyd i Weinidogion Cymru esemptio aelodau o broffesiynau penodedig eraill trwy gyfrwng rheoliadau, yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.

129. Bydd Gweinidogion Cymru, trwy reoliadau, yn gosod meini prawf trwyddedu ac amodau trwyddedu mandadol, fel bod safonau ymarfer a'r dull o orfodi triniaethau arbennig yn gyson ym mhob rhan o Gymru. Bydd y meini prawf trwyddedu yn pennu cymhwysedd unigolyn i gael trwydded, ymysg pethau eraill, ar sail eu gallu i ddangos gwybodaeth am reoli heintiau, cymorth cyntaf a'u rhwymedigaethau cyfreithiol – er enghraifft peidio rhoi tatŵ i unigolyn dan 18 oed. Bydd yr amodau trwyddedu mandadol yn nodi'r gofynion y mae'n rhaid i ddeiliad trwydded eu bodloni er mwyn cael cadw ei drwydded. Bydd hyn yn cynnwys amodau yn ymwneud â chadarnhau oedran, arferion rheoli heintiau, safon hylendid, cymorth cyntaf, cyngor cyn ac ar ôl y driniaeth a chadw cofnodion. Bydd yr amodau hefyd yn gwahardd deiliad trwydded rhag cynnal triniaeth arbennig ar unigolyn sydd dan ddylanwad diod, cyffuriau neu sylwedd arall, neu sy'n ymddangos felly.

130. Mae'r Bil yn cynnwys gofynion sy'n rhoi dyletswydd ar ddeiliaid trwydded, a pherchnogion mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd i fodloni'r gofynion ac i weithredu yn unol â'r amodau cenedlaethol. Mae hyn yn cynnwys arddangos trwyddedau a thystysgrifau cymeradwyo a fydd yn rhoi sicrwydd i gwsmeriaid bod gan yr ymarferydd drwydded a bod y fangre/cerbyd wedi'i gymeradwyo gan yr awdurdod lleol ar gyfer cynnal triniaethau arbennig.

131. Hefyd, mae'r Bil yn darparu mai awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am orfodi'r gofynion trwyddedu, ac am gadw cofrestr o'r trwyddedau triniaethau arbennig a gyhoeddwyd ganddynt ac nad ydynt wedi dod i ben eto, yn ogystal â'r mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd ganddynt. Mae'n rhaid i awdurdod lleol sicrhau bod y wybodaeth sydd ar y gofrestr ar gael i'r cyhoedd ei gweld. Gall Gweinidogion Cymru drefnu i un awdurdod lleol ymgymryd â'r ddyletswydd a osodir ar awdurdodau lleol (h.y. cadw cofrestr), gan gadw cofrestr ganolog ar ran y gweddill. Diben y gofrestr yw sicrhau y gall unrhyw un sy'n dymuno cael un o'r triniaethau arbennig diffiniedig chwilio am wybodaeth a gwybod bod yr ymarferydd neu'r busnes y mae'n ei ddewis wedi bodloni'r safonau cenedlaethol.

132. Mae'r Bil hefyd yn creu nifer o ofynion a throseddau. I atal unigolion rhag darparu triniaethau arbennig os nad oes ganddynt drwydded, neu ddefnyddio mangreoedd/cerbydau heb eu cymeradwyo ar gyfer darparu triniaethau arbennig, caiff awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad atal a fydd mewn grym yn unrhyw le yng Nghymru. Caiff yr awdurdod lleol hefyd gymryd camau gweithredu trwy ddsbarthu hysbysiad camau adfer os yw deiliad trwydded neu fangre/gerbyd yn torri un neu fwy o'r amodau mandadol perthnasol. Bydd yr hysbysiad camau adfer hwn yn gorchymyn

bod camau penodol yn cael eu cymryd i unioni'r broblem o fewn 14 diwrnod. Mae'r Bil yn rhoi pŵer i swyddogion awdurdodau lleol gael mynd i mewn i fangreoedd er mwyn penderfynu ar geisiadau ar gyfer trwyddedau neu gymeradwyaethau, cynnal arolygiadau a gorfodi'r gofynion.

133. Os yw awdurdod lleol yn fodlon bod deiliad trwydded wedi peidio â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol neu wedi'i ddyfarnu'n euog o drosedd berthnasol, mae'r Bil yn darparu y caiff ddirymu trwydded triniaeth arbennig, naill ai yn llawn neu i'r graddau y mae'n ymwneud â thriniaeth arbennig benodol. Yn yr un modd, caiff yr awdurdod lleol ddirymu cymeradwyaeth mangre/cerbyd. Pan fo'r awdurdod lleol wedi cymryd camau megis cyflwyno hysbysiad atal, dirymu trwydded/cymeradwyaeth neu wrthod cais, mae gan yr unigolyn yr hawl i gyflwyno sylwadau gerbron yr awdurdod lleol yn gyntaf, ac wedyn i gyflwyno apêl i lys ynadon yn erbyn y penderfyniad.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

134. Bydd y ddeddfwriaeth yn cyflwyno system drwyddedu fandadol ar gyfer yr ymarferwyr hynny sy'n darparu'r triniaethau arbennig yng Nghymru. Bydd safonau cenedlaethol ynghlwm â hyn, a byddant yn cael eu gorfodi gan awdurdodau lleol. Nod y system fydd gwella safonau o ran cyflawni'r triniaethau arbennig a sicrhau dull gwell a chyson o reoleiddio'r triniaethau hyn ar draws Cymru.

135. Yn ogystal â'r manteision sy'n gysylltiedig â gwella safonau ymarfer, bydd unigolion sy'n dymuno cael un o'r triniaethau arbennig hefyd yn elwa'n uniongyrchol yn sgil y ffaith y bydd gwybodaeth ymlaen llaw am y driniaeth, yn ogystal â chynghor ôl-ofal, ar gael yn rhwyddach. Bydd pobl sy'n dymuno cael y triniaethau hyn yn medru cael sicrwydd bod y fangre/cerbyd dan sylw wedi'i gymeradwyo gan yr awdurdod lleol ar gyfer cynnal triniaeth arbennig, a bod yr ymarferwr yn gymwys i gyflawni'r driniaeth mewn ffordd lân. Byddant hefyd yn medru cyrraedd at gofrestr o ddeiliaid trwyddedau a mangreoedd/cerbydau a gymeradwywyd ar gyfer triniaethau arbennig yn eu hardal. Bydd hyn o gymorth i wneud y drefn yn fwy tryloyw a sicrhau bod pobl Cymru yn cael gwell gwybodaeth am ymarfer ym maes triniaethau arbennig.

136. Y bwriad yw y bydd y system o fantais i'r rhan fwyaf o'r deiliaid trwydded sy'n cynnal y triniaethau arbennig, ynghyd â'r mangreoedd/cerbydau lle y'u cyflawnir, o safbwynt eu henw da. Trwy fodloni'r gofynion, byddant yn gallu dangos i'r cyhoedd eu bod yn ymarfer yn unol â safonau hylendid a glanweithdra priodol, yn ogystal â'u hamddiffyn eu hunain rhag risgiau i iechyd trwy ddilyn gweithdrefnau rheoli heintiau priodol. Rhoddir hwb ychwanegol i ffydd y cyhoedd a dealltwriaeth cleientiaid oherwydd y gofyniad i ymarferwyr ddarparu ymgynghoriadau cyn ac ar ôl y driniaeth, er mwyn sicrhau bod pobl yn llwyr ymwybodol o'r risgiau sy'n gysylltiedig â'r driniaeth benodol. Bydd hyn yn cynnwys cyngor

ar ôl-ofal. Dylai hyn arwain at lai o achosion o haint, os glynir yn briodol at y cyngor ynglŷn â gofal ar ôl y driniaeth.

137. Yn ogystal â sicrhau bod cleientiaid ac ymarferwyr yn fwy diogel, bydd y Bil hefyd yn darparu pwerau gorfodi cyson ac effeithiol i awdurdodau lleol ar gyfer arolygu mangreodd/cerbydau, a phan fo angen, atal ymarfer annïogel.
138. Y tu hwnt i hyn, mae'n bosibl y bydd y manteision sy'n deillio o well hylendid a glendid yn ymestyn i driniaethau eraill y mae ymarferwyr yn eu cynnig, er nad yw'r gofynion yn y ddeddfwriaeth yn ymdrin â nhw.

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

Cefndir

139. At ddibenion y Rhan hon o'r Bil, mae "twll mewn rhan bersonol o'r corff" yn cynnwys tyllu tethi, bronau, organau cenhedlu, penolau neu'r tafod.
140. Fel y nodwyd uchod yn yr adran ar driniaethau arbennig, gall cymhlethdodau sy'n deillio o dyllu'r corff gynnwys chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf corfforol. Ceir adroddiadau am dorri neu dolcio dant wrth roi twll yn y tafod, a niwed i'r nerfau a chreithiau hefyd os bydd y tyllu'n cael ei gynnal yn wael.⁹⁹ Gall cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai hynny sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol, ac mae achosion wedi eu cofnodi lle y mae unigolion wedi marw ar ôl cael tyllu'r corff^{100, 101}. Yn ogystal, er bod hyn yn anghyffredin, gall arferion annïogel neu anhylan arwain at drosglwyddo clefydau heintus megis feirysau a gludir yn y gwaed¹⁰².
141. Canfu astudiaeth a gynhaliwyd yn Lloegr fod oddeutu un o bob tri o bobl ifanc 16-24 mlwydd oed wedi hysbysu ynghylch cymhlethdodau ar ôl cael triniaethau tyllu'r corff¹⁰³. Yn yr un astudiaeth hefyd canfuwyd nifer fwy o achosion o gymhlethdodau gyda mathau penodol o driniaethau tyllu'r corff, gan gynnwys rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Roedd problemau'n fwy tebygol o gael eu crybwyll mewn achos o dyllu'r tafod (50%), ac wedyn, tyllu'r organau cenhedlu (45%) a'r tethi (38%).

⁹⁹ Stead LR, Williams JV, Williams AC a Robinson CM (2006) An investigation into the practice of tongue piercing in the South West of England British Dental Journal 200 103-107.

¹⁰⁰ BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure'.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

¹⁰¹ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

¹⁰² Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. American Journal of Infection Control. 29, 271-174

¹⁰³ Bone, A. Ncube, F. Nichols, T a Noah, ND. (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe. BMJ, 336, 1426.

142. Yn ogystal, gan fod pobl ifanc yn parhau i dyfu yn ystod eu harddegau, gallai mwy o gymhlethdodau godi wrth i'w cyrff ddatblygu os ydynt yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff pan fyddant yn ifanc. Gallai pobl ifanc hefyd fod yn llai tebygol o fod â'r profiad neu'r wybodaeth ynglŷn â sut i lanhau neu ofalu am dwll mewn rhan bersonol o'r corff, gan arwain at fwy o risg o ddal haint.
143. Mae materion yn codi hefyd ynghylch rhywioli pobl ifanc: gall tyllau yn y tafod, er enghraifft, fod yn gysylltiedig â gweithgarwch rhywiol. Ar ben hynny, gellid ystyried hefyd bod rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn a pherson ifanc yn fater amddiffyn plant. Trwy gael y driniaeth, gallai pobl ifanc fod yn agored i niwed trwy fod mewn sefyllfa lle y mae eu rhannau 'personol' yn agored i oedolyn ac yn cael eu cyffwrdd a'u tyllu gan oedolyn nad oeddent o bosibl yn ei adnabod cyn hynny.
144. Ystyrir felly bod angen cryfhau'r fframwaith deddfwriaethol sy'n ymwneud â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, a hynny yn achos plant a phobl ifanc. Ystyrir bod angen gwneud hyn er mwyn eu hamddiffyn rhag niweidiau posibl i iechyd, yn ogystal â bygythiadau i'w lles.

Y sefyllfa bresennol

145. Nid oes unrhyw gyfyngiad oedran ar gyfer unrhyw driniaeth tyllu'r corff ar hyn o bryd yng Nghymru.
146. Fel egwyddor gyffredinol, a phan nad yw deddfwriaeth yn darparu i'r gwrthwyneb, caiff person ifanc roi cydsyniad dilys i dderbyn triniaeth os oes ganddynt ddigon o alluedd i ddeall natur y weithred sydd i'w chyflawni. Ym mhob achos, mae'n rhaid i fater galluedd gael ei benderfynu yn unol ag egwyddorion *Gillick*¹⁰⁴.
147. Oherwydd natur y triniaethau a'r rhannau personol o'r corff sydd dan sylw, gallai Deddf Troseddau Rhywiol 2003 ('Deddf 2003') fod yn berthnasol, yn enwedig troseddau megis ymosodiad rhywiol. Fodd bynnag, nid yw rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn ymosodiad rhywiol nac yn drosedd rywiol yn awtomatig. Mae Adran 3 o Ddeddf 2003 yn darparu bod unigolyn yn cyflawni trosedd ymosodiad rhywiol os:
- yw (A) yn cyffwrdd ag unigolyn arall (B) yn fwriadol;
 - yw'r cyffyrddiad yn un rhywiol;
 - nad yw (B) yn cydsynio i'r cyffyrddiad; ac
 - nad yw (A) yn credu'n rhesymol bod (B) yn cydsynio.
148. Mae Adran 7 o Ddeddf 2003 Act yn darparu ar gyfer y drosedd o ymosodiad rhywiol ar blentyn o dan 13 oed. Nid yw Adran 7 yn caniatáu i blentyn gydsynio i'r cyffyrddiad. Yn y bôn, mae hyn yn golygu na chaiff plentyn o dan 13 oed gydsynio i ymosodiad rhywiol, ni waeth beth yw ei alluedd meddyliol na'i ddealltwriaeth. Fodd bynnag, caiff unigolyn 13 oed a hŷn gydsynio'n gyfreithiol i ymosodiad rhywiol.

¹⁰⁴ *Gillick v Awdurdod Iechyd West Norfolk a Wisbech* [1986] AC 112, [1985] 3 All ER 402.

149. Wrth gymhwyso prawf adran 7, ni ellir dadlau na fyddai ymarferydd sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff yn cyffwrdd yn fwiadol ag unigolyn arall pe byddai'n rhoi twll mewn rhan o'i gorff. O ganlyniad, y cwestiwn yw a ystyrir y cyffyrddiad hwnnw'n un 'rhywiol'.
150. Mae'r cwestiwn o ba un a yw'r weithred o roi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn 'gyffyrddiad rhywiol' fel y'i diffinnir yn adran 78 o Ddeddf 2003 yn dibynnu ar beth yw barn 'person rhesymol' ynglŷn â'r gweithgaredd. Os nad ystyrir ei fod yn gyffyrddiad rhywiol, byddai plentyn o dan 13 oed yn cael cydsynio i'r cyffyrddiad; fodd bynnag, os ystyrir ei fod yn gyffyrddiad rhywiol, unigolyn 13 oed a hŷn yn unig gaiff gydsynio iddo.
151. Deallir o drafodaethau gyda phobl yn y sector bod sawl ymarferydd eisoes yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyffwrdd pobl ifanc. Fodd bynnag, ni waherddir y driniaeth hon yn benodol o dan y gyfraith.

Diben y darpariaethau

152. Prif nod y darpariaethau hyn yn y Bil yw amddiffyn plant a phobl ifanc rhag y niwed posibl i iechyd y gellir eu hachosi trwy gael twll mewn rhan bersonol o'r corff, ac osgoi amgylchiadau pan roddir plant a phobl ifanc mewn sefyllfa lle y gallent fod yn agored i niwed. Mae'r Bil yn ceisio cyflawni hyn trwy wahardd y weithred o roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn sydd o dan 16 mlwydd oed yng Nghymru, mewn unrhyw leoliad. Bydd hefyd yn drosedd i wneud trefniadau i gyflawni triniaeth ar unigolyn o dan 16 oed yng Nghymru.
153. Mae diben y darpariaethau hyn yn wahanol iawn i'r rhai sy'n dod o dan Deddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003. Mae anffurfio organau cenhedlu benywod (FGM) yn golygu triniaethau sy'n cynnwys torri organau rhywiol allanol menywod i ffwrdd yn rhannol neu'n llwyr am resymau diwylliannol neu resymau eraill nad ydynt yn therapiwtig. Mae'r arfer yn feddygol ddiangen, yn aruthrol o boenus ac yn medru arwain at ganlyniadau difrifol i iechyd, wrth gynnal y driniaeth ac yn ddiweddarach mewn bywyd. Mae gan yr arfer wreiddiau dwfn mewn traddodiad, ac mae'n ffordd gymhleth i gymdeithas gadw rheolaeth dros hawliau rhywiol ac atgenneddlol menywod. Bydd bron bob amser yn cael ei gyflawni ar blant heb eu cydsyniad, ac fel rheol mae'n cael ei drefnu gan rieni neu deulu'r ferch. Mae FGM wedi bod yn drosedd benodol yn y DU ers pasio Deddf Gwahardd Enwaedu Benywod 1985. Mae'r darpariaethau rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff ym Mil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ond yn cwmpasu torri'r croen neu'r bilen ludiog mewn rhan bersonol o'r corff (gan gynnwys organau cenhedlu gwrywaidd a benywaidd) os yw'n cael ei wneud yn bwrpasol ar gyfer gosod gemwaith neu wrthrych (fel glain) ar gorff unigolyn, neu fewnblannu neu dynnu gwrthrychau o'r fath.
154. Trwy osod y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o'r corff ar 16 oed mae darpariaethau'r Bil yn cyd-fynd ag oedran cydsynio ar gyfer

gweithgarwch rhywiol. Nid yw'r Bil yn atal unigolion 16 ac 17 mlwydd oed rhag cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff, gan yr ystyrid y byddai hyn yn anghyson â'r mathau o benderfyniadau a wneir yn fwy cyffredinol gan bobl o'r oeddrannau hyn, megis cael ymuno â'r fyddin neu ddysgu gyrru.

155. Nod y gwaharddiad yw atgyfnerthu'r arfer da presennol yn y diwydiant tyllu'r corff. Mae sawl ymarferydd yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc, ond oherwydd nad yw'r gyfraith yn ei wahardd yn benodol, mae'n parhau i fod yn bosibl i unigolyn o dan 16 oed gael y triniaethau hyn. Ni fydd y Bil yn effeithio ar allu ymarferwyr sydd ar hyn o bryd yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc 16 a 17 oed, er enghraifft, rhag bod â pholisïau o'r fath o hyd - bydd yn eu hategu.
156. Mae'r Bil yn darparu y bydd yn drosedd i unigolyn yng Nghymru roi neu wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed. Mae hyn yn golygu na fyddai'n rhaid i berson ifanc gael twll mewn rhan bersonol o'i gorff i drosedd gael ei chyflawni – mae gwneud trefniadau i roi'r driniaeth yn ddigon i drosedd gael ei chyflawni.
157. Ni fydd y ffaith y gallai unigolyn o dan 16 oed fod wedi rhoi ei gydsyniad yn amddiffyniad. Yn yr un modd, ni fydd yn amddiffyniad dweud bod rhiant neu warcheidwad yr unigolyn o dan 16 oed wedi cydsynio i'r driniaeth ar ei ran.
158. Mae'r Bil yn darparu amddiffyniad bod yr ymarferydd yn credu bod y person yn 16 oed neu'n hŷn ac naill ai wedi cymryd camau rhesymol i gadarnhau eu hoedran neu na allai unrhyw un fod wedi amau'n rhesymol o olwg y person eu bod yn iau na 16 oed. Hefyd, mae amddiffyniad 'diwydrwydd dyladwy' i unigolyn sy'n cael ei gyhuddo o drosedd yn rhinwedd gweithredoedd rhywun arall – bydd yn amddiffyniad i'r sawl sy'n cael ei gyhuddo o'r drosedd os gall ddangos ei fod wedi cymryd rhagofalon rhesymol ac wedi arfer diwydrwydd dyladwy i osgoi cyflawni'r drosedd, er enghraifft darparu hyfforddiant i'w staff neu roi systemau ar waith i osgoi cyflawni'r drosedd.
159. Mae'r Bil yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol i gymryd camau gorfodi mewn perthynas â'r darpariaethau, gan gynnwys cymryd camau erlyn, ymchwilio i gwynion a chymryd camau eraill. Gallai'r camau hyn gynnwys cyfathrebu ag ymarferwyr tyllu'r corff er mwyn atal trosedd rhag digwydd neu gynnal arolygiadau 'profion prynu' i asesu cydymffurfiad. Rhaid i'r awdurdod lleol hefyd ystyried, o leiaf unwaith bob 12 mis, i ba raddau y mae'n briodol iddynt ddilyn rhaglen o gamau gorfodi yn eu hardal i sicrhau na roddir tyllau mewn rhannau personol o gyrff unigolion o dan 16 oed. Rhaid i'r awdurdod lleol benodi 'swyddogion awdurdodedig' at y dibenion hyn. Wrth gynnal ei raglen o gamau gorfodi, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol ymgynghori â Phrif Swyddog yr Heddlu a allai gynorthwyo'r awdurdod lleol i orfodi'r darpariaethau.

160. Er mwyn caniatáu ar gyfer ymchwilio a yw ymarferydd yn gwneud trefniadau i roi neu'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff unigolion o dan 16 oed, gallai fod angen mynd i mewn i fangre lle y rhoddir tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Mae'r Bil felly'n rhoi pŵer mynediad i swyddogion awdurdodedig awdurdodau lleol a'r Heddlu, ond bydd angen gwarant gan Ynad Heddwch i fynd i mewn i fangre a ddefnyddir fel annedd. Ar ôl i'r swyddog neu'r cwnstabl gael mynediad, caiff gynnal arolygiad o'r fangre a chael copïau o gofnodion teledu cylch cyfyng neu ddogfennau cydsynio, er enghraifft. Mae trosedd gysylltiedig o rwystro swyddog rhag arfer y pŵer hwn yn cyd-fynd â'r pŵer mynediad. Mae'r Bill hefyd yn darparu amddiffyniad mewn perthynas â defnyddio pwerau mynediad ac archwilio drwy ddarparu system i apelio yn erbyn mynd ag eiddo, ac i wneud cais am iawndal dan amgylchiadau penodol. Mae hyn hefyd yn berthnasol i bwerau mynediad ac archwilio cyfatebol dan Rannau eraill o'r Bil.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

161. Er bod sawl ymarferydd yng Nghymru eisoes yn dewis peidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc, bydd y newidiadau a gyflwynir yn y Bil yn sicrhau bod y gyfraith yn fwy tryloyw a chyson. Fel y cyfryw, ni ddylai ymarferwyr fod mewn perygl mwyach o dderbyn cwynion gan rieni na chael eu cyhuddo o ymddygiad amhriodol ynglŷn â'r mater hwn. Ar yr un pryd, bydd pobl ifanc o dan 16 oed yn cael eu hamddiffyn rhag bod mewn sefyllfaoedd lle y gallent fod yn agored i niwed.

162. Bydd cyfyngiad oedran o 16 oed ar gyfer rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff yng Nghymru yn cyfrannu at hybu iechyd da trwy helpu i osgoi niwed diangen. Bydd y Bil yn gwneud hyn trwy geisio lleihau nifer yr achosion o gymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thriniaethau tyllu'r corff (gan gynnwys heintiau ac anafiadau) ymysg pobl ifanc nad yw eu cyrff wedi gorffen aeddfedu, ac a allai fod yn llai medrus o ran parhau â gofynion ôl-ofal.

Asesu'r Effaith ar Iechyd

Cefndir

163. Mae Asesiad o'r Effaith ar Iechyd (HIA) yn cynnig ffordd systematig o roi ystyriaeth i iechyd fel rhan o brosesau penderfynu a chynllunio. Mae'n adnodd y gellir ei ddefnyddio mewn unrhyw faes o weithgarwch sector cyhoeddus, sector preifat neu sector gwirfoddol – ar lefel genedlaethol ac ar lefel leol.

164. Mae diffiniad a dderbynnir yn eang yn disgrifio HIA fel a ganlyn: “*a combination of procedures, methods and tools by which a policy, programme or project may be judged as to its potential effects on the*

*health of a population, and the distribution of those effects within the population*¹⁰⁵. Gall y rhain fod yn effeithiau ar iechyd meddwl ac iechyd corfforol, a gall eu tarddiad fod yn gymdeithasol, economaidd, amgylcheddol neu ddiwylliannol. Gall rhai o'r effeithiau hyn fod yn uniongyrchol, amlwg a/neu fwriadol. Gall effeithiau eraill fod yn anuniongyrchol, llai amlwg ac/neu anfwriadol. Mae HIA yn ceisio rhagweld a lliniaru effeithiau o'r fath.

165. Mae Sefydliad Iechyd y Byd wedi nodi nifer o fanteision HIA¹⁰⁶, gan gynnwys:

- Darparu'r dystiolaeth orau sydd ar gael i'r sawl sy'n gwneud y penderfyniadau;
- Gwella iechyd a lleihau anghydraddoldeb;
- Cyfleoedd i gryfhau nodweddion cynnig a fydd yn cael effaith gadarnhaol ar iechyd y boblogaeth;
- Hybu cydweithredu rhwng sectorau;
- Dull cyfranogol sy'n gwerthfawrogi barn cymunedau;
- Hyblygrwydd; a
- Chysylltiadau â datblygu cynaliadwy a rheoli adnoddau.

166. Mae'r manteision hyn yn ganlyniad uniongyrchol i egwyddorion arweiniol HIA, fel y mae Consensws Göteborg¹⁰⁷ yn ei nodi. Mae'r Consensws yn nodi bod rhaid i'r broses fod yn agored, tryloyw, moesegol, teg, cadarn, cyfranogol, cynaliadwy a democrataidd.

167. Mae HIAs eisoes yn cael eu cynnal ledled Cymru, a bernir eu bod yn ffordd bwysig o sicrhau bod iechyd yn cael ei ystyried ar draws ystod o weithgarwch. Ers dros ddegawd, mae Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru (WHIASU), sy'n rhan o Iechyd Cyhoeddus Cymru, wedi bod yn cefnogi'r defnydd o HIAs yng Nghymru.

Y sefyllfa bresennol

168. Ar hyn o bryd, nid yw deddfwriaeth Cymru yn gyffredinol yn gosod gofyniad penodol i gynnal HIA, ond mae'n ofynnol bod HIA yn cael ei gynnwys gyda cheisiadau am weithrediadau glo brig. Yn ogystal, cyfeirir at HIAs yn rhai o ganllawiau Llywodraeth Cymru, gan gynnwys Nodyn Cyngor Technegol 21 ar gyfer Gwastraff ac Arweiniad ar Arfarnu Trafnidiaeth Cymru.

169. Gellir ystyried effeithiau ar iechyd fel rhan o Asesiad Amgylcheddol Strategol, sy'n ofynnol wrth baratoi cynlluniau datblygu lleol ac, os oes eu hangen, uwchgylluniau ar gyfer safleoedd mawr. Mae hefyd yn ofynnol bod Asesiadau o'r Effaith Amgylcheddol ar gyfer datblygiadau mawr cymhleth yn cynnwys asesiad o effeithiau ar y boblogaeth, os yw'n briodol.

¹⁰⁵ Y Ganolfan Ewropeaidd ar gyfer Polisiâu Iechyd (1999) Consensws Göteborg

¹⁰⁶ Sefydliad Iechyd y Byd; *Health Impact Assessments: Why Use HIAs?* Yn

<http://www.who.int/hia/about/why/en/index1.htm>

¹⁰⁷ <http://www.apho.org.uk/resource/item.aspx?RID=44163>

Mae'r effeithiau dan sylw'n cynnwys sŵn, llwch a thraffig. Bydd y deddfwriaeth sy'n gosod y gofyniad hwn yn cael ei diwygio erbyn 2017 i gyfeirio'n benodol at yr angen i asesu'r effeithiau ar iechyd pobl.

170. Ers 2001, mae WHIASU wedi bod yn gweithio i hybu ac annog y defnydd o HIAs yng Nghymru. Fel rhan o'i swyddogaethau, mae WHIASU yn cynnig cyngor, arweiniad a chymorth i sefydliadau sy'n defnyddio HIAs ac mae wedi cynhyrchu amrywiaeth o ganllawiau, pecynnau cymorth, astudiaethau achos a thempledi i'w cynorthwyo¹⁰⁸.
171. Mae Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, sefydliadau yn y trydydd sector, y GIG a sefydliadau cymunedol oll wedi cynnal HIAs. Nid yw'n hysbys faint yn union o asesiadau a gynhaliwyd yng Nghymru, ond cynhaliwyd tua 140 gyda chymorth WHIASU. Er bod amrywiaeth eang o sefydliadau wedi defnyddio HIAs, mae rhai wedi dadlau bod anghysondeb o ran y ffordd y maent yn cael eu defnyddio ar hyn o bryd ac y gellid gwella hyn.
172. Yn dibynnu ar raddfa a chymhlethdod y cynnig sy'n cael ei ystyried, gellir cynnal HIA ar ffurf asesiad cyflym neu asesiad cynhwysfawr. Amcangyfrifir bod 20-30 o asesiadau cyflym, ar gyfartaledd, yn cael eu cynnal yng Nghymru bob blwyddyn ac y cynhelir un neu ddau o asesiadau cynhwysfawr (sy'n gallu para mwy na blwyddyn).¹⁰⁹
173. Yn ogystal â HIAs, ceir mecanweithiau deddfwriaethol y gellir eu defnyddio i ystyried iechyd yn fwy cyffredinol fel rhan o brosesau penderfynu. Nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw sicrhau bod cynaliadwyedd a llesiant, gan gynnwys sicrhau Cymru iachach, yn ganolog i benderfyniadau sefydliadau cyhoeddus. Hefyd, mae gan Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 y nod o sicrhau bod polisïau cynllunio'n cyfrannu at egwyddor datblygu cynaliadwy, gan gynnwys iechyd poblogaeth Cymru.
174. Er y defnyddir HIAs yn helaeth y tu hwnt i Gymru, nifer fach o awdurdodaethau sydd â deddfwriaeth i orfodi eu defnyddio. Er enghraifft, yn Awstralia, mae Deddf Iechyd y Cyhoedd a Llesiant 2008 talaith Victoria yn rhoi pwerau i Weinidogion osod gofyniad i gynnal HIA os ydynt o'r farn fod hynny'n briodol; ac yng Nghanada, mae Deddf Iechyd y Cyhoedd Québec yn gosod gofyniad ar weinyddiaethau ac asiantaethau'r llywodraeth sy'n cynnig deddfau neu reoliadau i gynnal HIA yn gyntaf.¹¹⁰

¹⁰⁸ Nodyn cyfarwyddyd Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru, "Asesu'r Effaith ar Iechyd: Canllaw ymarferol"

<http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20%28Welsh%29%20WEB.pdf>

¹⁰⁹ Darparwyd yr wybodaeth gan WHIASU

¹¹⁰ Briefing note: implementation of s54 of Quebec's Public Health Act at <http://www.ncchpp.ca/docs/Section54English042008.pdf>

¹¹¹ Mendell, A. (2011). Four Types of Impact Assessment Used in Canada. Montreal: National Collaborating Centre for Healthy Public Policy.

Diben y darpariaethau

175. Er mwyn cryfhau statws HIAs ymhellach yng Nghymru, mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau a fydd yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau ynglŷn â'r amgylchiadau pan fydd rhaid i sefydliadau cyhoeddus yng Nghymru gynnal HIAs.
176. Nod y Bil yw defnyddio dull cymesur o weithredu i sicrhau bod HIAs yn cael eu defnyddio pan fo hynny'n briodol, heb ei gwneud yn ofynnol i gynnal asesiad ar gyfer pob proses benderfynu neu gynllunio. Felly, mae'r darpariaethau'n pennu bod rhaid i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n gosod darpariaethau ynghylch cynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd gan gyrrff cyhoeddus. Y bwriad yw i'r asesiadau fod wedi'u cyfyngu i bolisiau, cynlluniau a rhaglenni y bydd arwyddocâd cenedlaethol neu sylweddol i'w canlyniadau neu a fydd yn cael effaith sylweddol ar iechyd y cyhoedd ar lefel leol. Bydd gofynion manwl yr asesiadau hyn yn cael eu datblygu drwy broses ymgynghori. Bydd angen i Gynulliad Cenedlaethol Cymru roi cymeradwyaeth ffurfiol (yn unol â'r weithdrefn gadarnhaol) i'r rheoliadau terfynol, a fydd yn nodi ym mha amgylchiadau ac ym mha ffordd y bydd rhaid i gorff cyhoeddus gynnal asesiad, cyn iddynt ddod i rym.
177. I sicrhau cysondeb â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, cynigir bod y gofynion i gynnal HIAs yn berthnasol i'r holl gyrrff sydd dan sylw yn y Ddeddf honno (gan gynnwys Gweinidogion Cymru). Y nod yw sicrhau nad yw cynnal HIA yn weithgaredd annibynnol. Yn hytrach, dylai fod yn weithgaredd sy'n ffurfio rhan amlwg o waith cyrff cyhoeddus i gyflawni'r nodau iechyd, a nodau eraill, y mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn eu gosod.
178. I sicrhau nad yw'r gofynion a osodir ar y cyrff cyhoeddus a'u cleientiaid yn ormodol, y bwriad yw y byddai prosesau penderfynu neu gynllunio yn cael eu heithrio lle bo asesiadau effaith eisoes ar waith sy'n bodloni'r meini prawf a amlinellir yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru ar HIAs a fyddai'n dod law yn llaw â'r ddeddfwriaeth. Er enghraifft, pan fydd y rheoliadau ar yr Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol yn cael eu diweddarau, byddai disgwyl iddynt roi ystyriaeth i'r meini prawf ar gyfer HIA, fel na fyddai'n rhaid i unrhyw un sy'n cynnal yr asesiad hwnnw gynnal HIA ar wahân hefyd.
179. Mae'r Bil hefyd yn darparu y caiff y rheoliadau ar HIA osod gofyniad ar Iechyd Cyhoeddus Cymru i gynnig cymorth i gyrrff cyhoeddus wrth iddynt gynnal HIA. Byddai'n rhaid cyhoeddi HIAs a gynhelid o dan y rheoliadau a byddai'n ofynnol i gyrrff cyhoeddus esbonio sut maent wedi rhoi ystyriaeth i'r asesiadau neu, os nad ydynt wedi rhoi ystyriaeth iddynt, esbonio pam nad ydynt wedi gwneud hynny. Y diben cyffredinol yw sicrhau y bydd proses yr HIA yn gymesur, yn ddigon clir i bawb ei ddeall, o ansawdd uchel ac yn gwneud gwahaniaeth cadarnhaol i iechyd pobl yng Nghymru.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

180. I fynd i'r afael â phryderon fod y defnydd o HIAs yn gallu bod yn dameidiog ac yn anghyson yng Nghymru, mae'r Bil yn ceisio cryfhau'r sefyllfa bresennol drwy ei gwneud yn orfodol i ddefnyddio HIA mewn amgylchiadau penodol. Bwriedir i hwn fod yn gam mawr ymlaen o ran darparu mecanwaith cyson i osgoi neu leihau unrhyw effeithiau negyddol ar iechyd a llesiant o ganlyniad i brosesau llunio polisi a/neu gynllunio, yn ogystal â hybu canlyniadau iechyd cadarnhaol o ganlyniad i gamau o'r fath.
181. Y bwriad cyffredinol yw sicrhau bod Aseidiadau o'r Effaith ar Iechyd yn dod â manteision i Gymru yn ehangach, cyfrannu'n sylweddol at wella iechyd a llesiant y genedl a'i chymunedau, ac arwain y ffordd o ran gweithredu polisïau a deddfwriaeth iechyd y cyhoedd.
182. Yn ogystal, bwriedir i'r darpariaethau ategu a chefnogi'r gwaith o weithredu darnau eraill o ddeddfwriaeth Llywodraeth Cymru, yn enwedig Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Er enghraifft, gallent fod o gymorth i gyrff cyhoeddus wrth iddynt geisio cyflawni'r nodau iechyd a nodau llesiant eraill y maent wedi'u gosod iddynt hwy eu hunain. Gallent hefyd gyfrannu at y ffyrdd o weithio a amlinellir yn y ddeddfwriaeth honno. Yn benodol, mae HIA yn rhoi sylw i effeithiau tymor byr a thymor hir polisïau, cynlluniau a rhaglenni. Maent hefyd yn darparu proses agored a thryloyw sy'n hybu cyfranogiad drwy gynnwys rhanddeiliaid allweddol a chymunedau mewn penderfyniadau a chynlluniau sy'n effeithio arnynt. Gwelwyd eisoes bod HIA yn gallu rhoi sicrwydd i gymunedau ac unigolion fod effeithiau posibl ar iechyd a llesiant wedi cael eu hystyried yn ddigonol fel rhan o'r prosesau penderfynu.

Gwasanaethau fferyllol

Cefndir

183. Mae gan fferyllfeydd cymunedol swyddogaeth hanfodol i'w chyflawni o ran llunio a chyfrannu at welliannau i iechyd y cyhoedd. Maent wedi eu lleoli ar y stryd fawr, mewn archfarchnadoedd a meddygfeydd mewn pentrefi, trefi a chanol dinasoedd ledled Cymru. Mae llawer ohonynt ar agor chwe diwrnod, ac weithiau saith niwrnod, yr wythnos. Fferyllfeydd cymunedol yn gyffredinol yw pwynt cyswllt cyntaf, ac yn fynych, pwynt cyswllt mwyaf aml unigolyn â gweithiwr gofal iechyd proffesiynol. Fel y cyfryw, maent mewn sefyllfa unigryw o ran sicrhau bod amrywiaeth eang o wasanaethau ar gael yn rhwydd i'r bobl leol.
184. Ceir tri phrif ddarparwr ar gyfer gwasanaethau fferyllol y GIG yng Nghymru:-
- Fferyllfeydd cymunedol;
 - Meddygon fferyllol; a
 - Chontractwyr offer fferyllol.

185. Roedd 716 o fferyllfeydd cymunedol yn darparu gwasanaethau'r GIG yng Nghymru ar 31 Mawrth 2015.¹¹² Mae hyn yn cymharu â 703 ar 31 Mawrth 2004.¹¹³ Mae'n amlwg bod y trefniadau presennol sy'n llywodraethu gwasanaethau fferyllol y GIG yn arwain at farchnad sefydlog â phrin ddim newid net yn niferoedd y fferyllfeydd cymunedol dros amser. Mae perthynas gadarnhaol yn bodoli rhwng amddifadedd a niferoedd y fferyllfeydd¹¹⁴, gyda fferyllfeydd yn fwy cyffredin mewn ardaloedd lle y ceir mwy o amddifadedd economaidd, sy'n golygu bod y gwasanaeth ar gael yn rhwyddach yn gyffredinol mewn ardaloedd sy'n fwyaf anghenus. Yn ogystal, mae meddygon fferyllol y GIG yn gwasanaethu poblogaethau gwledig yn bennaf.
186. Dosberthir oddeutu 70 miliwn o bresgripsiynau (73.2 miliwn yn 2014/15¹¹⁵) mewn fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru bob blwyddyn. Yn ogystal, mae fferyllfeydd yn fanwerthwyr stryd fawr ac mae pobl nad ydynt o'r farn eu bod yn wael yn mynd iddynt yn rheolaidd. Mae pob ymweliad yn gyfle i ymgysylltu ag aelodau o'r cyhoedd ynglŷn â'u ffordd o fyw ac i wneud cyfraniad at wella eu hiechyd.
187. Mae fferyllfeydd cymunedol hefyd yn darparu amgylchedd cyfleus a llai ffurfiol ar gyfer pobl nad ydynt yn gallu neu nad ydynt yn dymuno mynd at fathau eraill o wasanaethau iechyd. Er enghraifft, mae llawer ohonynt yn darparu cyngor ar ddulliau atal cenhedlu brys, dulliau o roi'r gorau i ysmegu, ac iechyd rhywiol. Yn ogystal, yn 2012, Cymru oedd y rhan gyntaf o'r DU i gyflwyno brechiad tymhorol rhag y ffliw am ddim i bobl 65 oed a throsodd, neu grwpiau sydd mewn perygl, mewn fferyllfeydd cymunedol ar sail genedlaethol.
188. Ar 31 Mawrth 2015, roedd 34.9% o'r fferyllfeydd cymunedol yn eiddo i gontractwyr annibynnol¹¹⁶ (h.y. rhai a oedd yn cynnwys pump neu lai o safleoedd y GIG), ac roedd y gweddill yn eiddo i fusnesau mwy a oedd â chwech neu fwy o safleoedd y GIG, gan gynnwys busnesau amlwladol ac archfarchnadoedd (y cyfeirir atynt fel siopau cadwyn). Bu tuedd yn y farchnad o fwy o gyfuno yn ystod y degawd diwethaf.
189. Ar 31 Mawrth 2014, roedd pedwar o gontractwyr offer fferyllol yng Nghymru¹¹⁷ (na chânt ond cyflenwi offer megis cymhorthion anymataliaeth

¹¹² <http://gov.wales/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=cy>

¹¹³ Datganiad Ystadegau Cymru (26 Tachwedd 2009) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?tab=previous&lang=en>

¹¹⁴ Hincliffe A. 2012 Distribution of community pharmacies and deprivation in Wales. Iechyd Cyhoeddus Cymru.

¹¹⁵ Datganiad Ystadegau Cymru (14 Hydref 2015) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en#/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=cy>

¹¹⁶ Datganiad Ystadegau Cymru (26 Medi 2015) <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=en/statistics-and-research/community-pharmacy-services/?lang=cy>

¹¹⁷ Yr un â'r cyfeiriad blaenorol

a gorchuddion). Maent yn cael eu rhedeg gan fusnesau bach i ganolig ac yn aml yn gweithredu model gwerthu o bell, gan ddarparu gwasanaethau i rannau eraill o'r DU.

190. Ceir nifer fechan o fferyllfeydd nad ydynt yn darparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Nid yw'r newidiadau yn y Bil yn effeithio'n uniongyrchol ar y rhain, ac fel y cyfryw, ni roddir ystyriaeth iddynt yn y Memorandwm Esboniadol hwn.

Y sefyllfa bresennol

191. Llywodraeth Cymru sy'n sefydlu'r strwythur cyffredinol y mae fferyllfeydd cymunedol yn gweithredu oddi mewn iddo trwy ddarparu'r fframwaith deddfwriaeth a pholisi. Oddi mewn i hwn, mae'r cyfrifoldeb dros gynllunio a darparu gwasanaethau fferyllol wedi ei freinio yn y byrddau iechyd ('BILI'), sy'n gyfrifol am gynllunio gwasanaethau iechyd er mwyn diwallu anghenion eu trigolion. Mae hyn yn cynnwys penderfynu ar nifer a lleoliad y fferyllfeydd sydd yn eu hardaloedd.
192. Mae'r ddyletswydd gyffredinol i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG, fel yn achos agweddau eraill ar wasanaethau gofal sylfaenol y GIG, wedi ei rhoi yn uniongyrchol i Fyrddau Iechyd Lleol o dan Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (Deddf 2006). Mae'r BILI yn rheoli rhestrau lleol o ddarparwyr cymeradwy y cyfeirir atynt fel rhestrau fferyllol, a thrwy gynnwys mangreoedd fferyllfa ar restrau fferyllol rhoddir hawl i'r fferyllfa ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae'r trefniadau hyn yn llywodraethu darpariaeth gwasanaethau fferyllol y GIG ac nid yr hawl i agor a chynnal busnes fferyllol yng Nghymru. Ymdrinnir â hyn dan ddeddfwriaeth ar wahân ar gyfer y DU gyfan, sef Deddf Meddyginiaethau 1968.
193. Mae gan Weinidogion Cymru bwerau a dyletswyddau eang i wneud rheoliadau a rhoi cyfarwyddiadau i'r BILI, sy'n llywodraethu manylion system gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae hyn yn cynnwys nodi'r telerau gwasanaeth ar gyfer fferyllwyr y GIG a chymhwyso'r prawf rheoli mynediad, sef y prawf y mae'n rhaid ei fodloni cyn y caiff BILI ganiatáu cais ar gyfer cofnod, neu ddiwygio cofnod, ar eu rhestr fferyllol.
194. Mae adran 80 o Ddeddf 2006 yn gosod dyletswydd ar y BILI i wneud trefniadau ar gyfer darparu'r gwasanaethau fferyllol a nodir yn isadrannau 80(3)(a) i (d). Gwasanaethau dosbarthu yw'r gwasanaethau fferyllol craidd hyn yn y bôn. Mae'n ddyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n llywodraethu'r modd y mae'r BILI yn gwneud y trefniadau hyn. Gosodir yr holl reoliadau gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru trwy ddefnyddio'r weithdrefn penderfyniad negyddol.
195. Mae adran 81 o Ddeddf 2006 yn nodi'r trefniadau y caiff Gweinidogion Cymru eu gwneud ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol. Diffinnir gwasanaethau fferyllol ychwanegol fel gwasanaethau o'r math nad ydynt yn dod o dan adran 80. Mae adran 81 yn rhoi'r pŵer i

Weinidogion Cymru roi cyfarwyddiadau i Fwrdd Iechyd Lleol (i) sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo drefnu ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol ychwanegol, neu (ii) yn ei awdurdodi i drefnu ar gyfer darparu gwasanaethau, os yw'n dymuno gwneud hynny.

196. Mae adran 83 o Ddeddf 2006 yn cynnwys craidd pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau mewn perthynas â darpariaeth gwasanaethau fferyllol ac, ymysg pethau eraill, mae'n nodi'r gofyniad i reoliadau ei gwneud yn ofynnol i fwrdd iechyd baratoi a chyhoeddi rhestr fferyllol. Mae hefyd yn nodi'r prawf rheoli mynediad presennol.

197. Mae adran 84 yn nodi gofyniad i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer hawliau i apelio yn erbyn penderfyniadau a wneir gan BILL wrth arfer pwerau a roddwyd iddynt gan reoliadau a wnaed o dan adran 83.

198. Y prif offerynnau is-ddeddfwriaeth a wnaed o dan bwerau yn Neddf 2006 yw:

- Rheoliadau Gwasanaethau Fferyllol (Cymru) 2013 fel y'u diwygiwyd¹¹⁸;
- Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Gwasanaethau Uwch ac Ychwanegol) 2005 fel y'u diwygiwyd;
- Cyfarwyddiadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Taliadau am geisiadau) 2013; a
- Rheoliadau Pwyllgorau a Thribiwnlysoedd y Gwasanaeth Iechyd Gwladol 1992 fel y'u diwygiwyd¹¹⁹.

199. Mae'r is-ddeddfwriaeth hon yn disgrifio'n fanwl, ymysg pethau eraill:

- y gweithdrefnau y mae unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yn eu dilyn i gyflwyno cais i gael eu cynnwys ar restr fferyllol;
- y gweithdrefnau y mae'n rhaid i fwrdd iechyd eu dilyn wrth benderfynu ar geisiadau o'r fath;
- hawliau i apelio yn erbyn penderfyniadau bwrdd iechyd;
- telerau cynnwys unigolyn ar restr fferyllol; a'r
- gweithdrefnau y mae'n rhaid i fwrdd iechyd eu dilyn wrth ymdrin ag achosion o dorri telerau gwasanaeth.

200. Ers diwedd y 1980au, BILL (neu'r cyrff iechyd a'u rhagflaenodd) sydd wedi penderfynu ar geisiadau ar gyfer cynnwys enwau ar restr fferyllol (neu geisiadau i newid cofnod sydd eisoes yn bodoli) trwy gymhwyso'r hyn a elwir yn gyffredinol fel y prawf rheoli mynediad. Mae hwn wedi ei nodi yn Adran 83 o Ddeddf 2006. A siarad yn gyffredinol, ni fydd cais yn llwyddiannus oni bai bod Bwrdd Iechyd Lleol o'r farn ei bod yn angenrheidiol neu'n hwylus ('necessary or expedient') ei ganiatáu er mwyn sicrhau y ceir darpariaeth ddigonol o wasanaethau fferyllol y GIG (yn y gymdogaeth y mae'r cais yn ymwneud â hi). Mae'r prawf hwn wedi bod yn

¹¹⁸ O.S. 2013/898

¹¹⁹ O.S. 1992/664

destun adolygiad sylweddol gan y llysoedd ac mae eu penderfyniadau wedi sefydlu amrywiol gynseiliau a meini prawf ynglŷn â sut y dylai BILL gymhwyso'r prawf wrth ystyried ceisiadau.

201. Mae Rheoliadau Gwasanaethau Fferyllol y GIG (Cymru) 2013 yn nodi'r trefniadau presennol ar gyfer rheoli mynediad. Yn ogystal â nodi ym mha amgylchiadau y caiff fferyllwyr wneud cais i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG, a'r telerau ac amodau ar gyfer darparu'r gwasanaethau hynny, mae'r rheoliadau yn gosod darpariaeth arbennig ar gyfer ardaloedd sydd â chymeriad gwledig, ac maent yn rhagnodi ym mha amgylchiadau y caiff meddygon, yn yr ardaloedd hynny, gyflwyno cais am yr hawl i ddarparu gwasanaethau fferyllol i'w cleifion a chael yr hawl honno. Gelwir y rhain yn feddygon fferyllol yn gyffredinol.
202. Mae'r drefn a'r dull rheoleiddio presennol wedi ei sefydlu ers mwy na 25 mlynedd ac nid yw'n adlewyrchu'n ddigonol y modd y mae swyddogaeth fferyllfeydd wedi newid ers hynny. Yn ystod y 10 mlynedd ddiweddar, nid yw niferoedd y fferyllfeydd cymunedol yng Nghymru wedi newid rhyw lawer, ond mae maint y presgripsiynau wedi cynyddu bron 40% (o 53.1 miliwn yn 2005/6 i 73.2 miliwn yn 2014/15)¹²⁰.
203. O dan y trefniadau presennol, nid yw BILL yn ystyried ond y gwasanaethau fferyllol a ddiffinnir o dan adran 80 o Ddeddf 2006 wrth wneud penderfyniadau ynghylch ceisiadau. A siarad yn gyffredinol, mae hyn yn ymwneud â dosbarthu presgripsiynau yn unig. Yr ymgeiswyr sydd â'r baich o benderfynu pa bryd, ac mewn cysylltiad â pha ardaloedd y gwneir ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol.
204. Fodd bynnag, mae fferyllfeydd cymunedol hefyd yn darparu gwasanaethau ychwanegol yn gynyddol. Fel y nodir uchod, ymdrinnir â'r gwasanaethau fferyllol ychwanegol hyn o dan adran 81 o'r Ddeddf a darperir ar eu cyfer trwy gyfrwng cyfarwyddiadau. Maent yn cynnwys darparu dulliau atal cenhedlu brys, brechiadau rhag y fflw a chymorth i roi'r gorau i ysmegu.
205. Gwneir penderfyniadau ynghylch caniatáu i fferyllfeydd ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG ar sail a oes digon o fferyllfeydd ar gael ar gyfer dosbarthu presgripsiynau, ac nid ar sail a gynigir y gwasanaethau ychwanegol hyn nac a oes eu hangen. Effaith hyn yw na all fferyllfeydd sy'n dymuno cynnig gwasanaethau ychwanegol ymuno â'r farchnad, oherwydd nad yw'r prawf ar gyfer cael mynediad at y farchnad yn cydnabod y gwasanaethau ychwanegol y maent yn dymuno eu cynnig, na pha un a fyddai'r gwasanaethau hynny'n cefnogi'r angen i roi sylw i anghenion ieuchyd lleol.
206. Yn olaf, ceir darpariaethau sydd eisoes yn bodoli yn Neddf 2006 sy'n caniatáu i Fwrdd Iechyd Lleol ddileu enw unigolyn oddi ar restr fferyllol lle y ceir pryderon ynglŷn ag addasrwydd i ymarfer. Mae'r materion

¹²⁰ Datganiad Ystadegau Cymru (14 Hydref 2015)

addasrwydd hyn i'w gweld yn adran 107(2), (3) a (4) o Ddeddf 2006 ac maent yn ymwneud â sefyllfaoedd lle bernir nad yw person bellach yn addas i'w gynnwys ar y rhestr fferyllol am resymau twyll, anaddasrwydd neu effeithlonrwydd wrth ddarparu gwasanaethau. Nid oes unrhyw bwerau penodol ar gyfer dileu enw unigolyn neu gofnod ynghylch mangre oddi ar restr fferyllol ar seiliau eraill¹²¹.

Diben y darpariaethau

207. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar swyddogaeth fferyllfeydd cymunedol o ran iechyd y cyhoedd, mae'r Bil yn ceisio gwneud newid sylfaenol i'r ffordd y mae BILI yn gwneud penderfyniadau ynglŷn â gwasanaethau fferyllol yng Nghymru, trwy symud o ddull a ysgogir gan geisiadau gan gontractwyr fferyllol ac sy'n canolbwyntio'n drwm ar ddsbarthu presgripsiynau, i un sy'n effro ac yn ymateb i anghenion fferyllol ehangach cymunedau lleol.
208. Nod y darpariaethau yw gwella'r ffordd y cynllunnir ac y cyflwynir gwasanaethau fferyllol yng Nghymru. Mae'r Bil yn cyflawni hyn yn bennaf trwy ddiwygio Deddf 2006 i'w gwneud yn ofynnol i bob BILI baratoi a chyhoeddi asesiad o'r angen am wasanaethau fferyllol yn ei ardal (asesiad o anghenion fferyllol, fel y'i gelwir), adolygu'r asesiad hwn yn rheolaidd a'i ddiwygio fel y bo'n briodol. Mae'r Bil hefyd yn gwneud newidiadau i'r prawf rheoli mynediad presennol a nodir yn adran 83 o Ddeddf 2006. Mae'n symud i ffwrdd oddi wrth y prawf presennol, sy'n penderfynu ar geisiadau trwy gyfeirio at ba un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus cymeradwyo'r cais, at asesiad sydd wedi ei seilio ar ba un a yw'n fodlon, gan roi ystyriaeth i'w asesiad diweddaraf o anghenion fferyllol ac i unrhyw faterion a bennir mewn rheoliadau, y byddai caniatáu'r cais yn diwallu angen yn ei ardal am wasanaethau neu rai o'r gwasanaethau a bennir yn y cais.
209. Yn y bôn, mae'r uchod yn darparu ar gyfer penderfynu ynglŷn â lleoliad a graddfa'r gwasanaethau fferyllol sydd ar gael mewn ardal BILI ar sail yr asesiadau hynny. Mae'r darpariaethau hefyd yn ceisio gwella ansawdd y gwasanaethau fferyllol trwy annog fferyllfeydd sydd eisoes yn bodoli i addasu ac ehangu eu gwasanaethau mewn ymateb i anghenion lleol.
210. Mae'r Bil yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau yr wybodaeth y mae'n rhaid ei chynnwys mewn asesiad o anghenion fferyllol. Y bwriad yw y bydd rheoliadau'n ei gwneud yn ofynnol i asesiad o anghenion fferyllol gynnwys manylion darpariaeth bresennol gwasanaethau fferyllol, nodi anghenion fferyllol ei boblogaeth ac ardaloedd lle nad yw gwasanaethau fferyllol yn diwallu anghenion, a lle y mae angen cymryd camau i sicrhau darpariaeth ddigonol. Gallai hyn gynnwys disgrifio'r math o wasanaethau fferyllol y mae ar ardaloedd penodol eu hangen.

¹²¹ Ar wahân i'r rhai a nodir yn adran 83(6)(d) o Ddeddf 2006

211. Bydd yr asesiadau cyntaf o anghenion fferyllol yn cael eu llunio yn unol ag amserlen a nodir gan Weinidogion Cymru mewn rheoliadau. Bydd y rheoliadau'n sicrhau bod asesiadau o anghenion fferyllol dilynol yn cael eu hamseru i gyd-fynd ag asesiadau o anghenion ehangach, yn enwedig yr asesiadau llesiant lleol y darperir ar eu cyfer gan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
212. Wedyn, bydd ceisiadau oddi wrth unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol mewn ardal Bwrdd Iechyd Lleol yn cael eu penderfynu yn unol â'r asesiad o anghenion fferyllol. O ganlyniad, byddai fferyllfeydd yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG os ydynt yn gallu dangos y byddant, trwy wneud hynny, yn diwallu angen lleol penodol nad yw wedi ei ddiwallu, neu'n darparu gwasanaeth y mae gofyn amdano a nodir mewn asesiad o angen fferyllol Bwrdd Iechyd Lleol.
213. Bydd y Bil hefyd yn rhoi pŵer i BILI i roi sylw i fylchau mewn darpariaeth gwasanaeth fferyllol, fel y'i nodir yn asesiad o angen fferyllol y Bwrdd Iechyd Lleol, trwy ganiatáu i Weinidogion Cymru bennu mewn rheoliadau ym mha amgylchiadau y caiff Bwrdd Iechyd Lleol wahodd ceisiadau ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol. Gallai'r rheoliadau, er enghraifft, bennu bod BILI yn cael gwahodd ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol mewn ardaloedd lle y ceir anghenion fferyllol y gellir eu nodi, nad ydynt wedi eu diwallu, ond nad yw wedi derbyn unrhyw geisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol.
214. Ochr yn ochr â'r newidiadau ar gyfer cyflwyno system fynediad wedi ei seilio ar anghenion, cyflwynir trefn ymadael hefyd sy'n golygu bod modd cymryd camau graddol i ymdrin â'r darparwyr hynny nad ydynt yn bodloni rhwymedigaethau eu telerau gwasanaeth – ac a allai, o ganlyniad, fod yn derbyn tâl gan y GIG heb fod yn bodloni eu rhwymedigaethau cytundebol yn ddigonol. Bwriedir cychwyn y darpariaethau presennol sydd yn adran 106A o Ddeddf 2006, sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i nodi, mewn rheoliadau, system o hysbysiadau a chosbau a roddir ar waith pan fo fferyllwyr yn torri eu telerau ac amodau gwasanaeth â Bwrdd Iechyd Lleol. Bydd hyn yn cyd-fynd â phŵer newydd yn y Bil sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i osod, mewn rheoliadau, ar ba sail neu ym mha amgylchiadau y caiff Bwrdd Iechyd Lleol ddileu enw fferylllydd neu fangre oddi ar restr fferyllol.
215. Bwriedir y bydd rheoliadau yn nodi y bydd Bwrdd Iechyd Lleol yn cael dileu enw fferyllfa neu fangre oddi ar y rhestr fferyllol, mewn achosion lle na lwyddwyd i ddatrys problem yn lleol a lle nad yw fferylllydd wedi cydymffurfio â hysbysiadau a gyflwynwyd iddo gan y Bwrdd Iechyd Lleol yn nodi'r camau y mae angen iddo eu cymryd i gydymffurfio â thelerau ac amodau'r gwasanaeth. Mae'r Bil yn darparu bod yn rhaid i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau bod dyletswydd ar Fwrdd Iechyd Lleol i hysbysu fferylllydd am ei fwriad i ddileu ei enw oddi ar ei restr a'r rhesymau dros y bwriad i wneud hynny, cyn gwneud penderfyniad i ddileu. Rhoddir yr hawl i'r fferylllydd gyflwyno sylwadau i'r Bwrdd Iechyd Lleol cyn i benderfyniad gael ei wneud. Bydd Rheoliadau hefyd yn rhoi'r hawl i apelio

at Weinidogion Cymru yn erbyn penderfyniad Bwrdd Iechyd Lleol i ddileu enw fferyllydd neu fangre oddi ar restr fferyllol.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

216. Yr effaith y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael yw gwella'r drefn o gynllunio a chyflwyno gwasanaethau fferyllol trwy sicrhau bod BILL yn rhoi ystyriaeth gadarn i anghenion fferyllol eu poblogaethau, a sicrhau bod gwasanaethau'n cyd-fynd yn fwy agos â'r anghenion hynny. Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i BILL ddefnyddio dull mwy integredig o nodi anghenion fferyllol poblogaethau, gan gynnwys ystyried cyfraniad yr holl ddarparwyr gwasanaethau fferyllol (e.e. fferyllfeydd a meddygon fferyllol). Bydd BILL yn defnyddio'r asesiadau hyn i nodi ymhle y mae angen fferyllfeydd ychwanegol, ymhle y mae darparwyr presennol yn diwallu anghenion fferyllol yn ddigonol ac ymhle y mae angen gwasanaethau ychwanegol gan fferyllfeydd sydd eisoes yn bodoli.
217. Bydd y newidiadau'n rhoi mwy o sicrwydd i gontractwyr fferyllol, yn lleihau'r risg i'w busnes ac yn caniatáu iddynt fuddsoddi mewn cyflwyno gwasanaethau ehangach.
218. Effaith arall y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael yw sicrhau bod fferyllfeydd yn ymateb yn well i anghenion y poblogaethau y maent yn eu gwasanaethu, ac yn darparu gwasanaethau'n effeithiol er mwyn rhoi sylw i anghenion fferyllol dynodedig. Lle nad yw'r ansawdd yn ddigon da neu lle nad yw gwasanaethau'n cael eu cyflwyno mewn modd cyson, bydd BILL yn gallu rhoi camau gwella ar waith. Gallai'r rhain gynnwys cymryd camau yn erbyn fferyllfeydd penodol oherwydd eu bod yn torri'r telerau ac amodau gwasanaeth yn gyson, neu wahodd fferyllfeydd ychwanegol i gyflwyno cais i ddarparu gwasanaethau penodol. O ganlyniad, dylai fferyllfeydd ddarparu gwasanaethau yn fwy cyson ac i well safon, a dylid gallu sicrhau bod fferyllfeydd yn darparu gwasanaethau mewn lleoliadau lle y mae eu hangen. Bydd y newidiadau hyn hefyd yn golygu bod penderfyniadau ynglŷn â chaniatáu i fferyllfeydd newydd ymuno â'r farchnad yn fwy tryloyw.
219. Yn y pen draw, bydd y newidiadau y darperir ar eu cyfer yn y Bil yn caniatáu ar gyfer gwelliant graddol yn ansawdd a chysondeb gwasanaethau fferyllol y GIG.

Darparu toiledau

Cefndir

220. Mae darpariaeth toiledau a mynediad atynt yn fater sy'n effeithio ar iechyd y cyhoedd. Gall toiledau hygyrch, glân, sydd wedi eu lleoli'n hwylus mewn mannau megis canol trefi, parciau, promenadau, llwybrau beicio a llwybrau cerdded helpu i annog y cyhoedd i wneud ymarfer corff ac aros yn fwy egniol yn gorfforol. Mae i hyn fanteision eglur o ran iechyd a'r

economi. I'r gwrthwyneb, gall toiledau sydd wedi eu cynllunio'n wael a'u lleoli mewn mannau amhriodol, ac nad ydynt yn cael eu cynnal a'u cadw'n ddigonol, greu awyrgylch o esgeulustra sy'n gwneud i'r cyhoedd beidio â dymuno eu defnyddio. Gall diffyg cyfleusterau toiledau digonol hefyd effeithio ar iechyd corfforol a meddyliol unigolyn, yn ogystal ag effeithio ar iechyd amgylcheddol ehangach y boblogaeth.

221. Mae toiledau i'r cyhoedd eu defnyddio o bwys i bawb ac maent yn parhau i fod yn fater sydd â phroffil uchel. Fodd bynnag, maent yn bwysicach fyth i grwpiau penodol mewn cymdeithas, gan gynnwys pobl hŷn, pobl anabl, pobl ag anghenion penodol (gan gynnwys rhai problemau meddygol), menywod, plant a phobl ifanc a'u teuluoedd. Gall darpariaeth wael effeithio'n anghymesur ar y grwpiau hyn. Er enghraifft, deellir bod darpariaeth wael yn achosi effeithiau negyddol arbennig i bobl hŷn, gan y gallai rhai fod yn llai tebygol o adael eu cartrefi heb fod yn ffyddiog y bydd cyfleusterau digonol ar gael ar eu cyfer. Gall hyn gyfrannu at arwahanrwydd cymdeithasol ac anweithgarwch cynyddol, yn ogystal ag effeithio ar allu pobl i gadw annibyniaeth ac urddas yn nes ymlaen yn eu bywydau.
222. Yn 2007, cyhoeddodd Help the Aged (Age UK, bellach) adroddiad o'r enw *Nowhere to go – Public Toilet Provision in the UK*¹²². Roedd hwn yn rhoi crynodeb o arolwg barn ymhlith pobl hŷn ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus yn eu hardaloedd, ac roedd yn dangos bod mwy na hanner y bobl hŷn o'r farn bod diffyg toiledau cyhoeddus yn eu hatal rhag mynd allan mor aml ag y byddent yn dymuno.
223. Archwiliodd Pwyllgor Cymunedau a Llywodraeth Leol Tŷ'r Cyffredin y dystiolaeth ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus yn Lloegr, a chyhoeddodd ei adroddiad, *The Provision of Public Toilets, yn 2008*¹²³. Argymhellodd y Pwyllgor bod “...*the Government imposes a duty on each local authority to develop a strategy on the provision of public toilets in their areas, which should include consultation with the local community and which should be reviewed annually. The duty of compiling and reviewing a public toilet strategy is a simple requirement that will go a long way towards achieving the right of people who live in and visit this country to have accessible and clean public toilets, wherever they live, work or visit. The way in which local authorities plan and utilise their own strategic plan is a decision for them; the fact that they have a plan should be a duty placed on them by the Government.*” (Argymhelliad 26).
224. Yn yr un adroddiad, eglurodd y Pwyllgor: “*our public toilet provision should not be allowed to decline at the current rate because of neglect arising from the lack of any clear strategy*”. Ymatebodd Llywodraeth y DU i'r adroddiad ym mis Ionawr 2009 a gwrthododd weithredu'r argymhelliad i

¹²² http://www.ageuk.org.uk/documents/en-gb/for-professionals/communities-and-inclusion/id6256_nowhere_to_go_public_toilet_provision_in_the_uk_2007_pro.pdf

¹²³ Tŷ'r Cyffredin, Deuddegfed Adroddiad y Pwyllgor Cymunedau a Llywodraeth Leol yn ystod Sesiwn 2007–08 'The Provision of Public Toilets' argraffwyd 6 Hydref 2008. Ar gael yn: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmcomloc/636/63602.htm>

osod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddatblygu strategaethau ar ddarpariaeth toiledau cyhoeddus.

225. Cynhaliodd Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru ymchwiliad byr yn 2012 i'r goblygiadau o ran iechyd y cyhoedd pe na byddai cyfleusterau toiledau cyhoeddus yn ddigonol yng Nghymru. Daeth y Pwyllgor i'r casgliad yn ei adroddiad¹²⁴ bod achos cryf o safbwynt iechyd y cyhoedd dros well darpariaeth toiledau cyhoeddus, a bod cyfres o atebion ymarferol posibl yn bodoli a allai, o'u gweithredu, arwain at well darpariaeth toiledau cyhoeddus lleol. Roedd yr atebion a awgrymwyd yn cynnwys sicrhau bod awdurdodau yn manteisio i'r eithaf ar adnoddau sydd eisoes yn bodoli, gan godi tâl am eu defnyddio, sicrhau bod cyfleusterau toiledau mewn adeiladau cyhoeddus ar gael i'r cyhoedd, a chyflwyno strategaeth i Gymru, er mwyn sicrhau bod toiledau cyhoeddus ar gael i bawb.
226. Ym mis Tachwedd 2013, cynhaliwyd dadl fer yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru ar bwysigrwydd toiledau cyhoeddus¹²⁵. Yn ystod y ddadl, cydnabu Llywodraeth Cymru ba mor bwysig yw toiledau cyhoeddus, a nododd y dylai'r ddarpariaeth barhau i fod yn flaenoriaeth ac y dylid gwneud pob ymdrech bosibl i'w chynnal.
227. Mae Llywodraeth Cymru wedi ceisio dod o hyd i atebion creadigol o'r blaen i helpu i wella darpariaeth toiledau cyhoeddus. Sefydlwyd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn 2009/10 am gyfnod o dair blynedd i ddechrau, er mwyn sicrhau bod cyfleusterau toiledau am ddim ar gael yn ehangach i'r cyhoedd yng Nghymru. Y nod oedd ceisio gwella ansawdd cyfleusterau a'u gwneud yn fwy hygyrch trwy annog awdurdodau lleol i weithio mewn partneriaeth â busnesau lleol i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau. Ehangwyd y cynllun bob blwyddyn o fis Ebrill 2012 cyn i'r cyllid (£200,000) gael ei drosglwyddo i'r Grant Cynnal Refeniw o 2014/15 ymlaen. Mater i bob awdurdod lleol yw hi bellach i benderfynu sut y defnyddir y refeniw hwn i ddarparu'r amrywiaeth o wasanaethau y mae'n gyfrifol amdanynt, er mwyn diwallu anghenion a chyflawni blaenoriaethau ei gymunedau.
228. Nid yw'r broblem hon yn unigryw i Gymru. Mae dinasoedd mawr ar draws y byd, gan gynnwys Sydney, Awstralia¹²⁶, wedi nodi darpariaeth toiledau cyhoeddus a mynediad atynt fel problem allweddol, ac maent wedi datblygu strategaethau i fynd i'r afael â hi.

Y sefyllfa bresennol

¹²⁴ <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?IId=2572>

¹²⁵ Cynulliad Cenedlaethol Cymru Dadl fer: Anghyfleusterau cyhoeddus – pam y mae toiledau cyhoeddus yn bwysig. 13 Tachwedd 2013. Ar gael yn: <http://www.assembly.wales/cy/bus-home/pages/rop.aspx?meetingid=184&language=cy>

¹²⁶ City of Sydney, Public Toilets Strategy 2014. Ar gael yn: <http://www.cityofsydney.nsw.gov.au/explore/facilities/public-toilets#page-element-dload>

229. Mae'n hysbys bod darpariaeth toiledau cyhoeddus yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall ar hyn o bryd. Mae trafodaethau hefyd yn dangos bod pwysau ynglŷn â darpariaeth cyfleusterau, gan olygu bod nifer y toiledau cyhoeddus yng Nghymru wedi lleihau yn y blynyddoedd diwethaf.
230. Mae'r sefyllfa gyfreithiol bresennol mewn perthynas â chyfleusterau toiledau wedi ei nodi mewn amrywiol ddarnau o ddeddfwriaeth sylfaenol ac is-ddeddfwriaeth. Mae toiledau mewn mannau cyhoeddus yn cael eu darparu a'u cynnal a'u cadw yn unol â disgresiwn awdurdodau lleol, gan gynnwys cynghorau cymunedol. Mae ganddynt y pŵer, o dan adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936, i ddarparu cyfleusterau cyhoeddus, ond nid oes dyletswydd arnynt i wneud hynny. Mae adran 87 hefyd yn caniatáu i awdurdodau lleol godi tâl ar bobl am ddefnyddio'r toiledau a ddarperir ganddynt.
231. Mae gan awdurdod lleol bŵer o dan adran 20 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1976 i'w gwneud yn ofynnol i ddarparu a chynnal a chadw toiledau mewn unrhyw le sy'n darparu adloniant, arddangosfeydd, digwyddiadau chwaraeon, a lleoedd sy'n gweini bwyd a diod i'w bwyta ac yfed yn y fangre. Caiff awdurdod lleol hefyd ddefnyddio pwerau o dan adran 106 o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 i wneud cytundeb â datblygwr i ddarparu toiledau yn rhan o'r datblygiad a gymeradwywyd.
232. Pan fo awdurdod lleol yn awdurdod priffyrdd ar gyfer priffordd benodol, mae adran 114 o Ddeddf Priffyrdd 1980 yn darparu y caiff ddarparu cyfleusterau ystafell ymolchi cyhoeddus (gan gynnwys toiledau) mewn sefyllfaoedd priodol a chyfleus, ac y caiff reoli cyfleusterau o'r fath.
233. Er bod y fframwaith deddfwriaethol presennol yn galluogi awdurdodau lleol i wneud darpariaeth ar gyfer toiledau, nid oes unrhyw ofynion deddfwriaethol iddynt wneud hynny. Mater i awdurdodau lleol unigol yw penderfynu a yw am ddarparu toiledau cyhoeddus ai peidio, ac os felly, faint ohonynt. Wrth wneud hynny, mae'n rhaid i bob awdurdod lleol sicrhau cydbwysedd rhwng galwadau lleol am amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus, a'r angen i osgoi beichiau gormodol ar drethdalwyr lleol.
234. Mae'r system bresennol sy'n llywodraethu darpariaeth toiledau cyhoeddus a mynediad atynt yn cyflwyno nifer o heriau sylweddol o hyd. Gellir crynhoi'r rhain fel a ganlyn:-
- Caiff toiledau cyhoeddus yng Nghymru eu darparu a'u cynnal a'u cadw yn unol â disgresiwn awdurdodau lleol, sy'n golygu bod y ddarpariaeth yng Nghymru yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall;
 - Mae'r broses gynllunio'n wael ar gyfer gwneud y defnydd gorau o doiledau sydd eisoes ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio mewn adeiladau cyhoeddus, er enghraifft, rhai mewn llyfrgelloedd, neuaddau tref a chymuned, canolfannau chwaraeon ac amgueddfeydd;

- Mae'n costio swm sylweddol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal a chadw toiledau cyhoeddus yng Nghymru, ac o ganlyniad, mae'r ddarpariaeth honno'n lleihau ac mae toiledau dan fygythiad o gael eu cau ledled Cymru;
- Mae toiledau cyhoeddus sydd wedi eu cynllunio'n wael a'u lleoli mewn mannau amhriodol, ac nad ydynt yn cael eu cynnal a'u cadw'n ddigonol yn gallu creu awrygylch sy'n denu fandaliaeth, graffiti, difrod troseddol ac ymddygiad gwrthgymdeithasol (sy'n cynyddu mwy fyth ar y costau i awdurdodau lleol); ac
- Roedd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol yn gyfyngedig oherwydd ei fod yn canolbwyntio'n llwyr ar wella mynediad cyhoeddus i doiledau mewn sefydliadau preifat.

Diben y darpariaethau

235. Diben y darpariaethau yw gwella'r modd o gynllunio darpariaeth toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio trwy sicrhau bod pob awdurdod lleol yng Nghymru yn asesu anghenion ei gymuned o ran toiledau, ac wedyn yn defnyddio dull strategol a thryloyw er mwyn diwallu'r angen hwnnw yn y ffordd orau. Bwriad hyn yw mynd i'r afael â'r heriau presennol ynglŷn â darparu'r cyfleusterau hyn mewn cymunedau.
236. Er mwyn cyflawni hyn, mae'r Bil yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i baratoi a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol ar gyfer ei ardal. Mae'r Bil yn darparu bod rhaid i'r strategaeth gynnwys asesiad o angen y gymuned am doiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a chyfleusterau Changing Places ar gyfer pobl anabl. Mae toiledau Changing Places yn wahanol i doiledau hygyrch safonol (neu 'doiledau i bobl anabl'). Mae ganddynt nodweddion ychwanegol a rhagor o le i ddiwallu anghenion pobl sy'n eu defnyddio, gan gynnwys mainc newid y gellir ei haddasu a theclyn codi.
237. Mae'n rhaid i'r strategaeth hefyd ddarparu manylion am sut y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu diwallu'r angen a nodwyd. Nid oes unrhyw ofyniad i'r strategaethau gael eu cyflwyno gerbron Llywodraeth Cymru i gael eu cymeradwyo, gan y bydd disgwyl yn lle hynny i'r strategaethau fod yn ddarostyngedig i strwythurau craffu cyfredol yr awdurdodau lleol.
238. Ni fydd y ddyletswydd i lunio strategaeth toiledau lleol ynddo'i hun yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal a chadw toiledau cyhoeddus yn uniongyrchol, ond bydd yn ei gwneud yn ofynnol iddynt roi ystyriaeth strategol ar draws eu hardal i sut y gellir darparu'r cyfleusterau hyn a sicrhau eu bod yn hygyrch i'w poblogaeth leol. Wrth wneud hynny rhagwelir y bydd awdurdodau lleol yn ystyried ystod lawn o opsiynau ar gyfer sicrhau bod cyfleusterau ar gael i'r cyhoedd. Enghraifft o'r broses hon yw pe na byddai toiled cyhoeddus ar gael mewn parc ond bod awdurdod lleol yn nodi bod angen un. Dylai'r awdurdod lleol ystyried

gwahanol ffyrdd o sicrhau y caiff yr angen hwnnw ei ddiwallu. Gellid gwneud hyn trwy i'r awdurdod lleol ddarparu'r cyfleuster yn uniongyrchol, ond gellid diwallu'r angen llawn cystal mewn ffyrdd eraill, er enghraifft trwy i'r awdurdod lleol weithio gyda busnes preifat yn y parc neu'n agos ato i sicrhau bod eu cyfleusterau ar gael i'r cyhoedd.

239. Yn y pen draw, bwriedir i ddarpariaethau'r Bil ynghylch strategaethau toiledau lleol fod o fantais i gymunedau lleol ar draws Cymru. O ganlyniad, mae'r darpariaethau yn ceisio sicrhau yr ymgysylltir yn briodol â chymunedau, yn rhan o'r broses o ddatblygu'r strategaethau, ac y cynhelir y broses mewn modd sy'n dryloyw ac sy'n cefnogi atebolrwydd lleol.
240. O ganlyniad, bydd yn ofynnol i'r awdurdodau lleol ymgynghori ynglŷn â'u strategaethau drafft â phartion a chanddynt fuddiant, a chyhoeddi eu strategaethau terfynol fel eu bod ar gael i'w gweld. Er nad yw'r Bil yn rhagnodi fformat y broses ymgynghori, disgwylir y bydd yr awdurdodau lleol yn dilyn dull cynhwysol, er mwyn sicrhau eu bod yn ymgysylltu'n briodol ar draws eu cymunedau.
241. Er mwyn ategu atebolrwydd lleol ymhellach, mae'r Bil yn darparu fframwaith eglur i lywodraethu'r amserlenni ar gyfer llunio strategaethau toiledau lleol. Mae'r Bil yn gosod gofyniad i baratoi a chyhoeddi datganiadau cynnydd interim a fydd yn cael eu cyhoeddi tua dwy flynedd ar ôl y strategaeth toiledau lleol neu'r adolygiad o'r strategaeth, gan adrodd ar y camau y mae'r awdurdod lleol wedi'u cymryd ers cyhoeddi'r strategaeth.
242. Er mwyn rhoi'r hyblygrwydd i awdurdodau lleol ymateb wrth i amgylchiadau newid, byddant yn gallu adolygu'r strategaethau ar unrhyw adeg. Mae'r Bil hefyd yn darparu ar gyfer cyfnod adolygu mandadol, a bwriedir i hwn gyd-fynd â'r cylch ar gyfer etholiadau awdurdod lleol a chynlluniau lleol y darperir ar eu cyfer mewn deddfwriaeth arall, er mwyn lleihau biwrocratiaeth ddiangen a sicrhau dull cydlynol o gynllunio ar lefel gymunedol. Ategir pwysigrwydd ymgysylltiad parhaus â chymunedau lleol yn y darpariaethau hyn, trwy ei gwneud yn ofynnol cyhoeddi unrhyw strategaeth ddiwygiedig.
243. Gan y cydnabyddir y bydd nifer fawr o ystyriaethau'n berthnasol i awdurdodau lleol wrth iddynt baratoi, adolygu, ymgynghori a chyhoeddi eu strategaethau, mae'r Bil yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi canllawiau ar y mater hwn. Bydd yn ofynnol wedyn i'r awdurdodau lleol roi ystyriaeth i'r canllawiau a lunnir. Ymysg y testunau a fydd yn dod o dan y canllawiau mae sut y bydd awdurdodau lleol yn sicrhau bod toiledau ar gael ar y priffyrdd (er enghraifft cefnffyrdd fel yr A470), a sut y bydd y cyfleusterau sy'n cael eu darparu mewn lleoliadau sydd eisoes yn derbyn cyllid cyhoeddus, fel canolfannau chwaraeon, llyfrgelloedd a chyfleusterau eraill tebyg, yn medru bod ar gael i'r cyhoedd. Bydd y canllawiau statudol hefyd yn edrych ar y ffordd y mae awdurdodau lleol yn hybu ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r toiledau sydd ar gael i'r

cyhoedd eu defnyddio yn yr ardal, gan gynnwys eu lleoliad ac a ydynt ar gael i'r rhai sy'n byw yn yr ardal, yn ymweld neu'n pasio.

244. Er mwyn cydnabod pa mor bwysig yw sicrhau bod anghenion gwahanol grwpiau o bobl ar draws cymunedau yn cael eu hystyried trwy'r strategaethau toiledau lleol, mae'r Bil yn darparu yn benodol bod y term 'toiledau' yn cynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a chyfleusterau newid ar gyfer pobl anabl.
245. Er mwyn eglurder, mae'r Bil hefyd yn diddymu ac yn ailddatgan pwerau cyfredol awdurdodau lleol i ddarparu toiledau cyhoeddus.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

246. Nod y ddeddfwriaeth yw sicrhau trefn gynllunio well ar gyfer toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd, gan ddiwallu anghenion cymunedau lleol yn well. Bydd y broses o lunio'r strategaethau toiledau lleol yn golygu bod modd rhoi ystyriaeth ehangach i'r opsiynau sydd ar gael ar gyfer darparu toiledau at ddefnydd y cyhoedd, gan amrywio o doiledau cyhoeddus annibynnol traddodiadol i atebion newydd a chreadigol. Bydd y Bil hefyd yn sicrhau yr ymgysylltir mwy â phobl leol ynghylch y mater hwn, a bod yn broses yn fwy tryloyw.
247. Nid atal awdurdodau lleol rhag gwneud penderfyniadau y mae angen iddynt eu gwneud yn ystod cwrs eu gweithgareddau, a allai gynnwys penderfyniadau i gau rhai cyfleusterau pan fo'n briodol, mo'r effaith y bwriedir i'r ddeddfwriaeth ei chael. Yn hytrach, yr effaith y bwriedir ei chael yw gwella'r dull o gynllunio'r ddarpariaeth, fel y gwneir unrhyw benderfyniadau o'r fath yng nghyd-destun cyffredinol diwallu anghenion y gymuned y maent wedi eu nodi. Bydd hyn hefyd yn lliniaru effeithiau newidiadau i'r ddarpariaeth.

Troseddau sgôr hylendid bwyd

Cefndir

248. Mae Deddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013 ("Deddf 2013") yn ei gwneud yn ofynnol i fusnesau bwyd Cymru gael eu sgorio ar sail eu safonau hylendid bwyd, ac arddangos y sgôr lle gall y cwsmeriaid ei weld yn rhwydd, er enghraifft wrth y fynedfa. Mae Deddf 2013 yn sicrhau bod cwsmeriaid yn cael gwybodaeth hawdd ei ddeall ar safonau hylendid busnes bwyd cyn prynu bwyd yno, ac mae wedi codi safonau hylendid busnesau bwyd ar draws Cymru.
249. 'Awdurdodau bwyd' (awdurdodau lleol yn bennaf) sy'n gyfrifol am orfodi'r cynllun sgorio hylendid bwyd yng Nghymru. Mae Deddf 2013 yn caniatáu i awdurdodau bwyd gyhoeddi Hysbysiadau Cosb Benodedig i

fusnesau bwyd am beidio â chydymffurfio â'r cynllun. Mae hysbysiadau cosb benodedig yn cynnig cyfle i berson dalu dirwy is o £150 os yw'r taliad yn cael ei wneud o fewn 14 diwrnod, neu £200 o fewn 28 diwrnod.

Y sefyllfa bresenno

250. Mae Adran 22(1) o Ddeddf 2013 ar hyn o bryd yn ei gwneud yn ofynnol i'r derbyniadau sy'n dod i law drwy'r hysbysiadau cosb benodedig sy'n cael eu cyhoeddi am droseddau dan y Ddeddf gael eu dychwelyd i Gronfa Gyfunol Cymru, sef y gronfa y dyrennir gwariant Llywodraeth Cymru ohoni.

Diben y darpariaethau

251. Mae'r Bil yn gwneud mân newid i drefniadau gweinyddol y derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig sy'n dod i law dan y Ddeddf, er mwyn newid y trefniadau ar gyfer dychwelyd y derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig am droseddau yn ymwneud â sgorio hylendid bwyd a'u hailddefnyddio. Mae hyn mewn ymateb i sylwadau'r awdurdodau bwyd y byddai cadw'r derbyniadau hynny yn eu helpu i ariannu eu gweithgarwch gorfodi dan y Cynllun.

252. Mae'r Bil yn darparu ar gyfer diddymu adran 22(1) o Ddeddf 2013 a'i disodli gan ddarpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod bwyd ail ddefnyddio'r derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig a ddaeth i law dan Adran 21 o Ddeddf 2013, at ddibenion gorfodi darpariaethau'r Ddeddf a'r rheoliadau sy'n cael eu gwneud oddi tani.

253. Bydd y dull hwn yn bodloni un o argymhellion adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru, *Cyflawni â Llai; yr Effaith ar Wasanaethau Iechyd yr Amgylchedd a Dinasyddion*¹²⁷, sef y dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod gan wasanaethau iechyd yr amgylchedd adnoddau addas i gyflawni unrhyw gyfrifoldebau newydd a roddir iddynt drwy ddeddfwriaeth. Os bydd awdurdodau lleol yn cadw derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig, bydd hynny'n helpu i fodloni'r argymhelliad hwn ac yn annog pobl i orfodi'r cynllun sgorio hylendid bwyd.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

254. Bwriedir i'r newid y mae'r Bil yn darparu ar ei gyfer gynorthwyo'r awdurdodau lleol sy'n gweithredu ac yn gorfodi'r cynllun sgorio hylendid bwyd, drwy symleiddio'r trefniadau ar gyfer ymdrin â derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig, a sicrhau bod yr arian yn cael ei ddefnyddio'n benodol i helpu i orfodi'r cynllun. Daw hyn â'r trefniadau hylendid bwyd i fod yn gyson â'r trefniadau cyfatebol sydd mewn manau eraill o'r Bil, drwy sicrhau bod y derbyniadau hysbysiadau cosb benodedig yn cael eu cadw gan yr awdurdod gorfodi er mwyn cynnal y dyletswyddau newydd y mae'r Bil yn eu creu. Felly mae'r newid hefyd yn cyfrannu at

¹²⁷ <https://www.wao.gov.uk/cy/cyhoeddi/cyflawni-%C3%A2-llai-yr-effaith-ar-wasanaethau-iechyd-yr-amgylchedd-dinasyddion>

gysondeb ac eglurder yn y ffordd o ymdrin â'r mater hwn mewn deddfwriaeth ar iechyd y cyhoedd.

4. Ymgynghori

255. Gosodwyd y seiliau ar gyfer paratoi a datblygu'r Bil hwn yn 2012. Yn dilyn ymrwymiad i ymgynghori ar yr angen am ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd, cyhoeddwyd Papur Gwyrdd gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd,¹²⁸ i weld a allai deddfwriaeth helpu ymdrechion i wella mwy ar iechyd a lles cyffredinol yng Nghymru. Roedd y Papur Gwyrdd yn cyfeirio at nifer o heriau eang sy'n wynebu iechyd y cyhoedd yng Nghymru, gan gynnwys yr angen i wneud mwy i atal afiechyd rhag digwydd yn y lle cyntaf, ac yn gofyn a fyddai deddfwriaeth yn cynnig ffordd effeithiol o symud ymlaen ymhellach mewn meysydd allweddol.
256. Derbyniwyd cyfanswm o 371 o ymatebion i'r Papur Gwyrdd, a chyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion ym mis Mai 2013.¹²⁹ Roedd mwyafrif clir o'r ymatebwyr yn cefnogi'r syniad y gallai deddfwriaeth wneud cyfraniad cadarnhaol er mwyn gwella ac amddiffyn mwy ar iechyd. Roedd yr ymatebion yn cefnogi dwy agwedd wahanol tuag at ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd: un yn mynnu bod sefydliadau yn ystyried iechyd ar draws eu swyddogaethau; a'r llall yn agwedd wedi'i thargedu a fyddai'n ceisio mynd i'r afael â heriau penodol yn gysylltiedig ag iechyd y cyhoedd.
257. Roedd yr ymateb i'r Papur Gwyrdd wedi llywio'r broses o ddatblygu agwedd at ddeddfwriaeth iechyd y cyhoedd a fyddai'n ymateb i'r ddwy neges hon. Yn gyntaf, cydnabu fod Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)¹³⁰ (Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 bellach) yn cynnig cyfleoedd i sicrhau bod ystyriaethau iechyd yn rhan ganolog o'r fframwaith deddfwriaethol cyffredinol ar gyfer y gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru. Mae'r Ddeddf hon yn darparu saith o amcanion cenedlaethol ar gyfer lles y bydd yn rhaid i gyrff cyhoeddus yng Nghymru eu cefnogi. Mae'r rhain yn cynnwys amcanion penodol o greu 'Cymru iachach' a 'Chymru fwy cydradd', a byddai'r amcanion eraill hefyd yn gwneud cyfraniad pwysig wrth weithredu agenda iechyd y cyhoedd.
258. Yn ail, cynhaliwyd gwaith datblygu er mwyn creu cyfres o gynigion deddfwriaethol i fynd i'r afael â phryderon penodol o ran iechyd y cyhoedd. Cafodd y rhain eu datblygu ym Mhapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, a chynhaliwyd ymgynghoriad arnynt.

Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd

259. Ym mis Ebrill 2014, cyhoeddwyd Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, yn dwyn y teitl *Gwranddo arnoch chi: Mae eich iechyd yn bwysig*¹³¹. Roedd y Papur yn dwyn ynghyd gyfres o gynigion ar wahân, ond cysylltiedig, er mwyn mynd i'r afael â blaenoriaethau iechyd y cyhoedd drwy dulliau

¹²⁸ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/?skip=1&lang=cy>

¹²⁹ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/?skip=1&lang=cy>

¹³⁰ <http://wales.gov.uk/legislation/programme/assemblyskilss/future-generation/?lang=cy>

¹³¹ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/white-paper/?skip=1&lang=cy>

gweithio ataliol. Cyflwynwyd y cynigion dan dair thema fras, sef gwella iechyd gydol oes; adeiladu asedau cymunedol ar gyfer iechyd; a rheoleiddio ar gyfer iechyd.

260. Roedd y cynigion yn ymwneud â:
- sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco, sy'n gofyn bod busnesau yn rhoi gwybod i awdurdodau gorfodi os ydynt yn gwerthu tybaco;
 - gwahardd ysmygu mewn mannau agored penodol (megis tir ysbytai ac ysgolion);
 - ystyried ei gwneud yn drosedd i ddarparu cynhyrchion tybaco i berson o dan 18 oed;
 - atgyfnerthu swyddogaeth Byrddau Iechyd Lleol yn y broses o gynllunio a chyflwyno'r gwasanaethau fferyllol sydd eu hangen er mwyn diwallu anghenion eu cymunedau - a hynny o ran eu nifer, eu lleoliad a'u math;
 - ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru lunio strategaeth sy'n ymdrin â'r toiledau a ddarperir at ddefnydd y cyhoedd, a'u mynediad atynt; a
 - cyflwyno Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig, gan gynnwys aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio.
261. Roedd y Papur Gwyn hefyd yn ymgynghori ar gynigion eraill, sef cyfyngiadau ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig, cyflwyno isafswm pris uned ar gyfer alcohol a gaiff ei werthu a'i gyflenwi yng Nghymru, a chyflwyno safonau maeth mewn lleoliadau penodedig.
262. Yn dilyn canlyniad ystyriaeth Pedwerydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru o Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)¹³², erbyn hyn nid yw'r Bil yn cynnwys y darpariaethau blaenorol a oedd yn cyfyngu ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus caeedig. Yn unol â hynny, nid yw'r ymatebion i'r elfen honno o'r Papur Gwyn wedi eu crynhoi yn y Memorandwm Esboniadol hwn. Ceir trosolwg o ystyriaeth y Cynulliad blaenorol o'r Bil gwreiddiol yn nes ymlaen yn y bennod hon.
263. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno cynigion ar isafswm pris fesul uned o alcohol ar wahân i Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), ac felly nid yw ymatebion yr ymgynghoriad i'r elfen honno o'r Papur Gwyn wedi eu crynhoi yn y Memorandwm Esboniadol hwn. Cyhoeddwyd ymgynghoriad ar Fil Iechyd y Cyhoedd (Isafbris Alcohol) (Cymru) drafft ym mis Gorffennaf 2015, a chyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad hwn ar 11 Mawrth 2016.¹³³
264. Roedd y Papur Gwyn yn nodi'r eglur hefyd y byddai'r cynigion ar gyfer safonau maeth, pe baent yn mynd rhagddynt, yn cael eu gweithredu drwy is-ddeddfwriaeth a/neu ganllawiau. Nid yw'r cynigion hyn felly yn rhan o'r

¹³² <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?Ild=12763>

¹³³ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/alcohol/?status=closed&lang=cy>

Bil ac, fel y cyfryw, ni chânt eu cynnwys yn y Memorandwm Esboniadol hwn.

265. Derbyniwyd cyfanswm o 713 o ymatebion i'r Papur Gwyn, a chyhoeddwyd adroddiad cryno ym mis Tachwedd 2014.¹³⁴ Cyfeiriwyd at yr ymatebion wrth ddatblygu a mireinio'r ddeddfwriaeth. Daeth ymatebion i law gan y canlynol:-

Tabl 4.1: Ymatebion i Bapur Gwyn lechyd y Cyhoedd, yn ôl y math o ymatebwr

Math o ymatebwr	Rhif	Canran o'r holl ymatebion
Cyrff academiaidd/ymchwil	8	1.2%
Sefydliadau'r GIG	15	2.2%
Sefydliadau sy'n gysylltiedig ag lechyd	22	3.3%
Llywodraeth leol	55	8.2%
Grwpiau cynghori	7	1.0%
Sefydliadau'r sector gwirfoddol	34	5.0%
Grwpiau cynrychiadol	48	7.1%
Sefydliadau'r sector preifat	36	5.4%
Unigolion preifat	434	64.6%
Ymatebion penodol i'r fersiwn i Bobl Ifanc	39	5.5%
Ymatebion penodol i'r fersiwn Hawdd ei Deall	2	0.1%
Eraill	13	1.9%
Cyfanswm	713	100%

266. Yn gyffredinol, roedd yr ymatebion i'r ymgynghoriad yn dangos cefnogaeth ar gyfer swyddogaeth deddfwriaeth wrth wella ac amddiffyn iechyd. Cafodd ystod lawn o safbwyntiau eu cyflwyno, yn amrywio o ddadleuon y dylid ymestyn y cynigion a mynd â nhw gam ymhellach, i alwadau am ddiwygiad mwy cymedrol.

267. Roedd natur yr ymatebion i'r Papur Gwyn hefyd yn amrywio'n sylweddol. Roedd rhai yn canolbwyntio ar faterion unigol, ac eraill yn cyflwyno sylwadau manwl ar y cynigion i gyd.

268. Dyma rhai o'r themâu a'r tueddiadau mwyaf cyffredin a amlygwyd yn yr ymatebion:

- Roedd lefel y gefnogaeth ar gyfer cynigion unigol yn amrywio'n aml yn unol â'r sector; er enghraifft, roedd sefydliadau iechyd ac awdurdodau lleol yn gefnogol i'r rhan fwyaf o'r cynigion fel rheol,

¹³⁴ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/white-paper/?skip=1&lang=cy>

ond mewn rhai achosion, roedd cyrff sy'n cynrychioli grwpiau neu fuddiannau penodol yn gwrthwynebu;

- Er eu bod yn cefnogi bwriad y polisi, mynegodd nifer o ymatebwyr amheuaeth am y ffordd y cynigiwyd ei roi ar waith, gan gynnwys y goblygiadau posibl ar gyfer llywodraeth leol;
- Dywedodd nifer o ymatebwyr (sefydliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd yn bennaf) fod y Papur Gwyn, yn eu barn nhw, wedi colli rhywfaint o'r uchelgais a fynegwyd yn y Papur Gwyrdd blaenorol, oherwydd ei bwyslais ar gamau gweithredu ymarferol mewn gwahanol feysydd polisi; ac
- Roedd rhai ymatebwyr wedi'u siomi nad oedd y Papur Gwyn yn cynnwys cynigion penodol mewn meysydd polisi ychwanegol sy'n berthnasol i iechyd y cyhoedd, megis iechyd meddwl a gweithgarwch corfforol.

269. Cynhaliwyd cyfres o ddigwyddiadau ymgysylltu â'r cyhoedd a chyfarfodydd rhanddeiliaid i gyd-ddigwydd ag ymgynghoriad y Papur Gwyn. Mae'r rhain wedi'u hamlinellu yn adroddiad cryno'r ymgynghoriad, ac ategwyd hwn trwy gynnal ymgysylltiad anffurfiol ychwanegol â rhanddeiliaid allweddol ar ôl y cyfnod ymgynghori ffurfiol.

270. Mae'r paragraffau nesaf yn rhoi darlun cyffredinol o'r ymatebion ysgrifenedig i'r Papur Gwyn, gan gyfeirio at bob cynnig polisi yn y Bil. Y bwriad yw rhoi syniad o'r ymateb a gafwyd, ond dylid eu hystyried yng nghyd-destun y manylion ychwanegol sydd ar gael yn adroddiad cryno'r ymgynghoriad.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco (yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 2 o'r Bil – 'Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin')

271. Daeth 119 o ymatebion i law ynglŷn â'r cynnig i gyflwyno cofrestr o fanwerthwyr tybaco. Roedd y mwyafrif yn nodi eu bod yn cytuno'n fras y byddai'n ddefnyddiol cyflwyno cofrestr er mwyn lleihau gwerthiannau tybaco i bobl o dan oed, ac wrth orfodi'r gwaharddiad presennol ar arddangos. Roedd y lleiafrif o ymatebwyr a oedd yn gwrthwynebu'r cynnig yn gyffredinol yn ymatebwyr sector preifat, gan gynnwys cynrychiolwyr manwerthwyr a nifer o gwmnïau tybaco ac e-sigaréts. Roedd y prif bryderon yn ymwneud â chofrestru masnachwyr stryd, a'r farn y gallai cofrestr gynyddu'n anfwriadol y lefel o dybaco anghyfreithlon a gaiff ei werthu.

272. Cafwyd ymateb cymysg i strwythur y ffioedd cofrestru a gynigir yn y Papur Gwyn. Er bod nifer o ymatebwyr yn cytuno â'r strwythur a gyflwynwyd, teimlai eraill na fyddai'n galluogi'r sefydliad sydd â'r dasg o reoli a gweinyddu'r gofrestr i adennill y costau llawn. Ar y llaw arall, teimlai nifer fach o ymatebwyr fod y strwythur ffioedd yn rhy uchel, ac y dylai naill

ai fod yn rhad ac am ddim i ymuno â'r gofrestr, neu'n rhatach na'r ffioedd a gynnigiwyd.

273. Y drefn orfodi a chosbi a gafodd y gefnogaeth fwyaf ymysg ymatebwyr oedd rhoi'r gofrestr dan ofal swyddogion safonau masnach awdurdodau lleol, o ystyried eu gallu i geisio Gorchmynion Gwerthu o dan Gyfyngiad a Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad. Pwysleisiodd nifer o ymatebwyr bwysigrwydd sefydlu dull o sicrhau bod gofyn i fanwerthwyr gyflwyno'r wybodaeth ddiweddaraf i'r gofrestr, gan awgrymu ffyrdd penodol o gyflawni hyn.
274. Awgrymodd nifer o ymatebwyr y dylai cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr hefyd gynnwys manwerthwyr Systemau Electronig ar gyfer Cyflenwi Nicotin (ENDS) megis e-sigaréts.

Mannau agored di-fwg (yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 1 o'r Bil – 'Ysmygu')

275. Roedd y rhan hon o'r Papur Gwyn yn ystyried manau cyhoeddus lle'r oedd gwaharddiadau gwirfoddol ar ysmygu ar waith ac yn gofyn am farn pobl ar y cwestiwn a ddylid gwneud deddfwriaeth ynghylch y manau hyn ai peidio. Daeth 121 o ymatebion i law ac roedd dwy ran o dair yn awgrymu y dylai Llywodraeth Cymru ystyried gwneud deddfwriaeth newydd ar fannau agored di-fwg. Roedd yr ymatebion yn canolbwyntio ar y tri math o leoliad awyr agored yr oedd y Papur Gwyn yn cyfeirio ato, sef tir ysbytai, meysydd chwarae plant a thir ysgolion. Manteisiodd ymatebwyr eraill ar y cyfle i awgrymu manau agored eraill y dylid ystyried gwneud deddfwriaeth yn eu cylch.
276. Roedd byrddau iechyd lleol, sefydliadau cysylltiedig ag iechyd a sefydliadau'r trydydd sector yn gryf o blaid deddfwriaeth. Yn gyffredinol, roedd yr ymatebion gan unigolion hefyd o blaid deddfwriaeth, yn enwedig mewn perthynas â thir ysbytai. Roedd ymatebion gan y diwydiant tybaco bron yn gyfan gwbl yn erbyn cyflwyno unrhyw ddeddfwriaeth o'r fath.
277. Allan o'r ymatebion a oedd o blaid deddfwriaeth, roedd lefel y gefnogaeth ar ei uchaf mewn perthynas â thir ysbytai (88%). Sylw cyffredin yn yr ymatebion hyn oedd fod diffyg deddfwriaeth yn ei gwneud yn amhosibl gorfodi polisiau di-fwg gwirfoddol y GIG yn effeithiol. Roedd nifer hefyd o'r farn y byddai deddfwriaeth yn helpu i wneud ysmygu yn llai normal ac yn gymorth i gleifion sydd eisiau rhoi'r gorau i ysmygu, cyn belled â bod cymorth digonol i roi'r gorau iddi ar gael mewn ysbytai.
278. Roedd 72% o'r ymatebwyr a oedd yn gyffredinol o blaid deddfwriaeth hefyd yn awgrymu y dylai'r ddeddfwriaeth fod yn berthnasol i feysydd chwarae plant. Roedd y sylwadau hyn eto yn pwysleisio y gallai hyn atgyfnerthu ymdrechion i wneud ysmygu'n llai normal, i blant ac oedolion. Dywedodd rhai o'r ymatebwyr fod y gwaharddiadau gwirfoddol cyfredol yn dechrau codi ymwybyddiaeth a newid agwedd pobl, ac roeddent yn awgrymu y gellid rhoi rhagor o amser i'r rhain gael effaith cyn deddfu.

279. Cafwyd llai o sylwadau uniongyrchol ynghylch tir ysgolion, ond roedd mwyafrif yr ymatebwyr a oedd yn cyfeirio'n uniongyrchol at y math hwn o leoliad yn gyffredinol o blaid deddfwriaeth. Roedd y rhesymau mwyaf cyffredin dros gefnogi deddfwriaeth yn cyfateb i'r rhesymau ar gyfer y lleoliadau eraill, sef gwneud ysmegu'n llai normal a chryfhau camau gorfodi gwaharddiadau gwirfoddol yn bennaf.
280. Yn ogystal â'r sylwadau ynghylch y lleoliadau penodol y cyfeirir atynt yn y Papur Gwyn, awgrymwyd rhai lleoliadau awyr agored eraill y gellid ystyried gwneud deddfwriaeth ddi-fwg yn eu cylch. Roedd yr awgrymiadau'n cynnwys cyfnewidfeydd trafndiaeth, meysydd chwaraeon a chyfleusterau hamdden, traethau, parciau, gorsafoedd trenau a mannau awyr agored bwytaï a chaffis.

Gwerthu tybaco ar y Rhyngrwyd (yn ymwneud â Rhan 2, Pennod 4 o'r Bil – 'Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18')

281. Daeth 104 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd yn gyffredin i ymatebwyr deimlo ei bod yn debygol y bydd problemau yn gysylltiedig ag unigolion o dan 18 yn derbyn cynhyrchion tybaco a gaiff eu prynu ar-lein gan oedolyn, ac felly y byddai deddfwriaeth yn briodol. Ymysg yr ymatebion hyn, mynegwyd pryderon penodol nad yw dulliau presennol o ddilysu oedran yn ddigon cadarn.
282. Dywedodd nifer o ymatebwyr nad oeddent yn gwybod am dystiolaeth o broblem yn y maes hwn, neu nad oeddent yn gallu dod o hyd i dystiolaeth amdani; ond awgrymwyd hefyd y byddai'r mecanweithiau presennol yn ei gwneud yn anodd nodi problem o'r fath.
283. Roedd yr ymatebion nad oeddent yn ffafrio deddfwriaeth yn cyfeirio'n aml at ddiffyg tystiolaeth yn y maes hwn, gan ffafrio yn hytrach gamau eraill er mwyn sicrhau nad yw cynhyrchion tybaco yn cael eu darparu i unigolion o dan 18 oed.

Cofrestr Genedlaethol Triniaethau Arbennig (yn ymwneud â Rhan 3 a Rhan 4 o'r Bil - 'Triniaethau Arbennig' a 'Tyll mewn rhan bersonol o'r corff')

284. Daeth 102 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Teimlai'r mwyafrif nad yw'r wybodaeth, y rheoleiddio a'r gorfodi sy'n gysylltiedig ag aciwbigo, tatŵio, lliwio croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn amddiffyn y cyhoedd yn effeithiol. Roedd hon yn neges gyson trwy'r ymatebion gan awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd Lleol.
285. Roedd mwyafrif clir o ymatebwyr yn cefnogi'r syniad o sefydlu Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig, gan fod llawer yn teimlo y byddai potensial iddi sicrhau dull gwaith cyson ledled Cymru, gan helpu unigolion i wneud dewisiadau ar sail gwybodaeth wrth benderfynu at bwy i fynd am driniaeth benodol, a sicrhau bod ymarferwyr a mangreoedd yn bodloni safonau penodol. Cafwyd cytundeb gyffredinol mai awdurdodau lleol fyddai yn y sefyllfa orau i weinyddu a gorfodi'r gofrestr.

286. Awgrymodd nifer o ymatebwyr y dylid ystyried cynnwys triniaethau ychwanegol ar y gofrestr. Cyfeiriwyd at amrywiaeth eang o driniaethau, gan gynnwys llenwi'r croen, pilio cemegol, golchi'r colon, botox, creithio'r croen, llosgnodi, mewnbhaniadau a hollti'r tafod. Ar y llaw arall, roedd rhai ymatebwyr yn dadlau na ddylid cynnwys aciwbigo ar y gofrestr gan fod rheoliadau eraill ar waith yn y maes hwnnw.
287. Aeth cwestiynau'r ymgynghoriad i'r afael â nifer o fanylion penodol. Mewn ymateb i'r rhain, cafwyd sylwadau gan y mwyafrif o ymatebwyr y byddai'n briodol i Lywodraeth Cymru allu diwygio'n rheolaidd y rhestr o driniaethau sydd wedi'u cynnwys ar y gofrestr, er mwyn sicrhau ei bod yn parhau'n addas at ei diben. Cyflwynwyd amrywiaeth o safbwyntiau mewn cysylltiad â ffioedd cofrestru, gyda'r mwyafrif yn ffafrio dull cenedlaethol a ffioedd wedi'u pennu ar lefel y gallai busnesau bach ac ymarferwyr unigol ei fforddio.
288. Ymysg y materion eraill a drafodwyd, cafwyd ystod o awgrymiadau o ran pa mor aml y dylid gofyn i ymarferwyr a busnesau ailgofrestru, yn ogystal ag awgrymiadau ar gyfer llunio prawf 'person addas a phriodol'. Cafwyd awgrymiadau penodol hefyd am yr hyn y dylid ei drafod mewn ymgynghoriadau mandadol a gynhelir cyn ac ar ôl y triniaethau.
289. Yn y Papur Gwyn, parhawyd â thrafodaethau am y dystiolaeth o niwed a achosir gan dyllu cosmetig, yn arbennig tyllu cosmetig mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc. Roedd y rhan fwyaf o ymatebwyr wedi rhoi sylwadau ar y risgiau iechyd sy'n gysylltiedig â thyllu cosmetig yn gyffredinol, ac roedd nifer hefyd yn dadlau'n gryf dros wahardd tyllu cosmetig mewn rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc.

Asesu'r Effaith ar Iechyd (Rhan 5 o'r Bil)

290. Nid oedd HIA wedi ei gynnwys fel cynnig penodol ar gyfer deddfwriaeth yn y ddogfen ymgynghori, Papur Gwyn Iechyd y Cyhoedd. Fodd bynnag, mynegodd nifer o ymatebwyr (o sefydliadau iechyd yn bennaf) siom nad oedd wedi ei gynnwys.
291. Yn ystod ymgynghoriad Papur Gwyrdd Iechyd y Cyhoedd tua diwedd 2012, roedd cefnogaeth gyffredinol i wneud y defnydd o HIA yn orfodol. Nododd yr ymatebwyr nifer o fanteision HIA, gan gynnwys ei fod yn cynnig dull profedig sy'n annog cydweithio ac ymgysylltu effeithiol â'r gymuned, a bod defnyddio HIA eisoes yn cael ei ystyried yn arfer da. Awgrymwyd hefyd fod HIA yn darparu dull systematig ond hyblyg o sicrhau bod materion iechyd yn cael eu hystyried drwy gydol y broses datblygu polisi a'i fod yn helpu i osgoi 'gwrthdaro' o ran effeithiau rhai polisïau. Dywedodd nifer o'r ymatebwyr fod HIA yn gallu cyfrannu at wneud y broses llunio polisi yn dryloyw, ac roedd rhai'n awgrymu y dylid cyhoeddi'r asesiadau wedi iddynt gael eu cwblhau i gyfoethogi'r craffu gan y cyhoedd ar benderfyniadau.

292. Ar y llaw arall, roedd gan rai o'r ymatebwyr amheuon ynghylch y gofyniad i gynnal HIA. Roedd y rhain yn cynnwys pryderon ynghylch yr angen i osgoi unrhyw fiwrocratiaeth ddiangen neu feichus ac unrhyw ddull a allai fod yn anghymesur. Gwnaethpwyd y sylw fod HIA yn ormod o faich (o ran cost neu amser, neu'r ddau), a mynegwyd pryder ynghylch lefel yr arbenigedd sydd ei hangen i gynnal yr asesiadau. Gwnaeth rhai'r sylw fod HIA yn gallu helpu i nodi'r effeithiau cadarnhaol a negyddol posibl ar iechyd y cyhoedd, ond nad oes sicrwydd y bydd yr effeithiau hynny'n cael sylw neu'n cael eu hunioni.
293. Er bod yr ymatebion yn dangos cefnogaeth gyffredinol i HIA, cafwyd nifer o awgrymiadau o ran y ffordd y dylid mynd ati i gynnal HIA. Un o'r awgrymiadau oedd y dylid cael dull mwy integredig o gynnal asesiad effaith, drwy gynnal HIA ochr yn ochr ag asesiadau gofynnol eraill sy'n ymdrin â materion cydraddoldeb a chynaliadwyedd. Roedd eraill yn dadlau'n benodol fod angen canolbwyntio ar ganlyniadau o fewn y broses HIA, yn hytrach na'i fod yn ymarfer ticio blwch sy'n cael ei lywio gan y broses.
294. Pan ofynnwyd pa gyrff ddylai orfod defnyddio HIA, roedd mwyafrif clir o'r farn y dylai fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru / adrannau Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol ddefnyddio HIA. Roedd nifer o'r ymatebion hefyd yn nodi y dylai'r gofyniad fod yn berthnasol i'r sector cyhoeddus yn ehangach ac i sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau ar ei ran. Awgrym arall oedd y gallai penderfyniadau ynghylch pa gyrff ddylai orfod defnyddio HIA fod yn seiliedig ar y cyrff sy'n gorfod cwblhau asesiadau effaith gorfodol eraill. Roedd cryn gefnogaeth i gyflwyno unrhyw ofynion newydd fesul cam mewn gwahanol sectorau.

Cynllunio a darparu gwasanaethau iechyd y cyhoedd yn well drwy fferylliaeth gymunedol (yn ymwneud â Rhan 6 o'r Bil - 'Gwasanaethau Fferyllol')

295. Daeth 96 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd yr ymatebion yn cyfleu cefnogaeth fras i'r cynnig, a'r ymatebion yn cytuno'n gyffredinol y gallai fferyllfeydd cymunedol chwarae rhan fwy grymus wrth hyrwyddo ac amddiffyn iechyd fel rhan o rwydwaith o wasanaethau gofal iechyd lleol. Pwysleisiodd nifer o'r ymatebion fod fferyllfeydd cymunedol yn lleol ac yn gyfleus i'r cyhoedd, gan gyfeirio hefyd at y gwasanaethau y mae fferyllfeydd cymunedol yn eu darparu ar hyn o bryd, sy'n hyrwyddo ac yn amddiffyn iechyd y cyhoedd.
296. Nododd y mwyafrif o'r ymatebwyr y gellid gwella'r modd y caiff gwasanaethau fferyllol eu cynllunio a'u darparu trwy gynnal asesiadau o anghenion fferyllol. Roedd y farn hon i'w gweld mewn ymatebion gan Fyrddau Iechyd Lleol, Iechyd Cyhoeddus Cymru, contractwyr fferylliaeth, sefydliadau cynrychiadol a fferyllwyr unigol. Cafwyd nifer o awgrymiadau am sut i gynnal asesiadau mewn modd cyson ac yn y modd mwyaf effeithiol, yn ogystal ag awgrymiadau am beth ddylai gael ei gynnwys mewn asesiad o anghenion fferyllol a pha mor aml y dylai'r asesiadau gael eu cynnal.

297. Roedd cwestiynau penodol yr ymgynghoriad yn trafod amrywiaeth o fanylion yn ymwneud â darparu gwasanaethau fferyllol mewn ardal. Er enghraifft, roeddent yn trafod materion megis gallu Byrddau Iechyd Lleol i wahodd fferyllfeydd ychwanegol i gael eu sefydlu er mwyn diwallu anghenion fferyllol a nodir yn lleol, a sicrhau bod sancsiynau ar gael i Fyrddau Iechyd Lleol i gefnogi gwelliannau mewn ansawdd a chysondeb. Cafwyd cefnogaeth fras i'r elfennau hyn o'r cynnig, er bod pwyslais hefyd ar yr angen i unrhyw sancsiynau fod yn rhesymol ac yn gymesur.
298. Roedd yr amheuon cyffredinol a fynegwyd amlaf yn gysylltiedig â'r cynnig yn cyfeirio at yr angen i osgoi cymhlethdod diangen neu fiwrocratiaeth feichus.

Strategaethau awdurdodau lleol ar doiledau a ddarperir at ddefnydd y cyhoedd, a'u mynediad atynt (yn ymwneud â Rhan 7 o'r Bil - 'Darpariaeth toiledau')

299. Daeth 120 o ymatebion i law mewn cysylltiad â'r cynnig hwn. Roedd y mwyafrif yn ffafrio'r syniad o gyflwyno dyletswydd ar awdurdodau lleol yn y maes hwn, ac yn cyfeirio'n aml at yr angen i ddiogelu darpariaeth mewn cyfnod o gynt ariannol.
300. Roedd ymatebion gan sefydliadau iechyd, cynghorau cymuned, sefydliadau cynrychiadol ac aelodau o'r cyhoedd yn cyfleu cefnogaeth fras i'r cynigion. Cyfeiriodd nifer at yr effeithiau posibl ar iechyd yn sgil darpariaeth wael o ran toiledau cyhoeddus, a chyfeiriodd ymatebion gan sefydliadau cynrychiadol at effeithiau penodol y gall darpariaeth wael eu cael ar y grwpiau y maent yn eu cynrychioli.
301. Er bod ymatebion gan y sector llywodraeth leol yn cydnabod pwysigrwydd y mater, nid oedd y mwyafrif yn ffafrio'r syniad o osod dyletswydd i ddatblygu strategaeth ar y mater hwn, oherwydd pryderon am yr hinsawdd ariannol sy'n wynebu awdurdodau lleol ar hyn o bryd. Ar y llaw arall, teimlai nifer o ymatebwyr na fyddai strategaeth gan awdurdodau lleol ar y mater hwn yn ddigon, gan awgrymu y dylai'r ddyletswydd a gynigir fynd ymhellach drwy fynnu bod cyfleusterau digonol yn cael eu darparu.
302. Ymysg materion eraill a godwyd, cafwyd sylwadau gan ymatebwyr ar yr angen i feddwl am atebion creadigol er mwyn sicrhau darpariaeth well, pwysigrwydd cynnwys cymunedau lleol mewn asesiadau o angen lleol ac effeithiolrwydd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol.

Ymgynghoriadau eraill

Ymgynghoriad ar sut i wneud tyllu cosmetig yn fwy diogel i bobl ifanc

303. Yn dilyn ymrwymiad i ymgynghori ar sut i wneud tyllu cosmetig yn fwy diogel i bobl ifanc, cyhoeddwyd dogfen ymgynghori yn 2011.¹³⁵ Daeth 228 o ymatebion i law a chyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion.¹³⁶
304. Yn sgil ystyriaeth a gwaith polisi ychwanegol, datblygwyd elfennau o'r cynnig blaenorol (megis y cynigion yn ymwneud ag ymgynghoriad safonol cyn pob triniaeth tyllu cosmetig), drwy'r cynnig ehangach ar gyfer Cofrestr Genedlaethol o Driniaethau Arbennig. Cynhaliwyd ymgynghoriad ynglŷn â hyn yn y Papur Gwyn dilynol ar lechyd y Cyhoedd. Gwnaed hyn gan gydnabod bod y materion ehangach, megis gwell gwybodaeth, a threfn well ar gyfer rheoleiddio a gorfodi, yn berthnasol yn ehangach na'r diwydiant tyllu cosmetig yn unig.
305. I gydnabod y gefnogaeth barhaus a fynegwyd yn yr ymatebion i Bapur Gwyn lechyd y Cyhoedd i gyfyngiadau mewn cysylltiad â thyllu rhannau personol o gyrff plant a phobl ifanc, ymdrinnir â'r mater hwn ym Mil lechyd y Cyhoedd (Cymru).

Ymgynghoriad gan Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol y Pedwerydd Cynulliad

306. Cafodd Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ei ystyried gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru am y tro cyntaf yn ystod y Pedwerydd Cynulliad, wedi iddo gael ei gyflwyno ar 8 Mehefin 2015. Adeg ei gyflwyno, roedd y Bil yn cynnwys y prif elfennau canlynol:
- Cyfyngiadau ar ddefnyddio tybaco ac e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig, gyda phŵer i wneud rheoliadau i ymestyn y cyfyngiadau i fannau agored penodol;
 - Creu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Pŵer i wneud rheoliadau i ychwanegu at y troseddau sy'n cyfrannu at Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yng Nghymru;
 - Gwahardd rhoi tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i berson o dan 18 oed;
 - Creu cynllun trwyddedu gorfodol i ymarferwyr a busnesau sy'n cynnal 'triniaethau arbennig', sef aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio;
 - Gwahardd rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed;
 - Newid y trefniadau ar gyfer penderfynu ar geisiadau i fod ar restr fferyllol byrddau iechyd lleol, i system sy'n seiliedig ar anghenion fferyllol cymunedau lleol; a
 - Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol baratoi strategaeth leol i gynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau ar gyfer defnyddio cyfleusterau toiledau a fydd ar gael i'r cyhoedd

¹³⁵ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/cosmetic/?skip=1&lang=cy>

¹³⁶ <http://gov.wales/consultations/healthsocialcare/cosmetic/?skip=1&lang=cy>

307. Fel rhan o brosesau craffu'r Cynulliad, cafodd y Bil ei archwilio gan nifer o Bwyllgorau'r Cynulliad Cenedlaethol, a'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol oedd yn arwain y broses graffu.
308. Wrth ystyried y Bil, cynhaliodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ymarfer ymgynghori cynhwysfawr gyda rhanddeiliaid. Yn ystod yr ymarfer, cafwyd tystiolaeth ysgrifenedig a llafar gan amrywiaeth o randdeiliaid allweddol. Cynhaliwyd arolwg cyhoeddus fel rhan o waith y Pwyllgor hefyd.
309. Cyhoeddodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ei adroddiad ym mis Tachwedd 2015.¹³⁷ Roedd yr adroddiad yn gwneud 19 o argymhellion penodol ar sut i wella'r Bil, gan gyfeirio at wahanol feysydd yn y Bil. Roedd gwelliannau diweddarach gan y Llywodraeth i'r Bil yn mynd i'r afael â nifer o'r rhain, er enghraifft ychwanegu darpariaethau newydd yn ymwneud ag asesiadau o'r effaith ar iechyd, ac ychwanegu'r tafod at y rhestr o 'rannau personol o'r corff' y byddai'r gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed yn berthnasol iddynt. Wrth geisio penderfynu a ddylid cefnogi'r cyfyngiadau yn y Bil ar ddefnyddio e-sigaréts mewn mannau cyhoeddus, nid oedd yr aelodau'n gallu dod i gonsensws, felly ni chyflwynwyd unrhyw argymhellion penodol ar y pwnc hwn yn yr adroddiad.
310. Oherwydd bod gwaith ymgynghori helaeth eisoes wedi'i gyflawni mewn perthynas â Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), gan gynnwys drwy ymgynghoriadau'r Papur Gwyn a'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol, nid oes ymgynghoriad ychwanegol ar Fil drafft wedi'i gyflawni cyn ei chyflwyno i Bumed Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

¹³⁷ <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=12763>

5. Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth

311. Mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau i wneud is-ddeddfwriaeth a chyhoeddi dyfarniadau. Mae tabl 5.1 (is-ddeddfwriaeth) a Thabl 2 (canllawiau ac is-ddeddfau) yn nodi'r canlynol mewn perthynas â'r rhain:

(i) Y person neu'r corff y rhoddir y pŵer iddo;

(ii) Ar ba ffurf y mae'r pŵer i gael ei arfer;

(iii) Priodoldeb y pŵer dirprwyedig; a

(iv) Y weithdrefn a gymhwysir - hynny yw, "cadarnhaol", "negyddol", neu "dim gweithdrefn", ynghyd â rhesymau pam y bernir ei bod yn briodol.

312. Bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar gynnwys yr is-ddeddfwriaeth os bernir ei bod yn briodol gwneud hynny. Penderfynir beth fydd union natur yr ymgynghori ar ôl i'r cynigion gael eu ffurfioli

Tabl 5.1 (is-ddeddfwriaeth)

Adran	I bwy y rhoddir y pŵer	Ffurf	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Rhan 2 – Tybaco a chynhyrchion nicotin					
Pennod 1 – Ysmygu					
4(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i roi dyletswydd ar unigolion penodedig sy'n rheoli neu sydd â rheolaeth dros fangreoedd neu gerbydau sy'n ddi-fwg o dan adrannau 7, 8 neu 9, neu yn rhinwedd rheoliadau a wneir o dan adrannau 10 neu 12 i gymryd camau rhesymol i achosi i berson roi'r gorau i ysmygu yn y manau hynny.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd yr amrywiaeth o bersonau sy'n ddarostyngedig i ddyletswydd o'r fath yn cael ei hehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
7(6)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch y broses i'w dilyn i ddynodi ardal ar dir ysgol sy'n darparu llety preswyl i ddisgyblion fel ardal nad yw'n ddi-fwg.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd manylion y trefniadau ar gyfer dynodi ardaloedd ar dir ysgol sy'n darparu llety preswyl i ddisgyblion fel ardaloedd nad ydynt yn ddi-fwg yn cael eu pennu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.

8(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch y broses i'w dilyn i ddynodi ardal ar dir ysbyty fel ardal nad yw'n ddi-fwg.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd manylion y trefniadau ar gyfer dynodi ardaloedd ar dir ysbyty fel ardaloedd nad ydynt yn ddi-fwg yn cael eu pennu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
10(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddynodi unrhyw leoedd yng Nghymru, neu ddisgrifiad o leoedd yng Nghymru, yn rhai di-fwg drwy reoliadau. Nid oes rhaid i leoedd neu ddisgrifiad o leoedd o'r fath fod yn gaeedig neu'n sylweddol gaeedig.</p> <p>Gall y rheoliadau hefyd ddarparu ar gyfer esemptiadau, gan gynnwys esemptiadau amodol. Gall yr esemptiadau amodol gynnwys amod yn ei gwneud yn ofynnol i'r person sy'n gyfrifol am y fangre ddynodi ystafelloedd neu ardaloedd fel manau lle caniateir ysmygu.</p>	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd mangreoedd di-fwg ychwanegol yn cael eu hychwanegu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Mae Adran 10(3) hefyd yn nodi bod y rheoliadau yn darparu am le neu ddisgrifiad o le i gael eu trin fel mangreoedd di-fwg dim ond os yw Gweinidogion Cymru wedi'u bodloni bod gwneud hynny yn debygol o gyfrannu tuag at hyrwyddo iechyd pobl Cymru.</p> <p>Mae Adran 11 yn gwneud darpariaeth bellach ynghylch arfer pŵer adran 10 i ddynodi anheddau fel mangreoedd di-</p>

					fwg ychwanegol. Gellir ond dynodi anheddau fel mangreoedd di-fwg ychwanegol i'r graddau nad ydynt yn gaeedig neu'n sylweddol gaeedig, a dim ond os ydynt yn cael eu defnyddio fel man gwaith neu'n agored i'r cyhoedd a dim ond pan fo plant yn bresennol.
12(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddynodi ym mha amgylchiadau y dylid ymdrin â cherbyd (ac eithrio llongau a hofrenfadau) fel cerbyd di-fwg.	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd yr amgylchiadau pryd y bydd rhaid i gerbyd fod yn ddi-fwg yn cael eu penderfynu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Hefyd, mae adran 12(2) yn nodi mai dim ond os yw Gweinidogion Cymru yn fodlon bod hynny'n debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y caiff y rheoliadau ddarparu ar gyfer ymdrin â cherbyd fel lle di-fwg.</p> <p>Mae'r pŵer hefyd yn debyg i'r un yn adran 5 o Ddeddf Iechyd</p>

					2006, y mae'r weithdrefn gadarnhaol yn gymwys iddo.
13(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio mangreoedd, neu fannau penodedig mewn mangreoedd, o'r gofynion di-fwg.</p> <p>Gall y rheoliadau hefyd ddarparu ar gyfer esemptiadau amodol. Gall yr esemptiadau amodol gynnwys amod yn ei gwneud yn ofynnol i'r person sy'n gyfrifol am y fangre ddynodi ystafelloedd neu ardaloedd fel mannau lle caniateir ysmegu.</p>	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fyddai mangreoedd neu rannau o fangreoedd i'w hesemptio o'r gofynion di-fwg yn cael eu penderfynu – a allai effeithio'n sylweddol ar weithrediad y darpariaethau hyn – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Mae'r pŵer hefyd yn debyg i'r un yn adran 3 o Ddeddf Iechyd 2006, y mae'r weithdrefn gadarnhaol yn berthnasol iddo.</p>
14(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi gofynion ar gyfer arddangos arwyddion di-fwg.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
14(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fyddai'r amrywiaeth o bersonau sy'n ddarostyngedig

			osod dyletswydd ar unigolion sy'n meddiannu neu'n rheoli cerbydau di-fwg a mannau di-fwg ychwanegol, i arddangos arwyddion di-fwg.		i ddyletswydd o'r fath yn cael ei hehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd – heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
15(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu personau, neu ddisgrifiadau o bersonau, yn awdurdodau gorfodi (at ddibenion y Bennod hon).	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
25(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu beth yw ystyr "caeedig", "sylweddol gaeedig" a "heb fod yn gaeedig na'n sylweddol gaeedig" at ddibenion dynodi mangreoedd a gweithleoedd di-fwg.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y diffiniadau hyn yn cael eu diwygio heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Pennod 2 – Manwerthwyr Tybaco a chynhyrchion nicotin					
27(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru bennu Awdurdod Cofrestru mewn cysylltiad â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

28(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi manylion ffurf a chynnwys ceisiadau i gofrestru, a'r ffi gysylltiedig.	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Hefyd, cyn gwneud rheoliadau dan yr adran hon, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried lle mae personau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio gan y rheoliadau, ac ymgynghori â phersonau cynrychiadol y mae Gweinidogion Cymru yn ei hystyried yn briodol ymgynghori â nhw.</p>
31(6)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi'r awdurdod cofrestru i osod ffi o ran diwygio cofnod ar y gofrestr.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w

					gilydd.
33	Gweindiogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweindiogion Cymru i esemptio busnesau penodol rhag darpariaethau Pennod 2 Rhan 2.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
34	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i addasu y ffordd y mae Pennod 2 Rhan 2 yn gymwys i gerbydau a strwythurau eraill y gellid eu symud.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
47(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu'r diffiniad o 'gynnyrch nicotin' mewn perthynas â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd y diffiniad o 'gynnyrch nicotin' yn cael ei ddiwygio – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar fusnesau - heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Pennod 3 - Gwahardd gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin					
48	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Galluogi Gweinidogion Cymru i bennu'r diffiniad o 'drosedd tybaco neu nicotin' mewn perthynas â chyflwyno	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd y diffiniad o 'drosedd tybaco neu nicotin' yn cael ei ehangu – a allai o bosibl

			<p>Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad mewn rheoliadau.</p>	<p>gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar fusnesau - heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Mae Adran 48 hefyd yn nodi y ceir pennu 'trosedd tybaco neu nicotin' gael ei nodi mewn rheoliadau dim ond os yw Gweinidogion Cymru yn fodlon bod y drosedd yn un sy'n ymwneud â chyflenwi, gwerthu, cludo, arddangos, cynnig gwerthu, hysbysebu neu fod yn berchen ar gynhyrchion tybaco neu nicotin. Yn achos trosedd sydd ond yn destun treial diannod, gellir gosod cosb o swm sy'n gyfwerth â safon 4 ar y raddfa safonol, neu'n uwch.</p> <p>Hefyd, cyn gwneud rheoliadau dan yr adran hon, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried lle mae personau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio gan y rheoliadau, ac ymgynghori â phersonau</p>
--	--	--	--	--

					cynrychiadol y mae Gweinidogion Cymru yn ei hystyried yn briodol ymgynghori â nhw.
Pennod 4 – Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18					
Amherthnasol					
Rhan 3 – Triniaethau Arbennig					
57(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu ei bod yn ofynnol i unigolion sydd wedi eu hesemptio (aelodau o broffesiwn a nodir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002) gael trwydded triniaethau arbennig er mwyn rhoi triniaethau arbennig penodedig.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd modd i unigolion sydd wedi eu hesemptio gyflawni triniaethau arbennig penodedig heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl ar y mater a ddylai ei bod yn ofynnol i'r unigolion hyn gael trwydded ai peidio. Yn ychwanegol at hyn, mae adran 57(5) yn rhoi manylion pellach mewn perthynas â'r rheoliadau hyn.
57(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio unigolion nad ydynt yn aelodau o broffesiwn a nodir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y rhestr o ymarferwyr sydd wedi eu hesemptio yn cael ei hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl.

			Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002, ond sy'n aelodau o gofrestr gymhwys, o'r gofyniad i weithredu dan awdurdod trwydded triniaethau arbennig.		Yn ychwanegol at hyn, mae adran 57(4) a 57(5) yn rhoi manylion pellach mewn perthynas â'r rheoliadau hyn.
57(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ychwanegu cofrestrau eraill at y rhestr o gofrestrau cymwys at y diben o ganiatáu esemptiad o dan adran 57(4).	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y rhestr o gofrestrau cymwys yn cael ei hychwanegu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
59(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r meini prawf trwyddedu (sy'n gorfod cynnwys y gofynion a nodir yn adran 59(2)) y mae'n rhaid eu bodloni wrth wneud cais am drwydded triniaethau arbennig er mwyn i'r cais gael ei ganiatáu.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai sy'n gwneud cais am drwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 61 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai

					hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
59(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru nodi'r gofynion, cyn cyflwyno neu adnewyddu trwydded, y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu dilyn o ran arolygu'r mangreoedd neu'r cerbydau hynny a nodwyd mewn cais am drwydded.	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar awdurdodau lleol – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Hefyd, mae adran 61 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.</p>
59(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaeth at wahanol ddibenion o ran y meini prawf trwyddedu. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o fangreoedd a cherbydau, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf trwyddedu – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai sy'n gwneud cais am drwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Hefyd, mae adran 61 yn nodi ei</p>

			arbennig a'r gwahanol amgylchiadau lle caiff triniaeth arbennig ei chyflawni.		bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
60(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r amodau trwyddedu mandadol a fydd yn gymwys i'r rhai sydd â thrwydded triniaethau arbennig. Mae'n rhaid i'r amodau trwyddedu mandadol gynnwys y gofynion a nodir yn adrannau 60(2) a 60(3).	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd yr amodau trwyddedu mandadol – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai hynny sydd â thrwydded triniaethau arbennig – yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 61 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
60(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd yr amodau

			galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaeth at wahanol ddibenion o ran yr amodau trwyddedu mandadol. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o fangreoedd a cherbydau, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau arbennig a'r gwahanol amgylchiadau lle caiff triniaeth arbennig ei chyflawni.		trwyddedu mandadol – y gellid ystyried eu bod yn rhoi dyletswydd feichus ar y rhai hynny sydd â thrwydded triniaethau arbennig - yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl. Hefyd, mae adran 61 yn nodi ei bod yn ofynnol i Weinidogion Cymru, cyn defnyddio'r pŵer hwn i wneud rheoliadau, ymgynghori â phersonau y mae'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai hynny sy'n debygol o gael eu heffeithio.
63(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirpwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r rhestr o droseddau perthnasol dan adran 63(3) drwy ychwanegu, amrywio neu ddileu disgrifiad o drosedd.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y rhestr o droseddau perthnasol – a allai o bosib atal ymgeisydd rhag gael trwydded i wneud triniaethau arbennig – yn cael ei hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl cyn ei hystyried.
66(8)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i esemptio mangreoedd neu	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y rhestr o fangreoedd a cherbydau sydd wedi'u heithrio yn cael eu

			gerbydau penodedig o'r gofyniad i gael cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol ac i esemptio person, mangre neu gerbyd sy'n gysylltiedig ag arddangosfa, adloniant neu ddigwyddiad arall, o'r gofyniad i gael cymeradwyaeth gan yr awdurdod lleol.		hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl cyn ei hymestyn.
67(3)(a) neu (c)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â chyflawni triniaeth arbennig.</p> <p>Rhaid i'r rheoliadau bennu'r meini prawf y mae'n rhaid eu bodloni a'r amodau cymeradwyo mandadol y mae'r gymeradwyaeth yn ddarostyngedig iddynt.</p>	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y meini prawf sydd angen eu bodloni a'r amodau cymeradwyo mandadol y mae'r gymeradwyaeth yn ddarostyngedig iddynt yn cael eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle ar gyfer dadl.
67(3)(b) neu (d)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthnas â chymeradwyo	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen

			<p>mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â chyflawni triniaeth arbennig.</p> <p>Rhaid i'r rheoliadau bennu'r amgylchiadau ar gyfer cymeradwyo cais, a gwneud darpariaeth ar gyfer cyflwyno apêl pe byddai cais yn cael ei wrthod.</p>		<p>diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p>
67(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth yn ymwneud â'r modd y mae'n rhaid gwneud ac ymdrin â cheisiadau am gymeradwyaeth ar gyfer mangreoedd neu gerbydau. Mae hyn yn cynnwys talu ffi, dan ba amgylchiadau nad oes modd caniatáu cais, neu dan ba amgylchiadau y ceir ei ganiatáu yn ôl disgrisiwn yr awdurdod lleol a'r broses ar gyfer adnewyddu cymeradwyaeth neu amrywio cymeradwyaeth.</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p>
67(8)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweindiogion Cymru i wneud darpariaeth yn ymwneud</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y</p>

			<p>â'r ffordd y mae awdurdod lleol i bennu swm y ffi sy'n daladwy mewn perthynas â chais am gymeradwyaeth, a chanlyniadau methu â chydymffurfio â'r gofyniad i dalu ffi.</p> <p>Mae'r ddarpariaeth hon yn rhoi rhagor o fanylion ynghylch sut y dylid gwneud rheoliadau dan adran 67(7).</p>		bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
67(9)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gwahanol ddarpariaethau at wahanol ddibenion yn ymwneud â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â chyflawni triniaeth arbennig. Mae hyn yn cynnwys darparu gwahanol ddisgrifiadau o fangreoedd neu gerbydau, gwahanol ddisgrifiadau o driniaethau arbennig a dan ba wahanol amgylchiadau y cyflawnir triniaeth arbennig.</p> <p>Mae'r ddarpariaeth hon yn rhoi rhagor o fanylion ynghylch sut y</p>	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

			dylid gwneud rheoliadau dan adran 67.		
68(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau pellach am ffurf a chynnwys tystysgrifau cymeradwyo.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
69(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau pellach am rybudd ynghylch terfynu cymeradwyaeth yn wirfoddol, gan gynnwys yr wybodaeth i'w chynnwys yn y rhybudd.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
73(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch y ffordd mae awdurdod lleol i benderfynu ar ffioedd y dylai ymgeisydd dalu wrth wneud cais am drwydded ar gyfer triniaethau arbennig neu gymeradwyo mangre neu gerbyd.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
73(5)	Gweinidogion	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn

	Cymru		dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth bellach ynghylch y ffioedd am drwydded ar gyfer triniaethau arbennig neu gymeradwyo mangre neu gerbyd. Gall hyn gynnwys y ffordd y mae'r ffi i'w thalu, ad-dalu ffi (neu gyfran ohoni) mewn achosion o or-dalu, ac adfer ffi sy'n ddyledus i awdurdod a heb ei thalu.		gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
90(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r rhestr o driniaethau arbennig yn adran 54.	Cadarnhaol	<p>Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y rhestr o driniaethau arbennig yn cael ei diwygio heb ystyriaeth lawn a heb gyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Hefyd, mae adran 90(3) yn nodi y dylid arfer y pŵer hwn dim ond os yw Gweinidogion Cymru o'r farn –</p> <p>(a) bod modd cyflawni'r driniaeth at ddibenion esthetig neu at ddibenion sy'n therapiwtig ym marn Gweinidogion Cymru, a</p> <p>(b) bod modd achosi niwed i iechyd dynol os caiff ei chyflawni at y dibenion hynny</p>

					Ar ben hynny, mae adran 90(4) yn nodi bod rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â phersonau sy'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai sy'n debyg o gael eu heffeithio cyn arfer y pŵer hwn i wneud rheoliadau.
91(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio'r diffiniad o "tyllu'r corff" trwy ddisgrifio gwrthrychau y gellir eu gosod, mewnbllannu neu dynnu o gorff unigolyn. Hefyd, gellir rhagnodi gwrthrych neu ddisgrifiad o wrthrych drwy gyfeirio (ymysg pethau eraill) at y rhan o'r corff lle mae'r twll i gael ei roi.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y diffiniad o "tyllu'r corff" yn cael ei ddiwygio heb ystyriaeth lawn a heb gyfle ar gyfer dadl.
Rhan 4 – Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff					
Amherthnasol					
Rhan 5– Asesu'r effaith ar iechyd					
105	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch cyrff cyhoeddus yn cynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad gan na fydd yr amgylchiadau penodedig a'r fethodoleg ar gyfer gofynion i gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd yn cael eu pennu heb

					<p>ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.</p> <p>Mae'n rhaid i'r rheoliadau nodi'r amgylchiadau pan fydd rhaid i gyrff cyhoeddus gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd ac ym mha ffordd y dylid eu cynnal.</p> <p>Hefyd, gall rheoliadau ymdrin â materion eraill, megis cymorth i'w roi i gyrff cyhoeddus wrth iddynt gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd.</p> <p>Ar ben hynny, mae adran 105(7) yn nodi bod rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â phersonau sy'n ymddangos eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rhai sy'n debyg o gael eu heffeithio cyn arfer y pŵer hwn i wneud rheoliadau.</p>
106(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch y ffordd y dylid cyhoeddi asesiadau o'r effaith ar iechyd, gan gynnwys pa bryd y dylid eu cyhoeddi.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol.

107(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio ystyr 'corff cyhoeddus' at ddibenion cynnal asesiad o'r effaith ar iechyd, drwy ychwanegu, dileu neu ddiwygio'r disgrifiad o gorff cyhoeddus.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynlluniad na fydd yr amrediad o gyrff cyhoeddus sy'n destun dyletswydd i gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd mewn rhai amgylchiadau yn cael ei ehangu – a allai o bosibl gael ei ystyried fel rhoi dyletswydd feichus ar gorff cyhoeddus - heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Rhan 6 – Gwasanaethau fferyllol					
108(1) Yn mewnosod adran 82A(3) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru nodi pryd a sut y dylai Bwrdd Iechyd Lleol (BILI) baratoi a chyhoeddi asesiad o anghenion fferyllol.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
108(1) Yn mewnosod adran 82A(4) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau ychwanegol o ran paratoi, cyhoeddi, adolygu a diwygio asesiadau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
108(2) Yn mewnosod adran 203(6A)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn darparu rhagor o fanylion	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y bydd y rheoliadau cyntaf sy'n nodi'r manylion ar

yn Neddf GIG (Cymru) 2006			ynghylch gweithredu pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau o dan adran 82A o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.		gyfer paratoi a chyhoeddi asesiad o anghenion fferyllol yn cael ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl. Bydd unrhyw reoliadau pellach a wneir yn destun y weithdrefn negyddol, gan y bydd y rheoliadau dilynol hyn yn dechnegol ac mae'n bosibl y bydd angen eu newid o bryd i'w gilydd.
109(3) Yn mewnosod adran 83 (2A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu personau neu ddisgrifiadau o bersonau na chaniateir eu cynnwys ar restr fferyllol.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
109(3) Yn mewnosod adran 83(2C) yn Neddf GIG	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol.

(Cymru) 2006			<p>pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r weithdrefn y dylai BILI ei dilyn, a materion y dylent eu hystyried, wrth benderfynu a ddylid caniatáu cais i ymuno â'u rhestr fferyllol ai peidio.</p>		<p>Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
109(4) Yn mewnosod adran 83 (3A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ragnodi dan ba amgylchiadau y ceir neu y mae'n rhaid ystyried dau neu fwy o geisiadau i restr fferyllol BILI gyda'i gilydd.</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
109(5) Yn diwygio adran 83(4) o Ddeddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen</p>

			<p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth i BILL roi ystyriaeth i faterion rhagnodedig wrth ystyried dau neu fwy o geisiadau gyda'i gilydd.</p>		<p>diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
<p>109(6) Yn mewnosod adran 83 (4A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006</p>	<p>Gweinidogion Cymru</p>	<p>Rheoliadau</p>	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i addasu'r modd y cymhwysir adran 83(5).</p>	<p>Negyddol</p>	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
<p>109(7)(a) Yn mewnosod adran 83(6) (za) yn Neddf GIG (Cymru) 2006</p>	<p>Gweinidogion Cymru</p>	<p>Rheoliadau</p>	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i</p>	<p>Negyddol</p>	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei</p>

			wneud darpariaeth ar gyfer yr amgylchiadau pryd y caiff BILL wahodd ceisiadau i gael eu cynnwys ar eu rhestr fferyllol.		lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
109(7)(b) Yn mewnosod adran 83(6)(fa) yn Neddf GIG (Cymru)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynghylch yr amserlen ar gyfer delio â chais i fod ar restr fferyllol.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.
109(7)(c)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau. Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth sy'n nodi ar ba sail neu ym mha amgylchiadau y caiff bwrdd iechyd lleol wrthod cymeradwyo	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd. Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.

			cais i fod ar restr fferyllol.		
109(7)(d) Yn mewnosod adran 83(6) (n) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth o ran pa bryd y caiff neu y mae'n rhaid i fwrdd iechyd lleol ddileu person neu gofnod yn ymwneud â mangre o'u rhestr fferyllol mewn perthynas â thorri telerau gwasanaeth.</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
109(9) Yn mewnosod adran 83 (10A) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i'w gwneud yn ofynnol i BILI roi rhesymau am benderfyniadau a wneir o dan adran 83 o Ddeddf</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>

			GIG (Cymru) 2006.		
109(11) Yn mewnosod adran 84(4) yn Neddf GIG (Cymru) 2006	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Mae'r pŵer i wneud rheoliadau wedi ei leoli yn adran 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006. Mae'r ddarpariaeth hon yn diwygio'r pŵer hwnnw i wneud rheoliadau.</p> <p>Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth i BILL roi rhybudd o'u bwriad i ddileu person neu fangre o'u rhestr fferyllol, ac i ddarparu ar gyfer yr hawl i gyflwyno sylwadau.</p>	Negyddol	<p>Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.</p> <p>Mae'r weithdrefn hon wedi ei lleoli yn adran 203 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006.</p>
Rhan 7 – Darparu toiledau					
Amherthnasol					
Rhan 8 – Amrywiol a Chyffredinol					
122(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ganlyniadol, gysylltiedig, drosiannol neu arbed fel y maent yn credu sy'n briodol yng nghyswllt y Bil.	Negyddol neu Gadarnhaol	Mae'r pŵer hwn yn ofynnol er mwyn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau canlyniadol, cysylltiedig, trosiannol neu arbed fel y maent yn credu sy'n angenrheidiol neu'n hwylus at ddibenion neu ar gyfer rhoi effaith lawn i unrhyw un o ddarpariaethau'r Bil, neu o ganlyniad i wneud hynny.

					<p>Os yw'r rheoliadau'n diwygio neu'n diddymu unrhyw ddarpariaeth mewn Deddf Seneddol neu Fesur neu Ddeddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru yna maent yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.</p> <p>Os yw'r rheoliadau'n gwneud unrhyw ddarpariaeth ganlyniadol, gysylltiedig, drosiannol neu arbed arall, bydd y rheoliadau'n ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol.</p>
123(2)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Caiff Gweinidogion Cymru benodi drwy orchymyn y bydd darpariaethau eraill (nad ydynt wedi eu rhestru yn adran 123(1)) yn dod i rym ar y dyddiad (neu'r dyddiadau) a nodir yn y gorchymyn.	Dim gweithdrefn yn berthnasol i orchymyn cychwyn	Caiff y gorchymynion hyn eu cyfyngu i rai cychwyn ac maent yn dechnegol eu natur.
Atodlen 1 – Cosbau Penodedig					
Paragraff 5	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi ym mha ffurf y mae rhaid i Hysbysiadau Cosb Benodedig ar gyfer troseddau	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w

			penodedig o dan y Bil fod. (Ysmygu mewn mangre neu gerbyd di-fwg; methu ag atal ysmygu mewn mangre di-fwg; a methu â hysbysu am newidiadau penodol i'r gofrestr manwerthwyr cynhyrchion tybaco neu nicotin, neu ddarparu gwybodaeth yn ymwneud â hi, yw'r troseddau hynny.)		gilydd.
Paragraff 6	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r swm a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig o dan y Bil.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y swm a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig – y gellid ystyried ei fod yn rhoi dyletswydd feichus ar aelodau'r cyhoedd a/neu y gallai o bosibl roi rhwymedigaethau ariannol i aelodau'r cyhoedd – yn cael ei benderfynu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.
Paragraff 9	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ragnodi'r swm gostyngol mewn perthynas â Hysbysiadau Cosb Benodedig o dan y Bil.	Cadarnhaol	Darparu sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad na fydd y swm gostyngol a bennir ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig – sy'n rhoi baich ariannol ar aelodau'r cyhoedd – yn cael ei benderfynu heb ystyriaeth lawn a'r cyfle ar gyfer dadl.

Atodlen 2 – Ysmygu: diwygiadau canlyniadol					
Paragraff 17	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn cadw pŵer cyfredol Gweinidogion Cymru i ragnodi ffurf yr Hysbysiad Cosb Benodedig a gaiff ei gyhoeddi gan awdurdod pwysau a mesur lleol am y drosedd o dan adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 ('Prynu Tybaco a Chynhyrchion Nicotin ac ati ar ran personau dan 18 oed')	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol.
Atodlen 3 – Darpariaeth ychwanegol mewn cysylltiad â thrwyddedau triniaethau arbennig					
Paragraff 4(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r ffordd y bydd yr awdurdod lleol yn pennu swm y ffi i'w dalu gyda chais am drwydded triniaethau arbennig a gwneud darpariaethau pellach ynghylch ceisiadau, gan gynnwys y ffordd y bydd awdurdod lleol yn ymdrin â'r cais. Bydd y rheoliadau hyn yn	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.

			ychwanegol at y manylion a ddarperir yn Atodlen 3, paragraffau 1, 2, 3 a 4.		
Paragraff 5(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â ffurf a chynnwys trwyddedau triniaethau arbennig. Bydd y rheoliadau hyn yn ychwanegol at y manylion a ddarperir yn Atodlen 3, paragraffau 5(1) a 5(2).	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol/gweinyddol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Paragraff 21(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Addas ar gyfer pwerau dirprwyedig gan fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth ynglŷn â'r triniaethau sy'n gymwys i bwyllgor trwyddedu awdurdod lleol a'i is-bwyllgorau.	Negyddol	Mae'r pwnc dan sylw yn gymharol fach yn y cynllun deddfwriaeth cyffredinol ac yn bwnc technegol. Hefyd, efallai y bydd angen diweddarau cynnwys y darpariaethau hyn o bryd i'w gilydd.
Atodlen 4 – Darparu toiledau: diwygiadau canlyniadol					
Amherthnasol					

Tabl 5.2 – Canllawiau ac is-ddeddfau

Adran neu Atodlen y Bil	I bwy y rhoddir y pŵer	Ffurf	Pŵer
Rhan 6 – Darparu toiledau			

110(7)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Rhaid i Weinidogion Cymru gyflwyno canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent eu hystyried wrth baratoi, adolygu, cyhoeddi neu ymgynghori ar eu strategaeth toiledau lleol.
111(5)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Rhaid i Weinidogion Cymru gyflwyno canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent eu hystyried wrth baratoi datganiad cynnydd interim mewn perthynas â'u strategaeth toiledau lleol.
114(1)	Cynghorau sir, bwrdeistref sirol a chymuned	Is-ddeddfau	Gall cynghorau sir, bwrdeistref sirol a chymuned wneud is-ddeddfau ynghylch ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau cyhoeddus y maent yn eu darparu.

6. Asesiad Effaith Rheoleiddiol

313. Mae Asesiad Effaith Rheoleiddiol wedi'i gwblhau ar gyfer y Bil ac mae'n dilyn isod.
314. Nid oes darpariaethau penodol yn y Bil sy'n codi gwariant ar Gronfa Gyfunol Cymru.

Rhan 2 – Aseiad Effaith Rheoleiddiol

Crynodeb – Aseiad Effaith Rheoleiddiol (RIA)

Tabl crynhoi 1:

Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)		
Yr opsiwn a ffeirir: Cyflwyno deddfwriaeth i wella ac amddiffyn iechyd a llesiant ymhellach, mewn nifer o feysydd polisi cyhoeddus.		
Cam: Cyflwyno	Cyfnod gwerthuso: 2017-18 – 2021-22	Blwyddyn sylfaenol pris: 2016-17
Cyfanswm cost: Cyfanswm: £6,615,800	Cyfanswm manteision: Cyfanswm: £7,740,000	Gwerth presennol net: £789,400
Gwerth presennol: £5,958,200	Gwerth presennol: £6,747,600	

Tabl crynhoi 2:

Cost gweinyddu

Costau:			
<p>Ar draws amrywiol ddarpariaethau'r Bil, mae nifer o gostau gweinyddu cyffredin i Lywodraeth Cymru, yn ymwneud yn bennaf â datblygu a chyhoeddi canllawiau, gwaith cyhoeddusrwydd a darparu hyfforddiant i'r cyrff hynny a fydd yn gweithredu a/neu'n gorfodi'r ddeddfwriaeth. I lywodraeth leol ceir costau yn gysylltiedig ag ymgysylltu â'r broses, ynghyd â'r costau ychwanegol o gynnal y gofrestr o werthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin a'r cynllun trwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig. Bydd gan lywodraeth leol a byrddau iechyd gostau'n ymwneud â chynnal aseidiadau o'r angen am doiledau at ddefnydd cyhoeddus a gwasanaethau fferyllol. Bydd gan gyrff cyhoeddus yn gyffredinol gostau gweinyddu ar gyfer cynnal aseidiadau o'r effaith ar iechyd o dan rai amgylchiadau.</p> <p>Ceir dadansoddiad manwl o gostau'r Bil yn Atodiad 4.</p>			
Pontio: £1,091,800	Rheolaidd: £1,521,600	Cyfanswm: £2,613,400	Gwerth presennol: £2,380,700

Arbedion costau:

Maes allweddol o ran arbedion costau a amcangyfrifir yn yr RIA yw arbedion yn sgil llai o apelau ynghylch penderfyniadau byrddau iechyd am geisiadau am fangreoedd ychwanegol ar restrau fferyllol. Nodir nifer o arbedion costau eraill, ond ni roddir amcangyfrifon oherwydd bod y data sydd ar gael yn gyfyngedig. Er enghraifft, gallai arbedion costau ddeillio o orfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol ar ysmegu ar diroedd ysbytai, ond nid oes digon o ddata ar gael i amcangyfrif yr arbedion costau yn llawn. Yn ogystal, gallai fod arbedion costau trwy atal niwed posibl i iechyd o ganlyniad i arferion gwael mewn perthynas â thriniaethau arbennig.

Pontio: £0	Rheolaidd: £93,600	Cyfanswm: £93,600	Gwerth presennol: £81,600
Cost gweinyddu net: £2,519,800			

Tabl crynhoi 3:

Costau cydymffurfio

Bydd costau cydymffurfio i fusnesau preifat o ran y gofrestr o werthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin a'r system drwyddedu ar gyfer ymarferwyr triniaethau arbennig. Mae'r rhain yn cynnwys ymglyfarwyddo â'r canllawiau perthnasol, yr amser a dreulir a'r ffioedd sy'n daladwy i gofrestru/ymgeisio, a chostau unrhyw ddirwyon sy'n codi o beidio â chydymffurfio a'r ddeddfwriaeth. Bydd costau i rai gwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin hefyd wrth iddynt ymglyfarwyddo â'r canllawiau ar drosglwyddo tybaco i unigolion dan 18 oed, er enghraifft; felly hefyd ymarferwyr mewn perthynas â rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion dan 16 oed. Bydd costau'r dirwyon yn berthnasol hefyd i aelodau o'r cyhoedd os byddant yn mynd yn groes i'r gofynion di-fwg ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus.

Pontio: £995,900	Rheolaidd: £3,100,100	Cyfanswm: £4,096,000	Gwerth presennol: £3,659,000
-------------------------	----------------------------------	---------------------------------	---

Tabl crynhoi 4:

Costau eraill

Mae'r costau a nodir yn yr RIA yn perthyn i'r naill neu'r llall o ddau gategori: costau gweinyddu neu gostau cydymffurfio.

Pontio: £0

Rheolaidd: £0

Cyfanswm: £0

**Gwerth
presennol: £**

Tabl crynhoi 5:

Costau heb eu meintioli neu anfanteision

Gallai costau heb eu meintioli gynnwys colli incwm trwy fethu masnachu/ymarfer. Er enghraifft, pe bai gwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yn cael eu hatal rhag gwerthu'r naill neu'r llall o'r cynhyrchion hyn, neu'r ddau, trwy Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, gallai hyn effeithio ar eu hincwm posibl - nid yn unig yr incwm trwy werthu'r nwyddau ond hefyd trwy golli busnes i'w cystadleuwyr. Gallai sefyllfa debyg godi yn achos ymarferwyr triniaethau arbennig, na fyddai'n gallu gweithredu os nad ydynt yn bodloni gofynion y system drwyddedu/gymeradwyo newydd. Nid yw nifer y busnesau y bydd eu masnach yn cael ei effeithio yn hysbys ar hyn o bryd, ond disgwylir mai bychan fydd y nifer.

Disgwylir lefel uchel o gydymffurfiaeth ac amgylchedd gorfodi cefnogol yn sgil y Bil, felly er na fu modd asesu rhai costau llys posibl yn llawn, disgwylir mai cyfyngedig fydd yr effaith gyffredinol.

Tabl crynhoi 6:

Manteision

Disgwylir i'r Bil esgor ar ystod o fanteision, er na ellir meintioli'r rhain bob tro oherwydd amrywioldeb uchel neu brinder data. Er enghraifft, bydd manteision iechyd yn deillio o atal mynediad i blant a phobl ifanc at dybaco a chynhyrchion nicotin, a manteision i'r GIG wrth atal y niwed a achosir gan arferion gwael wrth roi triniaethau arbennig.

Bu modd meintioli'r manteision mewn perthynas â gwella'r trefniadau ar gyfer cynllunio a darparu gwasanaethau fferyllol. Mae'r dadansoddiad ceidwadol a wnaethpwyd yn awgrymu y byddai manteision y newid yn werth oddeutu £7,740,000 dros y cyfnod o bum mlynedd.

Cyfanswm: £7,740,000

Gwerth presennol: £6,747,600

Tabl crynhoi 7:

Tystiolaeth allweddol, rhagdybiaethau a meysydd ansicr

Trwy'r RIA cyfan, defnyddiwyd amrywiaeth eang o ddata academaidd, data ystadegol arferol a data gwasanaeth wrth asesu'r costau. Lle bo ansicrwydd, defnyddiwyd dull rhagofalus o lunio amcangyfrifon o gostau. Mae hynny'n debygol o olygu, mewn sawl maes, y gallai'r costau gwirioneddol sy'n gysylltiedig â rhoi'r ddeddfwriaeth ar waith fod yn is. Mae'n debygol hefyd y bydd arbedion pellach yn bosibl os caiff agweddau penodol ar y gweithredu eu cydlynu ar gyfer nifer o bolisiau cysylltiedig. Mewn sawl man, lle bo ansicrwydd, defnyddiwyd ystod o gostau posibl.

7. Opsiynau, costau a manteision

315. Mae'r asesiad effaith rheoleiddiol hwn wedi ei strwythuro o amgylch pob elfen polisi o Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) i'w gwneud yn rhwyddach cyfeirio atynt. Mae'n cyflwyno cyfres o opsiynau ar gyfer pob un ohonynt, ac yna'r costau a'r manteision. Mae tablau crynodeb yn dangos y costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â phob opsiwn a ffefrir yn atodiad pedwar.
316. Paratowyd y costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â phob opsiwn trwy ddefnyddio'r wybodaeth orau a oedd ar gael ar y pryd. Paratowyd yr wybodaeth hon trwy drafod â rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys awdurdodau lleol, byrddau iechyd ac asiantaethau eraill. Mae'r costau a'r buddiannau sy'n gysylltiedig â phob opsiwn wedi eu hasesu dros gyfnod o bum mlynedd o 2017-18, a defnyddiwyd cyfnod hwy mewn rhai achosion. Pan ddisgwylir i gostau ymestyn y tu hwnt i'r cyfnod cychwynol o bum mlynedd (h.y. costau rheolaidd), maent wedi eu nodi yn y testun.
317. Er eglurder a chysondeb, mae'r costau yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn wedi eu talgrynnu i'r £100 agosaf. Mae'r ffigurau trwy'r ddogfen gyfan yn rhai blynyddol ac ar gyfer Cymru gyfan, oni nodir yn wahanol. Bydd Aseidiadau Effaith Rheoleiddiol yn cael eu paratoi ar gyfer yr is-ddeddfwriaeth sy'n deillio o'r Bil ar yr adeg briodol, ac o ganlyniad, nid yw'r costau ar gyfer yr is-ddeddfwriaeth wedi eu cynnwys.
318. Trwy gydol yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn, lle y ceir ansicrwydd, defnyddiwyd dull gofalus o asesu costau. Mae hyn yn debygol o olygu y gallai'r gwir gostau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ddeddfwriaeth mewn sawl maes fod yn is. Mae hefyd yn debygol y bydd modd arbed mwy o arian os caiff agweddau penodol ar y gwaith gweithredu ei gydgyssylltu mewn gwahanol feysydd o'r Bil, er enghraifft os caiff sesiynau hyfforddi eu cyfuno ar gyfer nifer o bolisiau cysylltiedig.
319. Mae'r bennod nesaf wedi ei strwythuro yn ôl y meysydd canlynol:
- Tybaco a chynhyrchion nicotin
 - Cyfyngiadau ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus;
 - Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18.
 - Triniaethau arbennig;
 - Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff;
 - Aseidiadau o'r effaith ar iechyd;
 - Gwasanaethau fferyllol y GIG;
 - Darparu toiledau.

320. Nid oes asesiad llawn wedi'i gynnwys mewn perthynas â darpariaethau amrywiol yn Rhan 8 y Bil gan fod y darpariaethau hyn yn gwneud mân newid gweinyddol yn unig i ddefnydd derbyniadau hysbysiad cosb benodedig am droseddau sy'n ymwneud â sgôr hylendid bwyd. Mae'r darpariaethau yn caniatáu i awdurdodau lleol gadw derbynebaw hysbysiad cosb benodedig a gyflwynwyd yn flaenorol i Weinidogion Cymru, ac felly ni fydd dim costau ychwanegol. Gan fod bodloni'r amcan polisi hwn yn gofyn am newid i Ddeddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013, ni ystyriwyd ffyrdd eraill o'i gyflawni.

Tybaco a chynhyrchion nicotin (Rhan 2)

321. Yn yr adran hon o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol, dim ond ar gyfer yr elfennau hynny yn y Bil sy'n cyflwyno newidiadau i'r sefyllfa bresennol y darperir costau a manteision. Er enghraifft, ni ddarperir asesiad ond ar gyfer y cyfyngiadau newydd ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus. Ni ddarperir asesiad pan fo gofynion sydd eisoes yn bodoli yn cael eu hailddatgan, gan na ddisgwylir i hyn gyflwyno unrhyw gostau na manteision ychwanegol.

322. Yn yr un modd, ni chynhwysir unrhyw asesiad ar wahân ar gyfer Rhan 2, Pennod 3 o'r Bil, sy'n ymdrin â gweithrediad cyffredinol gorchmynion mangreoedd o dan gyfyngiad. Mae'r manylion hyn yn yr adran berthnasol o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol sy'n ymdrin â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.

Cyfyngiadau ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus (Rhan 2, Pennod 1)

Opsiynau

323. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn un - Gwneud dim;
- Opsiwn dau - Parhau â'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol ar ysmegu ond gyda gwaith hyrwyddo cadarn a chyson;
- Opsiwn tri - Cyflwyno gwaharddiad gorfodol ar ysmegu i'w roi ar waith yn nhiroedd ysbytai, tiroedd ysgolion a meysydd chwarae plant. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.

324. Gallai gwaharddiadau gwirfoddol ar diroedd anghaeedig/sylweddol anghaeedig eraill gael eu hychwanegu yn y dyfodol o dan bob un o'r tri opsiwn.

Opsiwn un – Gwneud dim

Disgrifiad

325. O dan yr opsiwn hwn, byddai'r penderfyniad ynghylch a ddylid rhoi gwaharddiadau ar ysmegu yn y tiroedd hyn ar waith yn aros yn wirfoddol. Byddai heriau a hysbysir wrth orfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol hyn yn parhau.
326. Mae gan bob un o'r saith bwrdd iechyd yng Nghymru a Chanolfan Ganser Felindre ¹³⁸ waharddiadau gwirfoddol ar ysmegu. Byddai statws y gwaharddiadau presennol yn dal heb ei newid o dan yr opsiwn hwn.
327. Ceir tystiolaeth¹³⁹ anecdotaidd bod gan y mwyafrif o ysgolion waharddiadau gwirfoddol yn eu lle sydd wedi ennill eu plwyf, a hynny ers llawer blwyddyn yn achos rhai. Fel rheol mae'r gwaharddiadau'n cynnwys staff, disgyblion, rhieni, ymwelwyr a chontractwyr. Ceir ysgolion hefyd heb waharddiadau o'r fath; o dan yr opsiwn hwn ni fyddai'r ysgolion hynny'n cael unrhyw gymorth ychwanegol i roi gwaharddiadau ar waith.
328. Mae pob un o 22 awdurdod lleol Cymru wedi ymuno ag ymgyrch meysydd chware di-fwg ASH Cymru¹⁴⁰ ac wedi rhoi meysydd chwarae di-fwg ar waith. Byddai'n rhain yn aros yn eu lle cyhyd â bod yr awdurdod lleol yn parhau i gynnal y polisi.

Costau

329. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn, ond gallai'r costau a gysylltir â'r sefyllfa bresennol barhau. Er enghraifft, mewn ychydig o achosion mae'r rhai sydd wedi gosod gwaharddiadau gwirfoddol yn denu costau wrth osod arwyddion newydd oherwydd lladrad a fandaliaeth (mae dau awdurdod lleol wedi nodi'r angen am 25% o arwyddion ychwanegol ar gyfer meysydd chwarae i dalu am hyn); ac mae byrddau iechyd yn defnyddio amser staff diogelwch, neu swyddogion penodol, i orfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol.

Manteision

330. Byddai'r opsiwn hwn yn cadw'r sefyllfa bresennol, ac felly mae'n debygol na fyddai unrhyw fanteision ychwanegol. Byddai'n caniatáu i ysgolion, ysbytai ac awdurdodau lleol barhau i roi eu gwaharddiadau ar waith lle maent yn teimlo bod eu hangen.

Opsiwn dau – Hybu'r gwaharddiadau gwirfoddol yn gadarn ac yn gyson

¹³⁸ Yn achos cyfeiriadau at Fyrddau Iechyd yn yr adran hon, darllener bod Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn cael ei chynnwys.

¹³⁹ Ffynhonnell: Gwybodaeth y mae Llywodraeth Cymru'n ei chael gan Swyddogion Llywodraethu Ysgolion

¹⁴⁰ <http://ashwales.org.uk/en/information-resources/topics/smokefree-playgrounds>

Disgrifiad

331. Byddai'r opsiwn hwn yn ceisio cryfhau'r gwaharddiadau gwirfoddol ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus trwy gynyddu ymwybyddiaeth y cyhoedd ohonynt trwy ymgyrch gyfathrebu gyhoeddus.
332. Trwy gynyddu ymwybyddiaeth y cyhoedd trwy ymgyrch gyhoeddusrwydd barhaus, gellir disgwyl yn rhesymol y bydd mwy o bobl yn ymwybodol o'r gwaharddiadau gwirfoddol sydd eisoes yn bodoli ac yn cydymffurfio â hwy. Nid yw'n hysbys i ba raddau y byddai ymgyrch o'r fath yn cyfrannu at well cydymffurfiaeth, ond byddai'n rhesymol tybio rhywfaint o effaith fel y dangosir yn yr arolygon Omnibus¹⁴¹ sy'n gysylltiedig ag ymgyrch Cychwyn Iach Cymru ynghylch ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant, a barodd o Chwefror 2012 i Fawrth 2014, a'r ymgyrch yn Llanfairpwllgwyngyll, Ynys Môn, i fod yn bentref di-fwg cyntaf Ewrop¹⁴².
333. Byddai'r opsiwn hwn yn caniatáu i fyrddau iechyd ac awdurdodau lleol barhau â'u gwaharddiadau gwirfoddol a'r gwaith sydd wedi'i wneud hyn yn hyn yn y lleoliadau hyn. Byddai Llywodraeth Cymru hefyd yn gweithio gyda rhanddeiliaid i gyhoeddi canllawiau arferion gorau gan dynnu ar brofiadau Cymru o fynd i'r afael ag ysmegu ar diroedd ysbytai, tiroedd ysgolion a meysydd chwarae i blant.
334. Gallai unrhyw waith yn y dyfodol i roi gwaharddiadau gwirfoddol ar ysmegu ar waith mewn mannau nad ydynt yn gaeedig gael ei ymgorffori yn yr ymgyrchoedd.

Costau

Welsh Government

335. Byddai cost i Lywodraeth Cymru i roi strategaeth gyfathrebu ar waith i hyrwyddo mannau agored di-fwg. Gellir cymharu'r strategaeth â'r ymgyrch codi ymwybyddiaeth o'r gwaharddiad ar ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant o safbwynt ei diwyg a'i maint. Amcangyfrifwyd y byddai angen £60,000 yn y flwyddyn gyntaf (2017-18), gyda llai o wariant mewn blynyddoedd dilynol - a amcangyfrifir yn uchafswm o £10,000 y flwyddyn. Er hynny, byddai'r gost hon yn cynyddu pe penderfynid rhoi cyhoeddusrwydd i fannau agored di-fwg ychwanegol yn y dyfodol.
336. Byddai costau hefyd i Lywodraeth Cymru yn gysylltiedig â chynhyrchu a chyhoeddi canllawiau arferion gorau. Yn ôl yr amcangyfrif y byddai'r costau staffio ar gyfer ysgrifennu'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n addas at eu diben, yn dod i tua £8,000. Mae hyn yn seiliedig

¹⁴¹ <http://gov.wales/docs/caecd/research/2014/140715-smoking-cars-carrying-children-monitoring-public-attitudes-november-2013-update-en.pdf>

¹⁴² <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/news/32004>

ar ryw bum wythnos o amser uwch-swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn (£4,900) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o amser cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn i helpu â'r gweinyddu (tua £3,100)¹⁴³.

337. Rhagwelir y byddai dylunio a chysodi'n gofyn am wythnos o amser swyddog gweithredol 0.5 cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio tua £400. Amcangyfrifir y byddai cyfieithu a phrawfddarllen yn costio tua £600¹⁴⁴. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer y canllawiau gan y byddent yn cael eu cynhyrchu'n electronig yn unig. Cyfanswm y gost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu canllawiau felly fyddai £9,000. Byddai'r costau a gysylltir â chynhyrchu'r canllawiau'n cael eu gwario yn 2017-18.
338. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn gofyn am ryw wythnos o amser uwch-swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i ryw £1,000. Byddai costau cyfieithu a dylunio yn cyfrif am hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan y byddai'n cael ei gynhyrchu'n electronig yn unig. Felly, cyfanswm y gost ar gyfer pob arolwg fyddai tua £1,500, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2020-21.
339. Efallai y byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi i swyddogion gorfodi a fyddai'n rhoi'r canllawiau ar waith a/neu'n cefnogi eraill i'w rhoi ar waith. Rhagwelir mai gweithwyr iechyd proffesiynol ym maes yr amgylchedd fyddai'n cynnal y sesiynau hyn, er mai Llywodraeth Cymru fyddai'n talu'r costau. Byddai pob sesiwn yn para tua hanner diwrnod a rhagwelir y câi dwy sesiwn eu cynnal, y naill yn y Gogledd a'r llall yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio tua £2,400, sy'n cynnwys llogi ystafell a lluniaeth i 35 o bobl am bob sesiwn (tua £1,200)¹⁴⁵, a chostau posibl i staff allanol ddatblygu a chynnal rhan o'r sesiynau hyn (£1,200). Câi'r gost hon ei gwario yn 2017-18.

Awdurdodau lleol, ysgolion ac ysbytai

340. Byddai angen i'r awdurdodau lleol, ysgolion, cyrff GIG Cymru perthnasol – byrddau iechyd ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre – ynghyd ag ysbytai annibynnol neilltuo amser i gyfrannu at y canllawiau a'r astudiaethau arferion gorau a'u darllen. Bydd cyrff yn amrywio o ran maint o amser y maent yn ei neilltuo at gyfrannu at y canllawiau hynny a'u rhoi ar waith. Tybiwyd y byddai pob awdurdod lleol, pob ysgol a phob corff GIG perthnasol yng Nghymru'n treulio awr ar y gwaith hwn. A bwrw bod person ar gost gyfatebol i swyddog gorfodi llywodraeth leol, ynghyd â chostau ychwanegol, yn ymgymryd â'r gwaith hwn wedyn cyfanswm y gost fyddai

¹⁴³Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

¹⁴⁴Yn seiliedig ar £75 i bob 1000 o eiriau am gyfieithu, £21 i bob 1000 o eiriau am brawfddarllen

¹⁴⁵Yn seiliedig ar gostau o sesiynau hyfforddi tebyg a drefnwyd gan Lywodraeth Cymru

£48,300¹⁴⁶ yn y flwyddyn gyntaf (2017-18), gyda hanner y gost honno ar gyfer canllawiau diwygiedig tair blynedd yn ddiweddarach (£24,200 yn 2020-21).

341. Byddai costau hefyd i'r awdurdodau lleol am swyddogion gorfodi i fynychu sesiynau hyfforddiant ar y canllawiau. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio £9,300 yn 2017-18¹⁴⁷.

342. Yn ogystal, gallai costau a gysylltir â'r sefyllfa bresennol barhau. Er enghraifft, mewn rhai achosion mae gwaharddiadau gwirfoddol yn denu costau ar gyfer arwyddion newydd oherwydd lladrad a fandaliaeth. Felly byddai'r costau a amlinellir o dan opsiwn un hefyd yn berthnasol i opsiwn dau, ond gan nad dyma'r costau ychwanegol a gysylltir â'r opsiwn hwn, nid dynt wedi'u cynnwys yma.

343. Gallai ymgyrch lwyddiannus arwain at bwysau cynyddol o du'r cyhoedd i gyrff ddarparu mwy o fannau agored di-fwg, ond nid oes modd darogan hyn. Er hynny, byddai'r rhain yn wirfoddol a byddai cyrff yn cael yr opsiwn i'w rhoi ar waith neu beidio, ac ni fyddent yn cael eu gorfodi i ddarparu manau agored di-fwg.

Y Cyhoedd

344. Ni fyddai unrhyw gost ariannol uniongyrchol i'r cyhoedd yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn.

Tabl 7.1: Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru					
Ymgyrch Gyfathrebu	60,000	10,000	10,000	10,000	10,000
Costau staff ar gyfer datblygu canllawiau	8,000	0	0	1,000	0
Dylunio a chyfieithu	1,000	0	0	500	0
Hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyfanswm y gost ar gyfer Llywodraeth Cymru	71,400	10,000	10,000	11,500	10,000

¹⁴⁶ yn seiliedig ar gostau swyddogion gorfodi awdurdod lleol o £26.66 yr awr; gwaith awr ym mhob un o 22 ALI, 1662 o ysgolion, 7 BILI, Ymddiriedolaeth GIG Felindre a 121 o safleoedd ysbytai

¹⁴⁷ yn seiliedig ar 5 awr ar gyfradd o £26.66 yr awr (i gynnwys sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ynghyd ag amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi ei fynychu

Awdurdodau lleol, ysgolion a GIG Cymru					
Cyfrannu at ganllawiau arferion gorau a'u darllen	48,300	0	0	24,200	0
Costau i swyddogion gorfodi awdurdod lleol fynychu hyfforddiant	9,300	0	0	0	0
Cyfanswm y gost ar gyfer awdurdodau lleol, ysgolion a GIG Cymru	57,600	0	0	24,200	0
Cyfanswm costau ar gyfer Opsiwn dau	129,000	10,000	10,000	35,700	10,000

Manteision

Llywodraeth Cymru

345. Yn seiliedig ar y profiad o ymgyrchoedd blaenorol, megis Cychwyn Iach Cymru mewn perthynas ag ysmegu mewn ceir sy'n cludo plant, a'r rhai a ddefnyddir gan fyrddau iechyd wrth roi eu gwaharddiadau gwirfoddol ar waith yn 2012, tybir y byddai strategaeth ymgyrchu wedi'i chynllunio'n dda yn llwyddo i ryw raddau i gyflawni'r newid a ddymunir mewn agwedd ac ymddygiad. Er hynny, nid oes modd meintoli'r effaith y gallai hyn ei chael.

Awdurdodau lleol, ysgolion ac ysbytai

346. Gallai'r opsiwn hwn gyrraedd y nod o gynyddu cydymffurfio â gwaharddiadau gwirfoddol ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae i blant a'u gorfodi. Felly gallai fod rhai arbedion mewn costau gorfodi na ellir eu meintoli.

Y Cyhoedd

347. Byddai ymgyrch yn debygol o godi ymwybyddiaeth a gwybodaeth ymhlith y cyhoedd, yn ogystal ag arwain at newid mewn agweddau ac ymddygiad. Nid oes modd rhagweld neu fesur yr union effaith y gallai ymgyrch ei chael, ond gallai leihau graddau cysylltiad ag ysmegu, gan arwain at fanteision iechyd.

348. Yn ôl y dystiolaeth sydd ar gael^{148,149,150,151} pan fydd polisi di-fwg yn cael ei roi ar waith mewn ysgolion uwchradd, gan gynnwys y tiroedd, sy'n atal

¹⁴⁸ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17768283>

¹⁴⁹ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12198278>

¹⁵⁰ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16267148>

¹⁵¹ <http://her.oxfordjournals.org/content/23/6/1029.short>

athrawon a phersonél arall rhag ysmegu, gall gyfrannu at wneud ysmegu'n beth llai normal.

Opsiwn tri - Gwaharddiadau gorfodol ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus

Disgrifiad

349. O dan yr opsiwn hwn, byddai Llywodraeth Cymru'n cyflwyno deddfwriaeth i wneud tiroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus yn ddi-fwg.
350. Câi'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol eu hategu gan ddeddfwriaeth a fyddai'n caniatáu ar gyfer gorfodi mwy effeithiol trwy ddefnyddio hysbysiadau cosb benodedig. Byddai dwy drosedd yn gymwys - sef ysmegu mewn man di-fwg a methu ag arddangos arwyddion yn unol â rheoliadau. Mae'r ddwy drosedd hyn yn gymwys i ddeddfwriaeth bresennol mewn perthynas ag ysmegu mewn mannau cyhoeddus caeedig a sylweddol gaeedig. Byddai'r awdurdodau lleol yn gyfrifol am orfodi'r ddeddfwriaeth. Mae canllawiau presennol Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC)¹⁵² i swyddogion ar orfodi'r gofynion di-fwg presennol yn gorfod cael eu diweddarau i adlewyrchu'r cyfyngiadau newydd yn y mannau agored hyn.
351. Byddai angen rhywfaint o gyfathrebu Cymru gyfan – yn genedlaethol a/neu wedi'i dargedu – i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd ac i hysbysu'r cyrff perthnasol am eu rhwymedigaethau i weithredu a gorfodi'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai llwybrau cyswllt arferol hefyd yn cael eu defnyddio rhwng Llywodraeth Cymru a CLILC, yr awdurdodau lleol, byrddau iechyd, Ymddiriedolaethau'r GIG a chyrff sy'n cynrychioli ysgolion annibynnol ac ysbytai, i esbonio effeithiau'r ddeddfwriaeth. Gan fod gwaharddiadau gwirfoddol eisoes yn eu lle, byddai disgwyl i'r cyrff hyn ddefnyddio'r dulliau presennol i hysbysu eu staff, a'r cyhoedd sy'n defnyddio eu gwasanaethau, y byddai gwaharddiadau gwirfoddol bellach yn cael eu hategu gan ddeddfwriaeth.

Costau

Llywodraeth Cymru

352. Byddai cost yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn wrth roi'r ddeddfwriaeth ar waith a chynhyrchu'r canllawiau cysylltiedig.
353. Byddai angen ymgyrch gyhoeddusrwydd, yn ychwanegol at y llwybrau arferol a ddefnyddir gan ysgolion, ysbytai ac awdurdodau lleol, i roi cyhoeddusrwydd i ddeddfwriaeth. Yn seiliedig ar brofiad blaenorol

¹⁵² <http://www.wlga.gov.uk/regulatory-services-publications/enforcement-guidance-and-protocols-smoke-free-public-places/>

Llywodraeth Cymru, amcangyfrifir y gallai hyn gostio rhwng £48,500 a £68,500 yn 2017-18.

354. Byddai angen i **ganllawiau Llywodraeth Cymru¹⁵³ i gyrff a busnesau** ynghylch y darpariaethau yn Neddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007 gael eu diweddarau i gynnwys y darpariaethau newydd. Amcangyfrifwyd mai'r un fyddai costau diweddarau canllawiau di-fwg presennol Llywodraeth Cymru â'r rhai a gysylltir â diweddarau canllawiau gwirfoddol Llywodraeth Cymru o dan opsiwn dau. Byddai'r gost hon o tua £1,500 yn cael ei gwario yn 2017-18. Byddai angen diweddariadau pellach i'r canllawiau ac amcangyfrifir y byddai'r rhain yn costio'r un peth yn fras, ac yn cael eu gwario yn 2020-21.
355. Yn yr un modd byddai angen diweddarau **canllawiau CLILC¹⁵⁴ yn ymwneud â gorfodi'r** darpariaethau yn Neddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007 i gynnwys dull cyffredin o gefnogi a gorfodi'r darpariaethau newydd, gyda chynghor arferion gorau i'r rhai sy'n rhoi'r ddeddfwriaeth ar waith. Amcangyfrifwyd y byddai costau diweddarau canllawiau presennol CLILC tua'r un peth â'r rhai a gysylltir â diweddarau canllawiau Llywodraeth Cymru y cyfeirir atynt uchod. Byddai cost o tua £1,500 yn cael ei gwario yn 2017-18. Byddai angen diweddariadau pellach i'r canllawiau ac amcangyfrifir y byddai hyn yn costio tua'r un peth, gyda'r costau hyn yn cael eu gwario yn 2020-21.
356. Efallai y bydd angen cynnal sesiynau hyfforddi i swyddogion gorfodi a fyddai'n rhoi'r canllawiau ar waith a/neu'n cefnogi eraill i'w rhoi ar waith. Rhagwelir y byddai gweithwyr proffesiynol iechyd yr amgylchedd yn cynnal y sesiynau hyn, er mai Llywodraeth Cymru fyddai'n talu'r costau. Byddai pob sesiwn yn tua hanner diwrnod a rhagwelir y câi dwy sesiwn eu cynnal, y naill yn y Gogledd a'r llall yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio tua £2,400, sy'n cynnwys llogi ystafell a lluniaeth i 35 o bobl am bob sesiwn (tua £1,200)¹⁵⁵, a chostau posibl i staff allanol ddatblygu a chynnal rhan o'r sesiynau hyn (£1,200). Câi'r gost hon ei gwario yn 2017-18.
357. Mae'r angen am linell ffôn benodol ar gyfer cydymffurfio wedi cael ei ystyried ond y farn oedd nad oedd ei hangen. Er hynny, rhoddir ystyriaeth ynghylch a ellid defnyddio llinell bresennol ar gyfer adrodd. Nid yw hyn wedi'i gostio'n fel rhan o'r asesiad hwn.

Awdurdodau lleol, ysgolion ac ysbytai

358. Byddai angen i'r awdurdodau lleol, ysgolion a sefydliadau GIG Cymru – byrddau iechyd ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre – ynghyd ag ysbytai annibynnol, neilltuo amser i ystyried y ddeddfwriaeth yn erbyn eu polisïau presennol, a darllen unrhyw ganllawiau cysylltiedig. Bydd cyrff yn amrywio o ran faint o amser y maent yn ei neilltuo i hyn. Fel gydag opsiwn dau,

¹⁵³ <http://gov.wales/docs/phhs/publications/150203smokingneedtoknowen.pdf>

¹⁵⁴ www.wlga.gov.uk/download.php?id=1235&l=1

¹⁵⁵ yn seiliedig ar gostau o sesiynau hyfforddi tebyg a drefnir gan Lywodraeth Cymru

tybiwyd y byddai pob ysgol, awdurdod lleol, pob bwrdd iechyd a phob ysbyty yng Nghymru'n treulio awr ar y gwaith hwn. A bwrw bod person ar gost gyfatebol i swyddog gorfodi llywodraeth leol, ynghyd â chostau ychwanegol, yn ymgymryd â'r gwaith hwn wedyn cyfanswm y gost fyddai £49,100¹⁵⁶ yn y flwyddyn gyntaf (2017-18).

359. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, gallai personél mewn awdurdodau lleol, ysgolion, ysbytai a byrddau iechyd dreulio rhywfaint o amser yn ymgyswrtu â'r canllawiau diwygiedig er mwyn nodi a rhoi unrhyw newidiadau y mae eu hangen ar waith. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a gâi eu gwneud i'r canllawiau, disgwylid na fyddai'r costau hyn yn fwy na hanner y costau a welwyd yn 2017-18. Felly, amcangyfrifir mai £24,600 fyddai'r costau hyn, ac y byddent yn cael eu gwario yn 2020-21.

360. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth yn creu trosedd am fethu ag arddangos arwyddion priodol, gallai cyrff gael hysbysiadau cosb benodedig (FPNs) o £200, yn gostwng i £150 os cânt eu talu o fewn cyfnod dynodedig. Y rhai yr effeithid arnynt fyddai awdurdodau lleol, ysgolion, byrddau iechyd ac ysbytai – y rhai sy'n gofalu am diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai, a meysydd chwarae cyhoeddus. Gan ddefnyddio data o Reoliadau Monitro Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007, cafodd 41 o safleoedd hysbysiadau cosb benodedig am fethu ag arddangos arwyddion priodol rhwng 2007 a 2011. Ni chafodd yr un o'r rhain eu hatgyfeirio am erlyniad pellach. Cyflwynwyd 33 o'r hysbysiadau cosb benodedig hyn o ganlyniad i weithgarwch anghyffredin mewn un awdurdod lleol yn Hydref a Thachwedd 2010. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth ychwanegol o dan yr opsiwn hwn yn cwmpasu llai o leoedd, rhagdybir mai ychydig, os o gwbl, o hysbysiadau cosb benodedig fyddai'n cael eu rhoi am fethu ag arddangos arwyddion priodol. Ar hyn o bryd felly, yr amcangyfrif gorau o'r gost yw £0.

Awdurdodau lleol

361. Byddai cost i'r awdurdodau lleol wrth weithredu'r ddeddfwriaeth newydd, cydymffurfio â hi, a'i gorfodi.

(i) Gweithredu a chydymffurfio

Byddai angen i'r awdurdodau lleol adolygu polisïau gwirfoddol presennol yn erbyn y ddeddfwriaeth, ac yn erbyn unrhyw ganllawiau wedi'u diweddarau. Cyfrifwyd am hyn uchod.

¹⁵⁶ yn seiliedig ar gostau swyddog gorfodi awdurdod lleol o £26.66 yr awr; gwaith awr ym mhob un o'r 22 ALL, 1662 o ysgolion, 7 BILL, Ymddiriedolaeth GIG Felindre a 148 o safleoedd ysbytai

362. Byddai costau hefyd i'r awdurdodau lleol i swyddogion gorfodi fynychu sesiynau hyfforddiant ar y ddeddfwriaeth. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio £9,300 yn 2017-18¹⁵⁷.
363. Byddai'r awdurdodau lleol yn gyfrifol am roi arwyddion mewn mannau blaenllaw ym mhob un o'r safleoedd lle byddai ysmegu'n anghyfreithlon. Gan fod gan y mwyafrif o'r safleoedd arwyddion eisoes yn gysylltiedig â gwaharddiadau gwirfoddol mae amcangyfrifon o'r gost wedi'u paratoi ar y sail y byddai angen nifer cyfyngedig o arwyddion yn ogystal â'r rhai sydd eisoes yn cael eu defnyddio, i'w gwneud yn glir bod ysmegu bellach yn erbyn y gyfraith ar y safleoedd hyn.
364. Efallai y bydd costau hefyd i gael gwared ar yr arwyddion presennol os yw'r rheolwyr yn credu eu bod yn ddiangen neu'n ddryslud, ond nid yw hyn wedi'i gynnwys gan nad yw'n fwriad ei gwneud yn ofynnol cael gwared ar yr arwyddion presennol, yn enwedig gan fod llawer o'r arwyddion wedi cael eu dylunio gan blant lleol.
365. Byddai naill ai'r awdurdodau lleol neu ysgolion yn gyfrifol am sicrhau bod arwyddion priodol mewn ysgolion a gynhelir mewn awdurdodau lleol. Mae cyfrifoldeb yn dibynnu ar y categori o ysgol a'r cyfrifoldebau dirprwyedig. At ddibenion y cyfrifiad hwn, mae costau arwyddion i bob ysgol a gynhelir y mae'r awdurdod lleol yn gyflogwr ar ei chyfer (nid ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr neu ysgolion sefydledig) wedi'u cynnwys o dan gostau'r awdurdod lleol. Mae 1,595 o ysgolion a gynhelir yng Nghymru; mae 167 o'r rhain yn ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr neu'n ysgolion sefydledig. Felly mae ffigur o 1,428 o ysgolion wedi cael ei ddefnyddio ar y cyfrifiadau hyn¹⁵⁸.
366. Tybir y bydd ar bob ysgol angen o leiaf un arwydd gwrthdywydd, o leiaf A4 ei faint, wrth y brif fynedfa, ac arwyddion pellach wrth ddwy allanfa o leiaf o'r adeilad i'r tiroedd. Gallai'r arwyddion hyn fod ar ffurf sticeri A4.
367. Mae arwyddion gwrthdywydd A4 masnachol wedi'u nodi, sy'n costio £11.50 am arwyddion plastig caled neu £28 am arwyddion alwminiwm. Gellid dadlau y gallai fod ar diroedd rhai ysgolion mwy o faint angen arwyddion sy'n cyfateb i'r rhai a gynigir ar gyfer ysbytai wrth fynedfeydd ar gyfer cerbydau. Gan nad oes modd inni nodi nifer yr ysgolion y gallai hyn fod yn gymwys iddynt, ac yng ngoleuni'r ffaith bod ysgolion yn cael eu defnyddio gan gymuned ysgol y mae dulliau eraill o rannu gwybodaeth ar gael iddynt, isafswm costau sydd wedi'u defnyddio yma.
368. Os archebir sticeri drws ar gyfer Cymru gyfan, amcangyfrifir bod y rhain yn costio £1.20 yr arwydd (yn seiliedig ar gostau sticeri a ddefnyddiwyd ar gyfer Rheoliadau Hylendid Bwyd (Cymru) 2013). Gallai sticeri masnachol

¹⁵⁷ yn seiliedig ar 5 awr ar gyfradd o £26.66 yr awr (i gynnwys sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ynghyd ag amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi fynychu

¹⁵⁸ <https://statscymru.llyw.cymru/Catalogue/Education-and-Skills/Schools-and-Teachers/Schools-Census/Pupil-Level-Annual-School-Census/Schools>

unigol gostio cymaint â £8.50 yr arwydd, fel y nodwyd ar gyfer y gwaharddiad gwirfoddol presennol.

369. Gallai isafswm costau ar gyfer pob ysgol amrywio felly o £13.90 i £45; gyda'r gost am 1,428 o ysgolion yn amrywio o £19,800 i £64,300 yn 2017-18. Byddai'r costau i'r awdurdodau lleol yn amrywio yn dibynnu ar nifer yr ysgolion a gynhelir yn y categorïau priodol. Mae hyn yn amrywio o 23 i 119 o ysgolion, gyda'r costau yn £320 i £1,030 ar gyfer yr awdurdod lleiaf a £1,650 i £5,350 ar gyfer yr awdurdod mwyaf.
370. Byddai'r awdurdodau lleol yn gyfrifol am sicrhau bod arwyddion priodol ym mhob maes chwarae sydd ym mherchnogaeth awdurdod lleol yng Nghymru. Nid yw'n hysbys faint yn union o feysydd chwarae sydd yng Nghymru, ond yn ôl y ffigurau a ddarparwyd gan yr awdurdodau lleol mae rhwng 2,000 a 2,250 o feysydd chwarae cyhoeddus yng Nghymru.
371. Fel yn achos ysgolion, mae gan y mwyafrif o safleoedd meysydd chwarae arwyddion eisoes yn gysylltiedig â'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol. Mae costau wedi'u hamcangyfrif ar y sail mai dim ond un arwydd ychwanegol y byddai ei angen am bob maes chwarae, i'w gwneud yn glir bod smygu bellach yn erbyn y gyfraith ar y safleoedd hyn.
372. Gan ddefnyddio'r un costau ag a nodwyd ar gyfer arwyddion gwrthdywydd i ysgolion, amcangyfrifir y gallai cyfanswm y gost ar gyfer arwyddion mewn meysydd chwarae amrywio o £23,000 ar gyfer arwyddion plastig caled mewn 2,000 o feysydd chwarae, i £63,000 am arwyddion alwminiwm mewn 2,250 o feysydd chwarae yn 2017-18.
373. Mae'r wybodaeth sydd wedi'i darparu gan rai awdurdodau lleol yn awgrymu bod fandaliaeth a lladrad i arwyddion ar y safleoedd hyn yn gyffredin. Mae'r wybodaeth gan ddau awdurdod lleol yn awgrymu bod tua 25% o arwyddion ychwanegol wedi cael eu prynu fel rhai sbâr i gyfrif am hyn. Mae'r costau am 25% o arwyddion sbâr ychwanegol wedi'u priodoli i ail flwyddyn gweithredu yn unig (2018-19), a bwrw y byddai hyn yn darparu stoc o arwyddion sbâr y gellid eu defnyddio mewn blynyddoedd dilynol; yr amcangyfrif o'r gost fyddai rhwng £5,800 a £15,800. Nid yw costau cyfatebol wedi'u cynnwys ar gyfer safleoedd ysbytai ac ysgolion gan nad ystyrir bod y rhain yn ynysig, ac felly credir bod y tebygolrwydd o fandaliaeth a lladrad yn is.

(ii) Gorfodi

374. Trefnwyd bod cronfeydd o £2,000,000 y flwyddyn ar gael i'r awdurdodau lleol pan ddaeth Rheoliadau 2007¹⁵⁹ i rym. Gan fod y ddeddfwriaeth ysmegu bron yn hunan-orfodi, byddai disgwyl i'r gwaith o orfodi'r gofynion di-fwg estynedig gael ei gynnwys o fewn y gyllideb bresennol.

¹⁵⁹ Daeth Rheoliadau Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007 (O.S. Rhif 2007/787 (W.68) i rym ar 2 Ebrill 2007.

375. Byddai'r refeniw o hysbysiadau cosb benodedig yn cael ei gadw gan yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am orfodi'r gofynion lle câi'r drosedd ei chyflawni, a'i ddefnyddio at ddibenion gorfodi perthnasol.

Ysgolion (gwirfoddol a gynorthwyr, sefydledig ac annibynnol)

376. Byddai angen i ysgolion adolygu polisïau gwirfoddol presennol yn erbyn y ddeddfwriaeth, ac yn erbyn unrhyw ganllawiau wedi'u diweddarau. Cyfrifir am hyn uchod ym mharagraffau 358 a 359.

377. Byddai ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr, ysgolion sefydledig ac ysgolion annibynnol yn gyfrifol am eu harwyddion eu hunain. Mae 155 o ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr, 12 o ysgolion sefydledig a 67 o ysgolion annibynnol yng Nghymru. Byddai angen i bob un ddarparu o leiaf un arwydd safonol wrth y brif fynedfa a sticeri drws ar y drysau i'r brif fynedfa (gan dybio y byddai angen dau). Felly, isafswm y gost i bob ysgol fyddai rhwng £13.90 a £45, fel yn achos ysgolion yr awdurdodau lleol, sy'n rhoi cyfanswm cost o rhwng £3,300 a £10,500 yn 2017-18.

378. Gallai ysgolion sy'n darparu llety preswyl ddynodi ardal o'r tiroedd lle bwriedir caniatáu ysmegu. Byddai angen arwyddion ar gyfer yr ardaloedd hyn, ond nid yw wedi'i gostio gan nad yw'n ofyniad cyfreithiol dynodi ardal o'r fath.

Byrddau iechyd

379. Byddai cost i fyrddau iechyd wrth roi'r ddeddfwriaeth ar waith a chydymffurfio â hi.

380. Byddai angen i fyrddau iechyd adolygu'r polisïau gwirfoddol presennol yn erbyn y ddeddfwriaeth newydd ac yn erbyn unrhyw ganllawiau wedi'u diweddarau. Cyfrifir am hyn uchod ym mharagraffau 358 a 359.

381. Byddai byrddau iechyd yn gyfrifol am osod arwyddion mewn mannau blaenllaw ym mhob un o'r safleoedd lle câi ysmegu ei wahardd. Ar hyn o bryd mae 15 o ysbytai mawr, 20 o unedau mân anafiadau, 19 o glinigau a 66 o ysbytai eraill (ar 63 o safleoedd) yn cael eu rhedeg gan fyrddau iechyd Cymru ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Mae hyn yn gyfanswm o 120 o ysbytai ar 117 o safleoedd yng Nghymru.¹⁶⁰

382. Fel yn achos ysgolion a meysydd chwarae, mae gan ysbytai waharddiadau gwirfoddol yn eu lle eisoes ac mae ganddynt arwyddion yn dynodi na chaniateir ysmegu ar y tiroedd.

383. Mae'r costau wedi'u hamcangyfrif ar y sail y byddai angen y lefel ganlynol o arwyddion i bob ysbyty i'w gwneud yn glir bod ysmegu bellach

¹⁶⁰ <http://www.wales.nhs.uk/ourservices/directory/Hospitals>

yn erbyn y gyfraith ar y safleoedd hyn. Mae'r ffigurau hyn yn seiliedig ar fanylion arwyddion presennol a ddarparwyd gan un bwrdd iechyd.

- Pob ysbyty - arwydd gwrthdywydd mawr yn y brif fynedfa;
- Ar gyfer ysbytai mawr, ail arwydd gwrthdywydd mawr i fynedfa arall, dau arwydd gwrthdywydd llai i allanfydd cerddwyr o feysydd parcio, a 25 o sticeri i ddrysau mynedfa a chysgodfannau bysiau;
- Ar gyfer ysbytai eraill, dau sticer drws.

384. Amcangyfrifir bod arwyddion gwrthdywydd mawr yn costio £104. Amcangyfrifir bod arwyddion gwrthdywydd llai am allanfydd cerddwyr yn costio £72, ac y gallai sticeri drysau gostio rhwng £1.20 a £8.50, yn unol â'r costau a gynhwysir i ysgolion.
385. Cyfanswm y gost ar gyfer arwyddion gwrthdywydd mawr yw £104 x 2 x 15 ar gyfer safleoedd ysbytai mawr (£3,120), ynghyd â £104 x 102 ar gyfer safleoedd ysbytai eraill (£10,608) sef cyfanswm o tua £13,700.
386. Cyfanswm y gost ar gyfer arwyddion gwrthdywydd llai yw £72 x 2 x 15 o safleoedd, sef cyfanswm o £2,160.
387. Isafswm y gost ar gyfer sticeri a ddarperir yn genedlaethol yn ôl £1.20 y sticer yw:
- Ar gyfer ysbytai mawr £1.20 x 25 x 15 o safleoedd, sef cyfanswm o £450;
 - Ar gyfer ysbytai eraill £1.20 x 2 x 105 o safleoedd ysbytai, sef cyfanswm o £252.
388. Uchafswm y gost ar gyfer sticeri pwrpasol yn ôl £8.50 y sticer yw:
- Ar gyfer ysbytai mawr £8.50 x 25 x 15 o safleoedd, sef cyfanswm o £3,188;
 - Ar gyfer ysbytai eraill £8.50 x 2 x 105 o ysbytai, sef cyfanswm o £1,785.
389. Amcangyfrifir bod cyfanswm y gost i fyrddau iechyd yng Nghymru am ddarparu lefel sylfaenol o arwyddion felly, yn amrywio o tua £16,700 i £20,900 yn 2017-18. Efallai y bydd costau hefyd ynghlwm wrth gael gwared ar yr arwyddion presennol os yw'r rheolwyr yn credu eu bod yn ddiangen neu'n ddryslyd, ond nid yw'r rhain wedi eu cynnwys gan nad yw'n fwriad ei gwneud yn ofynnol cael gwared ar yr arwyddion presennol.
390. Caiff ysbytai ddynodi ardal o'r tiroedd lle y bwriedir caniatáu ysmegu. Bydd angen arwyddion ar gyfer y manau hyn, ond nid wedi'i gostio'n gan na fyddai'n ofyniad cyfreithiol dynodi ardal o'r fath.
391. Mae rhai o staff y byrddau iechyd wedi rhoi gwybod am densiynau gyda chymdogion oherwydd bod pobl yn gadael y safle i ysmegu o ganlyniad i bolisïau gwirfoddol. Efallai y bydd costau i fyrddau iechyd o ran monitro, ac ymdrin â sefyllfaoedd o'r fath. Ni ellir mesur y gost hon.

Ysbytai annibynnol

392. Byddai angen i ysbytai annibynnol adolygu polisiau gwirfoddol presennol yn erbyn y ddeddfwriaeth, ac yn erbyn unrhyw ganllawiau wedi'u diweddarau. Cyfrifir am hyn uchod ym mharagraffau 358 a 359.
393. Mae Cymdeithas Gofal Iechyd Annibynnol Cymru'n cynnwys chwe chorff ysbytai aciwt, chwe chorff iechyd meddwl (gan gynnwys 23 uned), a dau gorff sy'n darparu gwasanaethau anableddau dysgu ¹⁶¹. Cyfrifir y costau amcangyfrifedig ar sail 31 o safleoedd, gan ei gwneud yn ofynnol cael un arwydd mawr wrth y fynedfa a dau sticer ar gyfer drysau. Byddai'r costau felly'n amrywio o £3,300 i £3,800 yn 2017-18, yn dibynnu a ddefnyddir sticeri drysau Cymru gyfan neu bwrpasol.
394. Caiff ysbytai ddynodi ardal o'r tiroedd lle y bwriedir caniatáu ysmegu. Byddai angen arwyddion ar gyfer y manau hyn, ond nid wedi'i gostio'n gan na fyddai'n ofyniad cyfreithiol dynodi ardal o'r fath.

Y Cyhoedd

395. Byddai costau i unrhyw aelodau o'r cyhoedd sy'n cael hysbysiadau cosb benodedig mewn perthynas â'r troseddau di-fwg estynedig. Byddai'r rhain yn cyd-fynd â symiau hysbysiad cosb benodedig am droseddau di-fwg presennol. Rhoddir hysbysiadau cosb benodedig mewn perthynas â'r drosedd o ysmegu mewn man di-fwg yn ôl £50 am bob hysbysiad cosb benodedig, gyda phris gostyngol o £30 os caiff ei dalu cyn pen 15 niwrnod ar ôl dyddiad yr hysbysiad. Yn seiliedig ar brofiad o Ddeddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, mae'r tabl canlynol yn nodi uchafswm amcangyfrif o gost hysbysiadau cosb benodedig ar gyfer y pum mlynedd gyntaf yn sgil gweithredu'r gofynion di-fwg estynedig, gan ragdybio y telir pob dirwy a gyflwynir ar yr uchafswm.

Tabl 7.2:

Blwyddyn	FPNs a dalwyd	Swm yr FPN (£) (wedi'i dalgrynnu i'r £100 agosaf)
2017-18	62	3,100
2018-19	83	4,200
2019-20	79	4,000
2020-21	40	2,000
2021-22	40	2,000

¹⁶¹ www.wiha.org.uk

396. Ar sail profiad o Ddeddf Iechyd 2006 a Rheoliadau Di-fwg 2007, nodir y costau amcangyfrifedig o ddirwyon sy'n gysylltiedig ag erlyniadau am y drosedd o ysmegu mewn man di-fwg yn y tabl isod. Mae'r drosedd hon yn ddarostyngedig i ddirwy nad yw'n fwy na lefel un ar y raddfa safonol a rhagdybiwyd bod yr holl ddirwyon a roddir yn ddirwyon ar y lefel uchaf.

Tabl 7.3:

Blwyddyn	Erlyniad llwyddiannus	Cyfanswm y ddirwy (£)
2017-18	10	2,000
2018-19	9	1,800
2019-20	11	2,200
2020-21	3	600
2021-22	3	600

397. Mae'r ffigurau hyn yn debygol o fod yn oramcangyfrif gan y byddai llai o lleoedd yn cael eu cynnwys gan y mangreoedd estynedig na chan y gofynion di-fwg gwreiddiol. Mae pobl erbyn hyn wedi hen arfer â'r cyfyngiad ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus, ac mae gan y lleoedd agored hyn waharddiadau gwirfoddol yn eu lle eisoes.

398. Taliadau trosglwyddo a delir gan yr unigolyn i'r awdurdod perthnasol yw hysbysiadau cosb benodedig. Mae effaith net yr hysbysiadau cosb benodedig a'r dirwyon hyn felly yn sero.

399. Mae amllder ysmegu dipyn yn uwch ymhlith cymunedau difreintiedig ac mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod ysmygwyr yn y cymunedau hyn hefyd yn llai tebygol o gydymffurfio â deddfwriaeth¹⁶². Gallai hyn olygu bod costau hysbysiadau cosb benodedig yn cael eu hysgwyddo'n anghymesur gan gymunedau difreintiedig.

Llysoedd

400. Fel y trafodir uchod, tybir y byddai lefel cydymffurfio â'r deddfwriaeth yn uchel ac y byddai cefnogaeth i'w gorfodi, ac o'r herwydd y byddai nifer isel o achosion yn cyrraedd y llys. Nid oes fframwaith costio manwl wedi'i drafod eto rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, felly mae'r costau hyn yn anhysbys ar hyn o bryd.

Tabl 7.4: Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

¹⁶² <https://dspace.stir.ac.uk/handle/1893/779?mode=full>

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Ymgyrch gyfathrebu	48,500 - 68,500	0	0	0	0
Cynhyrchu ac adolygu canllawiau	3,000	0	0	3,000	0
Costau hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyfanswm y costau ar gyfer Llywodraeth Cymru	53,900 - 73,900	0	0	3,000	0
Awdurdodau lleol, ysgolion, byrddau iechyd ac ysbytai					
Adolygu polisïau gwirfoddol presennol yn erbyn y ddeddfwriaeth	49,100	0	0	24,600	0
Cyfanswm y costau ar gyfer adolygu deddfwriaeth	49,100	0	0	24,600	0
Awdurdodau lleol					
Costau mynychu hyfforddiant	9,300	0	0	0	0
Arwyddion i ysgolion	19,800 - 64,300	0	0	0	0
Arwyddion ar gyfer meysydd chwarae	23,000 - 63,000	5,800 - 15,800	0	0	0
Cyfanswm y costau ar gyfer awdurdodau lleol	52,100 - 136,600	5,800 - 15,800	0	0	0
Ysgolion (ysgolion annibynnol, ysgolion gwirfoddol a reolir ac ysgolion					

sefydledig)					
Arwyddion	3,300 - 10,500	0	0	0	0
Cyfanswm y costau ar gyfer ysgolion (ysgolion annibynnol, ysgolion gwirfoddol a reolir ac ysgolion sefydledig)	3,300 - 10,500	0	0	0	0
Byrddau iechyd					
Arwyddion i ysbytai	16,700 - 20,900	0	0	0	0
Cyfanswm y costau ar gyfer byrddau iechyd lleol	16,700 - 20,900	0	0	0	0
Ysbytai annibynnol					
Arwyddion	3,300 - 3,800	0	0	0	0
Cyfanswm y costau ar gyfer ysbytai annibynnol	3,300 - 3,800	0	0	0	0
Y Cyhoedd					
Hysbysiadau cosb benodedig	3,100	4,200	4,000	2,000	2,000
Dirwyon	2,000	1,800	2,200	600	600
Cyfanswm y costau ar gyfer y cyhoedd	5,100	6,000	6,200	2,600	2,600
Cyfanswm y costau*	178,400 - 294,800	5,800 - 15,800	0	27,600	0

*mae'r cyfanswm yn hepgor gwerth hysbysiadau cosb benodedig a dirwyon

Manteision

lechyd

401. Byddai deddfwriaeth o dan yr opsiwn hwn yn gweithio ochr yn ochr â mesurau eraill i reoli tybaco i wneud ysmegu'n beth llai normal, ac i ostwng y risgiau yn sgil cysylltiad â mwg ail-law.
402. Mae polisïau ysmegu gweithleoedd dan do'n arwain at ostyngiad yn y defnydd o sigarêts ymhlith ysmygwyr. Mae'r polisïau hyn hefyd yn gysylltiedig â chyfraddau uwch o ymgais i roi'r gorau i ysmegu, a chyfraddau is o lithro'n ôl ymhlith pobl sy'n ceisio rhoi'r gorau iddi am eu bod yn gostwng sbardunau i ysmegu^{163,164}. Awgrymwyd y gallai fod gan gyfyngiadau awyr agored fanteision tebyg hefyd¹⁶⁵.
403. Gwahaniaeth mawr rhwng mwg tybaco dan do ac awyr agored yw bod lefelau mwg tybaco awyr agored yn gostwng bron yn syth i lefelau cefndir ar ôl i'r sigarét gael ei ddiffodd, tra mae lefelau dan do'n parhau yn yr awyr am sawl awr¹⁶⁶. Er hynny, mewn lleoliadau awyr agored lle mae sawl person yn ysmegu, gall lefelau sylweddol barhau am gyhyd ag y mae ysmegu'n parhau. Gall amodau'r atmosffer, gan gynnwys cyfeiriad y gwynt, cyflymder y gwynt a sefydlogrwydd yr atmosffer, hefyd addasu lefelau mwg ail-law awyr agored. Mae ymchwil yn awgrymu bod y niwed o fwg ail-law mewn lleoliadau awyr agored yn dechrau chwalu o un sigarét ar ôl dau fetr, ac yn parhau i ostwng a chyrraedd sero ar bellterau mwy na hyn, yn enwedig y tu hwnt i bum metr.
404. Mae un adolygiad o ymchwil yn nodi'n glir y potensial am gysylltiad uchel â mwg ail-law mewn rhai lleoliadau awyr agored a lleoliadau dan do yn gyfagos â manau ysmegu awyr agored. Dengys bod dwysedd uchel o ysmygwyr, manau agored sylweddol gaeedig, amodau gwynt isel ac agosrwydd at ysmygwyr yn cynhyrchu crynodiadau uwch o fwg ail-law yn yr awyr agored¹⁶⁷.
405. Casglodd un o'r astudiaethau a ystyriwyd yn yr adolygiad nad yw lefelau mwg yn nesáu at lefelau cefndir yn achos mân ronynnau neu garsinogenau tan ryw saith metr neu 23 troedfedd o'r ffynhonnell, sydd, yn ôl pob tebyg, mwg ddim mwy nag un neu ddau o ysmygwyr¹⁶⁸. Gallai niferoedd uwch o ysmygwyr yn yr ardal arwain at grynodiadau uwch.
406. O gofio'r canfyddiadau hyn, efallai y bydd lleihau'r cyfle i ddod i gysylltiad â mwg ail-law yn arwain at welliant yn iechyd y cyhoedd, gan hyrwyddo rhoi'r gorau i ysmegu a chyfyngu ar gysylltiad â mwg tybaco.

¹⁶³ <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/8/3/261>

¹⁶⁴ <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.publhealth.23.100901.140551>

¹⁶⁵ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20576460>

¹⁶⁶ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17518219>

¹⁶⁷ Sureda, X., Fernández, E., López, MJ. And Nebot, M. (2013) Secondhand Tobacco Smoke Exposure in Open and Semi-Open Settings: A Systematic review, *Environmental Health Perspectives*. Cyfrol 121 Rhifyn 7, tud. 766-773. <http://ehp.niehs.nih.gov/1205806/>

¹⁶⁸ Repace J. Measurements of outdoor air pollution from second-hand smoke on the UMBC campus 2005. <http://www.repace.com/pdf/outdoorair.pdf>

407. Mantais bosibl arall yw y gallai'r ddeddfwriaeth arwain at ostyngiad bach yng nghanfyddiad plant o lefelau ysmegu ymhlith oedolion, a'r syniad bod ysmegu yn yr awyr agored mewn rhai mannau penodol yn beth arferol.

Awdurdodau lleol, ysgolion, byrddau iechyd ac ysbytai

408. Dylai fod yn haws gorfodi gwaharddiadau ysmegu ar diroedd ysgol, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus gan y byddai'r gwaharddiadau cael eu hategu gan ddeddfwriaeth.

409. Efallai y bydd llai o sbwriel yn yr ardal hefyd oherwydd absenoldeb sbwriel yn gysylltiedig ag ysmegu.

Byrddau iechyd

410. Nod y ddeddfwriaeth fyddai bod tiroedd ysbytai'n mynd yn gyfan gwbl ddi-fwg, gan ddarparu amgylchedd di-fwg i'r staff, cleifion, ymwelwyr a chontractwyr. Os llwyddir i wneud hyn, bydd yn helpu byrddau iechyd i fod yn batrwm o arferion da o ran bod yn safleoedd di-fwg.

411. Gan fod byrddau iechyd wedi mynd i gostau am orfodi, byddai manteision hefyd wrth i fannau di-fwg ddod yn haws eu gorfodi, ac yn y pendraw ddod yn rhai sy'n hunan-orfodi, gan leihau costau monitro a gorfodi. Mae un bwrdd iechyd wedi amcangyfrif cost o £15,500 y flwyddyn¹⁶⁹ i staff diogelwch orfodi ei waharddiad gwirfoddol ar safle pob ysbyty mawr, gydag ail yn awgrymu cyfartaledd o £20,000 y flwyddyn am swyddog penodedig¹⁷⁰. Gyda 14 o safleoedd ysbytai mawr yng Nghymru, ar gost gyfartalog ar gyfer gorfodi o £17,700, mae hyn yn rhoi cost i Gymru gyfan o £247,800 y flwyddyn. Gallai arbedion ar gyfer gorfodi ar safleoedd ysbytai mawr amrywio felly o £0 - £247,800 y flwyddyn (yn amrywio o ddim gostyngiad yn yr angen am swyddogion gorfodi i ddim angen pellach am orfodi). Ni fu modd cyfrifo'r costau ar gyfer safleoedd ysbytai llai.

412. Gall fod o fantais i ysbytai annibynnol gael budd o fod yn safleoedd di-fwg os nad ydynt yn ddi-fwg eisoes. Efallai y bydd hyn yn dod â delwedd gadarnhaol o fod yn sefydliad annibynnol sy'n ymwybodol o iechyd ac sy'n cynnig esiampl o ran bod yn ddi-fwg.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

413. Byddai opsiwn un yn cadw'r sefyllfa bresennol ac ni fyddai'n cyfrannu at y broses barhaus o ddad-normaleiddio ysmegu mewn cymdeithas nac yn hyrwyddo newid mewn ymddygiad i roi'r gorau i ysmegu.

¹⁶⁹Yn seiliedig ar 4.5 awr y dydd yn ôl £9.41 yr awr

¹⁷⁰ yn seiliedig ar 1.5fte Band 2, swyddi Agenda ar Gyfer Newid – y GIG - i gwmpasu 2 safle

414. Byddai opsiwn dau yn helpu ymhellach i wneud ysmegu'n beth llai normal, a gellid ei ddefnyddio i hyrwyddo newid mewn ymddygiad. Er hynny ni fyddai'n helpu i orfodi'r gwaharddiadau gwirfoddol presennol. Gallai'r ymgyrch gyhoeddusrwydd a amlinellir yn opsiwn dau fod yn opsiwn drud heb unrhyw warant o'r newid disgwylledig mewn canfyddiad neu ymddygiad.
415. Opsiwn tri yw'r opsiwn a ffefrir gan mai'r opsiwn hwn fyddai debycaf o gefnogi dad-normaleiddio ysmegu ymhellach, a chyfrannu at newid ymddygiad. Byddai hefyd yn cynorthwyo gyda'r anawsterau a nodwyd o ran gorfodi gwaharddiadau gwirfoddol cyfredol.
416. Amcangyfrifir bod atal pobl rhag dechrau ysmegu, ar gyfartaledd, yn arwain at ennill blwyddyn o fywyd i bob unigolyn¹⁷¹. Mae'r enilliad oes hwn yn cael ei brisio'n £60,000 y person¹⁷². Gan gymhwyso'r ffigurau hyn, byddai angen i opsiwn tri felly atal o leiaf 3.5 o blant yng Nghymru rhag dechrau ysmegu tybaco dros y cyfnod o bum mlynedd, ac uchafswm o 5.6 i'r mesur fod yn niwtral o ran cost.

Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin (Rhan 2, Pennod 2)

Opsiynau

417. Ystyriwyd pedwar opsiwn:
- Opsiwn un – Gwneud dim;
 - Opsiwn dau – Cyflwyno cofrestr wirfoddol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin;
 - Opsiwn tri – Cyflwyno cofrestr genedlaethol y mae rhaid i fanwerthwyr gofrestru arni er mwyn gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, yn ogystal â chyflwyno gwell trefn ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir;
 - Opsiwn pedwar - Cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin.

Opsiwn un - Gwneud dim

¹⁷¹ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment.

<https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

¹⁷² Mae gwerth o £60,000 yn cael ei briodoli i Flwyddyn Oes wedi'i Haddasu yn ôl Ansawdd. Lle nad yw amcangyfrifon o Flwyddyn Oes wedi'i Haddasu yn ôl Ansawdd ar gael yn rhwydd, a lle bo'n briodol, mae'r gwerth hwn yn cael ei ddefnyddio ar gyfer Blynnyddoedd Oes. Mae hyn yn gyson â phrisiad tebyg o bolisiau sy'n lliniaru'r risg o farwoldeb neu afiachusrwydd gan adrannau eraill o'r Llywodraeth, ar sail astudiaethau o beth y mae aelodau o'r cyhoedd yn fodlon ei wario i leihau eu risg eu hunain o farwoldeb, neu i wella eu canlyniadau iechyd eu hunain.

Disgrifiad

418. Ni fyddai unrhyw newidiadau i'r deddfwriaeth bresennol o dan yr opsiwn hwn. Byddai swyddogion safonau masnach lleol yn parhau i fonitro deddfwriaeth a gynlluniwyd i leihau mynediad plant a phobl ifanc at dybaco a chynhyrchion nicotin. Wrth wneud hynny, byddent yn defnyddio gwybodaeth neu ffynonellau data lleol yn unig, heb fod cofrestr genedlaethol ar gael iddynt yn cynnwys manylion y manwerthwyr sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn.

Costau

Llywodraeth Cymru

419. Ni fyddai unrhyw gostau newydd i Lywodraeth Cymru yn deillio o'r opsiwn hwn. Trosglwyddwyd £2 filiwn yn flaenorol i grant cynnal refeniw llywodraeth leol er mwyn cefnogi gweithgareddau gorfodi ynglŷn â thybaco, o ganlyniad i Reoliadau Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007¹⁷³. Byddai'r cyllid hwn yn parhau i fod yn rhan o'r grant cynnal refeniw ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Awdurdodau lleol

420. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i awdurdodau lleol, gan gynnwys eu hadrannau safonau masnach, yn deillio o'r opsiwn hwn. Byddai'r cyllid presennol yn parhau i gael ei ddarparu yn rhan o'r grant cynnal refeniw i gefnogi gweithgareddau gorfodi.

Manwerthwyr

421. Ni fyddai manwerthwyr yn wynebu unrhyw gostau newydd oherwydd yr opsiwn hwn. Efallai y byddai rhai costau yn parhau yn sgil dirwyon yn ymwneud â pheidio â chydymffurfio â deddfwriaeth sy'n bodoli, ond byddai'r costau hynny eisoes yn bodoli. Yn 2013-14, talodd manwerthwyr gyfanswm o £1,500 o ddirwyon mewn perthynas â gwerthu tybaco i unigolion o dan oed.

Manteision

422. Mae'r opsiwn hwn yn cynnal y sefyllfa polisi presennol, ac fel y cyfryw, ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn.

Opsiwn dau – Cyflwyno cofrestr wirfoddol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin

¹⁷³ Daeth Rheoliadau Mangreoedd Di-fwg etc. (Cymru) 2007 (O.S. Rhif 2007/787 (Cy.68)) i rym ar 2 Ebrill 2007.

Disgrifiad

423. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu datblygu cofrestr genedlaethol wirfoddol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Gallai hon gael ei chynnal gan awdurdod lleol arweiniol neu gorff arall. Gallai manwerthwyr sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn ddewis cofrestru eu mangreoedd. Byddai'r data ar gael i swyddogion safonau masnach, a byddai'r data hyn yn darparu peth gwybodaeth am fanwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Gan mai cofrestr wirfoddol fyddai hon, ni fyddai unrhyw ffi gofrestru i fanwerthwyr.

Costau

Llywodraeth Cymru

424. Byddai cost gychwynnol ar gyfer datblygu'r gofrestr. Byddai'n cael ei datblygu a'i chynnal ar-lein, gyda ffurflen gais ar-lein ar gyfer y manwerthwyr. Gallai Llywodraeth Cymru gaffael y gwaith o ddatblygu'r gofrestr neu gallai awdurdod lleol arweiniol ymgymryd â'r gwaith. Amcangyfrifir mai oddeutu £26,900 fyddai costau datblygu'r gofrestr, yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban (lle y mae cofrestr statudol wedi ei sefydlu). Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2017-18 (£21,500) a 2018-19 (£5,400). Byddai ffurflen gais bapur wrth gefn hefyd yn cael ei datblygu ar gyfer manwerthwyr na allent, o bosibl, gael gaffael ar y fersiwn ar-lein, a byddai hynny'n cael ei gynnwys yn y costau datblygu hyn.

425. Yn ogystal, byddai angen peth amser staff i gaffael a rheoli'r contract trwy gydol ei ddatblygiad. Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd oddeutu tair wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £2,900¹⁷⁴. Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2017-18 (£2,200) a 2018-19 (£700).

426. Yn ychwanegol at y costau datblygu, byddai costau parhaol TGCh ar gyfer y brif gronfa ddata. Byddai'r rhain yn cynnwys, er enghraifft, storfeydd wrth gefn rhag colli data, costau gweinydd a chostau ar gyfer datrys problemau technegol. Disgwylir y byddai'r costau blynyddol hyn yn oddeutu £10,000, yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban. Byddai'r gost flynyddol hon yn cael ei hysgwyddo o 2019-20 ymlaen.

427. Er mwyn cefnogi'r broses o lansio cofrestr wirfoddol, byddai hefyd angen cael rhywfaint o gyhoeddusrwydd yn ystod y cyfnod cychwynnol i godi ymwybyddiaeth ac annog manwerthwyr i gofrestru. Disgwylir y byddai'r rhan fwyaf o'r cyhoeddusrwydd hwn yn cael ei greu trwy straeon newyddion yn y wasg, yn ogystal â thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid (er enghraifft, safonau masnach, y trydydd sector a grwpiau sy'n cynrychioli'r sector manwerthu). Disgwylir y byddai angen oddeutu chwe wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn ar gyfer hyn, a

¹⁷⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

byddai hynny'n cyfateb i oddeutu £5,900¹⁷⁵. Byddai'r costau hyn yn cael eu rhannu rhwng 2017-18 (£3,000) a 2018-19 (£2,900).

428. Byddai hefyd angen neilltuo peth adnodd staff i reoli a monitro'r gofrestr, yn ogystal â chofnodi unrhyw ffurflenni cofrestru papur a dderbynnir gan fanwerthwyr. Oherwydd mai cofrestr wirfoddol fyddai hon, mae'n anodd barnu faint o'r 8,225¹⁷⁶ o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin a fyddai'n cofrestru, ac o ganlyniad, faint o amser staff y byddai hyn yn ei gymryd. O ystyried y ganran isel a ymunodd â'r Cynllun Achredu Landlordiaid¹⁷⁷ (0.03%), sef cynllun cofrestru gwirfoddol, amcangyfrifir y byddai angen swydd 1.0 swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn ar gyfer rheoli'r gofrestr gan y byddai'r swyddog hwn hefyd yn cyfrannu at annog manwerthwyr i gofrestru er mwyn i gynifer gofrestru ag y bo modd. Disgwylir y byddai'n cymryd mwy o amser i annog manwerthwyr i ymuno â chofrestr wirfoddol na chofrestr statudol. Oddeutu £43,200 fyddai cost y swydd yn y flwyddyn gyntaf (2018-19). Yn ogystal, byddai rhywfaint o gostau cymorth staff ar gyfer gweinyddu'r gofrestr. Disgwylir y byddai hyn yn cymryd amser 0.1 swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn y flwyddyn, sy'n cyfateb i oddeutu £2,800. Yn seiliedig ar y tybiaethau hyn, disgwylir y byddai cyfanswm y costau staff yn cyfateb i oddeutu £46,000 ar gyfer y 12 mis cyntaf (2018-19).
429. Mae'n debyg y byddai angen llai o amser i reoli a gweinyddu'r gofrestr dros amser. Amcangyfrifir y byddai angen 0.2 swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, erbyn blwyddyn ar ôl y lansiad, i reoli'r gofrestr a pharhau i weithio gyda manwerthwyr i annog mwy ohonynt i gofrestru. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £8,600 y flwyddyn. Byddai hefyd angen cymorth gweinyddol parhaus, ond byddai'n debygol o leihau i 0.05 swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn, sy'n cyfateb i gost flynyddol o £1,400. Mae'n debygol y byddai'r rhan fwyaf o'r manwerthwyr wedi ymuno â'r gofrestr yn ystod y cyfnod cychwynnol, gyda chanran isel yn unig yn ymuno ar ôl hynny. Byddai hyn yn lleihau'r costau staff blynyddol i oddeutu £10,000 o 2019-20 ymlaen.
430. Byddai'r costau staff a amlinellir uchod yn cael eu talu gan Lywodraeth Cymru. Fel arall, gallai'r gwaith o reoli a gweinyddu'r gofrestr gael ei gyflawni gan gorff allanol (er enghraifft, awdurdod lleol neu gorff arall yn ei chynnal ar ran Llywodraeth Cymru), a Llywodraeth Cymru'n darparu arian ar gyfer y costau cysylltiedig.

Awdurdodau lleol

¹⁷⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

¹⁷⁶ Mae'r ffigur hwn wedi ei seilio ar oddeutu 6,525 o fanwerthwyr tybaco (addaswyd o ddata'r Alban a ddarparwyd yn yr Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14 a luniwyd gan Safonau Masnach yn yr Alban) ac ar amcangyfrif o 1,700 o fanwerthwyr cynhyrchion nicotin (dim data dibynadwy ar gael).

¹⁷⁷ Memorandwm Esboniadol Bil Tai (Cymru). Llywodraeth Cymru Tachwedd 2013

[http://www.assembly.wales/laid%20documents/pri-ld9784-em-r-%20-%20explanatory%20memorandum%20housing%20\(wales\)%20bill/pri-ld9784-em-r-w.pdf](http://www.assembly.wales/laid%20documents/pri-ld9784-em-r-%20-%20explanatory%20memorandum%20housing%20(wales)%20bill/pri-ld9784-em-r-w.pdf)

431. Ni fyddai awdurdodau lleol nac adrannau safonau masnach yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn sgil yr opsiwn hwn. Byddai'r cyllid presennol ar gyfer cyflawni gweithgareddau gorfodi a rhoi cyfarwyddyd a gwybodaeth i fanwerthwyr yn parhau i gael ei ddarparu trwy'r grant cynnal referniw llywodraeth leol. Gan y byddai'r gofrestr yn un wirfoddol, ni fyddai unrhyw drosedd newydd yn cael ei chysylltu â hi, ac o ganlyniad, ni fyddai unrhyw gostau gorfodi ychwanegol. Fel y nodwyd uchod, pe bai awdurdod lleol yn cynnal y gofrestr wirfoddol genedlaethol, byddai Llywodraeth Cymru'n darparu arian ar sail trefn o adennill y costau'n llawn.

Manwerthwyr

432. Ni fyddai manwerthwyr yn wynebu unrhyw gostau cofrestru yn sgil yr opsiwn hwn, ar wahân i'r amser y byddai'n ei gymryd i'r staff ystyried cofrestru a chyflawni'r dasg o gofrestru. Y bwriad fyddai cadw'r broses gofrestru mor syml â phosibl, a defnyddio dull tebyg i'r un a geir yn yr Alban¹⁷⁸.

433. Mae'n bosibl y byddai manwerthwyr yn wynebu rhywfaint o gostau am yr amser y byddai staff yn ei dreulio'n ystyried a ydynt eisiau ymuno â'r gofrestr wirfoddol. Yn seiliedig ar gyflog manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco/cynhyrchion nicotin o £12.57 yr awr^{179,180}, amcangyfrif bod oddeutu 3,290 o fusnesau unigol yn gweithredu fel 8,225 manwerthwr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru (tybir y byddai penderfyniad yn cael ei wneud yn ganolog gan fusnes yn hytrach nag yn unigol gan bob safle manwerthu), a thymbiaeth y byddai'r camau uchod yn cymryd oddeutu awr, byddai'n costio oddeutu £41,400 i fanwerthwyr yn 2018-19. Byddai'r union gost yn amrywio yn ddibynnol ar yr amser a dreulir gan fanwerthwyr yn ystyried a ddylent ymuno â'r gofrestr ai peidio.

434. Amcangyfrifir mai oddeutu pump i ddeg munud a gymerai i'r staff lenwi ffurflen gais i gofrestru un fangre, a munud neu ddwy ar gyfer pob mangre ychwanegol. Mae costau staff wedi eu hamcangyfrif ar ben uchaf yr amrediad hwn gan ddefnyddio'r un tybiaethau ag a ddefnyddir uchod.

435. Mae oddeutu 3,290 o fusnesau sy'n gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru. Rhagwelir y byddai'n costio oddeutu £6,900 mewn amser staff i'r busnesau hyn lenwi ceisiadau, gan dreulio 10 munud ar bob un. Byddai angen llenwi ceisiadau sy'n cymryd dwy funud yr un wedyn ar gyfer y 4,935 manwerthwr arall, a fyddai'n costio oddeutu £2,100. Cyfanswm y gost i fanwerthwyr felly am lenwi ceisiadau fyddai £9,000.

¹⁷⁸ Cofrestr Manwerthwyr Tybaco'r Alban <http://www.tobaccoregisterscotland.org/> cyrchwyd Ionawr 2015.

¹⁷⁹ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in Wholesale and retail). <http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

¹⁸⁰ Mae cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

436. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn cyflwyno cofrestr wirfoddol, mae'n annhebygol y byddai pob manwerthwr yn cofrestru. Pe byddai canran debyg o fanwerthwyr yn cofrestru ag ar gyfer y Cynllun Achredu Landlordiaid, 3% yn unig o'r busnesau sy'n gwerthu tybaco a nicotin a fyddai'n cofrestru dros gyfnod o bedair blynedd, sy'n cyfateb i oddeutu 99 o fusnesau manwerthu. Byddai hyn yn lleihau cyfanswm y gost ar gyfer manwerthwyr sy'n cofrestru i oddeutu £300¹⁸¹.

437. Byddai Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid (megis grwpiau cynrychioli manwerthwyr) yn gwneud pob ymdrech i annog manwerthwyr i gofrestru. Rhagwelir y byddai mwyafrif y manwerthwyr yn cofrestru yn y ddwy flynedd gyntaf. Mae'r costau cofrestru o 2020-21 ymlaen yn debygol o fod yn fychan (tua £25 y flwyddyn) gan y rhagwelir mai ychydig iawn o fanwerthwyr fyddai'n cofrestru o hynny ymlaen.

Tabl 7.5- Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gofrestr	23,700	6,100	0	0	0
Costau TGCh parhaus	0	0	10,000	10,000	10,000
Cyfathrebu a chyhoeddusrwydd	3,000	2,900	0	0	0
Costau staff rheolaidd	0	46,000	10,000	10,000	10,000
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,700	55,000	20,000	20,000	20,000
Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer cofrestru	0	100	100	*	*
Costau staff ar gyfer ystyried ymuno â'r gofrestr wirfoddol	0	41,400	0	0	0
Cyfanswm y costau i fanwerthwyr	0	41,500	100	*	*

¹⁸¹ Bil Tai (Cymru), Tachwedd 2013, Llywodraeth Cymru. Cofrestrodd 3% o'r landlordiaid a gofrestrwyd o dan Gynllun Achredu Landlordiaid Cymru dros gyfnod o bum mlynedd.

Cyfanswm y costau	26,700	96,500	20,100	20,000	20,000
--------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

*Llai na £100

Manteision

438. Byddai cofrestr wirfoddol ar gyfer manwerthwyr tybaco a/neu gynhyrchion nicotin yn darparu gwybodaeth ychwanegol i'r awdurdodau lleol am nifer y manwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn. Byddai'r wybodaeth ychwanegol hon yn cynorthwyo gweithgareddau gorfodi. Fodd bynnag byddai'r manteision yn amrywio yn ôl faint o fanwerthwyr sy'n dewis cofrestru. Pe byddai canran debyg o'r manwerthwyr yn cofrestru â chanran y landlordiaid a ymunodd â Chynllun Achredu Landlordiaid Cymru (0.03%), ychydig iawn o fanteision a fyddai'n deillio o'r wybodaeth a gesglir. Yn ogystal, mae'n rhesymol tybio na fyddai cofrestr wirfoddol o bosibl yn aros yn gyfredol, gan na fyddai cymhellant i'r manwerthwyr sy'n cofrestru roi gwybod wedi hynny pan fyddai unrhyw fanylion yn newid.
439. Y brif fantais y gellid ei chynnig i fanwerthwyr fyddai bod modd i swyddogion safonau masnach ddsbarthu gwybodaeth a/neu arweiniad iddynt, na fyddent o bosibl yn ei derbyn fel arall, pe byddent yn ymuno â chofrestr wirfoddol genedlaethol.

Opsiwn tri - Cyflwyno cofrestr genedlaethol y mae'n rhaid i fanwerthwyr gofrestru arni er mwyn gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, yn ogystal â sefydlu gwell trefn ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad.

Disgrifiad

440. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu datblygu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Gallai awdurdod lleol arweiniol neu gorff arall ei chynnal, gan gyflawni swyddogaeth awdurdod cofrestru. Byddai'n rhaid i'r manwerthwyr gofrestru pe byddent yn gwerthu unrhyw un o'r cynhyrchion hyn, a byddai'n drosedd eu gwerthu pa na fyddent wedi eu cofrestru. Byddai ffi gofrestru i fanwerthwyr, sef £30 ar gyfer y fangre gyntaf, a £10 ar gyfer pob mangre ychwanegol. Ni fyddai'n ofynnol i'r manwerthwyr ailgofrestru bob hyn a hyn, ond yn hytrach, byddai'n ofynnol iddynt roi gwybod i'r awdurdod cofrestru am unrhyw newidiadau perthnasol i'w manylion.
441. Yn ogystal â llunio cofrestr, byddai troseddau ychwanegol yn ymwneud â thybaco yn cael eu hychwanegu at y rhestr gyfredol o droseddau a allai sbarduno awdurdod lleol i gyflwyno cais am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Bwriad hyn fyddai creu cynllun trwyddedu negyddol mwy effeithiol ar gyfer Cymru a fyddai'n atgyfnerthu'r ffaith ei bod yn bwysig i fanwerthwyr gydymffurfio â deddfwriaeth berthnasol. Ystyr trwyddedu negyddol yw bod yr holl fanwerthwyr yn cael gwerthu tybaco a

chynhyrchion nicotin oni bai eu bod yn destun Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, a phryd hynny, caiff y caniatâd hwnnw ei ddirymu dros dro. Câi adwerthwr werthu'r cynhyrchion hyn unwaith eto ar ôl i'r Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ddod i ben.

Costau

Llywodraeth Cymru

442. Byddai cost gychwynnol ynghlwm wrth ddatblygu'r gofrestr. Byddai'r rhain yr un fath â'r rhai a amlinellir o dan opsiwn dau, sef £23,700 yn 2017-18 a £6,100 yn 2018-19.
443. Er mwyn cefnogi'r broses o lansio'r gofrestr, byddai hefyd angen cael rhywfaint o gyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth ac annog manwerthwyr i gofrestru. Disgwylir y byddai'r rhan fwyaf o'r cyhoeddusrwydd hwn yn cael ei greu trwy straeon newyddion yn y wasg, yn ogystal â thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid (er enghraifft, safonau masnach, y trydydd sector a grwpiau sy'n cynrychioli'r sector manwerthu). Mae'r dull hwn wedi ei ddefnyddio ar gyfer deddfwriaethau eraill cysylltiedig â thybaco megis y gwaharddiad ar arddangos. Disgwylir y byddai'r costau ar gyfer cyhoeddusrwydd yn debyg i'r rhai hynny a amlinellir o dan opsiwn dau, h.y. £3,000 yn 2017-18 a £2,900 yn 2018-19.

Awdurdodau lleol

444. Byddai angen adnodd staff ar gyfer rheoli a monitro'r gofrestr yn barhaus. Rhagwelir y gallai 0.5 swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn gyflawni'r swyddogaeth hon ar gyfer yr holl awdurdodau lleol yng Nghymru, am y chwe mis cyntaf, gan leihau i 0.05 swyddog cyfwerth ag amser llawn wedi hynny oherwydd ei bod yn debygol y byddai llawer o ymholiadau'n cael eu derbyn yn y cyfnod cychwynnol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £13,300 yn y flwyddyn gyntaf ac yna £2,400 y flwyddyn wedi hynny¹⁸². Yn ogystal â rheoli'r gofrestr, byddai angen cymorth gweinyddol i gofnodi unrhyw ffurflenni cofrestru papur a monitro'r gofrestr. Rhagwelir y byddai hyn yn gofyn am amser 0.5 swyddog gweinyddol cyfwerth am amser llawn ar gyfer y chwe mis cyntaf, a fyddai'n lleihau wedyn i 0.1 swyddog gweinyddol cyfwerth ag amser llawn. Y rheswm am hyn yw ei bod yn debygol y byddai angen mwy o gymorth gweinyddol ar gyfer y chwe mis cyntaf, gan mai dyma pryd y disgwylid derbyn y rhan fwyaf o'r ceisiadau cofrestru. O ganlyniad, disgwylir y byddai'r cymorth hwn yn costio oddeutu £7,800 ar gyfer y 12 mis cyntaf wedi i'r gofrestr genedlaethol gael ei rhoi ar waith, gan leihau i oddeutu £2,600 y flwyddyn. Cyfanswm costau staff yr awdurdodau lleol er mwyn rheoli a monitro'r gofrestr felly yw £21,100 yn 2018-19 a £5,000 y flwyddyn yn y blynyddoedd dilynol.

¹⁸² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

445. Byddai rhai costau TGCh ynghlwm wrth gynnal y gofrestr (er enghraifft, creu storfeydd wrth gefn, a chostau gweinydd), a byddai'r rhain yn union yr un fath â'r rhai a amlinellir o dan opsiwn dau (£10,000 y flwyddyn o 2019-20). Gan y byddai awdurdod lleol o bosibl yn cael ei ddynodi fel yr awdurdod cofrestru arweiniol, yr awdurdod lleol sydd â'r cyfrifoldeb hwn a fyddai'n ysgwyddo'r costau. Fodd bynnag, byddai cyfuniad o'r ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr a chyllid gan Lywodraeth Cymru yn talu'r costau hyn.
446. Byddai angen paratoi canllawiau hefyd ar gyfer manwerthwyr. Rhagwelir y byddai'r rhain yn cael eu datblygu gan gynrychiolwyr safonau masnach, ac y byddai'n cymryd oddeutu un mis o amser swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau). Byddai hyn hefyd yn cyfateb i £3,800. Yn ogystal â datblygu'r canllawiau, byddai costau'n gysylltiedig â chyfieithu a dylunio. Rhagwelir y byddai'r dylunio a'r cysodi'n costio oddeutu £400. Amcangyfrifir y byddai'r cyfieithu a'r prawfddarllen yn costio oddeutu £600¹⁸³. Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £4,800. Byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2017-18.
447. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu un wythnos o amser swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,000. Byddai'r dylunio a'r cyfieithu'n costio hanner y costau gwreiddiol, cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan mai ar ffurf electronig yn unig y byddai'r ddogfen yn cael ei chynhyrchu. Cyfanswm y gost am bob adolygiad felly fyddai oddeutu £1,500, bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2020-21.
448. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi yn ystod 2018-19 ar gyfer swyddogion gorfodi llywodraeth leol, a rhagwelir mai swyddogion safonau masnach fyddai'n eu cynnal. Byddai pob sesiwn yn parhau am oddeutu hanner diwrnod, a rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal – un yn y Gogledd a'r llall yn y De. Amcangyfrifir y byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £1,200, yn seiliedig ar logi un ystafell a darparu lluniaeth ar gyfer 35 o bobl ar gyfer pob sesiwn. Byddai hefyd angen peth amser staff ar gyfer datblygu a chynnal yr hyfforddiant, a rhagwelir y byddai hynny'n cyfateb i oddeutu pythefnos o amser swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £1,800 (tybir y bydd y gost o ddatblygu'r hyfforddiant yn cael ei wynebu yn 2017-18). Yn ychwanegol at gostau cynnal y sesiynau, byddai'r awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil caniatáu i'r swyddogion gorfodi ddilyn yr hyfforddiant. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio oddeutu £9,300¹⁸⁴. Amcangyfrifir felly y bydd £10,500 o gostau hyfforddi yn cael eu hwynebu yn 2018-19.

¹⁸³ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu, £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawfddarllen.

¹⁸⁴ Yn seiliedig ar 5 awr ar gyfradd cyflog o £26.66 yr awr ar gyfer Swyddog Gorfodi Llywodraeth Leol (i gynnwys y sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ac amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi fod yn bresennol.

449. Er bod awdurdodau lleol yn derbyn cyllid trwy'r grant cynnal referniw i orfodi deddfwriaeth sydd eisoes yn bodoli, megis deddfwriaeth ynglŷn ag arddangos cynhyrchion tybaco yn y man gwerthu a deddfwriaeth ynglŷn ag oed gwerthu, nid ydynt yn cael cyllid ar gyfer unrhyw un o'r troseddau sy'n gysylltiedig â chreu'r gofrestr ar gyfer manwerthwyr. Yn yr Alban, yn 2010-11, amcangyfrifwyd bod 19,678 o fanwerthwyr tybaco, ac yn dilyn lansio Cofrestr Manwerthu Tybaco yr Alban, gostyngodd y nifer hwn i 11,114 yn 2012-13. Er y gallai nifer o ffactorau fod wedi cyfrannu at y gostyngiad hwn, mae'n bosibl nad yw rhai manwerthwyr wedi cofrestru. Gallai sefyllfa debyg godi yng Nghymru. O ganlyniad, byddai'n ofynnol i swyddogion safonau masnach ymchwilio i adroddiadau ynglŷn â manwerthwyr sydd heb gofrestru yn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu ddyfeisiau mewnanadlu nicotin. Yn yr Alban, cyflwynwyd hysbysiadau cosb benodedig i saith manwerthwr oherwydd eu bod yn rhedeg busnes tybaco heb fod wedi eu cofrestru¹⁸⁵.
450. Byddai effaith hefyd ar adnoddau staffio yn sgil cynnwys troseddau ychwanegol a allai sbarduno Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, o ganlyniad i fynd â manwerthwyr o flaen y llys i gael Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Disgwylir mai ychydig iawn o achosion a fyddai'n mynd gerbron y llys.

Manwerthwyr

451. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil treulio amser yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau a'r ddeddfwriaeth er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r newidiadau. Yn seiliedig ar gyfradd gyflog fesul awr manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco (£12.57^{186,187}), yr amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmpasu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, ac y byddai'r camau uchod yn cymryd dwy awr, oddeutu £82,700 fyddai'r costau i'r manwerthwyr yn 2018-19.
452. Er mai'r nod fyddai cadw'r broses gofrestru mor syml â phosibl, fel y broses a ddefnyddir yn yr Alban, byddai rhywfaint o amser staff yn cael ei dreulio'n llenwi ffurflen gais. Disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu pump i ddeg munud i gofrestru'r fangre gyntaf a munud neu ddwy ychwanegol ar gyfer pob mangre ychwanegol. Byddai'r costau hyn yn debyg i'r rhai a amlinellwyd o dan opsiwn dau. Fodd bynnag, gan y byddai'r gofrestr a gynigir o dan yr opsiwn hwn yn fandadol, cyfrifwyd y costau ar y sail y byddai pob un o'r 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

¹⁸⁵ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

¹⁸⁶ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in Wholesale and retail). <http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

¹⁸⁷ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

amcangyfrifedig yn cofrestru. Amcangyfrifir y byddai hyn yn costio oddeutu £9,000 i'r sector manwerthu yn 2018-19 (mae hyn yn seiliedig ar lefel uchaf yr amcangyfrif o'r amser y byddai'n ei gymryd i gofrestru yn opsiwn dau).

453. Yn ychwanegol at yr amser staff a dreulir yn dilyn y broses gofrestru, byddai ffi gofrestru i fanwerthwyr. Cynigir gosod ffi o £30 ar gyfer y fangre gyntaf, a £10 am bob mangre ychwanegol. Amcangyfrifwyd o dan opsiwn dau bod 3,290 o fusnesau yn gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, gan gwmpasu 8,225 o fanwerthwyr. Trwy ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, gellid cyfrifo y byddai'n costio oddeutu £148,100 i'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin gofrestru. Oherwydd y byddai gan y manwerthwyr chwe mis i gofrestru ar ôl i'r gofrestr ddod yn weithredol, disgwylir y byddai'r costau hyn yn gostwng yn 2018-19. Er bod y ffi gofrestru yn gost i'r manwerthwyr, mae'n ffynhonnell refeniw i'r awdurdod arweiniol a byddai'n cael ei ddefnyddio i dalu am y gwaith cynnal a gweinyddu a'r costau staff.

454. Ar ôl i'r gofrestr gael ei chyflwyno, byddai gan fanwerthwyr presennol chwe mis i gofrestru. Ni fyddai unrhyw ffi'n cael ei chodi am ailgofrestru nac am ddiwygio manylion manwerthwyr ar y gofrestr. Fodd bynnag, fe fyddai ffioedd yn cael eu codi ar fusnes cofrestredig am ychwanegu mangre arall, neu am wneud cais newydd i gofrestru. Nid oes data ar gael ar faint o fanwerthwyr newydd bob blwyddyn fyddai'n dechrau gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond disgwylir na fyddai'r niferoedd yn uchel iawn. Yn yr Alban, mae cyfanswm y manwerthwyr sydd ar y gofrestr tybaco wedi gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn¹⁸⁸.

455. Gallai manwerthwyr wynebu costau hefyd oherwydd y troseddau newydd a fyddai'n gysylltiedig â'r gofrestr, yn ogystal â throseddau presennol sy'n gysylltiedig â deddfwriaeth arall berthnasol. Byddai'r rhan fwyaf o'r costau sy'n gysylltiedig â'r gofrestr ar ffurf hysbysiadau cosb benodedig, ac o ganlyniad, ni fyddent yn arwain at gostau cyfreithiol ychwanegol oni bai bod manwerthwr yn dewis peidio â thalu cosb yr hysbysiad cosb benodedig neu'n methu â'i thalu. Yn seiliedig ar ddata o'r Alban¹⁸⁹, amcangyfrifir y byddai oddeutu saith hysbysiad cosb benodedig (am redeg busnes tybaco heb fod wedi cofrestru) a dwy ddirwy (am beidio â thalu hysbysiad cosb benodedig) yn cael eu cyflwyno bob blwyddyn. Amcangyfrifir y gallai hyn olygu cyfanswm costau o oddeutu £11,100 i fanwerthwyr. Fodd bynnag, mae'n debygol y byddai'r costau gwirioneddol yn llai, gan y byddai gostyngiad am dalu hysbysiadau cosb benodedig yn gynnar, a gallai'r dirwyon a osodir hefyd fod yn is.

456. Oherwydd y cysylltir troseddau tybaco eraill â'r broses Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, fe allai nifer y manwerthwyr y cyflwynir Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad iddynt gynyddu. Byddai hyn yn eu

¹⁸⁸ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

¹⁸⁹ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

hatal rhag gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin, yn dibynnu ar ba Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a gyflwynir. Byddai hyn yn effeithio ar eu hincwm posibl, nid yn unig oherwydd na fyddent yn gallu gwerthu'r cynhyrchion hyn, ond hefyd oherwydd y byddai perygl iddynt gollu cwsmeriaid cynhyrchion eraill i gystadleuwyr. Yn seiliedig ar ddata o'r Alban¹⁹⁰, amcangyfrifir y byddai oddeutu dau gais am Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn cael eu prosesu bob blwyddyn.

457. Er bod y rhain yn gostau ychwanegol na fyddai manwerthwyr yn Lloegr yn eu hwynebu, mae'n anhebygol y bydd effaith ar allu busnesau i gystadlu oherwydd graddfa'r costau y mae pob busnes yn ei wynebu a'r gweithgaredd cysylltiedig.

Llysoedd

458. Yn seiliedig ar nifer yr achosion sy'n cael eu hatgyfeirio i gael eu herlyn yn yr Alban yn sgil troseddau cysylltiedig â'r gofrestr fanwerthu, amcangyfrifir y byddai pedwar achos yn cael eu hatgyfeirio at y llysoedd yng Nghymru. Am y rheswm hwnnw, effaith fechan iawn a fyddai i'w gweld ar y llysoedd yng Nghymru. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Tabl 7.6 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gofrestr (gan gynnwys costau staff)	23,700	6,100	0	0	0
Cyfathrebu a chyhoeddusrwydd	3,000	2,900	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,700	9,000	0	0	0
Awdurdodau lleol					
Gwaith cynnal a gweinyddu parhaus	0	0	10,000	10,000	10,000
Costau staff	0	21,100	5,000	5,000	5,000
Costau llunio canllawiau	4,800	0	0	1,500	0
Costau hyfforddi	1,800	10,500	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	6,600	31,600	15,000	16,500	15,000

¹⁹⁰ Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. Safonau Masnach yn yr Alban

Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer ymgyfarwyddo â'r ddeddfwriaeth newydd	0	82,700	0	0	0
Costau staff ar gyfer ymdrin â chofrestriadau	0	9,000	0	0	0
Ffioedd cofrestru	0	148,100	0	0	0
Costau yn sgil Hysbysiadau cosb benodedig neu ddirwyon ¹⁹¹	0	11,100	11,100	11,100	11,100
Cyfanswm y costau i fanwerthwyr	0	250,900	11,100	11,100	11,100
Cyfanswm y costau	33,300	291,500	26,100	27,600	26,100
Refeniw ffioedd i Awdurdodau Lleol	0	148,100	0	0	0
Cost net	33,300	143,400	26,100	27,600	26,100

459. Nid yw'r ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr wedi eu cynnwys yn y gost net gan eu bod yn cael eu defnyddio i dalu rhywfaint o gostau'r awdurdodau lleol. Gan mai dim ond un ffi gofrestru fyddai'n daladwy, byddai refeniw'r awdurdodau lleol o'r ffioedd cofrestru yn 2018-19 yn uwch na chostau gweinyddu'r awdurdodau lleol yn y flwyddyn honno. Bwriedir y byddai unrhyw arian dros ben yn cael ei ddefnyddio i ariannu'r gwaith o gynnal a gweinyddu'r gofrestr yn y blynyddoedd dilynol. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu cyllid ar gyfer unrhyw ddiffyg rhwng y ffioedd a'r costau dros amser.

Manteision

460. Prif fantais gorfodi manwerthwyr i gofrestru fyddai'r ffaith y câi rhestr gynhwysfawr ei chynhyrchu o fanwerthwyr sy'n gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin. Byddai hyn yn cynorthwyo swyddogion safonau masnach yn eu gweithgareddau gorfodi, er enghraifft mynd i'r afael â manwerthwyr sy'n gwerthu tybaco i unigolion o dan oed.

461. Pe byddai rhestr gynhwysfawr ar gael o'r holl fanwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin, byddai swyddogion safonau masnach ac awdurdodau lleol yn gallu gweithio'n fwy effeithiol i dargedu cyngor, arweiniad ac ymgyrchoedd sy'n berthnasol i'r diwydiannau hyn, gan sicrhau bod pob manwerthwr cofrestredig yn derbyn yr wybodaeth hon.

¹⁹¹ Dim ond y troseddau newydd sy'n gysylltiedig â'r gofrestr (neu'r siawns y byddai mwy o Orchmynion Mangre o dan Gyfyngiad yn cael eu cyflwyno yn seiliedig ar y newidiadau a gynigir trwy Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru)) sydd wedi eu cynnwys. Mae'r niferoedd wedi eu seilio ar droseddau yn yr Alban.

462. Er nad yw cofrestr manwerthwyr, wedi ei hategu gan well proses ar gyfer Gorchmynion Mangre o dan Gyfyngiad, yn debygol o gael yr un effaith â chynllun trwyddedu cadarnhaol, mae ymchwilwyr wedi dod i'r casgliad mai un o'r strategaethau sy'n fwyaf tebygol o lwyddo i leihau gwerthiannau dan oed yw tynnu trwyddedau'n ôl am dorri'r gyfraith¹⁹².
463. Cyn belled â bod y ddeddfwriaeth yn cael ei gorfodi'n ddigonol, dylai'r Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad ar ei newydd wedd fod yn symbyliad cryf, gan y byddai manwerthwyr yn bryderus ynglŷn â cholli ffynhonnell refeniw bwysig. Byddai manwerthwyr hefyd yn deall y gallent golli eu gallu i werthu'r cynhyrchion hyn pe na byddent yn cydymffurfio â deddfwriaeth tybaco a chynhyrchion nicotin. Gallai hyn arwain at golli refeniw mewn meysydd eraill pe byddai cwsmeriaid yn dewis mynd i rywle arall.
464. Amcangyfrifir bod blwyddyn yn cael ei hychwanegu at fywyd unigolyn, ar gyfartaledd, os llwyddir i'w atal rhag dechrau ysmegu¹⁹³. Rhoddir gwerth o £60,000 y pen ar y flwyddyn ychwanegol hon¹⁹⁴. Cost net opsiwn tri dros y cyfnod cychwynnol o bum mlynedd yw £256,300; felly er mwyn bod yn niwtral o ran cost, byddai'n rhaid atal tua phedwar o bobl ifanc rhag dechrau ysmegu.

Opsiwn pedwar – Cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol ar gyfer manwerthwyr sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin

Disgrifiad

465. Byddai'r opsiwn hwn yn cynnwys datblygu cynllun trwyddedu tybaco a chynhyrchion nicotin, a fyddai'n golygu, yn wahanol i opsiwn tri, y byddai angen i fanwerthwyr gael trwydded cyn gallu gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin. Disgwylir y byddai awdurdod arweiniol yn rheoli'r cynllun trwyddedu ac yn cynnal y gronfa ddata, ond y byddai swyddogion yn ardaloedd pob awdurdod lleol yn adolygu ceisiadau am drwydded neu geisiadau i adnewyddu trwydded. Byddai'r swyddogion lleol hyn hefyd yn gyfrifol am orfodi'r cynllun trwyddedu. Byddai'n rhaid i fanwerthwyr ddangos tystiolaeth o'r modd y maent yn bodloni'r meini prawf sylfaenol er mwyn cael trwydded, a byddai angen i'r dystiolaeth hon gael ei hadolygu cyn i drwydded gael ei dyfarnu. Byddai'n drosedd gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin heb drwydded. Dim ond am flwyddyn y byddai'r drwydded yn ddilys, sy'n golygu y byddai'n rhaid i fanwerthwyr wneud cais

¹⁹² Licensing of Tobacco Retailers and Wholesalers. Cyhoeddwyd gan The Allen Consulting Group. Rhagfyr 2002

¹⁹³ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment.

<https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

¹⁹⁴ Rhoddir gwerth o £60,000 i flwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd. Pan nad yw amcangyfrifon blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd ar gael ac yn briodol, defnyddir y gwerth hwn ar gyfer Blynnyddoedd Bywyd. Mae hyn yn gyson â phrasiad tebyg o bolisïau sy'n lliniaru risg marwolaeth neu afiachusrwydd gan adrannau eraill y Llywodraeth, yn seiliedig ar astudiaethau o'r hyn y mae aelodau o'r cyhoedd ar gyfartaledd yn fodlon ei wario i leihau'r risg o farwolaeth iddynt eu hunain, neu i wella eu canlyniadau iechyd eu hunain.

i adnewyddu'r drwydded bob blwyddyn, yn debyg i drwydded alcohol y mae'n rhaid ei hadnewyddu bob blwyddyn.

466. O dan yr opsiwn hwn, byddai angen i fanwerthwyr presennol wneud cais am drwydded er mwyn parhau i werthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, a byddai angen i fanwerthwyr newydd a fyddai'n dymuno gwerthu'r cynhyrchion hyn wneud cais am drwydded hefyd. Y bwriad fyddai cynnwys cyfnod pontio o adeg cychwyn y darpariaethau, er mwyn i fanwerthwyr presennol gael gwneud cais am drwydded. Mae'n debyg mai chwe mis fyddai'r cyfnod pontio, ond byddai'n rhaid trafod pa mor briodol yw hyn gyda'r rhanddeiliaid yr effeithir arnynt yn gyntaf.

Costau

Llywodraeth Cymru

467. Byddai cost gychwynnol ynghlwm wrth ddatblygu elfen TGCh y system drwyddedu. Byddai hyn yn cynnwys cronfa ddata o fanwerthwyr sydd eisoes yn gwerthu tybaco ac sydd wedi cael trwydded, yn ogystal â'r ddarpariaeth ar gyfer gwneud ceisiadau a thalu ar-lein. Disgwylir y byddai'r gronfa ddata hon yn debyg i'r un a ddefnyddid ar gyfer y gofrestr yn opsiynau dau a thri, ac felly byddai'r costau yn debyg i'r opsiynau hynny. Byddai hyn yn cyfateb i gostau o £23,700 yn 2017-18 a £6,100 yn 2018-19 i dalu am waith datblygu'r gronfa ddata a chostau staff cysylltiedig.

468. Byddai angen rhybuddio manwerthwyr ynglŷn â'r dyletswyddau statudol newydd a'r hyn y byddai'n ofynnol iddynt ei wneud. Byddai hyn yn cael ei gyflawni trwy erthyglau yn y wasg a'r cyfryngau, trwy sianeli cyfathrebu presennol yr awdurdodau lleol (er enghraifft y wefan, rhwydweithiau safonau masnach) a thrwy randdeiliaid. Mae'r dull hwn wedi ei ddefnyddio ar gyfer deddfwriaethau tybaco eraill megis y gwaharddiad ar arddangos. Byddai'r costau hyn yn debyg i'r costau cyfatebol a amlinellwyd o dan opsiwn tri.

Awdurdodau lleol

469. Byddai cost yr opsiwn hwn yn uwch na chost opsiynau dau a thri i'r awdurdodau lleol oherwydd y gofynion cynyddol o dan system drwyddedu. Gallai'r manwerthwyr wneud cais am drwydded trwy'r post neu ar-lein, a'r awdurdodau lleol fyddai'n gyfrifol am gadarnhau bod y manwerthwr yn gymwys a chyhoeddi trwydded. Rhagwelir y byddai'r ffioedd a delir gan fanwerthwyr er mwyn cael trwydded yn talu am rywfaint o'r costau hyn.

470. Amcangyfrifir y byddai angen 22 o swyddogion gorfodi awdurdodau lleol cyfwerth ag amser llawn er mwyn rheoli cynllun trwyddedu yn 2018-19. Mae'r amcangyfrif hwn yn seiliedig ar yr amser y byddai'n ei gymryd i roi cymorth i fanwerthwyr lenwi cais am drwydded, adolygu ceisiadau am drwydded neu i adnewyddu trwydded, cymryd camau gorfodi o ran troseddau sy'n gysylltiedig â thrwyddedau cynhyrchion tybaco/nicotin, ac

adolygu apelau. Yn seiliedig ar yr amcangyfrif hwn, rhagwelir y byddai hyn yn costio cyfanswm o £1,029,800 yn y flwyddyn gyntaf.¹⁹⁵ Byddai angen parhaus am 22 o 0.75 swyddogion gorfodi awdurdodau lleol i reoli'r cynllun. Byddai hyn yn golygu cost o £772,300 y flwyddyn. Yn ogystal, byddai angen gweinyddwr cyfwerth ag amser llawn i gefnogi'r cynllun, gan gynnwys monitro'r gronfa ddata, prosesu ceisiadau papur ar y gronfa ddata electronig, cyflwyno trwyddedau a bod yn gyswllt cyntaf i fanwerthwyr. Byddai'r swydd hon yn cael ei lleoli o fewn yr awdurdod lleol sydd â phrif gyfrifoldeb dros reoli'r cynllun a byddai'n ymdrin â Chymru gyfan. Rhagwelir y byddai hyn yn costio oddeutu £26,000 y flwyddyn.

471. Byddai costau TGCh o £10,000 y flwyddyn, a wynebier o dan opsiynau dau a thri am gynnal y gofrestr, yn cael eu hwynebu o dan yr opsiwn hwn hefyd.

472. Byddai angen llunio canllawiau hefyd i gefnogi cynllun trwyddedu newydd. Er y byddai cynllun trwyddedu yn fwy cymhleth i awdurdodau lleol, rhagwelir y byddai'r canllawiau i fanwerthwyr yn ddim mwy na 6,000 o eiriau. Oherwydd hynny rhagwelir y byddai'r costau hyn yr un faint â'r costau a amlinellwyd o dan opsiwn tri.

473. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi yn ystod 2018-19 ar gyfer swyddogion gorfodi awdurdodau lleol er mwyn cefnogi'r cynllun, ac mae'n debyg mai swyddogion safonau masnach fyddai'n eu harwain. Rhagwelir y byddai'r hyfforddiant yn cymryd mwy o amser na'r hyfforddiant ar gyfer opsiwn tri oherwydd cymhlethdod ychwanegol y cynllun trwyddedu. Rhagwelir y byddai pob sesiwn yn cymryd oddeutu diwrnod (chwe awr gan gynnwys egwylliau), gan gynnal un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £1,900, yn seiliedig ar logi un ystafell a darparu lluniaeth i 35 o bobl ar gyfer pob sesiwn. Byddai hefyd angen peth amser staff ar gyfer datblygu a chynnal yr hyfforddiant, a rhagwelir y byddai hynny'n cyfateb i oddeutu tair wythnos o amser swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn, gan gostio oddeutu £2,600¹⁹⁶, a fyddai'n cael eu hwynebu yn 2017-18. Yn ychwanegol at gostau cynnal y sesiynau hyfforddi, byddai awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil caniatáu i'r swyddogion gorfodi ddilyn yr hyfforddiant. Rhagwelir y byddai hyn yn costio oddeutu £14,900¹⁹⁷.

Manwerthwyr

474. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil treulio amser yn ymgyfarwyddo â'r cynllun trwyddedu newydd er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio. Gan ei bod yn debygol y gallai hwn fod yn fwy cymhleth na'r

¹⁹⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

¹⁹⁶ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

¹⁹⁷ Yn seiliedig ar 8 awr am dâl o £26.66 yr awr (yn cynnwys y sesiwn hyfforddi a'r amser teithio) i 70 o swyddogion gorfodi fod yn bresennol.

arferion presennol (sef nad oes angen gwneud cais am drwydded er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin) amcangyfrifir y gallai gymryd oddeutu tair awr i fanwerthwyr ymgyfarwyddo'n llwyr â'r newidiadau. Yn seiliedig ar gyfradd tâl yr awr o £12.57¹⁹⁸, a'r amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru y byddai angen iddynt wneud cais am drwydded, oddeutu £310,200 fyddai cyfanswm y costau i fanwerthwyr yn 2018-19.

475. Amcangyfrifir mai cost trwydded newydd fyddai oddeutu £130. Byddai tâl blynyddol o £90 fesul mangre wedyn. Mae hyn yn seiliedig ar y gost o weinyddu'r cynllun i'r awdurdodau lleol. Rhagwelir mai cost ffioedd trwydded i fanwerthwyr, fyddai £1,069,200 yn y flwyddyn gyntaf (2018-19) i gael trwyddedau newydd, a chost flynyddol o £781,400 am y ffioedd adnewyddu blynyddol. Mae hyn yn seiliedig ar yr amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr ar draws Cymru sy'n gwerthu un ai dybaco neu gynhyrchion nicotin. Yn ychwanegol at y costau hyn, byddai angen i unrhyw fanwerthwyr newydd sy'n dymuno gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin o 2018-19 gael trwydded cyn y bydd ganddynt hawl i werthu'r cynhyrchion hyn. Nid oes data ynglŷn â sawl manwerthwr newydd y flwyddyn sy'n gwerthu'r cynhyrchion hyn, fodd bynnag disgwylir y byddai nifer y manwerthwyr newydd bob blwyddyn yn isel. Yn yr un modd ag opsiwn tri, mae'r ffioedd hyn yn ffynhonnell refeniw i'r awdurdodau lleol a byddid yn eu defnyddio i dalu am y costau gweinyddol sy'n gysylltiedig â'r cynllun.

476. Yn ogystal â'r ffi, byddai costau'n gysylltiedig â'r amser y byddai aelodau staff yn ei gymryd i lenwi cais a chyflwyno'r dystiolaeth gefnogol angenrheidiol. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu dwy awr i lenwi cais am drwydded newydd ac oddeutu awr ar gyfer cais i adnewyddu trwydded. Gan dybio bod cyfanswm o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin, a chyflog o £12.57 yr awr^{199,200}, byddai hyn yn golygu cyfanswm o £206,800 o gostau staff cychwynol ar gyfer pob manwerthwr tybaco a chynhyrchion nicotin a £103,400 y flwyddyn o 2019-20 i adnewyddu trwyddedau.

477. Yn olaf, byddai costau i fanwerthwyr mewn perthynas â chamau gorfodi cysylltiedig â'r cynllun trwyddedu megis dirwyon neu gollu gwerthiant am fod eu trwydded wedi ei dirymu. Pan fo trwydded manwerthwr yn cael ei dirymu, gan ei atal rhag gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin, byddai cwsmeriaid rheolaidd sy'n prynu'r cynhyrchion hyn yn gwario eu harian gyda chystadleuydd a fyddai'n gallu gwerthu'r

¹⁹⁸ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in retail and wholesale).
<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

¹⁹⁹ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in retail and wholesale).
<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²⁰⁰ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau

cynhyrchion hyn. Gallai, o ganlyniad, gollu busnes o ran nwyddau ar wahân i dybaco/cynhyrchion nicotin.

Tabl 7.7– Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn pedwar

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Datblygu'r gronfa ddata	23,700	6,100	0	0	0
Cyfathrebu	3,000	2,900	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	26,700	9,000	0	0	0
Awdurdodau lleol					
Gwaith cynnal parhaus ar y gronfa ddata	0	0	10,000	10,000	10,000
Costau staff	0	1,055,800	798,300	798,300	798,300
Costau llunio canllawiau	4,800	0	0	1,500	0
Costau hyfforddi	2,600	16,800	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	7,400	1,072,600	808,300	809,800	808,300
Manwerthwyr					
Costau staff ar gyfer ymgyfarwyddo â'r cynllun trwyddedu newydd	0	310,200	0	0	0
Costau staff ar gyfer gwneud cais am drwydded /adnewyddu	0	206,800	103,400	103,400	103,400
Ffioedd trwydded/ adnewyddu*	0	1,069,200	781,400	781,400	781,400
Cyfanswm y costau i'r manwerthwyr	0	1,586,200	884,800	884,800	884,800
Cyfanswm y costau	34,100	2,667,800	1,693,100	1,694,600	1,693,100
Refeniw ffioedd i awdurdodau lleol		1,069,200	781,400	781,400	781,400
Cost net	34,100	1,598,600	911,700	913,200	911,700

* Nid yw ffioedd cofrestru a godir ar fanwerthwyr wedi eu cynnwys yn y gost net gan eu bod yn cael eu defnyddio i dalu costau llywodraeth leol.

Manteision

478. Byddai cynllun trwyddedu cadarnhaol yn gyfle i roi addysg a gwybodaeth wedi ei thargedu i fanwerthwyr drwy'r broses o wneud cais am drwydded, a thrwy ddarparu cofnod cynhwysfawr o bob manwerthwr sy'n gwerthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin.
479. Byddai hyn hefyd yn gyson â'r neges bod gwerthu tybaco yn debyg i weithgareddau eraill sydd â risg bosibl i iechyd, yn yr ystyr mai braint amodol yw gwerthu cynhyrchion tybaco ac nid hawl ddiamed. Gallai hefyd gynyddu ymwybyddiaeth manwerthwyr o'u cyfrifoldebau cyfreithiol, a byddai'r drosedd o werthu tybaco a/neu gynhyrchion nicotin heb drwydded yn ffactor ychwanegol i'w hysgogi i gyflawni eu cyfrifoldebau.
480. O'r tri gwahanol fodel o drwyddedu manwerthwyr tybaco – cofrestru, trwyddedu negyddol neu drwyddedu cadarnhaol – awgryma tystiolaeth mai cynllun trwyddedu cadarnhaol yw'r arfer gorau er mwyn rheoli tybaco. Yn nhalaith California, gwelwyd gostyngiad o fwy na 30% yn lefel y tybaco a werthir i bobl ifanc mewn 11 cymuned yn sgil cyflwyno deddfau trwyddedu lleol cadarn.²⁰¹

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

481. Mae opsiwn un yn parhau â'r sefyllfa bresennol. Byddai'n golygu bod swyddogion safonau masnach yn parhau i fonitro'r deddfwriaeth bresennol ac ymdrin yn briodol ag unrhyw achos o dorri'r deddfwriaethau presennol. O ystyried nad yw'r duedd o werthu cynhyrchion tybaco i bobl o dan oed wedi gostwng ers i'r oedran gwerthu newid o 16 i 18 yn 2007, mae'n annhebygol y byddai'r opsiwn hwn yn arwain at unrhyw ostyngiad amlwg yng ngwerthiant cynhyrchion tybaco i bobl sydd o dan oed. Yn ogystal, ar ôl cyflwyno deddfwriaeth ar oedran gwerthu ar gyfer cynhyrchion nicotin, bydd perygl y byddai'r cynhyrchion hyn hefyd yn cael eu gwerthu i rai o dan 18 oed, yn yr un modd â chynhyrchion eraill sydd â chyfyngiad oed megis tybaco ac alcohol.
482. Mae opsiwn dau yn cynnig cyflwyno cofrestr wirfoddol. Mae'n annhebygol y byddai cofrestr wirfoddol yn rhoi rhestr gynhwysfawr i swyddogion safonau masnach o'r manwerthwyr yn eu hardal sy'n gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu nicotin. Ystyrir y byddai hyn yn lleihau budd cofrestr yn sylweddol, a gallai olygu mai bychan iawn fyddai unrhyw effaith o ran lleihau nifer yr achosion o werthu tybaco i bobl o dan oed a gallu pobl ifanc i gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin. Oherwydd hynny mae'n annhebygol y bydd yn cael effaith sylweddol o ran lleihau nifer y

²⁰¹ Tobacco Supply Strategies in a Local Government Context. Cyhoeddwyd gan dîm hybu iechyd Cancer Society Auckland ym mis Hydref 2013

bobl ifanc sy'n ysmegu. Rhagwelir hefyd na fyddai hyn yn cael effaith fawr o ran atal gwerthiant cynhyrchion nicotin i bobl o dan oed, na helpu gyda gorfodaeth.

483. Mae opsiwn pedwar yn cynnig cyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol. Awgryma tystiolaeth y gall cynllun o'r fath gael effaith gadarnhaol ar ostwng y niferoedd sy'n ysmegu, er bod y dystiolaeth yn aneglur ynglŷn â'r fantais o ran gostwng yr achosion o werthu i bobl o dan oed o'i gymharu â thrwyddedu negyddol. Fodd bynnag, mae'r costau sy'n gysylltiedig â chyflwyno cynllun trwyddedu cadarnhaol yn llawer uwch nag unrhyw rai o'r opsiynau eraill. Byddai'r opsiwn hwn yn benodol yn codi cost reolaidd ychwanegol ar fanwerthwyr tybaco yng Nghymru oherwydd yr angen i adnewyddu'r drwydded bob blwyddyn.
484. Mae opsiwn tri yn cynnig cyflwyno cofrestr genedlaethol yn ogystal â sefydlu gwell trefn ar gyfer Gorchymynion Mangre o dan Gyfyngiad, a hwn yw'r opsiwn a ffefrir. Byddai'r opsiwn hwn yn sicrhau bod gan swyddogion safonau masnach lleol restr gynhwysfawr o werthwyr tybaco a nicotin yn eu hardal. Byddai hyn yn eu helpu i orfodi'r deddfwriaeth bresennol, megis rheoliadau oed gwerthu a rheoliadau arddangos, a'u helpu i dargedu cyngor, canllawiau a chymorth at y manwerthwyr perthnasol.
485. Ystyrir hefyd y byddai'r bygythiad o dynnu'r drwydded yn ôl, trwy gyflwyno Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, yn ogystal â mwy o fonitro a gwell sianeli cyfathrebu, yn annog manwerthwyr i gydymffurfio'n well â deddfwriaeth ar dybaco a chynhyrchion nicotin ac y byddai'n fwy tebygol felly na'r arfer presennol o effeithio ar lefelau gwerthiant i bobl sydd o dan oed. Byddai hyn yn cael ei atgyfnerthu gan y gallu i ychwanegu rhagor o droseddau priodol, megis gwerthu tybaco anghyfreithlon, at y rhestr o droseddau a all sbarduno cais gan awdurdod lleol am Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad.

Rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed

Opsiynau

486. Ystyriwyd tri opsiwn:
- Opsiwn un – Gwneud dim;
 - Opsiwn dau – Cyflwyno canllawiau i fanwerthwyr ynglŷn â gwerthu o bell a rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Opsiwn tri – Cyflwyno deddfwriaeth i wahardd rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed, a chyflwyno canllawiau i fanwerthwyr sy'n cynnig gwasanaeth gwerthu o bell, gan ymdrin â rhoi'r cynhyrchion hyn i bobl. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.

Opsiwn un – Gwneud dim

Disgrifiad

487. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, byddai'n golygu bod manwerthwyr yn dal i benderfynu ar eu polisïau eu hunain o ran gwerthu cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin o bell a'u rhoi i bobl, heb unrhyw ganllawiau na chyfeiriad gan Lywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd nid yw'n gyfreithlon gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin i berson o dan 18 oed. Fodd bynnag, nid yw hynny'n cynnwys danfon y cynhyrchion hyn. Ar hyn o bryd mae gan bob un o'r prif archfarchnadoedd bolisïau â'r nod o atal archebion rhag cael eu rhoi i gwsmeriaid o dan 18 oed. Fodd bynnag, mae manwerthwyr eraill a allai gynnig gwasanaeth danfon neu 'glicio a chasglu' y mae'n bosibl nad yw eu telerau ac amodau'n cynnwys darpariaeth ar gyfer rhoi cynhyrchion tybaco neu nicotin i rywun sydd o dan 18 oed. Mae telerau ac amodau'r rhan fwyaf o'r prif archfarchnadoedd yn nodi bod gwerthiant wedi ei gwblhau pan fo arian wedi ei gyfnewid yn hytrach na phan fo'r nwyddau'n cael eu danfon.

Costau

488. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol yn deillio o'r opsiwn hwn. Mae nifer o fanwerthwyr wedi datblygu eu telerau ac amodau eu hunain ar werthu o bell a rhoi eu cynhyrchion i bobl, gan gynnwys cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin, ac ni fyddai angen eu newid. Ni fyddai unrhyw rwymedigaeth ychwaith ar fanwerthwyr nad oes ganddynt bolisïau o'r fath ar hyn o bryd i gyflwyno newidiadau.

Manteision

489. Ni fyddai'r opsiwn hwn yn mynd i'r afael â'r perygl y gallai plant a phobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin trwy brynu'r nwyddau hyn o bell a'u rhoi iddynt. Oherwydd hynny, nid oes unrhyw fanteision ychwanegol i'r opsiwn hwn.

Opsiwn dau – cyhoeddi canllawiau i fanwerthwyr ynglŷn â danfon tybaco a chynhyrchion nicotin

Disgrifiad

490. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau, ar y cyd â rhanddeiliaid o'r sector manwerthu ac unrhyw bartion eraill a chanddynt fuddiant (er enghraifft, cynrychiolwyr safonau masnach). Byddai'r canllawiau'n nodi arferion gorau i fanwerthwyr eu dilyn, ac yn nodi camau y gallai'r manwerthwyr eu cymryd er mwyn lleihau'r perygl o roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl o dan 18 oed.

Costau

Llywodraeth Cymru

491. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau'n gysylltiedig â datblygu a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £8,000 fyddai'r costau staff ar gyfer paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n addas ar gyfer y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,900) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn i roi cymorth gweinyddol (oddeutu £3,100).²⁰²
492. Rhagwelir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi'n cymryd wythnos o amser 0.5 swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £400. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £600²⁰³. Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £9,000.
493. Y bwriad fyddai darparu fersiynau electronig o'r canllawiau, a chynhyrchu a dosbarthu nifer fechan o gopiâu papur i awdurdodau lleol. Rhagwelir mai oddeutu £900 fyddai'r costau argraffu. Byddai'r costau sy'n gysylltiedig â chynhyrchu'r canllawiau yn cael eu hysgwyddo yn 2017-18.
494. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd oddeutu wythnos o waith gan swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,000. Byddai gwaith dylunio a chyfieithu yn hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan mai dim ond yn electronig y byddai hwn yn cael ei gynhyrchu. Oddeutu £1,500 fyddai cyfanswm cost pob adolygiad o'r canllawiau felly, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn digwydd yn 2020-21.
495. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi ar gyfer staff safonau masnach a fyddai'n cefnogi manwerthwyr i weithredu'r canllawiau. Rhagwelir mai cynrychiolwyr safonau masnach fyddai'n cynnal y sesiynau hyn, ond Llywodraeth Cymru fyddai'n talu'r costau. Byddai pob sesiwn yn cymryd oddeutu hanner diwrnod a rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael ei chynnal, un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyn yn costio oddeutu £2,400, sy'n cynnwys llogi ystafell a lluniaeth i 35 o bobl ym mhob sesiwn (oddeutu £1,200)²⁰⁴, a chostau posibl staff allanol i ddatblygu a rhedeg rhan o'r sesiynau (£800). Byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2017-18.

Awdurdodau lleol

496. Byddai adrannau safonau masnach hefyd yn wynebu rhywfaint o gostau staff, a fyddai'n canolbwyntio ar gynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau a mynd i'r sesiynau hyfforddi ar y dechrau. Byddai'n costio

²⁰² Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁰³ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau am y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau am y prawfddarllen.

²⁰⁴ Yn seiliedig ar gostau sesiynau hyfforddi tebyg a drefnwyd gan Lywodraeth Cymru.

oddeutu £9,300²⁰⁵ yn 2017-18 i 70 o swyddogion gorfodi'r awdurdod lleol ddilyn yr hyfforddiant.

497. Ar ôl i'r canllawiau gael eu cyhoeddi, gwaith swyddogion safonau masnach fyddai ymgysylltu â manwerthwyr er mwyn eu hannog i roi camau o'r canllawiau ar waith, er mwyn lleihau'r risg y gallai pobl ifanc gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin. Byddai hyn yn hanfodol oherwydd eu bod yn ganllawiau gwirfoddol. Yn ogystal, mae'n bosibl y byddai angen i swyddogion safonau masnach ymdrin ag ymholiadau a chynorthwyo manwerthwyr i weithredu'r canllawiau. Rhagwelir y byddai angen mwy o'r cymorth hwn yn y flwyddyn gyntaf ar ôl cyhoeddi'r canllawiau, ond y byddai'n gostwng wedi hynny wrth i'r galw leihau. Amcangyfrifir y byddai'r gost am y 12 mis cyntaf yn cyfateb i swydd 0.05 swyddog gorfodi cyfwerth ag amser llawn ym mhob awdurdod lleol, gan ostwng i swydd 0.025 ym mhob awdurdod lleol wedi hynny. Byddai hyn yn golygu cyfanswm o oddeutu £50,800 yn 2017-18, gan ostwng i £25,400 y flwyddyn o 2018-19.

498. Cydnabyddir y byddai angen i adrannau safonau masnach nodi pa fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell a'u rhoi i'r cwsmer, er mwyn gwneud yn siŵr eu bod yn ymwybodol o'r canllawiau newydd. Rhagwelir y byddai un awdurdod lleol yn cyflawni'r swyddogaeth hon ar ran yr holl awdurdodau lleol yng Nghymru. Byddai hyn yn cymryd mis o amser swydd swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn ac yn costio oddeutu £3,800.

499. Yn ogystal, mae'n debygol y byddai ar nifer fechan o fanwerthwyr angen copi papur o'r canllawiau. Disgwylir y byddai'r costau postio a chostau eraill yn gysylltiedig â hyn yn costio oddeutu £400. Byddai'r costau hyn yn cael eu talu gan awdurdodau lleol, er mai cost fechan i bob awdurdod lleol fyddai hi.

Manwerthwyr

500. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau ac yn ymgysylltu â'r canllawiau terfynol a gweithredu unrhyw newidiadau i leihau'r risg o ddanfôn cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Yn seiliedig ar dâl yr awr manwerthwyr sy'n gwerthu (£12.57²⁰⁶, ²⁰⁷), yr amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmpasu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion

²⁰⁵ Yn seiliedig ar 5 awr am gyflog o £26.66 yr awr (gan gynnwys y sesiwn hyfforddi hanner diwrnod ac amser teithio) er mwyn i 70 o swyddogion gorfodi fynychu.

²⁰⁶ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in retail and wholesale).
<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>
<http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-337425>

²⁰⁷ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

nicotin yng Nghymru, ac y byddai'r camau uchod yn cymryd awr, oddeutu £41,400 fyddai'r gost i fanwerthwyr yn 2017-18. Fodd bynnag, mae'n debygol fod hwn yn oramcangyfrif gan ei bod yn debygol na fydd pob un o'r manwerthwyr hyn yn cynnig gwasanaeth gwerthu o bell, gan gynnwys rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i'r cwsmer.

501. Yn yr un modd, pan fydd y canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd, gall manwerthwyr orfod treulio rhywfaint o amser yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau y mae angen iddynt eu gwneud er mwyn lleihau'r risg y gallai tybaco a chynhyrchion nicotin gael eu danfon i bobl ifanc o dan 18 oed. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn uwch na hanner costau 2017-18. Amcangyfrifir felly mai £20,700 fyddai'r costau hyn, ac mai yn 2020-21 y byddai manwerthwyr yn eu hwynebu.

Tabl 7.8 – crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Costau	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	8,000	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	1,000	0	0	0	0
Costau argraffu	900	0	0	0	0
Costau adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,500	0
Costau hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	12,300	0	0	1,500	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff ar gyfer annog a chefnogi manwerthwyr i weithredu'r canllawiau.	50,800	25,400	25,400	25,400	25,400
Amser staff i ddilyn hyfforddiant	9,300	0	0	0	0
Cyfathrebu/costau postio	4,200	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol (gyda'i gilydd)	64,300	25,400	25,400	25,400	25,400
Manwerthwyr					
Costau diwygio neu ddatblygu telerau ac amodau a pholisïau ar ddanfôn cynhyrchion	41,400	0	0	20,700	0

tybaco					
Cyfanswm y costau i'r sector manwerthu	41,400	0	0	20,700	0
Cyfanswm y costau	118,000	25,400	25,400	47,600	25,400

Manteision

502. Gallai'r gwaith o lunio'r canllawiau a'u dosbarthu i fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell i gwsmeriaid helpu i wella eu polisïau a'u gweithdrefnau ar gyfer rhoi'r cynhyrchion hyn i'w cwsmeriaid, er mwyn cynorthwyo i amddiffyn pobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Nid oes tystiolaeth bendant o faint o bobl ifanc o dan 18 oed sy'n cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin trwy eu prynu o bell, ond gallai canllawiau helpu i sicrhau bod llai o blant a phobl ifanc yn gallu cael gafael ar gynhyrchion tybaco drwy eu prynu o bell. Fodd bynnag, gan na fyddai'r canllawiau'n seiliedig ar ddeddfwriaeth, byddai'n dibynnu ar gamau gwirfoddol y manwerthwyr. Ni fu modd mesur y manteision hyn, felly.

Opsiwn tri - Cyflwyno deddfwriaeth i wahardd rhoi cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed, a chyflwyno canllawiau ategol i fanwerthwyr sy'n cynnig gwerthu o bell, gan gynnwys rhoi'r cynhyrchion hyn i'r cwsmer.

Disgrifiad

503. Mae'r opsiwn hwn yn debyg i opsiwn dau ond yn ogystal â pharatoi canllawiau i fanwerthwyr, byddai hefyd yn golygu ei gwneud yn drosedd rhoi tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i berson neu bersonau gan wybod eu bod o dan 18 oed. Wrth roi tybaco a chynhyrchion nicotin, byddai'n drosedd pe na byddent wedi eu cynnwys mewn pecyn sydd wedi ei selio a bod enw a chyfeiriad yr unigolyn dan sylw arno.

Costau

Llywodraeth Cymru

504. Amcangyfrifir y byddai costau paratoi ac adolygu'r canllawiau a chost yr hyfforddiant yr un fath â'r costau a amlinellwyd yn opsiwn dau.

505. Byddai'n rhaid rhybuddio manwerthwyr ynglŷn â'r dyletswyddau statudol newydd a'r hyn y byddai angen iddynt ei wneud. Er mwyn cyflawni hyn, byddai Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda grwpiau cynrychiolwyr a rhanddeiliaid i baratoi erthyglau i'r wasg a'r cyfryngau ynglŷn â'r ddeddfwriaeth newydd a'u cyhoeddi mewn cyhoeddiadau masnach perthnasol a'r wasg yng Nghymru, yn yr un modd â deddfwriaeth arall ym maes tybaco megis y gwaharddiad ar arddangos. Rhagwelir y byddai hyn

yn cymryd pum wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn yn y cyfnod cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Byddai hyn yn costio oddeutu £4,900²⁰⁸.

Awdurdodau lleol

506. Er mwyn cefnogi'r gwaith cyfathrebu a amlinellir uchod, byddai swyddogion safonau masnach yn nodi'r manwerthwyr sy'n cynnig gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell, gan gynnwys eu rhoi i'r cwsmeriaid, er mwyn sicrhau eu bod yn ymwybodol o'u dyletswyddau statudol. Rhagwelir y byddai un awdurdod lleol yn cyflawni'r swyddogaeth hon ar ran pob awdurdod lleol yng Nghymru. Byddai hyn yn cymryd mis o amser swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn, ac yn costio oddeutu £3,800.
507. Yn ogystal, mae'n debygol y byddai ar nifer fechan o fanwerthwyr angen copi papur o'r canllawiau. Disgwylir y byddai'r costau postio a chostau eraill yn gysylltiedig â hyn yn costio oddeutu £400. Byddai'r costau hyn yn cael eu talu gan awdurdodau lleol, er mai cost fechan i bob awdurdod lleol fyddai hi.
508. Byddai adrannau safonau masnach yn wynebu rhywfaint o gostau yn sgil helpu i ddatblygu'r canllawiau a chynorthwyo manwerthwyr i roi unrhyw gamau ar waith ar ôl cyhoeddi'r canllawiau. Disgwylir y byddai hyn yn gyfwerth â swydd 0.05 swyddog gorfodi awdurdod lleol cyfwerth ag amser llawn am y flwyddyn gyntaf, gan ostwng i swydd 0.01 cyfwerth ag amser llawn y flwyddyn ar gyfer pob awdurdod lleol. Cyfanswm y costau fyddai £50,800 yn 2017-18, gan ostwng i gost flynyddol o £10,100 o 2018-19.
509. Yn ogystal â chostau cefnogi manwerthwyr, byddai awdurdodau lleol yn wynebu costau yn sgil rhyddhau swyddogion gorfodi i ddilyn hyfforddiant ar faterion gorfodi. Rhagwelir y gellid ymdrin â hyn mewn sesiwn hyfforddi hanner diwrnod, ac yn hynny o beth mae'r costau hyn yr un faint â'r costau a amlinellwyd o dan opsiwn dau.
510. Byddai angen i swyddogion safonau masnach gyflawni profion prynu yn gysylltiedig â'r drosedd newydd. Rhagwelir y byddai pob sefyllfa prawf prynu yn costio oddeutu £1,300 am amser y staff a £90 i brynu'r nwyddau a ddefnyddir yn y prawf.²⁰⁹ Mae hyn yn cynnwys cost dod o hyd i dŷ gwag addas y gellir ei ddefnyddio ar gyfer sefyllfa'r prawf prynu, recriwtio gwirfoddolwr ifanc i gymryd rhan, goruchwylio'r prawf prynu a chostau prynu'r tybaco a chynhyrchion nicotin sy'n cael eu danfon. Byddai pob sefyllfa brynu yn cynnwys tri phrawf prynu. Byddai'r amser a gymerir i baratoi ar gyfer y profion yn cyfyngu ar faint y sampl, ond byddai angen iddo fod o faint rhesymol. O ganlyniad, rhagwelir y gellid cynnal rhwng un a thair sefyllfa brawf (a fyddai'n cynnwys rhwng tri a naw prawf prynu) ar

²⁰⁸ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁰⁹ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

gyfer pob awdurdod lleol pob blwyddyn. Byddai hyn yn rhoi cyfanswm o rhwng 66 a 198 ledled Cymru, o'i gymharu â'r 332 ymgais gan bobl ifanc i brynu sigarêts mewn siopau yn 2012-13. Rhwng £31,000 a £93,000 y flwyddyn fyddai cyfanswm cost y profion hyn felly.

511. Gan nad oes data ar gael ar hyn o bryd ar lefel y cynhyrchion tybaco sy'n cael eu gwerthu o bell yng Nghymru, a dim data o ganlyniad i hynny ynglŷn â nifer y bobl ifanc sy'n prynu tybaco o bell, defnyddiwyd data'r Alban ar nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a gyflwynir i siopau sy'n gwerthu tybaco i bobl ifanc o dan 18 i amcangyfrif sawl hysbysiad cosb benodedig fyddai'n cael eu cyflwyno am roi cynhyrchion tybaco i bobl ifanc o dan 18. Gan nad oes opsiwn i gyflwyno hysbysiad cosb benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed yng Nghymru a Lloegr, nid oes data cyfatebol ar nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a gyflwynwyd yn bodoli yng Nghymru.
512. Yn yr Alban, cyflwynwyd cyfanswm o 169 o hysbysiadau cosb benodedig yn 2013-14²¹⁰. Dengys ystadegau masnach fod oddeutu 0.3% o sigarêts yn cael eu gwerthu ar-lein. O ystyried yr amcangyfrif bod 8,225 o fanwerthwyr yn gwerthu tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, amcangyfrifir y gallai pedair trosedd ddigwydd y flwyddyn²¹¹. O ystyried nifer fechan yr hysbysiadau cosb benodedig sy'n mynd gerbron y llys yn yr Alban (oddeutu 15%), mae'n annhebygol y byddai unrhyw un o'r rhain yn arwain at achos llys. Yn hytrach gallent arwain at rybudd, gyda swyddogion safonau masnach yn gweithio gyda'r manwerthwr i sicrhau nad yw'n troseddu eto. Rhagwelir y byddai'r rhymanteision hyn yn rhan o drefn waith arferol y swyddogion gorfodi.

Cost i fanwerthwyr (gan gynnwys gyrwyr sy'n danfon y cynhyrchion)

513. Gallai manwerthwyr wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n ymgyfarwyddo â'r canllawiau, ac yn sgil gweithredu unrhyw newidiadau i leihau'r risg o roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Yn seiliedig ar gyfnod o ddwy awr o ymgyfarwyddo, tâl yr awr o £12.57^{212, 213}, a'r amcangyfrif bod 3,290 o fusnesau unigol yn cwmpasu'r amcangyfrif o 8,225 o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru, oddeutu £82,700 fyddai'r costau i fanwerthwyr yn 2017-18. Fodd bynnag, mae'n debygol fod hyn yn oramcangyfrif gan ei

²¹⁰ SCOTTS. Enhanced Tobacco Sales Enforcement Programme Report 2010-14. SCOTTS 2014

²¹¹ Mae hyn wedi ei gyfrifo yn ôl nifer pro rata o hysbysiadau cosb benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed (68.7% o ddata'r Alban gan fod 31.3% yn llai o fanwerthwyr tybaco yng Nghymru) a chan amcangyfrif y gallai 0.3% o'r rhain fod wedi eu cyflwyno am werthu tybaco a ddanfonir.

²¹² ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (Wales, Managers and Directors in retail and wholesale).

<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²¹³ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

bod yn debygol nad yw rhai o'r manwerthwyr hyn yn cynnig gwasanaeth gwerthu o bell.

514. Yn yr un modd, pan fydd y canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd, gall manwerthwyr orfod treulio rhywfaint o amser yn ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau y maent yn eu gwneud er mwyn lleihau'r risg y gallai tybaco a chynhyrchion nicotin gael eu danfon i bobl ifanc o dan 18 oed. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn uwch na hanner costau 2017-18, sef oddeutu £41,400.
515. Gallai'r gyrrwyr sy'n danfon y cynhyrchion wynebu cost yn sgil dirwyon am roi cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin i berson neu bersonau o dan 18 oed heb iddynt fod yng nghwmni person 18 oed neu hŷn. Yn seiliedig ar yr amcangyfrif y byddai uchafswm o bedwar achos y flwyddyn²¹⁴ yn mynd gerbron llys (er ei bod yn debygol na fyddai unrhyw achosion yn mynd gerbron llys ac y byddid yn ymdrin â hwy gyda rhymanteision), a rhagdybiaeth bod pob achos yn arwain at ddirwy o £250 a chostau o £250 (yn unol ag achos am drosedd o werthu tybaco i berson o dan 18 oed ym mis Hydref 2014), amcangyfrifir y byddai cyfanswm y gost bob blwyddyn yn amrywio o £0 i £2,000. Byddai'r enillion o'r dirwyon hyn yn cael eu cadw gan Lysoedd EM a'r Gwasanaeth Tribiwnlysoedd.
516. Gan mai dim ond mewn sefyllfaoedd pan fyddai'r gyrrwr sy'n danfon cynhyrchion yn ymwybodol ei fod yn rhoi cynhyrchion tybaco neu gynhyrchion nicotin i rywun sydd o dan 18 oed y byddai'r drosedd yn digwydd, ni fyddai gwasanaethau sy'n danfon nwyddau mewn pecyn sydd wedi ei gau yn llwyr â chyfeiriad arno yn cael ei gyfrif fel bod yn drosedd. Nid oes data ar gael ar nifer y gyrrwyr sy'n danfon nwyddau mewn pecynnau agored i Gymru dros y ffin felly nid yw'r costau arfaethedig hyn yn hysbys, ond maent yn debygol o fod yn gostau isel iawn.

Tabl 7.9 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

Costau	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	8,000	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	1,000	0	0	0	0

²¹⁴ Mae hyn wedi ei gyfrifo yn ôl nifer pro rata o hysbysiadau cosb benodedig am werthu tybaco i bobl ifanc o dan oed (68.7% o ddata'r Alban gan fod 31.3% yn llai o fanwerthwyr tybaco yng Nghymru) a chan amgancyrifir y gallai 0.3% o'r rhain fod wedi eu cyflwyno am werthu tybaco a ddanfonir.

Costau argraffu	900	0	0	0	0
Cyfathrebu	4,900	0	0	0	0
Costau adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,500	0
Costau i dalu am yr hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	17,200	0	0	1,500	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff i gynorthwyo manwerthwyr i weithredu'r canllawiau	50,800	10,100	10,100	10,100	10,100
Costau staff er mwyn i staff dderbyn hyfforddiant	9,300	0	0	0	0
Cyfathrebu/ costau postio	4,200	0	0	0	0
Profion prynu	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000	31,000 – 93,000
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	95,300-157,300	41,100 – 103,100	41,100 – 103,100	41,100 – 103,100	41,100 – 103,100
Sector manwerthu (gan gynnwys gyrwyr sy'n danfon y cynhyrchion)					
Costau diwygio neu ddatblygu telerau ac amodau a pholisïau ar ddanfôn tybaco a chynhyrchion nicotin	82,700	0	0	41,400	0
Costau yn sgil dirwyon ²¹⁵	0-2,000	0-2,000	0-2,000	0-2,000	0-2,000
Cyfanswm y costau i'r sector manwerthu	82,700-84,700	0-2,000	0-2,000	41,400-43,400	0-2,000
Cyfanswm y costau	195,200-259,200	41,100-105,100	41,100-105,100	84,000-148,000	41,100-105,100

Manteision

517. Byddai'r manteision a amlinellwyd o dan opsiwn dau yn gymwys i opsiwn tri hefyd, ac felly nid ydynt yn cael eu hailadrodd yma.

²¹⁵ Yn seiliedig ar uchafswm o 4 achos yn mynd gerbron y llys (er ei bod yn debygol na fyddai unrhyw achos yn mynd gerbron y llys gan y byddid yn ymdrin â hwy gyda rhymanteision), a phob achos yn cael dirwy o £250 a chostau o £250 (fel yn achos trosedd ym mis Hydref 2014).

518. Yn ogystal, trwy ei gwneud yn drosedd rhoi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed byddid yn atgyfnerthu eto bwysigrwydd atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Byddai'r drosedd yn cryfhau'r fframwaith deddfwriaethol yn y maes hwn ac yn helpu i atgyfnerthu polisi'r manwerthwr ei hun, yn ogystal â gwneud y sefyllfa'n fwy eglur a chyson.
519. Byddai Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau cysylltiedig i fanwerthwyr er mwyn cefnogi'r drosedd. Byddai'r rhain yn amlinellu camau y gellir eu cymryd i leihau'r risg y gallai eu gweithwyr neu asiantwyr danfon trydydd parti roi tybaco a chynhyrchion nicotin i bobl ifanc o dan 18 oed. Byddai'n ofynnol i fanwerthwyr weithredu'r canllawiau hyn er mwyn osgoi cyflawni trosedd a chael dirwy, gan gynyddu effaith unrhyw ganllawiau.
520. Trwy gyflwyno'r drosedd hon, ynghyd â'r canllawiau i fanwerthwyr, rhagwelir y gellid atgyfnerthu deddfwriaeth arall sydd eisoes yn bodoli, megis deddfwriaeth oedran gwerthu²¹⁶ a'r gwaharddiad ar werthu tybaco o beiriannau²¹⁷. Gyda'i gilydd, nod y mesurau hyn yw lleihau'r risg i ieched pobl ifanc o'r niwed sy'n gysylltiedig â defnyddio nicotin, ond nid oes modd mesur cyfraniad y cam ychwanegol hwn.
521. Amcangyfrifir bod blwyddyn yn cael ei hychwanegu at fywyd unigolyn, ar gyfartaledd, os llwyddir i'w atal rhag dechrau ysmegu²¹⁸. Rhoddir gwerth o £60,000 y pen ar y flwyddyn ychwanegol hon²¹⁹. Cyfanswm cost yr opsiwn a ffefrir (opsiwn tri) dros y cyfnod cychwynnol o bum mlynedd yw rhwng £402,500 a £722,500. Felly er mwyn bod yn niwtral o ran cost, byddai'n rhaid atal saith i 12 o bobl ifanc rhag dechrau ysmegu.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

522. Nid yw opsiwn un yn bodloni'r amcan polisi gan y byddai'n parhau ag arfer presennol, a byddai'r risgiau presennol y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar y cynhyrchion hyn yn dal i fodoli. Gallai opsiwn dau annog manwerthwyr i gymryd camau i gryfhau eu polisïau presennol ar roi cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin i'r cwsmer, neu annog y manwerthwyr hynny nad oes ganddynt bolisi ar hyn o bryd i ddatblygu un. Fodd bynnag, mae risg sylweddol mai nifer gyfyngedig a fyddai'n mabwysiadu'r canllawiau, a fyddai'n golygu effaith gyfyngedig. Gallai hyn

²¹⁶ Deddf Plant a Phobl Ifanc 1933

²¹⁷ Rheoliadau Amddiffyn rhag Tybaco (Gwerthiannau o Beiriannau Gwerthu) (Cymru) 2011

²¹⁸ Age of Sale for Nicotine Inhaling Products: Impact Assessment.

<https://www.gov.uk/government/consultations/nicotine-inhaling-products-introducing-a-minimum-age-of-sale>

²¹⁹ Rhoddir gwerth o £60,000 ar flwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd. Pan nad yw amcangyfrifon blwyddyn bywyd wedi'i haddasu yn ôl ansawdd ar gael ac yn briodol, defnyddir y gwerth hwn ar gyfer Blynnyddoedd Bywyd. Mae hyn yn gyson â phrasiadau tebyg o bolisïau sy'n lliniaru risg marwolaeth ac afiachusrwydd gan adrannau eraill y Llywodraeth, yn seiliedig ar astudiaethau o'r hyn y mae aelodau o'r cyhoedd yn fodlon ei wario, ar gyfartaledd, i leihau'r risg o farwolaeth iddynt eu hunain neu i wella eu canlyniadau ieched eu hunain.

olygu bod pobl ifanc yn dal i allu cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin o bell. At hynny, ceir tystiolaeth sy'n dangos bod gweithredu gwirfoddol ar dybaco yn gyffredinol yn cael effaith negyddol ar anghydraddoldebau iechyd, gan fod grwpiau sydd â lefelau uwch o anghydraddoldeb yn gymharol gyndyn o'u mabwysiadu²²⁰.

523. Opsiwn tri yw'r opsiwn a ffefrir, gan ei fod yn cyfuno dau ddull o gyfyngu ar y cyfleoedd i unigolion o dan 18 oed brynu tybaco a chynhyrchion nicotin o bell, sef deddfwriaeth a chanllawiau. Ystyrir mai'r ddau ddull hyn yn gweithio gyda'i gilydd sy'n fwyaf tebygol o leihau'r risg y gallai pobl ifanc o dan 18 oed gael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin drwy eu harchebu o bell a derbyn y cynhyrchion wedi hynny. Byddai'r opsiwn hwn yn cefnogi deddfwriaethau eraill i atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar dybaco a chynhyrchion nicotin, gan sicrhau effaith gronnydd gadarnhaol ar nifer y bobl ifanc sy'n defnyddio cynhyrchion o'r fath.

Triniaethau Arbennig

Opsiynau

524. Ystyriwyd tri opsiwn o sylwedd, ac mae'r trydydd wedi ei rannu'n ddau is-opsiwn:

- Opsiwn un – Gwneud dim;
- Opsiwn dau – Datblygu a chyhoeddi canllawiau ar arfer gorau ar gyfer aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, a chynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth;
- Opsiwn 3A – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir;
- Opsiwn 3B – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig ynghyd â chofrestr ganolog o'r holl ymarferwyr trwyddedig a mangreuedd neu gerbydau cymeradwy sy'n cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru.

Opsiwn un – Gwneud Dim

Disgrifiad

525. Ni fyddai unrhyw newid i'r ddeddfwriaeth bresennol o dan yr opsiwn hwn. Darperir prif bwerau awdurdodau lleol ar gyfer rheoleiddio busnesau sy'n cyflawni triniaethau aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn eu hardal gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982²²¹. Mae'r Ddeddf hon yn cynnwys y pŵer i gyflwyno is-ddeddfau at y diben o sicrhau glendid mangreuedd a

²²⁰ European Commission. Identifying best practices in actions on tobacco smoking to reduce health inequalities. Y Comisiwn Ewropeaidd 2014.

http://ec.europa.eu/health/social_determinants/docs/2014_best_practice_sum_en.pdf.

Cyrchwyd Rhagfyr 2014

²²¹ Adranau 14 a 15, Deddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/30>

gosodiadau cofrestredig, glendid unigolion cofrestredig (a'r rhai sy'n eu cynorthwyo), a glanhau a sterileiddio offer. Mae Gweinidogion Cymru wedi datblygu is-ddeddfau enghreifftiol cynhwysfawr sy'n adlewyrchu canllawiau cyfredol ar reoli heintiau ac arfer gorau'r diwydiant²²². Mae'r pwerau a ddarperir gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 yn fabwysiadol ac felly gall awdurdodau lleol ddewis pa driniaethau y maent yn gyfrifol am eu rheoli, a pha un a ydynt am gyflwyno is-ddeddfau.

526. Mae pob awdurdod lleol yng Nghymru wedi mabwysiadu'r darpariaethau perthnasol yn y Ddeddf ac, ym mis Awst 2016 roedd Llywodraeth Cymru yn ymwybodol bod saith wedi dewis mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol Llywodraeth Cymru hyd yn hyn. Mae gan awdurdodau lleol eraill is-ddeddfau ar waith, ond mae'r rhain yn amrywio o ran cwmpas a chynnwys. Er enghraifft, mae gan rai awdurdodau lleol is-ddeddfau sy'n ymdrin â thriniaethau penodol fel tatwio, ac mae gan eraill is-ddeddfau sy'n berthnasol i bob triniaeth.

527. Gall awdurdodau lleol godi ffi gofrestru untro ar fusnesau sy'n cyflawni unrhyw un o'r triniaethau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982. Mae'r strwythurau ffioedd yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall. Mae pob awdurdod lleol yn codi ffioedd cofrestru ar fangreoddedd lle y cyflawnir y triniaethau, ac mae rhai yn codi ffioedd cofrestru ar gyfer y fangre ac ymarferwyr unigol.

528. Mae'r ffi'n amrywio rhwng awdurdodau lleol hefyd. Rhwng £49 a £300 (cyfartaledd o £130) yw'r ffi gofrestru i fangreoddedd; mae ffi gofrestru bersonol rhwng £38 a £117 (cyfartaledd o £73). Mae'r awdurdodau lleol hefyd yn codi ffioedd ychwanegol am amrywio cofrestru²²³. Ar hyn o bryd mae'r awdurdodau lleol yn defnyddio'r ffioedd cofrestru hyn, yn ogystal â'r cyllid craidd a ddarperir i'r awdurdod lleol drwy'r grant cynnal refeniw, i dalu'r costau gorfodi yn y sector hwn.

529. Mae Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith etc 1974²²⁴ yn gymwys ledled Cymru ac yn gwneud darpariaeth gyffredinol ar gyfer iechyd, diogelwch a lles yn y gweithle. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn berthnasol i bob unigolyn sy'n cyflawni triniaethau arbennig, gan gynnwys gweithwyr peripatetig sy'n cyflawni triniaethau yng nghartref y cleient.

Costau

530. Gan mai dyma'r opsiwn llinell sylfaen nid oes unrhyw gostau ychwanegol. Mae'r adran ganlynol yn cynnig amcangyfrif o'r costau y mae'r partiön amrywiol yn eu hwynebu ar hyn o bryd.

²²² Is-ddeddfau enghreifftiol Cymru ynghylch aciwbigo, tatwio, lliwio croen lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis.

<http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/acupuncture/?lang=cy>

²²³ Darparwyd yr wybodaeth gan awdurdodau lleol

²²⁴ Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/37/introduction>

Llywodraeth Cymru

531. Nid oes unrhyw gostau i Lywodraeth Cymru yn gysylltiedig â chefnogi awdurdodau lleol mewn perthynas â'u pwerau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982.
532. Yn ogystal â Deddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982, mae gan awdurdodau lleol bwerau o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 i wneud cais i Ynad Heddwch gyflwyno gorchymyn Rhan 2A at ddiben atal, rheoli i achos o haint neu halogiad neu ledaeniad haint neu halogiad, amddiffyn rhag hynny, neu ddarparu ymateb iechyd y cyhoedd. Gallai'r gorchymyn ymwneud ag unigolion, pethau neu fangreoeedd. Ers i'r pwerau ddod i rym yn 2010, mae rhai awdurdodau lleol yng Nghymru wedi eu defnyddio i wneud cais am orchymyn os byddant yn tybio bod perygl o haint neu halogiad lle mae triniaethau fel tatwio a thyllu cosmetig yn cael eu cyflawni dan amgylchiadau anhylan. Mae Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad blynyddol o'r defnydd o'r pwerau hyn, gan ddefnyddio cyngor gan yr awdurdodau lleol a gweithwyr meddygol proffesiynol. Amcangyfrifir bod yr adolygiad blynyddol hwn yn costio £2,500 mewn amser staff bob blwyddyn (yn seiliedig ar gostau Llywodraeth Cymru o £1,700, costau o £400 i'r awdurdodau lleol a chostau o £400 i lechyd Cyhoeddus Cymru). Cyhoeddir canlyniad yr adolygiad yn ddwyieithog ar wefan Lywodraeth Cymru am gost fach.

Awdurdodau Lleol

533. Mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am reoli busnesau sy'n cyflawni'r triniaethau mewn lleoliadau masnachol, a chynnal arolygiadau a gwaith cydymffurfiad gyda'r busnesau hyn er mwyn sicrhau eu bod yn gweithio'n hylan ac yn unol â'u rhwymedigaethau statudol (gan gynnwys eu rhwymedigaethau lechyd a Diogelwch).
534. Fel y nodir uchod, mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol bod saith awdurdod lleol wedi mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol Llywodraeth Cymru hyd at fis Awst 2016. Amcangyfrifir mai tua £5,000²²⁵ yw'r gost o fabwysiadu'r is-ddeddfau hyn i bob awdurdod lleol. Amcangyfrifir felly mai £35,000 yw'r gost i awdurdodau lleol hyd at fis Awst 2016. Gan y byddai awdurdodau lleol yn parhau i gael eu hannog i fabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol hyn, gallai fod cost ychwanegol o hyd at £75,000 erbyn diwedd y cyfnod o bum mlynedd i'r 15 awdurdod lleol sy'n weddill yng Nghymru. Ar gyfer y tabl sy'n rhoi crynodeb o'r costau ar ddiwedd yr adran hon, tybiwyd y byddai pob un o'r awdurdodau lleol yn mabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol dros y bum mlynedd nesaf, ac y byddai'r costau'n cael eu rhannu dros y bum mlynedd (£15,000 y flwyddyn).
535. Mae'r drefn arolygu'n amrywio yn ôl y driniaeth a gyflawnir a lefel y risg. Bydd awdurdod lleol yn cynnal arolygiad cychwynnol ar ôl derbyn cais

²²⁵ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

i gofrestru mangre. Amcangyfrifir bod yr arolygiad hwn yn costio tua £170 a chaiff ei adfer gan y busnes sy'n gwneud y cais cofrestru. Amcangyfrifir bod tua 190 o fangreoedd newydd y flwyddyn yn cofrestru ledled Cymru, sy'n arwain at gost flynyddol o £32,300. Telir y costau hyn trwy'r ffoedd cofrestru a delir gan fusnesau ac ymarferwyr.

536. Yn gyffredinol, cynhelir ymweliadau cydymffurfiad blynyddol â'r busnesau hynny sy'n darparu triniaethau tatŵio a thyllu cosmetig. Amcangyfrifir bod tua 462 o fusnesau'n darparu'r triniaethau hyn yng Nghymru²²⁶. Amcangyfrifir bod un ymweliad cydymffurfiad yn costio £170. Ym mhob awdurdod lleol felly, amcangyfrifir bod ymweliadau cydymffurfiad yn costio tua £78,500 y flwyddyn.

537. Mae gwybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol yn dynodi bod y cwynion a dderbynnir yn ymwneud â busnesau sy'n darparu gwasanaethau tatŵio a thyllu cosmetig yn bennaf. Amcangyfrifir y ceir tua 70 o gwynion yn ymwneud â busnesau ac ymarferwyr sy'n cyflawni'r triniaethau hyn bob blwyddyn²²⁷. Gall y costau ar gyfer ymchwilio a gwneud gwaith dilynol o ran cwyn amrywio, gan y caiff rhai cwynion eu datrys yn gyflym, tra bod angen ymchwilio i eraill yn fanwl, a chynnal erlyniad llwyddiannus mewn achosion prin. Amcangyfrifir mai £170²²⁸ fesul cwyn yw'r gost i awdurdod lleol am ymchwilio o gŵyn, sy'n cyfateb i gyfanswm o tua £11,900 bob blwyddyn ledled Cymru. O ran erlyniadau llwyddiannus, mae gan awdurdodau lleol yr opsiwn o gymryd camau i adfer eu costau. Mae'r tabl canlynol yn nodi amcangyfrif o'r costau arolygu a chydymffurfio dros bum mlynedd.

Tabl 7.10:

Costau awdurdodau lleol o ganlyniad i arolygu a gwaith cydymffurfiad					
	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Arolygiadau cychwynnol ar gyfer cofrestradau newydd	32,300	32,300	32,300	32,300	32,300
Costau ymweliadau cydymffurfiad	78,500	78,500	78,500	78,500	78,500
Costau ymchwilio i gwynion	11,900	11,900	11,900	11,900	11,900
Cyfanswm	122,700	122,700	122,700	122,700	122,700

²²⁶ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

²²⁷ Yn seiliedig ar ddata gan awdurdodau lleol sy'n dynodi y derbynnir cwynion yn ymwneud â 15% o fusnes tatŵio a thyllu cosmetig.

²²⁸ Yn seiliedig ar ddata a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

538. Pwerau cyfyngedig sydd gan awdurdodau lleol ar hyn o bryd i atal unigolion sy'n cyflawni'r triniaethau heb fod wedi'u cofrestru, yn enwedig os oes perygl i iechyd y cyhoedd. Mae rhai awdurdodau lleol wedi defnyddio pwerau yn Neddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984²²⁹ i wneud cais am orchymyn i atal unigolyn rhag ymarfer, er enghraifft ym maes tatwio, oherwydd y risgiau y maent yn eu peri i iechyd y cyhoedd. Hyd at fis Awst 2015, gwnaed cyfanswm o 34 gorchymyn (o'r enw Gorchymynion Rhan 2A o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984) o ran tatwio ers cyflwyno'r ddeddfwriaeth yn 2010. Amcangyfrifir bod y gost i awdurdod lleol am wneud cais a gweithredu gorchymyn Rhan 2A yn amrywio rhwng £800 a £3,000. Mae hyn yn cynnwys ffi o £210 y mae rhai llysoedd ynadon wedi ei gosod ar awdurdodau lleol sy'n gwneud cais am orchymyn. Mae'r tabl isod yn dangos nifer flynyddol ragamcanol y gorchymynion Rhan 2A dros y bum mlynedd nesaf ac amcangyfrif o'r costau sy'n gysylltiedig â'r rhain.

Tabl 7.11

Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 – gorchymynion Rhan 2a ar gyfer tatwio					
	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Nifer ragamcanol yr achosion	6	6	6	6	6
Costau cysylltiedig	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000

539. Amcangyfrifir bod awdurdodau lleol yn gwario cyfanswm o rhwng £142,500 a £155,700 bob blwyddyn (a bydd yn gostwng pan fydd pob un o'r awdurdodau lleol wedi mabwysiadu'r is-ddeddfau enghreifftiol). Mae cyfanswm y gwariant blynyddol rhwng £6,500 a £7,100 fesul awdurdod lleol. Fodd bynnag, gellir adfer tua £52,400 o'r cyfanswm gan yr ymarferwyr a'r busnesau newydd syn cofrestru yn ystod y flwyddyn trwy eu ffioedd cofrestru, fel y nodir o dan y costau i ymarferwyr a busnesau.

Costau i'r GIG

540. Ceir costau i GIG Cymru o ganlyniad i ymdrin â chymhlethdodau sy'n deillio o'r triniaethau, megis heintiau ar y croen. Mae mwyafrif y costau'n deillio o driniaethau tatwio a thyllu cosmetig. Mae'r paragraffau canlynol yn rhoi asesiad o rai o gostau'r triniaethau hyn at ddibenion enghreifftiol. Ond gan nad oes asesiad cywir o'r holl gostau ar gael, ni chawsant eu cynnwys yn y tabl cryno ar ddiwedd yr opsiwn hwn. Er bod costau i'r GIG yn

²²⁹ Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 fel y'i diwygiwyd gan Ran 3 o Ddeddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol 2008 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/14/part/3> Rheoliadau Diogelu Iechyd (Gorchymynion Rhan 2A) (Cymru) 2010. Ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru: <http://wales.gov.uk/topics/health/protection/communicabledisease/legislation/?lang=cy>

gysylltiedig ag ymdrin â chymhlethdodau yn dilyn aciwbigo, lliwio'r croen yn lled-barhaol ac electrolysis²³⁰, ystyrir bod y rhain yn fach ac ni chawsant eu hasesu.

541. Mae'n hysbys y gall tyllu cosmetig arwain at gymhlethdodau, megis chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf arall²³¹. Gallai niwed i nerfau a chreithio ddigwydd hefyd os caiff triniaethau eu cyflawni'n wael. Er bod hynny'n brin, gall pobl orfod cael eu derbyn i'r ysbyty hefyd yn sgil cymhlethdodau'n deillio o dyllu cosmetig a gallai fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai â chyflyrau iechyd sylfaenol.
542. Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw ddata ar nifer y bobl sy'n cael tyllu'r corff am resymau cosmetig yng Nghymru, ac nid oes unrhyw dystiolaeth benodol am gyfradd y cymhlethdodau iechyd sy'n deillio o dyllu cosmetig. Gan fod data o wledydd eraill yn brin hefyd, seiliwyd amcangyfrif o'r costau iechyd ar y data mwyaf perthnasol sydd ar gael. Daw'r rhain o astudiaeth Bone et al²³² yn Lloegr, a ddangosodd fod 10% o bobl 16 mlwydd oed a hŷn (ystod 9.4% - 10.6%) yn dweud iddynt erioed gael twll yn eu corff ac eithrio yn llabed y glust. Ceir 2,555,547²³³ o bobl sy'n 16 oed neu hŷn yng Nghymru a, gan dybio canran o 10%, byddai hyn yn golygu bod o leiaf 255,554 o bobl â thyllau yn y corff ac eithrio yn llabed y glust. Mae'r ffigur hwn yn debygol o fod yn amcangyfrif rhy isel gan nad yw'n cynnwys pobl ifanc iau nag 16 oed.
543. Gan mai dim ond 4.1% o bobl 45 oed a hŷn sydd ag un neu fwy o dyllau yn eu corff ac eithrio yn llabed y glust²³⁴, tybir bod y mwyafrif llethol o driniaethau tyllu'r corff yn cael eu cyflawni ar bobl 16-44 mlwydd oed. Ceir cyfnod o 29 mlynedd felly pryd y derbynnir y rhan fwyaf o dyllau yn y corff. Gan ddefnyddio'r dybiaeth hon, mae cyfanswm o 8,812 o driniaethau tyllu'r corff ac eithrio llabed y glust yn debygol o gael eu cyflawni yng Nghymru bob blwyddyn. Ystyrir bod hwn yn amcangyfrif ceidwadol o gofio nad yw'n cynnwys yr unigolion hynny â sawl twll yn eu corff neu'r rhai sy'n iau nag 16 oed.
544. Canfu astudiaeth Bone yr hysbyswyd ynghylch cymhlethdodau mewn 27.5% o'r achosion o dyllu'r corff – byddai hyn yn cyfateb i oddeutu 2,423 o bobl yn profi cymhlethdodau yng Nghymru bob blwyddyn – gyda phroblemau oedd yn ddigon difrifol i ofyn am ragor o gymorth mewn 12.9% o achosion – byddai hyn yn cyfateb i 1,137 o bobl yn gofyn am ragor o gymorth yng Nghymru bob blwyddyn.

²³⁰ BMJ 2001;323:486

²³¹ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

²³² Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

²³³ Llywodraeth Cymru – amcanestyniadau poblogaeth cenedlaethol yn seiliedig ar 2014 ar gyfer Cymru, 2014-2039. Diweddarwyd 29 Hydref 2015.

²³⁴ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

545. Cynhaliodd yr astudiaeth ddadansoddiad mwy manwl o gymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thriniaethau i roi twll yng nghorff pobl 16-24 mlwydd oed, gan amcangyfrif bod 5.1% o'r triniaethau hyn yn arwain at ofyn am help gan fferylllydd, 3% gan feddyg teulu, 0.6% yn arwain at orfod mynd i adran damweiniau ac achosion brys a 0.9% yn golygu bod yn unigolyn wedi cael ei dderbyn i'r ysbyty. Tybir bod y rhai nad ydynt yn gofyn am ragor o gymorth gan wasanaethau'r GIG yn mynd yn ôl at yr ymarferydd a gyflawnodd y driniaeth. Gan dybio bod y patrwm hwn o ran defnyddio gwasanaethau'r GIG yn cael ei ailadrodd ar draws pob grŵp oedran, defnyddiwyd y data hyn fel sail i amcangyfrif nifer yr unigolion sy'n derbyn gwasanaethau'r GIG yng Nghymru a'r costau cysylltiedig (tabl isod). Pan fo amrywiaeth o driniaethau posibl, mae ystod o gostau wedi eu darparu.

Tabl 7.12

Costau defnyddio gwasanaethau'r GIG ar ôl cael triniaeth tyllu'r corff			
Disgrifiad o'r cymorth y gofynnwyd amdano ar ôl triniaeth tyllu'r corff	Nifer y rhai 16 oed a hŷn sy'n gofyn am gymorth bob blwyddyn	Cost uned	Cost flynyddol (£)
Ymgynghoriad â fferylllydd	449	£5.44 (ymgyngoriad 4.6 munud) £13.85 (ymgyngoriad 11.7 munud)	£2,400 – £6,200
Ymgynghoriad â meddyg teulu a thriniaeth gwrthfotig	264	£33.98 (£31.70 am ymgynghoriad a £2.28 am gwrs saith diwrnod o wrthfotigau ar ffurf tabledi)	£9,000
Mynd i adran damweiniau ac achosion brys	53	Cost yn anhysbys. Defnyddiwyd cyfartaledd wedi'i bwysoli yr holl driniaethau cleifion allanol - £91 (chwartel isaf)	£4,800
Derbyn i'r ysbyty	79	Cyfnod byr nad yw'n ddewisol fel claf mewnol £399 (yn seiliedig ar y chwartel isaf). Cyfnod hir nad yw'n ddewisol fel claf mewnol £1,902 (chwartel isaf)	£31,500 – £150,300
Cyfanswm	845	-	£47,700 – £170,300

546. Tatwio yw'r brif ffynhonnell arall o gostau i'r GIG yn sgil y triniaethau arbennig hyn. Nid oes unrhyw ddata wedi'u cyhoeddi ar nifer yr achosion o datwio yn y DU – daw'r data mwyaf perthnasol sydd ar gael o'r tu allan i'r DU. Yn ôl Arolwg Harris yn 2012, mae gan 21% o'r holl oedolion yn yr

Unol Daleithiau o leiaf un tatŵ²³⁵. Mae'r canfyddiad hwn yn debyg i astudiaeth bellach a gynhaliwyd yn yr Unol Daleithiau yn 2006, a ganfu fod gan 24% o'r ymatebwyr datŵs²³⁶.

547. Amcangyfrifir bod 357 o safleoedd yn darparu triniaethau tatŵio yng Nghymru a bod pob mangre ar gyfartaledd yn cyflogi dau ymarferydd. Tybiwyd bod pob ymarferydd yn gweithio tridiau'r wythnos, 44 wythnos y flwyddyn, gan gyflawni tair triniaeth bob dydd²³⁷. Yn seiliedig ar y tybiaethau hyn, amcangyfrifir bod tua 282,700 o driniaethau tatŵio yn cael eu cyflawni yng Nghymru bob blwyddyn. Nodir bod angen mwy nag un sesiwn o driniaeth yn aml ar gyfer rhai tatŵs.
548. 2% i 3%²³⁸ yw cyfradd y cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thatŵs yn yr Unol Daleithiau. O drosglwyddo'r gyfradd hon i Gymru, ac o dybio cyfradd cymhlethdodau sydd ar ben uchaf y raddfa hon, yr amcangyfrif ceidwadol yw bod 8,500 o bobl yn profi cymhlethdodau bob blwyddyn. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y byddai pob cymhlethdod yn peri i unigolyn droi at wasanaethau'r GIG. Mae llawer o unigolion sy'n cael cymhlethdodau yn debygol o fynd yn ôl at yr ymarferydd a gyflawnodd y driniaeth, neu geisio cymryd meddyginiaeth ei hun. Amcangyfrifir y byddai tua 10% o'r holl bobl sy'n profi cymhlethdodau'n troi at y GIG (oddeutu 850 achos y flwyddyn).
549. Mae amrywiaeth o gymhlethdodau a thriniaethau cysylltiedig yn deillio o driniaethau tatŵio. Yn yr un modd â chymhlethdodau tyllu cosmetig, gallai unigolion ofyn am gymorth gan amrywiaeth o ffynonellau gan gynnwys fferyllwyr, meddygon teulu ac adrannau damweiniau ac achosion brys. Nid oes unrhyw ddata ar gael ynglŷn â thriniaeth gan y GIG ar gyfer y cymhlethdodau hyn, felly tybiwyd y byddai'r costau yr un faint â'r amrediad cymedrig ar gyfer trin cymhlethdodau sy'n deillio o dyllu'r corff (£56 i £202). Gan ddefnyddio'r tybiaethau hyn, gellir amcangyfrif mai £47,600 i £171,700 yw cyfanswm y gost o drin cymhlethdodau sy'n deillio o datŵs bob blwyddyn.

Tabl 7.13 – Crynodeb o gostau'r GIG o ganlyniad i driniaethau tyllu'r corff a thatŵio

Costau'r GIG o ganlyniad i driniaethau tyllu'r corff a thatŵio					
Costau (£)	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Cymhlethdodau yn sgil tyllu'r corff ymhlith pobl o 16 i 24 oed	£47,700 – £170,300	£47,700 – £170,300	£47,700 – £170,300	£47,700 – £170,300	£47,700 – £170,300

²³⁵ <http://www.harrisinteractive.com/NewsRoom/HarrisPolls/tabid/447/mid/1508/articleId/970/ct/I/ReadCustom%20Default/Default.aspx>

²³⁶ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16908345>

²³⁷ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

²³⁸ <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3236178/>

Cymhlethdodau yn deillio o datwio – pob oedran	£47,600– £171,700	£47,600– £171,700	£47,600– £171,700	£47,600– £171,700	£47,600– £171,700
Cyfanswm y costau	£95,300- £342,000	£95,300- £342,000	£95,300- £342,000	£95,300- £342,000	£95,300- £342,000

550. Gall nifer o gyflyrau difrifol eraill ddod i'r amlwg o ganlyniad i'r triniaethau hyn, fel y trafodir isod. Oherwydd bod cyflyrau o'r fath yn gymharol brin yng Nghymru, ni chyfrifwyd y costau yn y cyfrifiadau.
551. Mae'n bosibl y gall unrhyw driniaethau sy'n cynnwys treiddio'r croen arwain at drosglwyddo feirysau a gludir yn y gwaed, fel hepatitis B, hepatitis C a HIV²³⁹. Mae costau triniaeth ar gyfer yr heintiau hyn yn amrywio'n sylweddol, ond mae cwrs o driniaeth ar gyfer hepatitis C yn costio rhwng £39,000 ac £80,000²⁴⁰.
552. Ceir cymhlethdodau difrifol hefyd a all godi yn sgil heintiau sy'n cael eu dal yn ystod triniaeth, er enghraifft haint ffugmonas yn gysylltiedig â rhoi twll yng nghartilag y corff, sy'n gallu arwain at yr angen am lawdriniaeth adlunio mewn achosion difrifol.
553. Mewn achosion anarferol, pryd y nodwyd diffygion sylweddol mewn arferion rheoli heintiau busnes, gall fod angen cyflawni ymarfer hysbysu cleientiaid ("edrych yn ôl"). Cynhelir ymarfer "edrych yn ôl" o'r fath i nodi unrhyw gleientiaid a allai fod wedi'u heintio gan feirws a gludir yn y gwaed ac mae'n cynnwys nodi cleientiaid trwy'r cofnodion i gysylltu â hwy a chynnig prawf perthnasol. Cafodd yr ymarfer edrych yn ôl, 'Ymarfer Seren' ei gyhoeddi ar 6 Mai 2015 ac roedd yn effeithio ar tua 700 o bobl, y rhan fwyaf ohonynt yn bobl ifanc. Cynhaliwyd yr ymarfer mewn ymateb i wendidau difrifol o ran rheoli heintiau mewn stiwdio dyllu a thatwio yng Nghasnewydd. Achosodd hyn i nifer o gwsmeriaid gael heintiau difrifol ar y croen a oedd yn golygu bod rhaid iddynt dreulio amser yn yr ysbyty a chael llawdriniaeth adlunio ar ôl cael tyllau yn eu cyrff yn y stiwdio. Amcangyfrifir bod cyfanswm cost yr ymarfer edrych yn ôl yn £240,159.²⁴¹ Mae costau ymarferion o'r fath yn debygol o amrywio'n fawr o achos i achos, a'r GIG fyddai'n gorfod eu hysgwyddo yn bennaf. Fodd bynnag, oherwydd natur ysbeidiol ac anrhagweladwy ymarferion edrych yn ôl nid yw'r costau hyn wedi'u cynnwys yng nghostau blynyddol y GIG a'r

²³⁹ Hayes, MO. Harkness, GA. (2001) Body piercing as a risk factor for viral hepatitis: an integrated research review. American Journal of Infection Control. 29, 271-274.

²⁴⁰ NICE consults on draft guidance recommending ledipasvir-sofosbuvir (Harvoni) for treating chronic hepatitis C (3 Mawrth 2015). <https://www.nice.org.uk/news/press-and-media/nice-consults-on-draft-guidance-recommending-ledipasvir-sofosbuvir-harvoni-for-treating-chronic-hepatitis-c>

²⁴¹ Adroddiad Technegol yr Ymarfer Edrych yn Ôl ar Feirysau a Gludir yn y Gwaed mewn perthynas â stiwdio tyllu'r corff a thatwio yng Nghasnewydd. Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan, 26 Gorffennaf 2016.

awdurdodau lleol. Er mai yn anaml y byddai'n rhaid wynebu'r costau hyn, mae pob achos yn debygol o arwain at gostau sylweddol.

554. Mae cymhlethdodau eraill fel poen, anghysur a gorbryder yn arwain at gostau i unigolion yn ogystal â'r GIG. Er na ellir mesur lefel cymhlethdodau o'r fath, byddai unrhyw ostyngiad ynddynt o fudd i'r GIG. Gall cymhlethdodau fod yn arbennig o ddifrifol i'r bobl hynny sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol, ac mae achosion wedi eu cofnodi pan fo unigolion wedi marw ar ôl triniaeth tyllu cosmetig^{242,243}.

555. Yn ogystal â'r costau i'r GIG, gallai unrhyw gymhlethdodau iechyd o ganlyniad i'r triniaethau hyn arwain at gostau i gyflogwyr yng Nghymru os yw staff yn absennol neu'n llai cynhyrchiol. Ni fu modd mesur y gost economaidd hon.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cyflawni triniaethau aciwbigo, tatŵio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis

556. Mae'n ofynnol i fusnesau sy'n darparu'r triniaethau dalu ffi gofrestru untro ar hyn o bryd. Fel y nodir uchod, mae'r ffioedd cofrestru'n amrywio rhwng awdurdodau lleol. Amcangyfrifir y cofrestrir tua 190 o fangreodded bob blwyddyn a bod 380 o unigolion yn cofrestru bob blwyddyn. Gan ddefnyddio'r ffioedd cyfartalog o £130 i gofrestru mangre a £73 ar gyfer unigolion, byddai hyn yn gyfanswm o £24,700 i gofrestru busnesau newydd a £27,700 i gofrestru ymarferwyr newydd bob blwyddyn. Amcangyfrifir mai oddeutu £52,400 fyddai cyfanswm blynyddol y gost i fusnesau felly. Oherwydd y gwahanol ddulliau a ddefnyddir gan awdurdodau lleol wrth godi ffioedd, megis y disgresiwn o ran codi am gofrestriadau personol, rhifau dangosol yn unig yw'r rhain.

557. Mae ymarferwyr a'r busnesau newydd hefyd yn wynebu costau o ran yr amser a gymerir i gwblhau cais. Er bod systemau ymgeisio awdurdodau lleol yn amrywio, amcangyfrifir bod cais yn cymryd oddeutu 30 munud i'w gwblhau. Gan dybio bod tâl gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.80^{244,245}, ac y byddai 380 o geisiadau unigol a 190 o geisiadau ar gyfer mangreodded yn cael eu cyflwyno, amcangyfrifir mai oddeutu £4,500 y flwyddyn fyddai'r costau. Nid yw'n ofynnol adnewyddu ceisiadau ar hyn o bryd.

558. Ni fyddai unrhyw gostau eraill i fusnesau sy'n cyflawni'r triniaethau hyn o dan yr opsiwn hwn.

²⁴² BBC News online (2005) Lip piercing death 'misadventure'. Ar gael yn: http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/south_yorkshire/4429298.stm

²⁴³ BBC News online (2010) Caerphilly woman's infection death after tongue pierce. Ar gael yn: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11543757>

²⁴⁴ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist). <http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²⁴⁵ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau.

Tabl 7.14 – crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn un*

Costau (£)	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Costau i Lywodraeth Cymru					
Adolygiad blynyddol o Orchmynion Rhan 2A	£2,500	£2,500	£2,500	£2,500	£2,500
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	£2,500	£2,500	£2,500	£2,500	£2,500
Costau i awdurdodau lleol					
Arolygiadau cychwynnol ar gyfer cofrestriadau newydd	£32,300	£32,300	£32,300	£32,300	£32,300
Costau ymweliadau cydymffurfiad	£78,500	£78,500	£78,500	£78,500	£78,500
Costau ymchwilio i gwynion	£11,900	£11,900	£11,900	£11,900	£11,900
Gorchmynion Rhan 2A	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000	£4,800 – £18,000
Mabwysiadu is-ddeddfau enghreifftiol	£15,000	£15,000	£15,000	£15,000	£15,000
Cyfanswm y costau i awdurdod lleol	£142,500- £155,700	£142,500- £155,700	£142,500- £155,700	£142,500- £155,700	£142,500- £155,700
Costau net i awdurdodau lleol**	£90,100- £103,300	£90,100- £103,300	£90,100- £103,300	£90,100- £103,300	£90,100- £103,300
Costau i fusnesau					
Ffioedd cofrestru untro	£52,400	£52,400	£52,400	£52,400	£52,400
Amser ar gyfer paratoi'r	£4,500	£4,500	£4,500	£4,500	£4,500

cais					
Costau i fusnesau	£56,900	£56,900	£56,900	£56,900	£56,900
Cyfanswm y costau **	£149,500 – – £162,700	£149,500 – £162,700	£149,500 – £162,700	£149,500 – £162,700	£149,500 – £162,700

* Nid yw costau'r GIG wedi eu cynnwys yn y tabl gan mai dim ond amcangyfrif rhannol oedd yn bosibl.

** Nid yw'r costau cofrestru untro y mae busnesau ac ymarferwyr yn eu talu wedi cael eu cynnwys yma gan y cânt eu defnyddio i dalu am gostau'r awdurdodau lleol.

Manteision

559. Mae'r opsiwn hwn yn parhau â'r safbwynt polisi cyfredol ac felly ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol.

Opsiwn dau – Datblygu a chyhoeddi canllawiau ar arfer gorau ar gyfer aciwbigo, tatwio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, a chynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth.

Disgrifiad

560. Byddai Llywodraeth Cymru yn datblygu a pharatoi canllawiau arfer gorau, anstatudol i ymarferwyr ynglŷn ag aciwbigo, tatwio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis. Byddai angen gweithio gyda rhanddeiliaid o'r sector, awdurdodau lleol a phartïon eraill a chanddynt fuddiant er mwyn datblygu'r canllawiau. Byddai'r canllawiau'n cael eu seilio ar dystiolaeth ac yn nodi camau y gall ymarferwyr a busnesau eu cymryd er mwyn defnyddio arferion gwaith diogel, â'r nod o hybu diogelwch a chysondeb ar draws y sector. Byddai copïau o'r canllawiau ar gael ar-lein neu ar ffurf copi papur i'w dosbarthu i'r busnesau a'r ymarferwyr sy'n cyflawni'r triniaethau hyn.

561. Byddai Llywodraeth Cymru hefyd yn cynnal ymgyrch codi ymwybyddiaeth. Byddai dwy ran bwysig i'r ymgyrch – codi ymwybyddiaeth ymysg ymarferwyr a busnesau a lleadaenu gwybodaeth i'r cyhoedd.

562. Byddai'r canllawiau'n cael eu gweithredu mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol. Byddai cofnodion cyfredol yr awdurdodau lleol yn cael eu defnyddio i adnabod busnesau perthnasol, er mwyn targedu'r canllawiau. Ni fyddai timau gorfodi'r awdurdodau lleol yn cymryd unrhyw gamau gorfodi, ond byddid yn disgwyl iddynt roi cyngor ar ba mor berthnasol yw'r canllawiau i ymarferwyr a busnesau unigol. Byddai hyfforddiant ymwybyddiaeth yn cael ei ddarparu i staff awdurdodau lleol

ynglŷn â'r canllawiau, ynghyd ag ymgyrch i roi gwybod i'r cyhoedd am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn.

563. Byddai'r canllawiau o dan yr opsiwn hwn yn ychwanegol at y system gofrestru gyfyngedig o dan opsiwn un. O ganlyniad, caiff yr holl gostau presennol a wynebir o dan opsiwn un eu cario ymlaen o dan yr opsiwn hwn.

Costau

Llywodraeth Cymru

564. Byddai Llywodraeth Cymru yn wynebu cost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau; byddai costau staff yn cael eu cynnwys yn y costau cyffredinol hyn.

565. Byddai'r canllawiau'n cael eu modelu ar y canllawiau *Tattooing and Body Piercing Guidance: Toolkit*²⁴⁶ ac yn canolbwyntio ar reoli risgiau'n effeithiol, safonau ymarfer a gofynion ymarferol. O ganlyniad, byddai'n darparu gwybodaeth ar gyfer awdurdodau gorfodi, ymarferwyr a busnesau. Byddai angen i'r canllawiau hyn gwmpasu pob un o'r triniaethau, ac mae gan bob un ei phroblemau ei hun. O ganlyniad, rhagwelir y byddai angen i'r canllawiau fod yn ddogfen gynhwysfawr a byddai angen cyfraniad sylweddol gan staff. I baratoi'r canllawiau (tua 20,000 o eiriau), rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu chwe mis o amser 0.5 uwch-swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i oddeutu £13,800), a chwe mis o amser 0.2 swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i oddeutu £2,800).²⁴⁷

566. Rhagwelir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi yn gofyn am bythefnos o amser swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £1,500. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith chyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £1,900²⁴⁸. O ganlyniad, £20,000 fyddai cyfanswm y gost o ddatblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau.

567. Er mwyn cael yr effaith fwyaf bosibl, byddai copïau o'r canllawiau'n cael eu hanfon i bob mangre sy'n cyflawni'r triniaethau yng Nghymru (oddeutu 890 o safleoedd cofrestredig yng Nghymru). Byddai pum copi o'r canllawiau hefyd yn cael eu hanfon at bob awdurdod lleol, gan olygu y byddai angen cynhyrchu cyfanswm o oddeutu 1,000 o fersiynau papur. Byddai'n costio oddeutu £3,800 i argraffu'r canllawiau hyn a £1,500 i'w

²⁴⁶ Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd, Labordy Iechyd a Diogelwch, Public Health England ac Undeb y Diwydiant Tatŵio a Thyllu'r Corff (2013) *Tattooing and body piercing guidance: Toolkit*.

²⁴⁷ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁴⁸ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer chyfieithu, a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarllen.

dosbarthu, gan roi cyfanswm o £5,300.²⁴⁹ Byddai fersiynau electronig o'r canllawiau ar gael hefyd.

568. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn gofyn am oddeutu un wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,000. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn dod i hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £1,700. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad, gan mai ar ffurf electronig yn unig y byddai'n cael ei gynhyrchu. O ganlyniad, oddeutu £2,700 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddid yn cynnal yr adolygiad cyntaf yn 2020-21.
569. Efallai y byddai angen sesiynau hyfforddi ar gyfer Swyddogion Iechyd yr Amgylchedd neu ar gyfer aelodau eraill o staff llywodraeth leol, er mwyn eu cynorthwyo i annog ymarferwyr a busnesau i dderbyn y cyngor a roddir yn y canllawiau. Rhagwelir y byddai Llywodraeth Cymru yn talu am y costau hyn ac y byddai'r gwaith yn cael ei roi ar contract i gyflenwr sydd â hygredded ymhlith y proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Disgwylir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal - un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyfforddi hyn yn cael eu cynnal yn 2017-18. Oddeutu £800 fyddai cost datblygu deunyddiau a thafleuni'r cwrs, ac oddeutu £1,600 fyddai cost cynnal y ddwy sesiwn gyda 35 o bobl yn mynd i bob un. Mae hyn yn rhoi cyfanswm o £2,400. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r hyfforddiant â'r sesiynau ar gyfer gwahardd tyllu rhan bersonol o gorff pobl o dan 16 oed.
570. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith bosibl y canllawiau, byddai angen cyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth ymysg busnesau ac ymarferwyr. Byddai hyn yn cael ei wneud yn bennaf trwy sylw mewn cyfnodolion masnach, trwy rwydweithiau rhanddeiliaid, a thrwy ddefnyddio adnoddau ar-lein a chyfryngau cymdeithasol. Byddai angen gwaith cyfathrebu ehangach hefyd i dynnu sylw'r cyhoedd, gan gynnwys pobl ifanc a rhieni, am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferydd a'r busnes yr ymwelir â hwy i gael triniaeth aciwbigo, tatwio, lliwio'r corff yn lled-barhaol, tyllu cosmetig neu electrolysis wedi eu cofrestru â'r awdurdod lleol. Byddai ymgyrch o'r fath yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion/sefydliadau ieuentid, ac yn costio oddeutu £10,000. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn gofyn i ymarferwyr weithredu'n wirfoddol, disgwylir y byddai angen ailadrodd y gwaith cyfathrebu bob tair blynedd. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol yn 2017-18, a phob tair blynedd wedi hynny, trwy gyfuno'r gwaith cyfathrebu â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gyrff pobl o dan 16 oed.

Awdurdodau lleol

²⁴⁹ Yn seiliedig ar waith blaenorol a wnaed gan Lywodraeth Cymru.

571. Byddai staff llywodraeth leol yn cael eu hannog i gynorthwyo ymarferwyr i ddefnyddio'r canllawiau fel rhan o'u trefn waith arferol, ond cydnabyddir y byddai rhai costau staff cysylltiedig. Byddai'r rhain yn cynnwys cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddiant ac ymgysylltu ag ymarferwyr a busnesau er mwyn eu hannog i ddilyn y canllawiau. Gan y byddai busnesau ac ymarferwyr yn cael dewis pa un a ydynt am roi'r canllawiau ar waith ai peidio, gallai anogaeth gan staff awdurdodau lleol i wneud hynny fod yn waith pwysig.
572. Mae hefyd yn debygol y gallai fod angen i swyddogion iechyd yr amgylchedd ac aelodau staff perthnasol eraill ymdrin ag ymholiadau ad hoc oddi wrth ymarferwyr a busnesau ynglŷn â'r canllawiau. O ystyried popeth a nodir uchod, mae'n debygol y byddai mwy o'r gwaith hwn yn ystod y flwyddyn cyn cyflwyno'r canllawiau, a'r flwyddyn gyntaf ar ôl hynny, ac ni fyddai'n dod i gyfanswm o fwy na hanner mis o amser swyddog iechyd yr amgylchedd cyfwerth ag amser llawn²⁵⁰ fesul awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn, gan ostwng i hanner y swm hwn ar gyfer y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £38,400 (£1,745 fesul awdurdod lleol) yn 2017-18 a 2018-19, a'r gost yn lleihau ar ôl hynny i oddeutu £19,200 (£872 fesul awdurdod lleol) y flwyddyn. Fodd bynnag, disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed.

Ymarferwyr a busnesau sy'n rhoi triniaethau aciwbigo, tatwio, lliwio'r corff yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis

573. Byddai ymarferwyr a busnesau yn debygol o wynebu costau yn sgil yr amser a dreulir yn ymglyfarwyddo â'r canllawiau, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i'w hymarfer. Er yr amcangyfrifir mai oddeutu 20,000 o eiriau fydd y canllawiau, byddent yn amlinellu'n fanwl yr ymarfer a argymhellir ar gyfer pob triniaeth. Mae'n annhebygol felly y bydd angen i ymarferwyr ddarllen y ddogfen gyfan yn drylwyr. Tybir mai dim ond y canllawiau ar gyfer y driniaeth/triniaethau y maent yn eu cyflawni y byddai'r ymarferwyr yn eu darllen yn fanwl. Amcangyfrifir mai chwarter y canllawiau cyfan fyddai hynny. Gan dybio bod tâl gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.80²⁵¹, ²⁵², bod oddeutu 2,086 o ymarferwyr yn cyflawni'r triniaethau penodedig yng Nghymru²⁵³, ac y byddai'r gweithgareddau uchod yn cymryd dwy awr fesul ymarferydd, byddai'r gost i ymarferwyr/busnesau yn dod i oddeutu £65,900 yn 2017-18. Byddai hefyd gost flynyddol o oddeutu £12,000 i ymarferwyr newydd, er mwyn ymglyfarwyddo â'r canllawiau.

²⁵⁰ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi cael eu cynnwys yn y costau hyn.

²⁵¹ ASHE 2015(provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist).

<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²⁵² Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

²⁵³ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Fodd bynnag, gallai hyn oramcangyfrif y costau gan ei bod yn debygol fod rhai o'r ymarferwyr a busnesau hyn eisoes yn dilyn y dulliau arfer gorau, a gallai eraill benderfynu peidio â dilyn y canllawiau gan y byddent yn rhai gwirfoddol.

574. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, gallai ymarferwyr a busnesau dreulio peth amser yn ymgysylltu â'r canllawiau diwygiedig ac yn rhoi unrhyw newidiadau ar waith. Gan y rhagwelir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a fyddai'n cael eu gwneud, disgwylid na fyddai'r costau hyn fesul ymarferydd yn fwy na hanner y costau yn 2017-18, sef amcangyfrif o £33,000.

Tabl 7.15 - crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Costau (£)	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Costau i Lywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	16,600	0	0	1,000	0
Cyfieithu a dylunio	3,400	0	0	1,700	0
Argraffu a dosbarthu'r canllawiau	5,300	0	0	0	0
Hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyhoeddusrwydd	10,000	0	0	10,000	
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	37,700	0	0	12,700	0
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff yn ymdrin ag ymholiadau ad hoc gan ymarferwyr a busnesau ynglŷn â'r canllawiau	38,400	38,400	19,200	19,200	19,200
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	38,400	38,400	19,200	19,200	19,200
Costau i fusnesau					

Yr amser a dreulir yn ymgwyfarwyddo â'r canllawiau ac yn rhoi unrhyw newidiadau i'w hymarfer ar waith	65,900	12,000	12,000	33,000	12,000
Cyfanswm y costau i fusnesau	65,900	12,000	12,000	33,000	12,000
Cyfanswm cyffredinol y costau	142,000	50,400	31,200	64,900	31,200

Manteision

575. Amcangyfrifir o dan opsiwn un y derbynnir cwynion sy'n ymwneud â 70 o ymarferwyr a busnesau sy'n cynnig y triniaethau yng Nghymru bob blwyddyn. Mae'n bosibl y gellid cynorthwyo i leihau'r nifer hon drwy baratoi a dosbarthu canllawiau ar arferion gwaith diogel ar gyfer y bobl sy'n rhoi'r triniaethau hyn, ynghyd â chyfleu negeseuon addysgol a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd. Gallai canllawiau hefyd gyflwyno dull gwaith cyson o ran gorfodi. Byddai unrhyw welliannau yn arwain at ostyngiadau i gostau'r GIG o dan opsiwn un. Fodd bynnag, gan na fyddai unrhyw ofyniad cyfreithiol yn sail i'r canllawiau, nid yw eu heffaith yn debygol o fod yn fawr.

Opsiwn 3A – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig

Disgrifiad

576. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu diddymu Deddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 mewn perthynas â Chymru, a chyflwyno deddfwriaeth i greu system drwyddedu genedlaethol, orfodol ar gyfer rhoi triniaethau arbennig yng Nghymru. Byddai'r triniaethau arbennig hyn yn cael eu diffinio yn y ddeddfwriaeth fel aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio (sy'n cynnwys lliwio'r croen yn lled-barhaol). Er mwyn cynnal unrhyw un o'r triniaethau arbennig hyn, byddai angen i unigolyn fod yn drwyddedig, a'r fangre (gan gynnwys cerbydau) lle y mae'n gweithredu fod wedi ei chymeradwyo. Byddai'r awdurdodau lleol yn gyfrifol am asesu ymarferwyr ac arolygu mangreoedd, er mwyn sicrhau eu bod yn bodloni'r meini prawf penodol cyn y gellid caniatáu trwydded neu gymeradwyo mangre. Rhagwelir na fyddai'r system drwyddedu yn dod yn weithredol tan 2018-19 fan gynharaf – tan hynny, disgwylir i'r system gofrestru bresennol barhau.

577. Yn yr un modd ag opsiwn dau, byddai Llywodraeth Cymru'n datblygu canllawiau ar driniaethau arbennig i gynorthwyo ymarferwyr a busnesau i ddeall y ddeddfwriaeth a'i gofynion. Byddai canllawiau ar gyfer yr awdurdodau lleol hefyd yn cael eu paratoi i'w cynorthwyo i orfodi'r ddeddfwriaeth. Byddai angen gweithio gydag ymarferwyr a busnesau o'r sector, awdurdodau lleol, lechyd Cyhoeddus Cymru a phartion eraill a chanddynt fuddiant er mwyn datblygu'r canllawiau. Byddai copïau ar gael ar-lein neu ar ffurf copi papur, a byddent yn cael eu dosbarthu i'r awdurdodau lleol ac i fusnesau ac ymarferwyr sy'n darparu triniaethau arbennig.
578. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu hyfforddiant ac arweiniad i awdurdodau lleol ar gynnwys y ddeddfwriaeth a dulliau gofodi.
579. Yn ogystal, byddai Llywodraeth Cymru yn cynnal ymgyrch i godi ymwybyddiaeth ynghylch y system drwyddedu. Byddai'r ymgyrch yn cynnwys dwy brif ran :
- Codi ymwybyddiaeth ymarferwyr a busnesau o'r system drwyddedu. Byddai hyn yn golygu gohebu'n uniongyrchol â'r bobl a fydd yn ddarostyngedig i'r gofynion deddfwriaethol;
 - Lledaenu gwybodaeth i'r cyhoedd i roi gwybod iddynt am y system drwyddedu, a'r risgiau o beidio ag ymweld ag ymarferydd trwyddedig/mangre gymeradwy.
580. Byddai'r system drwyddedu a gynigir o dan yr opsiwn hwn yn disodli'r system a amlinellir o dan opsiwn un. Byddai'r costau a amlinellir isod yn cael eu hysgwyddo yn lle'r costau o dan opsiwn un – nid yw'r costau a ddangosir isod yn ychwanegol i'r rhai hynny o dan opsiwn un.

Costau

Llywodraeth Cymru

581. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r ddwy gyfres o'r canllawiau (un ar gyfer ymarferwyr a busnesau, a'r llall ar gyfer yr awdurdodau lleol). I baratoi'r ddwy gyfres o ganllawiau (25,000 o eiriau ar gyfer dogfen canllawiau ymarferwyr a busnesau, a 25,000 o eiriau ar gyfer dogfen canllawiau'r awdurdodau lleol), disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu chwe mis o amser 0.75 uwchswyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i £20,700) a chwe mis o amser 0.4 swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn (sy'n cyfateb i £5,500). Byddai hyn yn dod i gyfanswm o £26,200²⁵⁴.
582. Disgwylir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi yn gofyn am bedair wythnos o amser swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £2,900. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a

²⁵⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru.

phrawfddarllen yn costio oddeutu £4,800²⁵⁵. O ganlyniad, £33,900 yw cyfanswm y gost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau.

583. Fel y nodir yn opsiwn dau, er mwyn dosbarthu'r canllawiau byddai angen anfon copi at yr holl fangreoedd sy'n cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru (oddeutu 890 o fangreoedd cofrestredig). Byddai pum copi o'r canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol yn cael eu hanfon i bob awdurdod lleol yng Nghymru, gan olygu y byddai angen cynhyrchu cyfanswm o oddeutu 1,000 o fersiynau papur. Byddai'r gwaith argraffu yn costio oddeutu £4,400 a'r gwaith dosbarthu yn costio £1,500, gan roi cyfanswm o £5,900 (yn seiliedig ar waith blaenorol a gynhaliwyd gan Lywodraeth Cymru). Byddai fersiynau electronig o'r canllawiau ar gael hefyd.
584. O ganlyniad, byddai'n costio cyfanswm o oddeutu £39,800 ar gyfer y gwaith cychwynnol o ddatblygu, paratoi a dosbarthu'r canllawiau. Byddai'r costau hyn yn cael eu hysgwyddo yn 2017-18.
585. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd oddeutu pythefnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £2,000. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn dod i hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £3,900. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad, gan mai dim ond ar ffurf electronig y byddai'n cael ei gynhyrchu. O ganlyniad, oddeutu £5,900 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2020-21.
586. Yn yr un modd ag opsiwn dau, byddai sesiynau hyfforddi yn cael eu darparu ar gyfer swyddogion iechyd yr amgylchedd neu staff perthnasol arall awdurdodau lleol i'w cynorthwyo i orfodi'r ddeddfwriaeth. Byddai Llywodraeth Cymru yn talu am yr hyfforddiant, a byddai'n cael ei roi ar gontract i gyflenwr sydd â hygrededd ymhlith y proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Disgwylir y byddai pedair sesiwn yn cael eu cynnal ledled Cymru, a hynny yn 2017-18. Oddeutu £1,600 fyddai cost datblygu deunyddiau a thafleuni'r cwrs, ac oddeutu £3,200 fyddai cost cynnal y pedair sesiwn gyda 35 o bobl yn mynd i bob un ohonynt, sy'n dod i gyfanswm o £4,800. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r hyfforddiant hwn â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu'r gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl o dan 16 oed. Byddai'r amser ar gyfer dilyn yr hyfforddiant yn cael ei gynnwys yn yr amser hyfforddiant blynyddol.
587. Byddai'r ymgyrch codi ymwybyddiaeth yn canolbwyntio ar hysbysu ymarferwyr a busnesau, yn ogystal â'r cyhoedd, am y system drwyddedu. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth yn cynnwys troseddau newydd, rhagwelir y byddai angen pecyn cyfathrebu ehangach na'r un a nodir yn opsiwn dau. Er mwyn cyfathrebu ag ymarferwyr a busnesau sy'n darparu triniaethau

²⁵⁵ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu, a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarllen.

arbennig, byddai Llywodraeth Cymru'n cyfathrebu'n uniongyrchol â'r rhai hynny a fyddai'n ddarostyngedig i'r ddeddfwriaeth drwy bost uniongyrchol, cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Ar hyn o bryd, yr awdurdodau lleol sy'n cofrestru'r rhai hynny sy'n darparu'r triniaethau hyn, ac o ganlyniad, byddid yn defnyddio'r manylion cyswllt hynny. Byddai straeon newyddion yn cael eu darparu i gyfnodolion masnach a rhwydweithiau rhanddeiliaid eraill, yn ogystal â chyfryngau cymdeithasol, a gellid codi mwy o ymwybyddiaeth o fewn y farchnad trwy dargedu gwefannau perthnasol. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith hwn yn costio hyd at £10,000 ac y byddai'n gost untro a wynebir yn 2017-18. Fodd bynnag, byddid yn ystyried yr angen i ailadrodd y gwaith cyfathrebu yn ddiweddarach, yn rhan o'r broses adolygu, er mwyn cynnal ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union gostau sy'n gysylltiedig â'r gwaith hwn yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

588. Byddai gwaith cyfathrebu ehangach yn canolbwyntio ar rybuddio'r cyhoedd, gan gynnwys pobl ifanc a rhieni, am y problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth driniaethau arbennig a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferwyr/busnesau yr ymwelir â hwy i gael triniaeth aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis neu datwio, wedi eu trwyddedu a bod y fangre lle y maent yn gweithio wedi ei chymeradwyo. Byddai hyn yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion/sefydliadau ieuenctid. Amcangyfrifir y byddai'r ymgyrch i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd yn costio £10,000. Fel yn achos opsiwn dau, gellid arbed arian trwy gyfuno'r gwaith cyfathrebu ar gyfer triniaethau arbennig â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed. Er y disgwylir wynebu'r costau cyfathrebu yn 2017-18, byddid yn ystyried yr angen i ailadrodd y gwaith cyfathrebu yn ddiweddarach, er mwyn cynnal neu wella'r ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union gostau sy'n gysylltiedig â'r gwaith hwn yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Awdurdodau lleol

589. Byddai'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdodau lleol orfodi gofynion y system drwyddedu. Byddai'n ofynnol i'r awdurdodau lleol drwyddedu'r unigolion hynny y maent o'r farn eu bod yn bodloni'r meini prawf diffiniedig a monitro i ba raddau y maent yn glynu wrth yr amodau trwyddedu, yn ogystal â chymeradwyo mangreoedd/cerbydau lle y gellir cyflawni triniaethau arbennig. Yn ogystal, byddai'n ofynnol i'r awdurdodau lleol orfodi'r ddeddfwriaeth pan fo angen, gan gynnwys cymryd camau gweithredu i atal triniaethau arbennig rhag cael eu cynnal gan ymarferwyr didrwydded ac mewn mangreoedd anghymeradwy. Fel y nodwyd yn opsiwn un, mae gan awdurdodau lleol bwerau cyfyngedig eisoes i reoli busnesau sy'n darparu gwasanaeth aciwbigo, tatwio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis, ac maent eisoes yn cymryd camau gorfodi mewn perthynas â'r busnesau hyn. Fodd bynnag, byddai'r system drwyddedu newydd yn cyflwyno gofynion llymach er mwyn amddiffyn

iechyd y cyhoedd, ac o ganlyniad, disgwylir y byddai angen cymryd mwy o gamau gorfodi o ran y triniaethau hyn.

590. O ran trwyddedu ymarferwyr unigol, byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol ystyried a phrosesu cais, ac os cytunir arno, gynhyrchu trwydded. Rhagwelir mai oddeutu £60 fyddai'r gost i'r awdurdodau lleol ar gyfer pob trwydded²⁵⁶. Mae'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r drwydded gynnwys llun o'r ddeiliad y drwydded; mae'r gost o gynhyrchu trwydded llun wedi ei chynnwys yn y £60. Mewn rhai achosion, gallai fod angen i'r awdurdod lleol gyfarfod â'r ymgeisydd i drafod y cais, ond byddai hyn yn cael ei benderfynu ar sail pob achos unigol. O ganlyniad, nid oes unrhyw amcangyfrif wedi ei gynnwys ar gyfer trafodaethau o'r fath.
591. Amcangyfrifir bod 2,086 o unigolion yn cyflawni triniaethau arbennig yng Nghymru ar hyn o bryd²⁵⁷. Gan gymryd y ffigur hwn fel amcangyfrif o nifer y trwyddedau personol a fyddai'n cael eu dosbarthu, amcangyfrifir mai £125,200 fyddai cyfanswm y gost i'r awdurdodau lleol am brosesu a dosbarthu trwyddedau personol. Byddai'r swm hwn yn daladwy ychydig ar ôl i'r system drwyddedu ddod i rym yn 2018-19. Tybiwyd bod 380 o ymarferwyr unigol newydd yn ymuno â'r farchnad bob blwyddyn, gan arwain at gostau o £22,800 y flwyddyn i gael trwydded ar gyfer yr ymarferwyr newydd hyn, o 2019-20 ymlaen. Gan y byddai trwyddedau'r ymarferwyr yn ddilys am dair blynedd, byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd bob tair blynedd. Fodd bynnag, at ddibenion cyfrifo costau, tybiwyd y bydd nifer gyfartal o ymarferwyr yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn (380 o ymarferwyr unigol yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn). O ganlyniad, byddai'r costau adnewyddu yn 2021-22 yn is na chostau sicrhau trwyddedau yn 2018-19.
592. Er mwyn cymeradwyo mangre lle y cyflawnir triniaethau arbennig, disgwylir y byddai'r awdurdod lleol yn prosesu'r cais ac yn cynnal ymweliad arolygu. Pe byddai'r fangre yn bodloni'r amodau gofynnol, byddai'r awdurdod lleol yn ei chymeradwyo ac yn rhoi tystystrif cymeradwyaeth i'w harddangos. Rhagwelir y byddai'r gost i'r awdurdod lleol oddeutu £170 fesul mangre a gymeradwywyd²⁵⁸. Amcangyfrifir bod 890 o fangreoedd lle y cynhelir y triniaethau arbennig diffiniedig yng Nghymru ar hyn o bryd²⁵⁹. Gan gymryd y ffigur hwn fel amcangyfrif o sawl cymeradwyaeth a fyddai'n cael ei chyflwyno i fangreoedd o dan y system drwyddedu newydd, amcangyfrifir mai £151,300 fyddai'r gost i awdurdodau lleol am brosesu a chyflwyno cymeradwyaethau ar gyfer mangreoedd yn 2018-19. Tybiwyd bod 190 o fusnesau newydd yn agor bob blwyddyn, gan arwain at gostau o £32,300 y flwyddyn o 2019-20 ymlaen ar gyfer y busnesau newydd hyn.
593. Gan y byddai'r cymeradwyaethau ar gyfer y mangreoedd yn ddilys am dair blynedd, byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd bob tair blynedd.

²⁵⁶ Darparwyd y ffigur gan awdurdodau lleol.

²⁵⁷ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

²⁵⁸ Darparwyd y ffigur gan awdurdodau lleol

²⁵⁹ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Fodd bynnag, at ddibenion cyfrifo costau, tybiwyd y bydd nifer gyfartal o fusnesau yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn (190 o fangreoedd yn rhoi'r gorau i fasnachu bob blwyddyn). O ganlyniad, byddai'r costau adnewyddu yn 2021-22 yn is na'r costau cofrestru yn 2018-19, fel y'u dangosir yn y tabl isod. Byddai costau adnewyddu parhaus o 2022-23 ymlaen, ond byddai'r rhain yn is nag yn 2021-22.

Tabl 7.16

Costau gweinyddu cofrestriadau					
	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Costau gweinyddol trwyddedau ymarferwyr a chymeradwyo mangreoedd	32,300*	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau gweinyddol adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Cyfanswm y costau	32,300	276,500	55,100	55,100	221,400

*y costau cofrestru o dan y system bresennol (opsiwn un).

594. Pe byddai awdurdod lleol yn bwriadu gwrthod caniatáu, adnewyddu neu amrywio trwydded neu gais am gymeradwyo mangre, byddai'n rhaid iddo gyflwyno hysbysiad i'r ymgeisydd, a fyddai wedyn yn cael cyflwyno sylwadau gerbron pwyllgor trwyddedu'r awdurdod lleol. Câi'r ymgeisydd apelio yn erbyn penderfyniad y pwyllgor i lys ynadon. Gan y rhagwelir y byddai'r awdurdodau lleol yn gweithio'n agos gyda'r rhai sy'n ceisio cael trwydded/cymeradwyaeth ar gyfer mangre, ni ddisgwylir y byddai nifer uchel o achosion yn cael eu clywed gan bwyllgor trwyddedu nac apelau i'w clywed gan lys ynadon. Ar y sail honno, amcangyfrifir y byddai'r costau sy'n gysylltiedig â chyflwyno sylwadau neu apelau yn isel iawn, ond nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

595. Byddai awdurdodau lleol yn gyfrifol hefyd am fonitro cydymffurfiaid â'r ddeddfwriaeth yn ystod cyfnod dilys y drwydded neu gymeradwyaeth y fangre. Byddai hyn yn golygu gweithio gyda deiliaid trwyddedau a mangreoedd cymeradwy, er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio. Fel yn achos y cynllun cofrestru presennol, disgwylir y byddai awdurdodau lleol yn cynnal ymweliadau cydymffurfio ar sail risg, gan ymweld yn fwy aml ag ymarferwyr sy'n darparu triniaethau tatwio a thyllu'r corff na thriniaethau arbennig eraill. Fel y nodir yn opsiwn dau, amcangyfrifir y ceir oddeutu 462 o fusnesau sy'n rhoi triniaethau tatwio a thyllu'r corff yng Nghymru, ac amcangyfrifir mai £170 yw cost un ymweliad cydymffurfio. Ar draws yr holl

awdurdodau lleol, amcangyfrifir mai oddeutu £78,500 y flwyddyn yw cyfanswm cost ymweliadau cydymffurfio.

596. Pe byddai gan awdurdod lleol bryderon (wedi eu codi, er enghraifft, yn ystod ymweliad cydymffurfio neu drwy gŵyn) fod trwyddedai neu fangre gymeradwy yn torri eu hamodau trwyddedu mandadol, câi gyflwyno hysbysiad camau adfer i'r trwyddedai neu i'r unigolyn sydd â'r gymeradwyaeth ar gyfer y fangre, i'w gwneud yn ofynnol iddo gymryd camau penodol. Byddai cyfnod cydymffurfio o 14 diwrnod o leiaf ar gyfer cymryd y camau a bennir, er mwyn osgoi cyflawni trosedd. Amcangyfrifir y byddai oddeutu 5% i 10% o'r rhai hynny sydd â thrwydded neu gymeradwyaeth ar gyfer mangre yn cael hysbysiad camau adfer bob blwyddyn. Amcangyfrifir mai cost hysbysiad camau adfer fyddai £380²⁶⁰, gan gynnwys amser swyddog, ymweliadau, gwaith gweinyddol a hysysu partion â diddordeb. Gan dybio bod rhwng 150 a 300 o hysbysiadau camau adfer yn cael eu cyflwyno yn ystod y flwyddyn gyntaf, amcangyfrifir mai rhwng £57,000 a £114,000 fyddai cyfanswm y gost. Tybir y byddai busnesau a'r cyhoedd yn dod yn fwy cyfarwydd â'r ddeddfwriaeth dros amser, ac y byddai hyn yn gwella'r safonau, gan arwain at ostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysiadau camau adfer a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2021-22 ac wedyn y byddai'r nifer yn aros yn sefydlog.
597. Byddai gan awdurdodau lleol y pŵer hefyd i atal triniaethau arbennig rhag cael eu cynnal gan unigolion didrwydded neu mewn mangre anghymeradwy. Byddai angen i'r awdurdodau lleol nodi unigolion didrwydded, ac wedyn cyflwyno hysbysiad atal, a fyddai'n ei wahardd rhag cyflawni triniaeth arbennig. Fel y nodir yn opsiwn dau, mae awdurdodau lleol ar hyn o bryd yn defnyddio pwerau o dan Ddeddf Lechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 i gyflwyno cais am Orchymyn Rhan 2A, er mwyn atal unigolyn rhag cynnal triniaethau tatŵio anghofrestredig. Amcangyfrifir y cyflwynir ceisiadau ac y caniateir chwech o Orchymynion Rhan 2A bob blwyddyn ynglŷn â'r ymarfer hwn.
598. Byddai'r opsiwn hwn yn darparu pwerau mwy cynhwysfawr ar gyfer ymdrin â gweithgaredd a waharddwyd, trwy broses symlach. O dderbyn y dull mwy cynhwysfawr hwn, amcangyfrifir y gallai awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad atal mewn tua 50 o achosion ledled Cymru yn ystod y flwyddyn gyntaf. Er y byddai'r broses a nodir o dan yr opsiwn hwn yn wahanol i'r un y darperir ar ei chyfer o dan Ddeddf Lechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984, fe fyddai rhai elfennau tebyg o ran y gost o ymchwilio a gweithredu Gorchymyn Rhan 2A. O ganlyniad, amcangyfrifir mai rhwng £40,000 a £150,000 fyddai'r costau sy'n gysylltiedig ag atal gweithgaredd didrwydded/anghymeradwy yn ystod y flwyddyn gyntaf (amcangyfrifir mai rhwng £800 a £3,000 yw'r gost fesul achos, yn dibynnu ar gymhlethdod yr achos)²⁶¹. Tybir y byddai busnesau a'r cyhoedd yn dod yn fwy cyfarwydd â'r ddeddfwriaeth dros amser, ac y byddai hyn yn gwella'r safonau, gan arwain at ostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysiadau atal a gyflwynir

²⁶⁰ Data a ddarparwyd gan awdurdodau lleol.

²⁶¹ Yn seiliedig ar y costau sy'n gysylltiedig â'r Gorchymynion Rhan 2A presennol.

flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2021-22, ac wedyn y byddai'r nifer a gyflwynir yn aros yn sefydlog.

599. Gellid talu rhai o'r costau hyn pe byddai'r llys ynadon yn dyfarnu cyfraniad tuag at y costau erlyn i'r awdurdod lleol os yw'r achos yn llwyddiannus. Fodd bynnag, gallai'r llys orchymyn hefyd i'r awdurdod lleol ddigolledu unigolyn am incwm y mae wedi'i golli. Nid yw'r costau hyn wedi eu cynnwys gan ei bod yn anodd eu hamcangyfrif oherwydd eu bod yn amrywio cymaint.
600. Byddai'r opsiwn hwn hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gadw cofrestr o drwyddedau triniaethau arbennig a mangreoedd cymeradwy, a fydd ar gael i'r cyhoedd ei gweld. Disgwylir y byddai'r awdurdodau lleol yn defnyddio eu gwefannau eu hunain i sicrhau bod yr wybodaeth hon ar gael i'r cyhoedd, a hynny am gost ychwanegol fach. Fodd bynnag, fe fyddai cost ar gyfer cynnal yr wybodaeth a sicrhau ei bod yn gyfredol. Amcangyfrifir mai oddeutu £9,300 fyddai'r gost flynyddol i'r awdurdodau lleol sicrhau bod eu data yn gywir (dwyawr o amser gweinyddu y mis fesul awdurdod lleol).
601. Byddai llywodraeth leol yn wynebu costau staff eraill yn gysylltiedig â datblygu'r canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddi, codi ymwybyddiaeth yn gyffredinol ac ymdrin ag ymholiadau ad hoc ynghylch y ddeddfwriaeth newydd. Amcangyfrifir y byddai mwy o'r gwaith hwn yn ystod y flwyddyn cyn cyflwyno'r ddeddfwriaeth newydd a'r flwyddyn gyntaf ar ôl ei chyflwyno, ac at ei gilydd, byddai'n dod i ddim mwy na'r hyn sy'n cyfateb i fis o amser swyddog iechyd yr amgylchedd cyfwerth ag amser llawn fesul awdurdod lleol bob blwyddyn yn ystod y ddwy flynedd gyntaf, gan ostwng i hanner y swm hwn ar gyfer y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu £76,800 (£3,490 fesul awdurdod lleol) yn 2017-18 a 2018-19, a'r gost yn lleihau ar ôl hynny i oddeutu £38,400 (£1,745 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag, disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar gyfer y gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolion o dan 16 oed. Ar hyn o bryd, nid oes modd rhoi amcangyfrif cywir o'r arbedion cost posibl hyn.

Tabl 7.17:

Costau cydymffurfio a chostau gweinyddol eraill					
	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Archwiliadau cydymffurfiad blynyddol	78,500*	78,500	78,500	78,500	78,500
Cyflwyno hysbysiadau camau adfer/ gwiriadau cydymffurfio	11,900*	57,000 - 114,000	51,300 – 102,600	46,200 - 92,300	41,600 – 83,100
Atal gweithgareddau didrwydded	4,800 – 18,000*	40,000 – 150,000	36,000 – 135,000	32,400 - 121,500	29,200 – 109,350

Cynnal data ar y gofrestr	-	9,300	9,300	9,300	9,300
Costau cyffredinol eraill	76,800	76,800	38,400	38,400	38,400
Cyfanswm y costau	172,000- 185,200	261,600- 428,600	213,500- 368,400	204,800- 340,000	197,000- 318,800

*y gost o dan y system gofrestru bresennol (opsiwn un)

602. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi awdurdodau lleol i osod ffioedd rhesymol i dalu costau gweinyddu ceisiadau yn ogystal â gweithredu a gorfodi'r system drwyddedu. O ganlyniad, byddai modd i awdurdodau lleol adennill costau i raddau sylweddol wrth weinyddu'r system. Byddai'r ffioedd trwyddedu/cymeradwyo, ynghyd â'r cyllid craidd a ddarperir i'r awdurdodau lleol trwy'r grant cynnal refeniw, yn talu'r gost o weithredu'r system drwyddedu.

Ymarferwyr a busnesau sy'n rhoi triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio)

603. Byddai ymarferwyr a busnesau yn debygol o wynebu costau yn sgil yr amser a dreulir yn ymgyswrtio â'r gofynion newydd a'r canllawiau cysylltiedig. Er yr amcangyfrifir mai oddeutu 25,000 o eiriau fydd y canllawiau, byddent yn amlinellu'n fanwl yr ymarfer a argymhellir ar gyfer pob triniaeth arbennig. Mae'n annhebygol felly y bydd angen i ymarferwyr ddarllen y ddogfen gyfan yn drylwyr. Tybir mai dim ond y canllawiau ar gyfer y driniaeth/triniaethau y maent yn eu cyflawni y byddai'r ymarferwyr yn eu darllen, sef chwarter y canllawiau cyfan, yn ôl yr hyn a amcangyfrifir. Gan y gellid erlyn ymarferwyr sy'n peidio â chydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, rhagwelir felly y byddai angen mwy o amser ar gyfer y gwaith ymgyswrtio hwn (tair awr) nag yn achos opsiwn dau. Fodd bynnag, ystyrir bod y tybiaethau eraill sy'n ymwneud â'r gwaith hwn, a nodir ar gyfer opsiwn dau, yn parhau i fod yn berthnasol. Byddai hyn yn awgrymu mai oddeutu £99,900 fyddai cyfanswm y gost ar gyfer y gwaith ymgyswrtio hwn i fusnesau yn 2018-19. Mae hyn yn cyfateb i gost o £47 fesul ymarferydd, o ystyried bod cyfanswm o 2,086 o ymarferwyr. Byddai costau blynyddol rheolaidd i ymarferwyr newydd ar gyfer ymgyswrtio â'r ddeddfwriaeth newydd.

604. Fel yn achos opsiwn dau, byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd, a gallai ymarferwyr a busnesau wynebu rhywfaint o gostau bryd hynny yn ymgyswrtio â'r canllawiau diwygiedig a rhoi unrhyw newidiadau angenrheidiol ar waith. Gan mai canllawiau diwygiedig fyddai'r rhain, rhagwelir na fyddai'r costau hyn yn fwy na hanner y costau yn 2018-19, sef amcangyfrif o £50,000. Disgwylir y byddent yn cael eu diweddarau am y tro cyntaf yn 2021-22.

Tabl 7.18

Costau ymgyswrtio i ymarferwyr

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Costau ymgyfarwyddo	0	99,900	18,600	18,600	18,600
Costau ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig	0	0	0	0	50,000
Cyfanswm y costau	0	99,900	18,600	18,600	68,600

605. Byddai'n ofynnol i ymarferwyr a busnesau gyflwyno cais i'r awdurdod lleol am drwydded neu gymeradwyaeth ar gyfer mangre. Disgwylir y byddai'r broses hon yn un syml ac y byddai'n cael ei dilyn ar-lein yn y rhan fwyaf o'r achosion. Er mai'r bwriad fyddai cadw'r broses mor syml â phosibl, byddai'r staff yn treulio rhywfaint o amser yn cwblhau'r cais. Disgwylir y byddai'n cymryd oddeutu 30 munud i baratoi cais. O dan y ddeddfwriaeth, byddai angen i drwydded triniaethau arbennig ymarferydd gynnwys llun o ddeiliad y drwydded. Mewn rhai achosion, gallai hyn olygu bod angen i'r ymgeisydd fynd i swyddfa'r awdurdod lleol i gael tynnu'r llun. O ganlyniad, byddai'n cymryd cyfanswm o oddeutu 1.5 awr i gyflwyno cais am drwydded triniaethau arbennig.

606. Gan dybio bod cyflog gros cyfartalog yr awr ymarferydd yn £15.80^{262,263}, ac y byddai 2,086 o geisiadau ar gyfer trwyddedau, ac 890 ar gyfer cymeradwyaethau mangreoedd²⁶⁴, amcangyfrifir mai oddeutu £56,500 fyddai cyfanswm y costau am gyflwyno ceisiadau. Byddai costau blynyddol o £10,500 ar gyfer cwblhau ceisiadau newydd. Byddai'r trwyddedau'n cael eu hadnewyddu bob tair blynedd, ond tybir y byddai'r gost i fusnes am gwblhau'r ceisiadau yn cael ei haneru gan y byddai'r broses yn symlach.

Tabl 7.19:

Cost cyfle cwblhau cais					
	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)

²⁶² ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime;(artist).

<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²⁶³ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% i gynnwys argostau.

²⁶⁴ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Ceisiadau mangreoedd	4,500*	7,000	1,500	1,500	1,500
Ceisiadau ymarferwyr		49,500	9,000	9,000	9,000
Adnewyddu cymeradwyaeth mangre	0	0	0	0	2,000
Adnewyddu trwydded ymarferydd	0	0	0	0	15,700
Cyfanswm y costau	4,500*	56,500	10,500	10,500	28,200

*y gost o dan y system gofrestru bresennol (opsiwn un)

607. Yn ychwanegol at yr amser staff ar gyfer y broses o wneud cais, byddai ffi'n cael ei chodi am gael trwydded unigol neu gymeradwyaeth mangre. Câi strwythur y ffi ei bennu gan bob awdurdod lleol ond byddai Llywodraeth Cymru'n annog yr awdurdodau lleol i osod ffioedd cyffredinol, cymesur. Disgwylir y byddai trwydded unigol yn costio £60, a chymeradwyaeth mangre yn costio £170. Byddai hyn yn dod i gyfanswm cychwynnol o £276,500 a fyddai'n cael ei hysgwyddo yn 2018-19. Gan dybio bod 190 o fusnesau newydd yn cael eu sefydlu bob blwyddyn, a 380 o ymarferwyr newydd yn cofrestru, byddai costau blynyddol rheolaidd o £55,100 ar gyfer cofrestriadau newydd. Byddai trwyddedau'n cael eu hadnewyddu bob tair blynedd fel y nodir yn y tabl isod:

Tabl 7.20:

Costau cofrestru					
	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Costau unigolion a mangreoedd	52,400*	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Cyfanswm y costau	52,400*	276,500	55,100	55,100	221,400

*y costau o dan y system gofrestru bresennol (opsiwn un)

608. Disgwylir y byddai mwyafrif yr ymarferwyr yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth. Byddai hysbysiad atal yn cael ei gyflwyno mewn ymateb i achosion o dorri'r ddeddfwriaeth, megis cynnal triniaethau arbennig heb fod â thrwydded neu gynnal triniaethau arbennig mewn mangreoedd nad ydynt wedi eu cymeradwyo. Byddai torri amodau hysbysiad atal yn destun dirwy anghyfyngedig i adlewyrchu difrifoldeb y drosedd. Nid yw'n bosibl rhoi ffigur pendant ar gyfer y dirwyon a roddid, gan y byddai gan y llysoedd ynadon lawer o ddisgresiwn ynghylch hyn. Fodd bynnag, at ddibenion yr ymarfer hwn, defnyddiwyd dirwy o £5,000 i gyfrifo'r costau. Amcangyfrifwyd yn gynharach y gellid cyflwyno oddeutu 50 hysbysiad atal i unigolion yn y flwyddyn gyntaf. Rhagwelir y byddai oddeutu 10 o'r rhain yn arwain at ddirwy, felly £50,000 fyddai cyfanswm y gost flynyddol i ymarferwyr anghofrestredig yn y flwyddyn gyntaf (2018-19). Amcangyfrifwyd yn gynharach y byddai gostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysuadau atal a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn ac y byddai hyn yn arwain at oddeutu un dirwy yn llai bob blwyddyn. Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Mawrhydi fyddai'n cadw'r enillion o'r ffioedd hyn. Rhagwelir mai nifer fach iawn o apelau a fyddai'n cael eu cyflwyno yn erbyn hysbysuadau atal.
609. Amcangyfrifwyd yn gynharach y byddai rhwng 150 a 300 o hysbysuadau camau adfer yn cael eu cyflwyno i ymarferwyr a mangreoedd cofrestredig yn ystod y flwyddyn gyntaf, yn nodi'r camau gofynnol er mwyn bodoli'r amodau trwyddedu mandadol. Amcangyfrifwyd hefyd y byddai gostyngiad o 10% yn nifer yr hysbysuadau camau adfer a gyflwynir flwyddyn ar ôl blwyddyn. Rhagwelir y byddai'r ymarferwyr a'r mangreoedd, yn y rhan fwyaf o'r achosion, yn gweithio gyda'r awdurdod lleol i gyflawni'r camau adfer a argymhellwyd. Gan y gallai cost camau adfer amrywio'n fawr, ac nad yw'n hysbys hyn o bryd, nid yw wedi ei hamcangyfrif yma.
610. Byddai unrhyw un sy'n torri hysbysiad camau adfer yn derbyn dirwy anghyfyngedig. Amcangyfrifir y byddai 5% o'r hysbysuadau camau adfer a gyflwynir yn arwain at ddirwy oherwydd peidio â chydymffurfio. Gan dybio y byddai cyfanswm y dirwyon unigol yn £5,000, gallai cyfanswm cost y dirwyon i ymarferwyr a busnesau felly fod rhwng £40,000 a £75,000 yn ystod y flwyddyn gyntaf (2018-19). Rhagwelir y byddai'r gost hon yn gostwng fesul oddeutu un hysbysiad camau adfer bob blwyddyn tan 2021-22 ac wedyn y byddai'r nifer a gyflwynir yn aros yn sefydlog.
611. Gan y byddai'r costau yn gymesur â maint y busnes, disgwylir mai effaith fach a welir ar gystadleuaeth. Hefyd, gallai trefn reoleiddio well roi mwy o hyder i'r cyhoedd yn y sector triniaethau arbennig yng Nghymru ac arwain at gael mwy o gwsmeriaid.

Llysoedd

612. Gellid cyflwyno apelau i'r llys ynadon mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth - megis apêl yn erbyn gwrthod cais am drwydded neu gymeradwyo mangre, neu yn erbyn dirwyon a godwyd ynglŷn â chamau

gorfodi, megis torri amodau hysbysiad camau adfer. Fodd bynnag, disgwylir y byddai awdurdodau lleol yn cynorthwyo ymarferwyr a busnesau, ac yn rhoi'r cyfle iddynt gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth cyn cymryd unrhyw gamau ychwanegol. Gan y byddai llawer o sylwadau'n cael eu clywed yn gyntaf gan bwyllgor trwyddedu awdurdodau lleol, disgwylir mai nifer fach iawn o apelau a fyddai'n cael eu cyflwyno i lys ynadon, sef 10 i 15 o achosion bob blwyddyn yng Nghymru, yn ôl yr hyn a amcangyfrifwyd. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Tabl 7.21: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn 3A

Sector	Blwyddyn				
	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Datblygu, dylunio, cyfieithu, paratoi a dosbarthu dwy gyfres o ganllawiau	39,800	0	0	3,900	0
Costau staff ar gyfer adolygu'r canllawiau	0	0	0	2,000	0
Sesiynau hyfforddi	4,800	0	0	0	0
Ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth ar gyfer ymarferwyr, busnesau ac aelodau o'r cyhoedd	20,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	64,600	0	0	5,900	0
Costau ychwanegol	62,100*	-2,500*	-2,500*	3,400*	-2,500*
Costau i awdurdodau lleol					

Costau trwyddedau ymarferwyr a chofrestru mangreoedd	32,300**	276,500	55,100	55,100	55,100
Costau adnewyddu	0	0	0	0	166,300
Archwiliadau cydymffurfio blynyddol	78,500**	78,500	78,500	78,500	78,500
Cyflwyno Hysbysiadau camau adfer/archwiliadau cydymffurfio	11,900**	57,000 – 114,000	51,300 – 102,600	46,200 – 92,300	41,600 – 83,100
Atal gweithgaredd anhrwyddedig	4,800-18,000**	40,000 – 150,000	36,000 – 135,000	32,400 – 121,500	29,200 – 109,350
Cynnal data ar y gofrestr	-	9,300	9,300	9,300	9,300
Costau cyffredinol eraill	76,800	76,800	38,400	38,400	38,400
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	204,300 - 217,500	538,100 - 705,100	268,600 - 418,900	259,900 - 395,100	418,400 - 540,200
Costau ychwanegol	61,800	171,500 - 325,300	123,400 - 260,500	114,700 - 236,700	106,900 - 215,500
Costau i fusnesau					
Costau ymgyswrtio â'r canllawiau	0	99,900	18,600	18,600	68,600
Costau cyfle cwblhau cais	4,500**	56,500	10,500	10,500	28,200
Costau cofrestru	52,400**	276,500* **	55,100***	55,100***	221,400***
Hysbysiadau camau adfer sy'n arwain at ddirwy anghyfyngedig	0	40,000 - 75,000	35,000 - 70,000	30,000 - 65,000	25,000 - 60,000
Cyfanswm y costau i	56,900**	472,900 -	119,200 -	114,200-	343,200 -

fusnesau		507,900	154,200	149,200	378,200
Costau ychwanegol	0	416,000-451,000	62,300 - 97,300	57,300 - 92,300	286,300 - 321,300
Costau i ymarferwyr anghofrestredig					
Hysbysiadau Atal a gyflwynir – dirwy anghyfyngedig	0	50,000	45,000	40,000	35,000
Costau ychwanegol	0	50,000	45,000	40,000	35,000
Cyfanswm y costau**					
Cyfanswm y costau**	273,400 - 286,600	784,500 - 986,500	377,700 - 563,000	364,900- 535,100	575,200 - 732,000
Costau ychwanegol ar ben opsiwn un	123,900	635,000 - 823,800	228,200 - 400,300	215,400 - 372,400	425,700 - 569,300

*Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn wynebu cost o £2,500 y flwyddyn yn opsiwn un am adolygiad blynyddol o orchmynion Rhan 2A – ond ni fyddai'n wynebu'r gost o dan yr opsiwn hwn

**costau o dan y system gofrestru bresennol (opsiwn un)

**nid yw ffioedd cofrestru untro a wynebir gan ymarferwyr a busnesau wedi eu cynnwys yng nghyfanswm y gost, gan eu bod yn cael eu talu i awdurdodau lleol a'u defnyddio i wrthbwysu'r costau ar gyfer gweinyddu'r cynllun trwyddedu.

Manteision

Arbedion y GIG

613. Mantais bennaf y system drwyddedu yw arbed arian i'r GIG, o ran costau triniaethau, a gwella iechyd yr unigolyn. Fel yr eglurwyd yn gynharach, ceir risgiau iechyd hysbys yr adroddir yn helaeth amdanynt ac y gellir eu priodoli i unrhyw driniaethau sy'n golygu treiddio trwy'r croen. O dan opsiwn un, amcangyfrifwyd bod y cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â thatwio a thyllu cosmetig yn arwain at gostau o £95,300 i £342,000 o leiaf i'r GIG bob blwyddyn. Byddai unrhyw leihad yn y cymhlethdodau sy'n deillio o driniaethau arbennig yn lleihau costau i'r GIG.

614. Byddai unrhyw gymhlethdodau y llwyddir i'r hosgoi hefyd yn arwain at enillion QALY i unigolion, ond ni ellir eu mesur yma. Pennir gwerth o £60,000 i un QALY. Rhwng £1,628,200 a £2,289,700 dros gyfnod o bum mlynedd yw cost net gronnu opsiwn 3A uwchlaw cost cynnal y status quo a amlinellir yn opsiwn un. Byddai'n rhaid i'r cynllun trwyddedu arwain at enillion QALY o rhwng 27 a 38 er mwyn bod yn niwtral o ran cost.

Manteision eraill

615. Ystyrir bod y ddeddfwriaeth bresennol yn annigonol i amddiffyn y cyhoedd yn ddigonol – barn a ategir gan ymatebion rhanddeiliaid i ymgynghoriad i'r Papur Gwyn ar Iechyd y Cyhoedd.²⁶⁵ O dan yr opsiwn hwn, byddai'r system drwyddedu yn gosod gofynion ar ymarferwyr a busnesau a disgwylid iddynt wella safonau a sicrhau y cynhelir yr holl driniaethau arbennig mewn modd diogel a phriodol. Gan y byddai'r ddeddfwriaeth hefyd yn darparu dulliau gorfodi priodol, disgwylir y byddai'r awdurdodau lleol yn canfod eu bod yn gallu ymdrin ag achosion o dorri gofynion mewn modd mwy syml, a diogelu iechyd y cyhoedd yn fwy effeithiol oherwydd hynny. Yn ogystal, mae'n annhebygol y byddai angen i awdurdodau lleol fwrw ymlaen â Gorchmynion Rhan 2A, gan y byddai ganddynt dulliau mwy effeithiol o ymdrin ag ymarfer heb ei awdurdodi.
616. Byddai'r rhan fwyaf o'r deiliaid trwydded sy'n cyflawni triniaethau arbennig, a'r mangreoedd lle y'u cynhelir, hefyd yn elwa o safbwynt enw da. Trwy fodloni'r gofynion trwyddedu, byddent yn gallu dangos yn annibynnol i'r cyhoedd eu bod yn cadw at safonau hylendid a glanweithdra priodol, yn ogystal â defnyddio gweithdrefnau rheoli heintiau priodol.
617. Bydd y pecyn cyfathrebu a amlinellwyd yn gynharach yn bwysig er mwyn sicrhau bod ymarferwyr a busnesau, yn ogystal â'r cyhoedd, yn ymwybodol o'r system drwyddedu. Byddai'r cyhoedd yn fwy ymwybodol o beryglon defnyddio ymarferwyr didrwydded a mangreoedd nad ydynt wedi eu cymeradwyo, yn ogystal â pheryglon gwneud y triniaethau eu hunain neu gael triniaeth gan ffrind sydd heb ei hyfforddi. Gan y byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod gwybodaeth ar gael i'r cyhoedd am y trwyddedau a gyhoeddwyd ganddynt a'r mangreoedd y maent wedi eu cymeradwyo, gallai unrhyw un sy'n dymuno cael triniaeth arbennig edrych ar wefan eu hawdurdod lleol i weld pa ymarferwyr a busnesau sydd wedi bodloni'r safonau cenedlaethol. Byddai hyn o gymorth i wneud y drefn yn fwy tryloyw a sicrhau bod gan bobl fwy o wybodaeth.
618. Yn ogystal â'r arian y gallai'r GIG ei arbed, fel y nodir uchod, gallai fod manteision economaidd ehangach i'r system drwyddedu pe byddai gwelliant yn safonau'r sector yn arwain at lai o achosion o absenoldeb o'r gweithlu oherwydd cymhlethdodau ar ôl cael triniaeth.

Opsiwn 3B – Cyflwyno system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig ynghyd â chofrestr ganolog o'r holl ymarferwyr trwyddedig a mangreoedd (neu gerbydau) cymeradwy sy'n darparu triniaethau arbennig

619. Yn ogystal â'r system drwyddedu genedlaethol, orfodol a nodir yn opsiwn 3A, byddai'r opsiwn hwn hefyd yn golygu datblygu gwefan i ddarparu cofrestr genedlaethol o'r holl ymarferwyr trwyddedig a

²⁶⁵ <http://wales.gov.uk/consultations/healthsocialcare/publichealth/skip=1&lang=cy>

mangreoedd (gan gynnwys cerbydau) cymeradwy sy'n darparu triniaethau arbennig yng Nghymru. Byddai'r gofrestr ganolog yn cael ei chynnal gan awdurdod lleol arweiniol, a byddai ar gael i'r holl awdurdodau lleol at ddibenion gorfodi. Byddai hefyd ar gael i aelodau o'r cyhoedd ei gweld. O ganlyniad, mae'r asesiad o gostau a manteision o dan opsiwn 3B yn canolbwyntio yn unig ar yr elfen sy'n ychwanegol at opsiwn 3A.

Costau

Llywodraeth Cymru

620. Mae'r holl gostau a drafodwyd o dan opsiwn 3A yn cael eu hailadrodd yn yr opsiwn hwn. Yn ogystal, ceir costau ar gyfer datblygu'r gofrestr ganolog ac ar gyfer y gwaith parhaus o'i rheoli.
621. Fe fyddai cost gychwynnol ar gyfer datblygu'r gofrestr ar-lein. Byddai'n cynnwys gwybodaeth am ymarferwyr a mangreoedd, a fyddai'n cael ei chasglu o dan y system drwyddedu (a amlinellir yn llawn o dan opsiwn 3A). Gallai Llywodraeth Cymru gaffael y gwaith o ddatblygu'r gofrestr neu gallai awdurdod lleol arweiniol wneud y gwaith. Yn seiliedig ar wybodaeth o gofrestr manwerthwyr tybaco'r Alban, amcangyfrifir mai oddeutu £26,900 fyddai cost gychwynnol y gwaith datblygu, a hwnnw'n daladwy yn 2017-18.
622. Byddai angen amser staff i gaffael a rheoli'r contract ar gyfer datblygu'r wefan. Amcangyfrifir y byddai hyn yn gofyn am oddeutu tair wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £2,900 yn 2017-18.

Awdurdodau lleol

623. Byddai angen amser staff i fwydo data a gesglid gan bob awdurdod lleol i mewn i'r gofrestr ganolog. Amcangyfrifir y byddai angen oddeutu tair wythnos o amser swyddog gweinyddol cyfwerth ag amser llawn i drosglwyddo'r data i gofrestr ganolog. Mae hyn yn cyfateb i £2,100 a fyddai'n daladwy yn 2018-19.
624. Ar ôl i gofrestr ganolog gael ei sefydlu, byddai'n ofynnol i bob awdurdod lleol gynnal y data sy'n berthnasol i'w ardal, a'u diweddarau fel y bo angen. Byddai'r gofyniad hwn yn debyg i'r un yn opsiwn 3A lle y bydd yn ofynnol i bob awdurdod lleol ddarparu manylion i'r cyhoedd am yr holl drwyddedau a mangreoedd cymeradwy ym maes triniaethau arbennig. O dan opsiwn 3A, amcangyfrifwyd mai oddeutu £9,300 fyddai'r gost weinyddu flynyddol i'r awdurdodau lleol o 2018-19 ymlaen (dwy awr o amser swyddog gweinyddol y mis fesul awdurdod lleol). Rhagwelir y byddai'r costau hyn yn cael eu hailadrodd o dan yr opsiwn hwn, gan y byddai'n ofynnol i awdurdodau lleol gyhoeddi'r data mewn cofrestr ganolog.

625. Yn ogystal â'r costau datblygu, byddai costau rheoli TGCh rheolaidd ar gyfer materion cynnal a chadw megis gwneud copïau wrth gefn o'r data rhag eu colli, costau gweinydd, a chostau i ddatrys problemau technegol. Yn seiliedig ar wybodaeth o'r Alban (ynglŷn â'i chofrestr manwerthwyr tybaco), rhagwelir y gallai'r costau blynyddol hyn fod oddeutu £10,000, i gael eu rhannu rhwng yr awdurdodau lleol. Byddai'r rhain yn daladwy o 2018-19 ymlaen.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cynnal triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio)

626. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i ymarferwyr a busnesau ar ben y rhai a amlinellir o dan opsiwn 3A. Ni fyddai angen darparu unrhyw wybodaeth ar ben y gofynion a nodir yn y system drwyddedu o dan opsiwn 3A.

627. Byddai'r holl gostau a amlinellir o dan opsiwn 3A yn berthnasol i'r opsiwn hwn. Mae'r costau a amlinellir isod yn ychwanegol at y costau a nodir yn opsiwn 3A.

Tabl 7.22: crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn 3B

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Rheoli contract ar gyfer datblygu'r wefan	2,900	0	0	0	0
Datblygu cofrestr ganolog	26,900	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	29,800	0	0	0	0
Awdurdodau lleol					
Trosglwyddo data cychwynnol	0	2,100	0	0	0
Cynnal y gofrestr a diweddarau'r data	0	9,300	9,300	9,300	9,300
Costau cynnal TGCh	0	10,000	10,000	10,000	10,000
Cyfanswm y	0	21,400	19,300	19,300	19,300

costau i awdurdodau lleol					
Cyfanswm y costau (yn ychwanegol i opsiwn 3A)	29,800	21,400	19,300	19,300	19,300

Manteision

Arbedion i'r GIG

628. Byddai'r holl arbedion i'r GIG a amlinellir o dan opsiwn 3A yr un fath ar gyfer yr opsiwn hwn.

Awdurdodau lleol

629. Gan y byddai'r holl wybodaeth am ddeiliaid trwydded a mangreoedd mewn un gronfa ddata ganolog, a'r wybodaeth ynglŷn â gorfodi ar gael i'r holl awdurdodau lleol yng Nghymru, rhagwelir y byddai cofrestr ganolog yn cynorthwyo awdurdodau lleol gyda'u cyfrifoldebau monitro a gorfodi. Byddai hyn yn arbennig o wir o ran ymarferwyr a fyddai'n gweithredu ar draws ffiniau awdurdodau lleol. Ni ellir mesur y fantais hon.

Ymarferwyr a busnesau sy'n cyflawni triniaethau arbennig (aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatŵio)

630. Byddai'r gofrestr ganolog yn cynorthwyo ymarferwyr a busnesau i godi ymwybyddiaeth o'u statws fel pobl sydd wedi bodloni'r gofynion trwyddedu, ac yn galluogi darpar gleientiaid i gysylltu â hwy. Pe byddai ymarferydd, busnes neu aelod o'r cyhoedd yn dod i wybod bod unigolyn yn gweithredu'n groes i'r ddeddfwriaeth, byddai'n gallu edrych ar y gofrestr ganolog a hysbysu'r awdurdod lleol.

Y cyhoedd

631. Byddai cyfleuster canolog, hygyrch ar gael i'r cyhoedd y gallent chwilio drwyddo i ddod o hyd i ymarferydd trwyddedig, neu fangre wedi ei chymeradwyo yn eu hardal. Byddai'r wybodaeth hon hefyd ar gael o dan opsiwn 3A, ond o dan yr opsiwn hwn byddai ar gael mewn cofrestr ar-lein ganolog yn hytrach nag ar wefannau'r awdurdodau lleol gwahanol.

Crynodeb a'r opsiwn a ffeirir

632. Mae opsiwn un yn parhau â'r status quo ac nid yw'n bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau â'r sefyllfa lle y mae awdurdodau lleol yn mabwysiadu dulliau anghyson o orfodi. Ystyrir bod y pwerau sydd ar gael i reoli

busnesau sy'n darparu gwasanaeth aciwbigo, tatwio, lliwio'r croen yn lled-barhaol, tyllu cosmetig ac electrolysis yn annigonol.

633. Mae opsiwn dau yn darparu canllawiau ar sail wirfoddol. Gallai hyn annog ymarferwyr a busnesau i gymryd camau i atgyfnerthu eu hymarfer a'u polisiau cyfredol ar gyfer cynnal y triniaethau, neu annog y rhai hynny nad oes ganddynt bolisi ar hyn o bryd i ddatblygu un. Gallai'r cyhoedd hefyd fod yn fwy ymwybodol o'r problemau iechyd posibl sydd ynghlwm wrth y triniaethau hyn a phwysigrwydd sicrhau bod yr ymarferydd/busnes y maent yn ymweld ag ef wedi ei gofrestru. Fodd bynnag, gan fod yr opsiwn hwn wedi ei seilio ar gamau gwirfoddol yn unig, nid yw'r effaith yn debygol o fod yn sylweddol.

634. Mae opsiwn 3A yn cynnig system drwyddedu fandadol ar gyfer y rhai hynny sy'n darparu triniaethau arbennig yng Nghymru, ynghyd â safonau cenedlaethol cysylltiedig. Yn hynny o beth, y nod fyddai gwella safonau a sicrhau bod y triniaethau hyn yn cael eu rheoleiddio'n well ac mewn modd mwy cyson ledled Cymru. Ystyrir bod y canllawiau ategol a'r gweithgarwch cyfathrebu yn darparu'r cydbwysedd gorau rhwng cost a'r tebygrwydd o gyflawni'r amcan polisi, a'r manteision diriaethol ac anniriaethol i gleientiaid, y GIG, ymarferwyr a busnesau.

635. Mae opsiwn 3B yn ehangu'r opsiwn blaenorol ymhellach trwy greu cofrestr ganolog o ymarferwyr a mangreoedd. Cydnabyddir y byddai cofrestr ganolog o'r fath yn cyflwyno rhai manteision i awdurdodau lleol, busnesau a'r cyhoedd, gan ei gwneud yn haws iddynt gael gafael ar wybodaeth. Fodd bynnag, o dderbyn y darpariaethau a fyddai eisoes yn cael eu gwneud o dan opsiwn 3A, ni ragwelir y byddai cofrestr ganolog yn cael ei sefydlu ar y dechrau. O ganlyniad, opsiwn 3A yw'r opsiwn a ffefir ar hyn o bryd. Gellid rhoi mwy o ystyriaeth i opsiwn 3B yn ei dro.

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff (Rhan 4)

Opsiynau

636. Ystyriwyd tri opsiwn:
- Opsiwn un – Gwneud dim;
 - Opsiwn dau – Cyhoeddi canllawiau i ymarferwyr/busnesau i annog yn erbyn rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed;
 - Opsiwn tri – Cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed. Hwn yw'r opsiwn a ffefir.

Opsiwn un – Gwneud dim

Disgrifiad

637. Ni fyddai unrhyw newid i'r sefyllfa bresennol o dan yr opsiwn hwn. Er bod rhai ymarferwyr/busnesau yng Nghymru yn gwrthod rhoi twll mewn

rhan bersonol o gyrrff pobl ifanc – tyllu'r tethi, bronnau, yr organau cenhedlu, y ffolennau neu'r tafod – byddai'n dal yn bosibl o dan y gyfraith i berson o dan 16 oed gael twll mewn rhan bersonol o'r corff pe byddent yn dymuno.

Costau

638. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol. Fodd bynnag, mae'n debygol y byddai rhai costau i'r GIG mewn perthynas â thrin cymhlethdodau yn deillio o roi twll yn y corff, megis chwyddiadau, haint, gwaedu, alergedd a rhwyg neu anaf²⁶⁶. Gellir achosi niwed i'r nerfau a chreithio hefyd os bydd y triniaethau'n cael eu gwneud yn wael. Yn ogystal â hyn, o ran tyllu'r tafod yn benodol, cafwyd adroddiadau o dorri a tholcio dannedd.²⁶⁷ Er bod cymhlethdodau yn sgil tyllu'r corff yn brin, gall arwain at dderbyn i'r ysbyty a gall fod yn arbennig o ddifrifol i'r rhai sydd â chyflyrau iechyd sylfaenol.

639. Gellir amcangyfrif mai oddeutu £34 fyddai'r costau iechyd yn gysylltiedig ag un achos o dwll heintiedig mewn rhan bersonol o'r corff sy'n cael ei drin â gofal sylfaenol, fel y'u dangosir yn y tabl isod:

Tabl 7.23

Disgrifiad	Cost (£)
Ymgynghoriad â meddyg teulu ²⁶⁸	31.70
Cost trin haint ar y croen y gellir ei briodoli i dwll mewn rhan bersonol o'r corff ²⁶⁹	(cwrs saith diwrnod o dabledi gwrthfotig) 2.28

640. Nid yw'n bosibl mesur y costau hyn yn gywir o safbwynt y GIG yng Nghymru. Er bod data o astudiaethau achos ar nifer y bobl ifanc yng Nghymru sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff – er enghraifft, nodwyd bod 6 o bobl ifanc o dan 16 oed wedi cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff yn yr ymarfer edrych yn ôl yn ymwneud â stiwdio tyllu'r corff a thatwio yng Nghasnewydd²⁷⁰ - nid yw'n hysbys beth yw cyfanswm nifer y bobl ifanc o dan 16 oed yng Nghymru sydd wedi cael twll mewn

²⁶⁶ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

²⁶⁷ Stead LR, Williams JV, Williams AC a Robinson CM (2006) 'An investigation into the practice of tongue piercing in the South West of England', 'British Dental Journal' 200 103-107.

²⁶⁸ Amcangyfrifwyd y gost gan Lywodraeth Cymru, ar sail y ffaith mai oddeutu £430 miliwn yw cost uniongyrchol darparu gwasanaethau meddygol cyffredinol drwy'r contract (ac eithio'r tu allan i oriau), y cafwyd oddeutu 16,953,000 o ymgynghoriadau i boblogaeth Cymru o 3.082,400 a bod 25% o'r ymgynghoriadau'n cael eu heithrio gan mai nyrs neu weithiwr iechyd proffesiynol arall sy'n eu cynnal am bwysoliad o 25% o gost Meddyg Teulu.

²⁶⁹ Tariff Cyffuriau Awst 2016:

http://www.nhsbsa.nhs.uk/PrescriptionServices/Documents/PPD%20Drug%20Tariff/August_2016.pdf. Clarithromycin, 500mg, pecyn 14 tabled.

²⁷⁰ Adroddiad Technegol yr Ymarfer Edrych yn Ôl ar Feirysau a Gludir yn y Gwaed mewn perthynas â stiwdio tyllu'r corff a thatwio yng Nghasnewydd. Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan, 26 Gorffennaf 2016.

rhan personol o'r corff. Nid oes tystiolaeth benodol ychwaith ar gyfradd y cymhlethdodau iechyd i bobl yn y grŵp oedran hwn sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.

641. Gan fod data o wledydd eraill hefyd yn brin, mae amcangyfrif o'r costau iechyd sy'n deillio o'r opsiwn hwn yn seiliedig ar y data mwyaf perthnasol sydd ar gael. Daw'r data hyn o astudiaeth Bone et al²⁷¹ o bobl ifanc 16 i 24 oed yn Lloegr, sy'n dangos bod 6.5% (rhwng 5.3% a 8.0%) yn dweud eu bod wedi cael twll yn y tafod ac 0.8% (0.4%-1.5%) wedi cael twll yn eu horganau cenedlu. Roedd 3.0% (1.8% - 4.8%) o'r rhai a gafodd dyllu'r corff yn nodi eu bod wedi gorfod cael cymorth gan feddyg teulu oherwydd cymhlethdodau.

642. Gyda'r data hwn, gwnaed y tybiaethau canlynol:

- Mae 66,021 o bobl ifanc 14 a 15 oed yng Nghymru²⁷² ;
- Mae nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sydd wedi cael twll mewn rhan bersonol o'r corff yn amrywio o 0.04% (10% o ben isaf yr amrediad ar gyfer twll yn yr organau cenedlu o astudiaeth Bone et al) i 5.3% (pen isaf yr amrediad ar gyfer twll yn y tafod o astudiaeth Bone et al). Ystyrir ei bod yn debygol y bydd nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sydd wedi cael twll mewn rhan bersonol o'r corff yn llai na'r nifer yn astudiaeth Bone et al gan ei bod yn ymdrin â grŵp oedran hŷn (pobl ifanc 16 i 24 oed);
- Dyma'r cyfraddau ar gyfer y rhai sy'n ceisio cymorth y GIG trwy fferylllydd neu feddyg teulu neu adran damweiniau ac achosion brys neu trwy fynd i ysbyty fel claf mewnol ar gyfer cymhlethdodau'n gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff: 7.7%, 4.8%, 2.3% a 3.2% yn y drefn honno (pen uchaf yr amrediad yn astudiaeth Bone et al). Ystyrir y bydd y gyfran sydd angen cymorth gyda chymhlethdodau'n gysylltiedig â chael twll mewn rhan bersonol o'r corff ym mhen uchaf yr amrediad yn astudiaeth Bone et al, gan fod gan bobl ifanc o dan 16 oed lai o brofiad neu ddealltwriaeth, o bosibl, o sut i lanhau neu ofalu am dwll i osgoi haint.

643. Mae'r tybiaethau hyn yn awgrymu bod rhwng 26 a 3,500 o bobl ifanc o dan 16 oed yn cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff yng Nghymru bob blwyddyn, a bod rhwng dau a 270 yn ceisio cymorth gan fferylllydd, rhwng un a 168 gan feddyg teulu, hyd at 81 yn mynd i adran damweiniau ac achosion brys a rhwng un a 112 yn cael gofal fel claf mewnol. Ar y sail hon, amcangyfrifir mai'r gost i'r GIG o ddelio â chymhlethdodau ymysg rhai dan 16 oed sy'n deillio o dyllu rhan bersonol o'r corff fyddai rhwng £445 a £229,800.

²⁷¹ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

²⁷² Llywodraeth Cymru – amcanestyniadau poblogaeth cenedlaethol yn seiliedig ar 2014 ar gyfer Cymru, 2014-2039. Diweddarwyd 29 Hydref 2015.

644. Dylid nodi bod angen bod yn ofalus wrth ddefnyddio'r ffigurau hyn gan eu bod yn seiliedig ar dybiaethau sy'n deillio o un astudiaeth. Gallent fod yn is, mewn gwirionedd, os yw nifer y bobl sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff yn llai na'r amcangyfrif uchod. Yn yr un modd, gallai'r ffigurau fod yn uwch, gan fod cyfraddau cymhlethdod yn uwch yn sgil tyllau mewn rhan bersonol o'r corff nag yn sgil tyllau mewn rhannau eraill o'r corff²⁷³.

645. Yn ogystal, mae'n bosibl y byddai angen gofal y GIG ar gyfer problemau tymor hwy. Gan fod pobl ifanc yn parhau i dyfu yn eu harddegau, gallai twll mewn rhan bersonol o'r corff a gafodd ei wneud yn ystod ei ieuenctid arwain at gymhlethdodau wrth i gorff y person ifanc newid a datblygu, neu gallai problemau seicolegol godi a fyddai angen sylw.

646. Mae'n bosibl y byddai awdurdodau lleol hefyd yn wynebu rhywfaint o gostau am roi cyngor i ymarferwyr/busnesau ar roi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc, ond ystyrir y byddai'r costau'n isel iawn.

Manteision

647. Mae'n debygol na fyddai manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Byddai ymarferwyr/busnesau sy'n tyllu'r corff yn parhau â'u gweithgareddau presennol gan na fyddai cyfyngiadau ar eu cwsmeriaid.

Opsiwn dau – Cyhoeddi canllawiau i fusnesau/ymarferwyr tyllu'r corff i annog yn erbyn rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed

Disgrifiad

648. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau anstatudol, gan weithio gyda rhanddeiliaid y sector tyllu'r corff a phartïon eraill â buddiant (er enghraifft, swyddogion iechyd yr amgylchedd). Byddai'r canllawiau'n nodi camau y gallai busnesau/ymarferwyr eu cymryd i'w gwneud yn llai tebygol bod pobl ifanc o dan 16 oed yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff, megis gofyn am brawf oedran cyn rhoi'r twll. Byddai copïau o'r canllawiau ar gael ar-lein neu mewn copi papur i'w ddosbarthu i'r ymarferwyr hynny sy'n rhoi tyllau mewn rhan bersonol o'r corff.

649. Ni fyddai'r canllawiau'n cael eu gorfodi gan dimau gorfodi'r awdurdodau lleol, ond byddai disgwyl iddynt roi cyngor i ymarferwyr/busnesau unigol ar roi'r canllawiau ar waith. Byddai hyfforddiant yn cael ei ddarparu i godi ymwybyddiaeth staff yr awdurdodau lleol o'r canllawiau, yn ogystal ag

²⁷³ Bone A, Ncube F, Nichols T a Noah ND (2008) Body piercing in England: a survey of piercing at sites other than earlobe BMJ 336 1426

ymgyrch codi ymwybyddiaeth i roi gwybod i bobl ifanc am y risgiau a'r cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â chael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.

Costau

Llywodraeth Cymru

650. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau'n gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £4,800 fyddai'r costau staff er mwyn paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 4,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n addas ar gyfer y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu tair wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn (£2,900) i ddatblygu'r canllawiau, a thair wythnos o amser swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn i roi cymorth gweinyddol (oddeutu £1,900).²⁷⁴
651. Rhagwelir y byddai'r gwaith dylunio a chysodi'n cymryd wythnos o amser 0.3 swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n costio oddeutu £200. Amcangyfrifir y byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £400.²⁷⁵ Cyfanswm cost datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £5,400, a hynny yn 2017-18.
652. Ar hyn o bryd, mae gan awdurdodau lleol bwerau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 i gofrestru'r busnesau hynny sy'n cynnig gwasanaeth tyllu cosmetig, ond gan nad oes modd nodi'n gyson pa fath o driniaethau tyllu y mae pob un o'r busnesau'n ei ddarparu, nid yw'n hysbys sawl un o'r ymarferwyr/busnesau yng Nghymru sy'n cynnig gwasanaeth i roi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Fodd bynnag, os tybir y byddai blaenoriaeth yn cael ei rhoi i ddarparu fersiynau electronig o'r canllawiau, rhagwelir mai dim ond nifer fechan o fersiynau papur o'r canllaw fyddai'n cael eu paratoi. Ni fyddai hyn yn costio mwy na £400 a byddai'r gost yn cael ei hysgwyddo yn 2017-18.
653. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd. Rhagwelir y byddai'n cymryd oddeutu wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,000. Byddai costau dylunio a chyfieithu yn hanner y gost wreiddiol, sef cyfanswm o £300. Ni fyddai costau argraffu yn achos yr adolygiad gan mai dim ond yn electronig y byddai'n cael ei baratoi. Oddeutu £1,300 felly fyddai cyfanswm cost pob adolygiad, a hynny bob tair blynedd. Byddai'r adolygiad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2020-21.
654. Mae'n bosibl y bydd ar swyddogion iechyd yr amgylchedd neu aelodau staff perthnasol eraill llywodraeth leol angen sesiynau hyfforddi i'w cynorthwyo i annog ymarferwyr/busnesau i weithredu ar y cyngor yn y

²⁷⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁷⁵ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawfddarllen.

canllawiau. Rhagwelir mai Llywodraeth Cymru fyddai'n talu am hyn ac y byddai'r gwaith yn cael ei roi ar gontract allanol i gyflenwr â hygredded ymhlith proffesiwn iechyd yr amgylchedd. Rhagwelir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal, un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyfforddi hyn yn cael eu cynnal yn 2017-18. Oddeutu £800 fyddai cost datblygu deunyddiau a thafenni ar gyfer y cwrs, ac oddeutu £1,600 fyddai'r gost o gynnal y ddwy sesiwn gyda 35 o bobl yn bresennol ym mhob un, sef cyfanswm o £2,400. Disgwylir y gellid arbed arian trwy gyfuno'r hyfforddiant hwn â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu'r darpariaethau ynglŷn â thriniaethau arbennig.

655. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith bosibl y canllawiau newydd, byddai angen cyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth o'r canllawiau ymhlith busnesau/ymarferwyr sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gellid gwneud hynny, er enghraifft, drwy gylchgronau masnach a thrwy rwydweithiau rhanddeiliaid. Byddai angen gwaith cyfathrebu ehangach hefyd er mwyn rhybuddio pobl ifanc a rhieni ynglŷn â materion iechyd a materion amddiffyn plant a allai fod yn gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Mae'n debyg y byddai ymgyrch o'r fath yn cynnwys cysylltiadau cyhoeddus, cyfryngau cymdeithasol a gwaith gydag ysgolion/sefydliadau ieuenctid ac y byddai'n costio £5,000. Gan fod yr opsiwn hwn yn gofyn i ymarferwyr/busnesau gymryd camau gwirfoddol, disgwylir y bydd angen i'r gwaith cyfathrebu gael ei ailadrodd bob tair blynedd. Disgwylir y gellid arbed arian yn gyffredinol yn 2017-18, a phob dwy flynedd o hynny ymlaen, pe byddai'r gwaith cyfathrebu'n cael ei gyfuno â'r gwaith ar driniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Awdurdodau lleol

656. Byddai aelodau staff llywodraeth leol yn cael eu hannog i gefnogi ymarferwyr/busnesau i roi'r canllawiau ar waith fel rhan o'u trefn waith arferol, ond cydnabyddir y byddai llywodraeth leol yn wynebu rhywfaint o gostau. Byddai'r costau hyn yn ymwneud â chynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau, mynd i sesiynau hyfforddi ac ymgysylltu ag ymarferwyr/busnesau i'w hannog i ddilyn y canllawiau. Gan y byddai modd i fusnesau/ymarferwyr ddewis rhoi'r canllawiau ar waith neu beidio, gallai anogaeth gan staff llywodraeth leol wneud cyfraniad pwysig.

657. Byddai angen i swyddogion iechyd yr amgylchedd ac aelodau eraill perthnasol o staff llywodraeth leol ymdrin ag ymholiadau ad hoc gan ymarferwyr/busnesau ynglŷn â'r canllawiau. Mae'n debyg y byddai mwy o'r gwaith ychwanegol hwn i'w wneud cyn cyflwyno'r canllawiau ac yn ystod y flwyddyn gyntaf wedi hynny, ac ni fyddai'n golygu mwy na hanner mis o oriau swyddog iechyd yr amgylchedd cywerth ag amser llawn²⁷⁶ ym mhob awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn. Byddai'n gostwng i hanner y

²⁷⁶ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn

swm hwn am y blynyddoedd dilynol. Byddai hyn yn gyfwerth ag oddeutu £38,400 (£1,745 fesul awdurdod lleol) yn 2017-18 a 2018-19, gyda'r gost yn lleihau'n sylweddol i oddeutu £19,200 y flwyddyn (£873 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag, gellid arbed arian trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar driniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Ymarferwyr/busnesau

658. Gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau ac ymgyswrtio â hwy, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i atal pobl ifanc dan 16 oed rhag cael twll mewn rhan bersonol o'u cyrff. Gan dybio bod tâl yr awr tyllwyr cyrff cosmetig yn £15.80^{277 278}, bod tua 1,000 o ymarferwyr/busnesau sy'n rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff yng Nghymru²⁷⁹ ac y byddai'r camau uchod yn cymryd dwy awr, oddeutu £31,600 fyddai'r gost i ymarferwyr/busnesau yn 2017-18. Fodd bynnag, gallai hyn fod yn oramcangyfrif gan ei bod yn debygol bod rhai o'r ymarferwyr hyn eisoes yn gwrthod rhoi twll mewn rhan bersonol o gyrff pobl ifanc o dan 16. Gallai eraill benderfynu peidio â dilyn y canllawiau gan y byddent yn rhai gwirfoddol yn hytrach na rhai statudol. Rhagwelir mai ychydig iawn o incwm y byddai'r diwydiant tyllu'r corff yng Nghymru yn ei gollu yn sgil yr opsiwn hwn, er nad oes modd asesu'r union gostau yn gywir.

659. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, mae'n bosibl y bydd angen i ymarferwyr/busnesau dreulio rhywfaint o amser yn ymgyswrtio â'r canllaw diwygiedig ac yn gweithredu unrhyw newidiadau sy'n angenrheidiol i atal pobl ifanc o dan 16 rhag cael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Gan y rhagwelir mai dim ond ychydig iawn o newidiadau a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllaw, ni ddisgwylir i'r costau hyn fod yn fwy na hanner y costau a wynebwyd yn 2017-18, sef oddeutu £15,800.

Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Tabl 7.24:

Costau	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					

²⁷⁷ ASHE 2015 (provisional) Work Region Occupation Table 15.6a Hourly pay excluding overtime; (artist - non Wales data).

<http://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/earningsandworkinghours/datasets/regionbyoccupation4digitsoc2010ashtable15>

²⁷⁸ Mae'r cyfraddau yr awr wedi eu cynyddu 30% er mwyn cynnwys argostau.

²⁷⁹ Yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol

Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	4,800	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	600	0	0	0	0
Costau argraffu	400	0	0	0	0
Adolygu'r canllawiau				1,300	
Hyfforddiant	2,400	0	0	0	0
Cyfathrebu	5,000	0	0	5,000	
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	13,200	0	0	6,300	0
Awdurdodau lleol					
Costau hyfforddi staff ac annog ymarferwyr i weithredu'r canllawiau	38,400	38,400	19,200	19,200	19,200
Ymarferwyr/busnesau					
Costau staff i ymglyfarwyddo â'r canllawiau	31,600	0	0	15,800	0
Cyfanswm y costau	83,200	38,400	19,200	41,300	19,200

Manteision

660. Mae prinder data ynglŷn â nifer y bobl ifanc o dan 16 oed sy'n cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff, ond amcangyfrifwyd o dan opsiwn un bod rhwng 26 a 3,500 o rai dan 16 oed yn cael twll mewn rhan bersonol o'r corff bob blwyddyn. Mae'n bosibl y gellid lleihau'r nifer hwn trwy baratoi a dosbarthu canllawiau yn annog ymarferwyr/busnesau i beidio â rhoi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc sydd o dan 16 oed, ynghyd â lledaenu neges addysgiadol i bobl ifanc a rhieni. Fodd bynnag, gan na fyddai unrhyw ofyniad cyfreithiol yn sail i'r canllawiau, a bod rhai ymarferwyr/busnesau eisoes yn gwrthod twll mewn rhan bersonol o gorff unrhyw un sydd o dan 16 oed, nid yw'n debygol y caiff yr opsiwn hwn lawer iawn o effaith.

Opsiwn tri – Cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed.

Disgrifiad

661. Byddai'r opsiwn hwn yn cyflwyno deddfwriaeth sy'n gwahardd rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed. Byddai hyn yn ei gwneud yn drosedd i ymarferydd rhoi twll o'r fath. Byddai hefyd yn drosedd i wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff person sydd o dan 16 oed, a byddai awdurdodau lleol yn cael pwerau i ymchwilio ac i erlyn unrhyw berson y canfyddir ei fod yn torri'r gyfraith.
662. Yn ogystal (ac yn debyg i'r hyn a amlinellwyd yn opsiwn dau), byddai Llywodraeth Cymru'n paratoi canllawiau i helpu awdurdodau lleol i orfodi'r ddeddfwriaeth, a byddai ymgyrch codi ymwybyddiaeth yn cael ei chynnal i roi gwybod i bobl ifanc ynglŷn â'r risgiau a'r cymhlethdodau sy'n gysylltiedig â chael twll mewn rhan bersonol o'r corff.

Costau

Llywodraeth Cymru

663. Byddai'r costau i Lywodraeth Cymru i baratoi ac adolygu'r canllawiau yn debyg i'r hyn a amlinellwyd o dan opsiwn dau. Byddai'r costau i hyfforddi swyddogion iechyd yr amgylchedd neu staff perthnasol eraill mewn awdurdodau lleol ychydig yn uwch gan fod troseddau'n cael eu creu drwy'r opsiwn hwn, ond petai'r hyfforddiant yn cael ei gyfuno â'r hyfforddiant ar gyfer gweithredu triniaethau arbennig gellid gwneud arbedion.
664. Rhagwelir hefyd y byddai angen pecyn cyfathrebu mwy cynhwysfawr nag y byddai ei angen dan opsiwn dau. Byddai hwn yn cael ei anelu at ymarferwyr ac at bobl ifanc.
665. Gallai'r pecyn gynnwys:
- Ymgyrch i godi ymwybyddiaeth yr holl ymarferwyr/busnesau tyllu cosmetig ynglŷn â'r drosedd newydd gan ddefnyddio cyhoeddiadau masnachol a'r cyfryngau cymdeithasol, er enghraifft, ynghyd â marchnata uniongyrchol ar gyfer y rhai y mae'n hysbys eu bod yn rhoi tyllau mewn rhannau personol o'r corff;
 - Ymgyrch yn hysbysu pobl ifanc a rhieni am y ddeddfwriaeth newydd a'r materion iechyd ac amddiffyn plant a allai fod ynghlwm wrth dyllu rhannau personol o'r corff. Fe allai hyn gynnwys cysylltiadau cyhoeddus, y cyfryngau cymdeithasol a gweithio gydag ysgolion/sefydliadau ieuenctid.
666. Rhagwelir y byddai pecyn cyfathrebu o'r fath yn costio £10,000, er y gellid arbed arian trwy ei gyfuno â'r gwaith cyfathrebu ar gyfer triniaethau arbennig. Byddai'r gost untro hon yn daladwy yn 2017-18, er y byddai ystyriaeth yn cael ei rhoi, yn rhan o'r broses adolygu, i'r angen i ailadrodd

gwaith cyfathrebu'n ddiweddarach, er mwyn cynnal neu wella ymwybyddiaeth o'r ddeddfwriaeth newydd. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar ganlyniad yr adolygiad ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Awdurdodau lleol

667. Er na fyddai'r ddeddfwriaeth yn gofyn am amserlen reolaidd o arolygiadau o fangreoedd, a bod gan swyddogion iechyd yr amgylchedd ddyletswyddau eisoes mewn cysylltiad â busnesau sy'n darparu triniaethau tyllu cosmetig, cydnabyddir y byddai llywodraeth leol yn wynebu peth costau staff ychwanegol. Byddai'r rhain yn cynnwys cynorthwyo i ddatblygu'r canllawiau, mynd i'r sesiynau hyfforddi, codi ymwybyddiaeth yn gyffredinol, ac ymdrin ag ymholiadau ad hoc ynglŷn â'r ddeddfwriaeth newydd. Yn ogystal, byddai'r ddeddfwriaeth yn rhoi pwerau newydd i awdurdodau lleol ac yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gymryd camau gorfodi.

668. Er y disgwylir y byddai mwyafrif yr ymarferwyr/busnesau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, mae'n bosibl y bydd rhai na fyddant yn cydymffurfio â'r gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff unigolyn o dan 16 oed. Mae'n debyg y byddai'r achosion hyn yn dod i sylw awdurdodau lleol trwy gwynion neu trwy i awdurdodau lleol gynnal profion prynu. Disgwylir i nifer y cwynion fod yn isel ac y byddai pob awdurdod lleol, gan ddibynnu ar yr wybodaeth a fydd ar gael, yn cynnal un prawf prynu bob blwyddyn ar gyfartaledd. Ar y sail honno, rhagdybir na fyddai mwy na chwech erlyniad gan swyddogion iechyd yr amgylchedd yng Nghymru bob blwyddyn.

669. Rhagwelir y byddai baich gwaith staff awdurdodau lleol yn fwy yn ystod y cyfnod yn arwain at gyflwyno'r ddeddfwriaeth newydd ac yn ystod y flwyddyn gyntaf ar ôl ei gweithredu. Ni fyddai hyn yn cymryd mwy na'r hyn sy'n cyfateb i fis o amser un swyddog iechyd yr amgylchedd fesul awdurdod lleol yn ystod y ddwy flynedd hyn, gan leihau i hanner yr amser hwn ar gyfer y blynyddoedd canlynol. Byddai hyn gyfwerth â £76,800 (£3,490 fesul awdurdod lleol) yn 2017-18 a 2018-19, â'r gost wedyn yn gostwng i oddeutu £38,400 y flwyddyn (£1,745 fesul awdurdod lleol). Fodd bynnag disgwylir y gellid arbed arian trwy gyfuno'r gwaith hwn â'r gwaith ar gyfer triniaethau arbennig. Byddai'r union arbedion o ran cost yn dibynnu ar y camau sydd wedi'u cymryd ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

Llysoedd

670. Fel y nodwyd uchod, ni ddisgwylir i'r ddeddfwriaeth arwain at fwy na chwech erlyniad y flwyddyn. Byddai'r effaith ar y llysoedd yng Nghymru felly yn fach. Nid oes fframwaith manwl o'r costau wedi cael ei drafod rhwng Llywodraeth Cymru a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eto, felly nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.

Ymarferwyr/busnesau

671. Gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhywfaint o gostau yn sgil yr amser y byddent yn ei dreulio'n cynorthwyo i ddatblygu'r gofynion newydd ac yn ymgyfarwyddo â hwy, ac yn gweithredu unrhyw newidiadau i'w prosesau er mwyn sicrhau nad yw pobl ifanc dan 16 oed yn cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gan y gellid erlyn unrhyw ymarferydd neu fusnes nad yw'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd, rhagwelir y byddai angen neilltuo mwy o amser (tair awr) i'r gwaith ymgyfarwyddo hwn nag yn achos opsiwn dau. Er hynny, ystyrir bod y rhagdybiaethau eraill mewn cysylltiad â'r gwaith hwn a amlinellwyd ar gyfer opsiwn dau yn berthnasol – oddeutu £47,400 fyddai'r gost i ymarferwyr/busnesau ar gyfer y gwaith ymgyfarwyddo hwn yn 2017-18.

672. Fel yn achos opsiwn dau, byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob tair blynedd, ac ar yr adegau hynny, gallai ymarferwyr/busnesau wynebu rhai costau wrth ymgyfarwyddo â'r canllawiau diwygiedig a rhoi unrhyw newidiadau angenrheidiol ar waith i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth. Gan y rhagwelir mai newidiadau cyfyngedig yn unig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylir na fyddai'r costau hyn yn fwy na hanner y costau a wynebwyd yn 2017-18, sef amcangyfrif o £23,700.

673. Yn ogystal, fe allai'r diwydiant tyllu cosmetig yng Nghymru golli peth incwm pe byddai'r ddeddfwriaeth yn llwyddo i atal pobl ifanc o dan 16 oed rhag cael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Cyfrifwyd y byddai hyn rhwng £600 a £200,000 y flwyddyn, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:

- Bod rhwng 26 a 3,500 o bobl ifanc yn y grŵp oedran hwn yn derbyn triniaeth o'r fath bob blwyddyn;
- Bod cost cael twll mewn rhan bersonol o'r corff rhwng £25 a £60²⁸⁰;
- Bod 95% o ymarferwyr/busnesau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, gan ei bod yn cyd-fynd ag arfer proffesiynol da²⁸¹.

674. Gan fod trafodaethau ag ymarferwyr wedi awgrymu na fyddent yn wynebu unrhyw gost ariannol, neu lawer o gost ariannol, yn sgil gwaharddiad ar roi tyllau mewn rhannau personol o gyrff pobl ifanc o dan 16 oed, ymddengys mai pen isaf yr amrediad uchod sydd fwyaf tebygol.

675. Mae'r ffaith y disgwylir i fwyaf yr ymarferwyr gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth, ac i nifer fach o achosion o dor-cyfraith gael eu canfod trwy gwynion neu brofion prynu, yn awgrymu na fyddai rhyw lawer o ddirwyon yn cael eu codi ar ymarferwyr tyllu cosmetig. Amcangyfrifir na fydd mwy na thri erlyniad y flwyddyn gan swyddogion iechyd yr amgylchedd Cymru. Cynigir y byddai'r troseddau o wneud trefniadau i roi twll neu roi twll mewn rhan bersonol o gyrff pobl ifanc sydd o dan 16 oed yn destun dirwy anghyfyngedig i adlewyrchu difrifoldeb y troseddau. Nid yw'n bosibl rhoi

²⁸⁰Yn seiliedig ar chwiliad ar-lein o ymarferwyr tyllu cosmetig (Awst 2016)

²⁸¹Yn seiliedig ar God Ymarfer a Moeseg y British Body Piercing Association, er enghraifft

ffigur pendant ar gyfer y dirwyon a roddid, gan y byddai gan y llysoedd ynadon lawer o ddisgresiwn ynghylch hyn. At ddibenion yr ymarfer hwn, defnyddiwyd dirwy o £5,000 ar gyfer y cyfrifiadau. Amcangyfrifir, felly, fod cyfanswm cost y dirwyon i ymarferwyr tua £15,000 y flwyddyn²⁸². Yn ogystal, mae'n bosibl y bydd ymarferwyr/busnesau a erlynir yn gorfod talu ffioedd cyfreithiol, ad-dalu costau i awdurdodau lleol a thalu iawndal i ddioddefwyr. Byddai'r costau hyn yn amrywiol iawn ac felly nid oes modd eu hasesu'n gywir.

Tabl 7.25: Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

Costau (£)	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Llywodraeth Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu canllawiau	4,800	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	600	0	0	0	0
Costau argraffu	400	0	0	0	0
Hyfforddiant	2,900	0	0	0	0
Adolygu'r canllawiau	0	0	0	1,300	0
Cyfathrebu	10,000	0	0	0	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	18,700	0	0	1,300	0
Awdurdodau lleol					
Costau staff i gynorthwyo manwerthwyr i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth	76,800	76,800	38,400	38,400	38,400
Ymarferwyr/busnesau					
Costau staff i ymgyswrtio â'r gofynion newydd	47,400	0	0	23,700	0
Cost busnes a gollir	600 - 200,000	600 - 200,000	600 - 200,000	600 - 200,000	600- 200,000
Cost dirwyon	0 -15,000	0 -15,000	0 - 15,000	0 -15,000	0- 15,000
Cyfanswm y costau i ymarferwyr/busnes	48,000 - 262,400	600 - 215,000	600 - 215,000	24,300 - 238,700	600- 215,000

²⁸²Gan fod dirwyon yn cael eu gosod o bryd i'w gilydd gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder nid ydym wedi ystyried unrhyw gynnydd mewn dirwyon dros amser.

au					
Cyfanswm y costau	143,000 - 357,400	77,400 - 291,800	39,000 - 253,400	64,000 - 278,400	39,000- 253,400

Manteision

Arbedion y GIG

676. Y brif fantais fesuradwy a fyddai'n deillio o'r ddeddfwriaeth arfaethedig fyddai arbed arian i'r GIG trwy beidio gorfod gwneud triniaethau y gellid eu hosgoi. Rhoddwyd amcangyfrif yn gynharach yn yr adran hon o'r gost i'r GIG yng Nghymru o drin cymhlethdodau iechyd ymhlith pobl ifanc o dan 16 oed yn deillio o gael tyllau mewn rhannau personol o'r corff. Gan ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, a rhagdybio y bydd 95% o ymarferwyr yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth arfaethedig, amcangyfrifir y byddai'r GIG yn arbed rhwng £400 a £218,300 y flwyddyn.

677. Fodd bynnag, mae'n bosibl na fyddai modd gwireddu'r holl arbedion hyn i'r GIG. Gallai pobl dan 16 oed sy'n benderfynol o gael tyllau mewn rhannau personol o'u cyrff droi at ymarferwr neu fusnes amheus sy'n fodlon torri'r gyfraith a rhoi'r driniaeth, neu gallent wneud tyllau yn eu cyrff eu hunain. Gallai arferion o'r fath ddigwydd mewn amodau anhylan, gan gynyddu'r perygl o gymhlethdodau iechyd a'r angen am driniaeth gan y GIG. Byddai'r pecyn cyfathrebu sy'n rhan allweddol o opsiwn tri yn bwysig o ran helpu i wneud pobl ifanc yn ymwybodol o beryglon defnyddio ymarferwyr/busnesau nad ydynt wedi'u trwyddedu i gyflawni triniaethau arbennig, ac o beryglon rhoi tyllau yn eu cyrff hunain neu gyrff eu ffrindiau.

Arbedion eraill

678. Yn ogystal â'r arbedion posibl i'r GIG a nodwyd uchod, mae nifer o fanteision eraill y mae'n fwy anodd eu mesur yn deillio o'r ddeddfwriaeth arfaethedig. Byddai gosod gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed yn dod ag eglurdeb i'r sefyllfa. Mae llawer o'r ymarferwyr sydd wedi cysylltu â Llywodraeth Cymru wedi dweud nad ydynt yn rhoi tyllau mewn manau personol o gyrff pobl ifanc, ond oherwydd nad yw'r gyfraith yn ei wahardd ar hyn o bryd, mae modd i berson o dan 16 oed gael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Byddai'r opsiwn hwn yn atgyfnerthu arfer da ymarferwyr ac yn cynyddu ymwybyddiaeth o ba mor ddifrif y gall triniaethau o'r fath fod i bobl ifanc.

679. Byddai manteision i bobl ifanc. Amcangyfrifir bod rhwng un a 168 o bobl ifanc o dan 16 oed y flwyddyn ar hyn o bryd yn profi cymhlethdodau iechyd sydd angen cymorth meddyg teulu ar ôl cael twll mewn rhan bersonol o'r corff. Amcangyfrifir hefyd y gallai fod rhwng dau a 270 o bobl ifanc dan 16 oed sy'n ceisio cymorth gyda chymhlethdodau iechyd gan fferylllydd, neu gan adran damweiniau ac achosion brys (rhwng 0 ac 81) neu gan ysbyty fel claf mewnol (rhwng un a 112), ar ôl cael rhoi twll mewn

rhan bersonol o'r corff, a bod eraill sydd â chymhlethdodau iechyd o bosibl yn ceisio cymorth gan ymarferwyr tyllu'r corff neu'n peidio â cheisio cymorth o gwbl. Gan fod i gymhlethdodau iechyd fel poen, anghysur a gorbryder gostau i unigolion yn ogystal ag i'r GIG, byddai eu lleihau trwy osod gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed yn fanteisiol, er na ellir mesur y fantais honno.

680. Bydd manteision hefyd o safbwynt amddiffyn plant a phobl ifanc a allai fod mewn sefyllfa lle y maent yn agored i niwed wrth gael rhoi twll mewn rhan bersonol o'u corff. Trwy gael y driniaeth, mae pobl ifanc yn cael eu rhoi mewn sefyllfa lle caiff eu rhannau personol eu dangos, eu cyffwrdd a'u tyllu gan oedolyn a allai fod wedi bod yn ddieithr iddynt cyn hynny.
681. Os bydd gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed ac os bydd ymarferwyr yn cydymffurfio â'r gyfraith, ni ddylent bellach wynebu cwynion gan rieni mewn perthynas â'r mater hwn.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

682. Nid yw opsiwn un yn bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau â'r arfer presennol a byddai'n golygu mai prin fyddai'r amddiffyniad, os o gwbl, i blant a phobl ifanc rhag y peryglon sydd ynghlwm â chael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Wrth i dyllu'r corff, gan gynnwys mewn mannau personol o'r corff, ddod yn fwy poblogaidd a mwy derbyniol, mae hefyd yn bosibl y bydd y costau iechyd sy'n deillio o drin cymhlethdodau yn sgil rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn neu berson ifanc o dan 16 oed yn cynyddu dros amser²⁸³.
683. Gallai opsiwn dau annog ymarferwyr/busnesau i weithredu i gryfhau eu polisiâu presennol ynglŷn â rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed, neu annog y rhai sydd heb bolisi i ddatblygu un. Mae'n bosibl hefyd y bydd pobl ifanc a rhieni yn dod yn fwy ymwybodol o risgiau cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff. Fodd bynnag, gan fod yr opsiwn hwn wedi ei seilio ar weithredu gwirfoddol, nid yw'n debyg o gael llawer o effaith.
684. Opsiwn tri yw'r opsiwn a ffefrir. Mae'n defnyddio dau ddull sy'n ategu'i gilydd i wahardd yr arfer o roi twll mewn rhan bersonol o gorff pobl ifanc o dan 16 oed. Mae'r cyfuniad o'r ddau ddull – gwahardd y driniaeth trwy ddeddfwriaeth a sefydlu gweithgarwch cyfathrebu ategol gydag ymarferwyr a phobl ifanc – yn darparu'r cydbwysedd gorau rhwng costau a thebygolrwydd o gyflawni'r amcan polisi, a'r manteision diriaethol ac anniriaethol i bobl ifanc, y GIG ac ymarferwyr. Y rheswm am hyn yw y byddai gan ymarferwyr fwy o fuddiant mewn rhoi'r canllawiau a baratowyd gan Lywodraeth Cymru ar waith, a mwy o gymhelliad i wneud hynny, nag

²⁸³ Stead LR, Williams JV, Williams AC a Robinson CM (2006) 'An investigation into the practice of tongue piercing in the South West of England', 'British Dental Journal' 200 103-107.

o dan opsiwn dau, yn bennaf oherwydd y perygl y gallent gyflawni trosedd a chael eu cosbi.

Asesu'r Effaith ar Iechyd (HIA) (Rhan 5)

Opsiynau

685. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn un – Gwneud dim;
- Opsiwn dau – Llunio canllawiau ychwanegol â'r nod o annog a hyrwyddo'r defnydd pellach o HIAs yng Nghymru;
- Opsiwn tri – Deddfwriaeth i'w gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru gynnal HIAs o dan amgylchiadau penodol. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.

Opsiwn un: Gwneud dim

Disgrifiad

686. O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai'r sefyllfa bresennol yn newid o gwbl ac ni fyddai Llywodraeth Cymru'n ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus gynnal HIAs yn benodol. Byddai'r gofynion cyfyngedig presennol a amlinellir yn Rhan 1 o'r Memorandwm Esboniadol hwn yn parhau.

687. Mae eisoes yn ofynnol dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015) i gyrff cyhoeddus yng Nghymru wneud eu hunain yn gydnaws â chyfres o nodau llesiant cenedlaethol, gan gynnwys nodau 'Cymru iachach' a 'Cymru mwy cyfartal'. Byddai HIAs yn parhau i fod yn ddull y gallai gyrff cyhoeddus ei ddefnyddio i'w helpu i gyflawni eu dyletswyddau o dan y Ddeddf.

688. Defnyddir HIAs eisoes gan amrywiaeth o sefydliadau yng Nghymru fel dull ar gyfer asesu effeithiau posibl polisïau neu gamau arfaethedig ar iechyd a lles. Byddai'r arfer hwn yn parhau o dan yr opsiwn hwn, ond ni fyddai yn dod yn ofyniad cyfreithiol penodol.

689. Byddai Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru (UGAEIC) a leolir yn Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru yn parhau i hyrwyddo'r defnydd o HIAs yng Nghymru, gan gynnwys trwy ddarparu cyngor a chefnogaeth i'r rhai hynny sy'n cynnal HIA, a datblygu adnoddau a hyfforddiant. Byddai gwybodaeth am HIAs hefyd yn parhau i gael ei chynnwys mewn dogfennau polisi perthnasol, fel sy'n digwydd ar hyn o bryd.

690. Mae gwybodaeth a dderbyniwyd gan UGAEIC yn dangos y cynhelir dau brif fath o HIA yng Nghymru. Cyfeirir at y cyntaf fel asesiad cyflym o'r

effaith ar iechyd. Ystyrir bod hwn yn briodol ar gyfer asesu cynigion ar raddfa gweddol fach, ac mae'n golygu cynnal sesiynau gweithdy y caiff UGAEIC gyfrannu atynt. Amcangyfrifir mai oddeutu £2,000 fyddai cost gyfartalog cynnal HIA cyflym, gan gynnwys amser staff (wedi ei seilio ar grŵp bychan o bobl yn bresennol), llogi lleoliad a lluniaeth.²⁸⁴ Mae'r mwyafrif llethol o'r HIAs a gynhelir yng Nghymru yn y categori hwn.²⁸⁵

691. Gellid bod angen HIA mwy cynhwysfawr ar gyfer rhai cynigion sydd â chwmpas a chymhlethdod sylweddol fwy. Mae'r math hwn o asesiad yn fwy priodol ar gyfer prosiectau seilwaith mawr a phrif brosiectau seilwaith, a gallai gael ei gynnal dros nifer o flynyddoedd. Mae'r dull a fabwysiadir yn debygol o gynnwys dull ymgynghori/gweithdy HIA cyflym ond mae'n debygol o fod yn llawer mwy cynhwysfawr, a bydd casglu tystiolaeth ac ymchwil desg yn ofynnol hefyd. Gall HIA cynhwysfawr ei hun amrywio o ran ei gyfnod a'i gymhlethdod, er enghraifft, gellir ei addasu i weddu i wahanol fathau o gynigion, o asesiad o bolisi neu strategaeth newydd, i fater o bwysigrwydd cenedlaethol, megis gorsaf bŵer niwclear arfaethedig. O ganlyniad, amcangyfrifir bod y costau sy'n gysylltiedig â HIA cynhwysfawr yn gallu amrywio rhwng £30,000 a £150,000²⁸⁶ (a allai gynnwys gwaith comisiynu oddi wrth ymgynghorwyr preifat pan fo hynny'n briodol). Oherwydd natur y cynigion sy'n debygol o fod yn destun HIA cynhwysfawr, amcangyfrifir mai ond un neu ddau asesiad y symudir ymlaen â nhw yng Nghymru mewn unrhyw flwyddyn benodol.

692. Gan mai ond cynnal y sefyllfa bresennol y byddai'r opsiwn hwn yn ei wneud, cymerir yn ganiataol y byddai'r defnydd o HIAs yng Nghymru yn parhau ar lefel gymharol sefydlog. Byddai nifer yr HIAs a gynhelir yn annhebygol o newid yn sylweddol.

Costau

Llywodraeth Cymru

693. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i Lywodraeth Cymru o'r opsiwn hwn. Byddai UGAEIC yn parhau i gael ei chefnogi o'r dyraniad cyllideb craidd a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru²⁸⁷.

Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

694. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru o'r opsiwn hwn. Byddai'r sefydliad yn parhau i benderfynu ar y lefel o gefnogaeth a ddarperir ganddo i UGAEIC o'i

²⁸⁴ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

²⁸⁵ Amcangyfrifir y cynhelir 20-30 o HIA bob blwyddyn yng Nghymru – darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

²⁸⁶ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

²⁸⁷ Mae gan Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru ddyraniad cyllideb craidd o £86.7m yn 2016-17

ddyranïad cyllideb cyffredinol, yn rhan o'i broses gosod cyllideb gyffredinol. Ar hyn o bryd, mae gan UGAEIC gyllideb flynyddol o oddeutu £133,000 gydag un aelod o staff llawn amser a dau aelod o staff rhan-amser, sydd wedi eu lleoli yn y Gogledd a'r De.

695. Yn rhan o'i swyddogaeth, mae UGAEIC yn cynnig cyfres o gyfleoedd hyfforddi ar HIAs, sy'n amrywio o sesiynau hyfforddi ffurfiol, i fentora anffurfiol, a datblygu cwrs e-ddysgu *Cyflwyniad i HIAs* wedi ei leoli ar blatfform Prifysgol Metropolitan Caerdydd (sy'n costio oddeutu £15,000 i'w gomisiynu). Cynhelir y cyrsiau *Cymhwysedd HIA Cyflym*, *Cymhwysedd HIA Cynhwysfawr* a *Sicrhau Ansawdd Cymhwysedd HIA* hefyd ar y cyd â Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd Cymru. Yn ogystal, mae UGAEIC yn darparu sesiwn *Cyflwyniad i HIA* ddwywaith y flwyddyn ar gyfer ymarferwyr ym maes iechyd y cyhoedd, yn ogystal â sesiynau hyfforddi mewnol ar gyfer cyrff cyhoeddus a sefydliadau'r trydydd sector, ar gais. Byddai'r ystod hon o weithgaredd hyfforddi yn parhau o dan yr opsiwn hwn.

Cyrff cyhoeddus

696. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn cadw at y sefyllfa bresennol, byddai unrhyw gostau cyfredol a ysgwyddir gan gyrrff cyhoeddus wrth gynnal HIAs yn parhau. Fodd bynnag, ni ddisgwylir i hyn arwain at gostau ychwanegol, gan y disgwyliad i nifer yr HIAs a gynhelid yng Nghymru barhau yn fras ar y lefelau presennol.

Manteision

697. Manteision cyfyngedig neu ddim manteision ychwanegol sy'n debygol o'r opsiwn hwn. Mae'n bosibl y byddai gwaith parhaus UGAEIC yn arwain at gynnydd graddol o ran deall HIAs, a allai arwain at fwy o ddefnydd ohono. Yn yr un modd, gallai cyrrff cyhoeddus edrych yn fwyfwy ar HIAs fel ffordd o gyflawni eu cyfrifoldebau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), a gallai'r nifer gynyddu oherwydd hynny. Fodd bynnag, gan na fyddai unrhyw ofyniad cyfreithiol penodol ynghylch HIA, mae'n debygol y bydd unrhyw gynnydd yn gyfyngedig a graddol. Yn ogystal, ni fyddai unrhyw sicrwydd y byddai canfyddiadau HIA yn cael eu hystyried yn briodol.

Opsiwn dau: Lluio canllawiau ychwanegol â'r nod o annog a hyrwyddo mwy o ddefnydd o HIAs yng Nghymru

Disgrifiad

698. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu diweddarau canllawiau anstatudol presennol UGAEIC ar HIAs, gan weithio gyda rhanddeiliaid a phartneriaid perthnasol. Byddai'r canllawiau yn adlewyrchu'r polisi a'r cyd-destun deddfwriaethol presennol, â'r nod o annog mwy o ddefnydd priodol o HIAs

yng Nghymru. Byddai copïau o'r canllawiau hyn ar gael ar-lein ac ar ffurf copi papur i'w defnyddio gan gyrff sy'n cynnal HIAs.

699. Cynhelid rhyw weithgaredd newydd cyhoeddusrwydd a chodi ymwybyddiaeth i gyd-fynd â chyhoeddi'r canllawiau newydd, ac ychwanegid ato trwy barhau i gynnal y rhaglenni hyfforddi presennol ynghylch HIAs.

Costau

Llywodraeth Cymru

700. Er y rhagwelir y byddai'r gwaith o baratoi'r canllawiau wedi'u diweddarau newydd yn cael ei arwain gan UGAEIC, byddai rhai costau cyfyngedig i Lywodraeth Cymru yn codi o'r gwaith o ymgysylltu ag UGAEIC i gyfrannu at y canllawiau. Byddai ymagwedd gydweithredol o'r fath o fudd i sicrhau bod y canllawiau yn adlewyrchu'r holl agweddau perthnasol ar y polisi a'r cyd-destun deddfwriaethol presennol.
701. Er mwyn gweithio gydag UGAEIC ar y canllawiau newydd, disgwylir y byddai angen tair wythnos o amser uwch-swyddog gweithredol. Byddai hyn yn costio oddeutu £3,800 ac yn cael eu hysgwyddo yn 2017-18.
702. Byddai angen mewnbwn Llywodraeth Cymru hefyd yn rhan o ddiweddariadau dilynol i'r canllawiau. Gan y byddai disgwyl i'r diweddariadau fod angen llai o adnoddau na'r dasg gychwynnol, rhagwelir y byddai'r costau oddeutu hanner y rhai ar gyfer 2017-18 – byddai hyn yn cyfateb i gostau o £1,900, gan ddisgwyl y diweddariad cyntaf i'r canllawiau yn 2020-21.

Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

703. Gan Ymddiriedolaeth Iechyd Cyhoeddus Cymru (trwy UGAEIC) fyddai'r prif gyfrifoldeb dros lunio'r canllawiau wedi'u diweddarau o dan yr opsiwn hwn.
704. Cyhoeddodd UGAEIC gyfarwyddyd cynhwysfawr, *Canllawiau Ymarferol i Asesu'r Effaith ar Iechyd yn 2012*²⁸⁸. Amcangyfrifir bod cyfanswm y costau o baratoi'r canllawiau a'r adnoddau electronig ategol (gan gynnwys amser staff, adolygiad gan gymheiriaid, ymgysylltu â rhanddeiliaid, argraffu a chostau cyfieithu) oddeutu £40,000.²⁸⁹ Fodd bynnag, gan y byddai'r opsiwn hwn yn golygu diweddarau'r canllawiau presennol, disgwylir y byddai'r costau cyffredinol yn sylweddol is.

²⁸⁸ Nodyn canllawiau Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru: "HIA: canllawiau ymarferol"
[http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20\(English\)%20V2%20WEB.pdf](http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20(English)%20V2%20WEB.pdf)

²⁸⁹ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

705. Amcangyfrifir y byddai diweddaru'r canllawiau yn cymryd 12 mis o amser prif swyddog yn lechyd Cyhoeddus Cymru, gan gynnwys gwaith ar gyfer ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol (oddeutu £8,200). Yn ogystal, byddai dylunio a chysodi yn costio oddeutu £500. Yn seiliedig ar ganllawiau 10,000 o eiriau, byddai'r gwaith cyfieithu a phrawfddarllen yn costio £1,000²⁹⁰. Gan na allai rhai defnyddwyr gael gafael ar fersiynau electronig o'r canllawiau, disgwylir y byddai angen cynhyrchu nifer cyfyngedig o gopiau papur. Yn seiliedig ar y costau argraffu ar gyfer canllawiau 2012, byddai 250 o gopiau papur o'r pecyn canllawiau newydd yn cael eu cynhyrchu, a fyddai'n costio oddeutu £1,000²⁹¹. O ganlyniad, byddai cyfanswm y costau amcangyfrifedig o gynhyrchu'r canllawiau diwygiedig oddeutu £10,700, a fyddai'n cael ei ysgwyddo yn 2017-18.
706. I ategu'r prif ganllawiau, byddai'n rhaid llunio cyfres o ganllawiau byr a/neu adnoddau ategol ychwanegol. Ar ffurf electronig yn unig y byddai'r rhain yn cael eu cynhyrchu. Amcangyfrifir y byddai cyfanswm y costau ar gyfer cynhyrchu a chyfieithu adnoddau atodol o'r fath oddeutu £3,000 y flwyddyn, o 2017-18 ymlaen.²⁹²
707. Byddai'r canllawiau yn cael eu diweddaru'n gyson. At ddibenion enghreifftiol, amcangyfrifiwyd y gwneir hyn bob tair blynedd, ond efallai y bydd angen gwneud diweddariadau yn llai aml. Efallai na fydd angen adolygu'r canllawiau yn rhy helaeth, a bydd yn dibynnu ar esblygiad ymarfer asesu'r effaith ar iechyd yng Nghymru, datblygiad polisïau ac anghenion ymarferwyr. Disgwylir y defnyddir llai o adnoddau ar gyfer pob diweddariad nag ar gyfer yr adolygiad cynhwysfawr cyntaf o'r canllawiau, sydd i fod i gael ei gynnal yn 2017-18. O ganlyniad, amcangyfrifir y costau ar gyfer pob adolygiad ar hanner costau'r adolygiad gwreiddiol, sef £5,400. Cynhelid y diweddariad cyntaf yn 2020-21.
708. Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith bosibl y canllawiau newydd, byddai angen peth cyhoeddusrwydd i godi ymwybyddiaeth o'r canllawiau ymysg rhwydweithiau rhanddeiliaid perthnasol. Disgwylir y gellid cynhyrchu rhan o'r cyhoeddusrwydd hwn trwy gyfnodolion perthnasol, ond gallai hefyd gynnwys gweithgarwch cyfryngau cymdeithasol dewisedig a mwy o weithgarwch ymgysylltu â rhanddeiliaid. Byddai disgwyl i waith cyfathrebu gostio dim mwy na £2,000 a byddai'n cyd-daro ag adeg cyhoeddi'r canllawiau yn 2017-18. Gan mai gwirfoddol fyddai'r canllawiau, disgwylir y byddai angen ailadrodd y gwaith cyfathrebu bob tair blynedd i gyd-daro â diweddariadau i'r canllawiau (byddai'r gost hon yn cael ei hysgwyddo yn 2020-21 am y tro cyntaf). Mae'n debyg y gellid gwneud arbedion costau ar gyfer rowndiau gwaith cyfathrebu yn y dyfodol, ond byddai'r union arbedion o ran costau yn dibynnu ar y gweithgarwch a gynhelid, ac felly, nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd.

²⁹⁰ Wedi ei seilio ar £75 fesul 1000 o eiriau i'w cyfieithu, ac £21 fesul 1000 o eiriau i'w prawfddarllen

²⁹¹ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

²⁹² Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

709. Mae'n bosibl y byddai'r canllawiau newydd a'r gwaith hyrwyddo cysylltiedig yn arwain at gynnydd graddol yn nifer yr HIAs a gynhelir bob blwyddyn yng Nghymru. Gan y byddai'r canllawiau yn anstatudol, cymerir yn ganiataol mai cyfyngedig fyddai unrhyw gynnydd (a amcangyfrifir i fod yn 10% o gynnydd o flwyddyn i flwyddyn, sy'n cyfateb i ddau neu dri o HIAs cyflym ychwanegol yn cael eu cynnal o flwyddyn i flwyddyn). Fodd bynnag, byddai gan unrhyw gynnydd oblygiadau i allu UGAEIC i gyflawni ei swyddogaeth gynghori a chefnogi.
710. Mae UGAEIC fel arfer yn adolygu HIAs a gynhaliwyd, ac yn rhoi adborth arnynt. Ar gyfartaledd, amcangyfrifir bod hyn yn costio oddeutu £100 ar gyfer HIA cyflym, ond ar gyfer HIA cynhwysfawr, gallai gostio oddeutu £500 mewn amser staff UGAEIC.²⁹³ Rhagwelir y gallai unrhyw gynnydd parhaus yn nifer yr HIAs a gyflwynir i UGAEIC i'w hadolygu arwain at yr angen i adolygu gallu cyffredinol. Fodd bynnag, gan y gallai'r opsiwn hwn arwain at gynnydd cyfyngedig yn unig, y disgwyliad ar y cychwyn fyddai y byddai hyn yn cael ei ddiwallu trwy adnoddau cyffredol.
711. Byddai'r rhaglen hyfforddiant craidd, a gyflenwir gan UGAEIC ar hyn o bryd ac a amlinellir dan opsiwn un, yn parhau o dan yr opsiwn hwn²⁹⁴, ac o ganlyniad, byddai unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r cyflenwi yn cael eu haildrodd. Fodd bynnag, gan fod y costau hyn eisoes wedi eu hysgwyddo, nid ydynt yn ychwanegol at yr opsiwn o wneud dim, ac felly, nid ydynt wedi eu hasesu yma.
712. Efallai y bydd angen sesiynau hyfforddi ychwanegol penodol ar y canllawiau newydd ar gyfer staff perthnasol yn y sector cyhoeddus. Byddai'r rhain yn ychwanegol at brif raglen hyfforddi UGAEIC. Rhagwelir y byddai'r sesiynau hyfforddi ychwanegol hyn yn cael eu harwain gan UGAEIC neu'n cael eu contractio allan i weithiwr proffesiynol arall ym maes HIA/iechyd y cyhoedd. Disgwylir mai dwy sesiwn fyddai'n cael eu cynnal – un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau hyfforddi yn cael eu cynnal yn 2017-18. Byddai cost datblygu deunydd a thafenni'r cwrs tua £800, ac oddeutu £1,600 y sesiwn fyddai cost cynnal y ddwy sesiwn gydag 20 o gynrychiolwyr yn bresennol ym mhob un ohonynt. Byddai hyn yn rhoi cyfanswm cost o £2,400 yn 2017-18. Byddai'r costau hyn yn cael eu haildrodd pan ddiweddarir y canllawiau nesaf yn 2020-21.

Cyrrff cyhoeddus

713. Er y byddai cyrrff cyhoeddus yn cael eu hannog i gefnogi'r defnydd o'r canllawiau yn rhan o'u trefn gwaith gyffredin, cydnabyddir y gallai fod rhai costau staff ychwanegol (er enghraifft ar gyfer ystyried sut i roi'r canllawiau ar waith, mynd i'r sesiynau hyfforddi ac ymgysylltu â chydweithwyr er mwyn eu hannog hwy i ddilyn y canllawiau hefyd).

²⁹³ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

²⁹⁴ Cafodd 163 o swyddogion hyfforddiant rhwng mis Mehefin 2014 a mis Mehefin 2015, a chafodd 217 o swyddogion hyfforddiant rhwng mis Mehefin 2015 a mis Mehefin 2016 – darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

714. Gallai cyrff cyhoeddus yng Nghymru fynd i rai costau trwy dreulio amser yn ymgysylltu â'r canllawiau newydd. Gan gymryd yn ganiataol y byddai'r sefydliadau a fyddai'n fwyaf tebygol o gyflawni'r gorchwyl hwn yn cyfathrebu â'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â Deddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol - 42 o gyrff, o ystyried y byddai gan Weinidogion Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru gysylltiad agos â'r gwaith o baratoi'r canllawiau - y byddai'r gorchwyl hwn yn cymryd pedair awr fesul sefydliad, ac y byddai hyn yn costio £33.93 yr awr ar gyfartaledd²⁹⁵, byddai'r costau i'r cyrff cyhoeddus o ymgysylltu â'r canllawiau yn dod i £5,700 yn 2017-18.

715. Yn yr un modd, pan ddiweddarir y canllawiau bob tair blynedd, gallai'r cyrff cyhoeddus dreulio peth amser yn ymgysylltu â'r canllawiau diwygiedig. Gan y disgwylir mai dim ond newidiadau cyfyngedig a wneir i'r canllawiau, ni fyddai disgwyl i'r costau hyn fod yn ddim mwy na hanner y rhai a fyddai'n cael eu hysgwyo yn 2017-18, a amcangyfrifir i fod yn £2,900. Byddai disgwyl i'r adolygiad cyntaf o'r canllawiau gael ei gynnal yn 2020-21.

716. Nodwyd yn gynharach yn yr opsiwn hwn y byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi ychwanegol yn benodol ar y canllawiau newydd, ac y byddai'r rhain yn cael eu cynnal ar draws Cymru gan UGAEIC yn 2017-18. Ni ragwelir y byddai'r sesiynau hyfforddi hyn yn denu ffi cynrychiolydd. Fodd bynnag, gallai cyrff cyhoeddus fynd i rai costau cyfyngedig trwy ryddhau staff i fod yn bresennol yn y sesiynau hyfforddi. Er bod y staff a fyddai'n debygol o fynd (a graddau eu swyddi) yn debygol o amrywio'n sylweddol, ac felly na ellir amcangyfrif y costau hyn yn gywir, amcangyfrifir cost o £6,800 ar sail 40 o fynychwyr a delir am bum awr ar lefelau band rheoli un Llywodraeth Cymru.

717. Gallai cyrff cyhoeddus hefyd fynd i rai costau trwy fod yn bresennol mewn cyrsiau hyfforddi cyfredol a redir oddi mewn i'r cynnig hyfforddiant craidd a gyflenwir gan UGAEIC neu Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd (Cymru). Gellid codi ffi ar gynrychiolwyr am gyrsiau achrededig gan y byddai'r rhain yn ategu datblygiad proffesiynol. Dyma'r costau presennol i gynrychiolwyr gael mynd ar gyrsiau:

- Cwrs Deuddydd *Cymhwysedd HIA Cyflym* (£240 y pen, neu £115 am un diwrnod);
- Cwrs Tridiau *Cymhwysedd HIA Cynhwysfawr* (£340 y pen);
- Cwrs Undydd *Sicrhau Ansawdd Cymhwysedd HIA* (£180 y pen).²⁹⁶

Ysgwyddir y costau hyn eisoes o dan y trefniadau presennol. Mae'n bosibl y gallai'r opsiwn hwn arwain at yr angen i nifer fechan o swyddogion ychwanegol fynd ar y cyrsiau presennol hyn, ond disgwylir i unrhyw gostau ychwanegol fod yn isel iawn.

²⁹⁵ Bydd y cyfraddau tâl yn amrywio ar draws gwahanol gyrff, ac o ganlyniad, nid yw'n bosibl darparu cyfradd gyfartalog fesul awr bendant ar gyfer y gwaith hwn. At ddibenion enghreifftiol, mae'r cyfrifiadau wedi eu seilio ar gostau staffio Llywodraeth Cymru (band rheoli un)

²⁹⁶ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

718. Mae cyrff cyhoeddus eisoes yn mynd i gostau oherwydd y cynhyrchir rhwng 20 a 30 o HIAs cyflym bob blwyddyn, a symudir rhwng un a dau HIAs cynhwysfawr ymlaen bob blwyddyn. Mae'n bosibl y byddai cyflwyno a hyrwyddo'r canllawiau newydd yn arwain at gynnydd yn nifer yr HIAs a gynhelir yng Nghymru bob blwyddyn. Gan mai gwirfoddol y byddai'r canllawiau, rhagwelir y byddai unrhyw gynnydd yn nifer yr HIAs a gynhelir yn gyfyngedig, ac amcangyfrifir mai 10% fyddai'r cynnydd. Byddai hyn yn arwain at gynnydd o rhwng dau a thri o HIAs bob blwyddyn, ar gost ychwanegol o £4,000 i £6,000 o flwyddyn i flwyddyn o 2017-18 ymlaen. Ni ragwelir y byddai nifer yr HIAs cynhwysfawr yn cynyddu o'r sefyllfa bresennol.

Tabl 7.26 – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Cyfrannu at y canllawiau wedi'u diweddarau	3,800	0	0	1,900	0
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	3,800	0	0	1,900	0
Iechyd Cyhoeddus Cymru					
Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau	8,200	0	0	0	0
Dylunio a chyfieithu	1,500	0	0	0	0
Costau argraffu	1,000				
Adnoddau atodol ychwanegol	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
Adolygu'r canllawiau	0	0	0	5,400	0
Cyfathrebu/hyrwyddo	2,000	0	0	2,000	0
Hyfforddiant ychwanegol	2,400	0	0	2,400	0
Cyfanswm y costau i Iechyd Cyhoeddus Cymru	18,100	3,000	3,000	12,800	3,000
Cyrff Cyhoeddus*					
Costau ar gyfer staff yn ymglyfarwyddo â'r canllawiau a mynychu hyfforddiant	12,500	0	0	2,900	0
Y costau ar gyfer cynhyrchu mwy o HIAs	4,000-6,000	8,000-12,000	12,000-18,000	16,000-24,000	20,000 - 30,000
Cyfanswm y gost i gyrrff cyhoeddus	16,500-18,500	8,000-12,000	12,000-18,000	18,900-26,900	20,000-30,000
Cyfanswm y gost	38,400-40,400	11,000-15,000	15,000-21,000	33,600-41,600	23,000-33,000

*Cyfrifwyd y costau amcangyfrifedig ar sail cyfanswm y costau ychwanegol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru. O ran y tablau cryno mewn manau eraill yn y ddogfen hon, amcangyfrifir y bydd oddeutu traean y costau hyn yn cael eu hysgwyddo gan awdurdodau lleol.

Manteision

Llywodraeth Cymru

719. Byddai Llywodraeth Cymru yn cael sicrwydd fod gan gyrff cyhoeddus ganllawiau cyfredol a gynhyrchwyd gan y brif ffynhonnell o arbenigedd ar HIAs yng Nghymru, a ddylai arwain at ymagwedd fwy cyson at gynnal HIAs yng Nghymru. Byddai diweddarau'r canllawiau yn rhoi cyfle amserol i fyfyrion ar y datblygiadau diweddaraf o ran polisi a'r cyd-destun deddfwriaethol cyffredinol sy'n berthnasol i'r pwnc. Byddai Llywodraeth Cymru hefyd yn cael sicrwydd bod dulliau ategol yn cael eu sefydlu i gefnogi gyrff cyhoeddus i roi Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ar waith.

Cyrff cyhoeddus

720. Y fantais fwyaf i gyrff cyhoeddus fyddai'r ffaith fod ganddynt ganllawiau newydd a chyfredol ar sut i gynnal HIAs mewn ffordd sy'n eu cynorthwyo i gyflawni eu rhwymedigaethau i ystyried effaith eu penderfyniadau ar iechyd a lles. Byddai'r canllawiau wedi'u diweddarau hefyd yn rhoi mwy o gyfleoedd iddynt fanteisio ar y cyngor a chymorth sydd ar gael iddynt trwy UGAEIC, ac i elwa ar gyfleoedd hyfforddi ychwanegol.

721. Trwy fod ganddynt ganllawiau cyfredol, bydd cyrff cyhoeddus yn gallu gwneud yn siŵr, wrth iddynt gynnal HIAs (a wneir ganddynt eisoes mewn nifer o achosion), y byddant yn gallu cael cymaint â phosibl o gyfleoedd a ddarperir gan y broses o asesu'r effaith ar iechyd. Dylai hefyd alluogi ymgysylltiad mwy effeithiol a gweithredol â rhanddeiliaid sydd â diddordeb yn y problemau penodol a godwyd yn rhan o HIA. Dylai hyn yn ei dro arwain yn y diwedd at benderfyniadau mwy deallus a thryloyw ynghylch sut y gallent effeithio ar iechyd a lles, gan helpu i gael cymaint o effeithiau cadarnhaol â phosibl a lleihau neu ddileu effeithiau negyddol posibl.

Y cyhoedd

722. Gallai'r cyhoedd weld cynnydd yn nifer yr HIAs a gynhelir ledled Cymru, ond gallai unrhyw gynnydd fod yn gyfyngedig, gan na fyddai'r canllawiau newydd yn statudol. Yn bwysig, pe byddai sefydliadau'n cymhwyso'r canllawiau, gallai hyn gynyddu amlygrwydd y broses o asesu'r effaith ar iechyd i grwpiau rhanddeiliaid perthnasol, a chynnwys mwy o gyfleoedd ar gyfer ymgysylltu.

723. Mantais arall bosibl o'r opsiwn hwn fyddai'r ffaith y byddai defnydd mwy cyson o HIA yn gallu gwneud penderfyniadau penodol yn fwy tryloyw i boblogaethau lleol. Os defnyddir y canllawiau yn briodol, gallai hyn fod o

gymorth i ddatblygu hyder poblogaethau lleol, neu grwpiau penodol oddi mewn iddynt, ynghylch penderfyniadau penodol a wneir gan gyrff cyhoeddus, oherwydd eu bod wedi rhoi ystyriaeth i asesiad cadarn o'r effaith debygol ar iechyd a lles.

Opsiwn tri: Deddfwriaeth i'w gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru gynnal HIAs o dan amgylchiadau penodol

Disgrifiad

724. Byddai'r opsiwn hwn yn cyflwyno deddfwriaeth i'w gwneud yn ofyniad gorfodol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru (gan gynnwys Gweinidogion Cymru) gynnal, cyhoeddi a rhoi ystyriaeth i HIAs o dan amgylchiadau penodol. Byddai'n ofynnol i Weinidogion Cymru lunio rheoliadau ar gyfer rhagnodi'r union amgylchiadau pryd y byddai angen HIAs. Byddai hyn yn destun proses ymgynghori ac yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Byddai Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar wahân yn cyd-fynd â'r rheoliadau. Byddai'r gyrff cyhoeddus a fyddai'n ddarostyngedig i'r gofynion HIA newydd yn cyfateb i'r rhai hynny a gwmpesir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

725. Dim ond rhoi syniad o'r costau ychwanegol disgwylidig y gall y costau amcangyfrifedig a amlinellir o dan yr opsiwn hwn ei wneud, gan y byddai union fanylion y gofynion yn cael eu penderfynu wrth ddatblygu'r rheoliadau. Fodd bynnag, byddai'r deddfwriaeth â'r nod o ddefnyddio dull cymesur i'w gwneud yn ofynnol i gynnal HIAs o dan yr amgylchiadau mwyaf priodol. Nid arwain at achosion o gynnydd enfawr yn nifer yr HIAs a gynhelir yng Nghymru fyddai'r nod, ond yn hytrach ffurfioli a chryfhau'r trefniadau presennol.

Costau

Llywodraeth Cymru

726. Rhagwelir y byddai angen diweddarau canllawiau presennol UGAEIC²⁹⁷ ar HIA i gyd-daro â'r adeg y daw'r rheoliadau newydd i rym. Amlinellwyd o dan opsiwn dau y byddai gan Lywodraeth Cymru swyddogaeth mewn cyfrannu at y canllawiau wedi'u diweddarau. Rhagwelir y byddai angen yr un lefel o fewnbwn o dan yr opsiwn hwn, ac o ganlyniad, amcangyfrifir bod y costau yr un fath â'r rhai a amlinellwyd o dan opsiwn dau. Fodd bynnag, o dan yr opsiwn hwn, ni fyddai'r costau hyn yn cael eu hysgwyddo tan 2018-19 gan y byddai angen i'r canllawiau adlewyrchu'r rheoliadau a ddatblygir yn 2017-18. O ganlyniad, byddai'r costau yn amcangyfrif o £3,800 yn 2018-19, ac yn £1,900 ychwanegol yn 2021-22).

²⁹⁷ Nodyn arweiniad Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru: "HIA canllawiau ymarferol"
[http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20\(English\)%20V2%20WEB.pdf](http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20(English)%20V2%20WEB.pdf)

727. Byddai rhai costau cyfyngedig ychwanegol yn ymwneud â chodi ymwybyddiaeth o'r rhwymedigaethau statudol newydd cyn i'r ddeddfwriaeth ddod i rym. Er mwyn cyflawni hyn, byddai Llywodraeth Cymru yn gweithio â rhwydweithiau rhanddeiliaid i gynhyrchu erthyglau y wasg a chyfryngau, ac yn ceisio cynnwys gwybodaeth mewn cylchlythron a chyfathrebiadau gyda chyrrff cyhoeddus. Rhagwelir y byddai hyn yn cymryd pedair wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cywerth ag amser llawn dros y cyfnod hyd nes y deuai'r ddeddfwriaeth i rym, gan gostio £3,900²⁹⁸ yn 2018-19. Byddai'r costau'n cael eu hailadrodd i gyd-fynd â'r diweddariadau bob tair blynedd i'r canllawiau; byddai £3,900 ychwanegol yn cael ei hysgwyddo yn 2021-22.

728. Byddai Gweinidogion Cymru yn cael eu cynnwys yn y rhestr o gyrff cyhoeddus y byddai'n ofynnol iddynt gynnal HIAs o dan amgylchiadau penodol. Cynhelir asesiadau o'r effeithiau ar iechyd eisoes ynghylch nifer o bolisiâu a rhaglenni Llywodraeth Cymru, ond gallai'r ddeddfwriaeth newydd ei gwneud yn ofynnol i gynnal HIAs ychwanegol. Gallai fod angen arbennig i gynnal gweithdai HIA cyflym ychwanegol. Amcangyfrifir y byddai pum HIA cyflym ychwanegol yn cael eu cynnal yn 2018-19, gan gynyddu'n gynnyddrannol gan ddau HIA ychwanegol bob blwyddyn o 2019-20 ymlaen. Byddai'r costau oddeutu £10,000 yn ychwanegol yn 2018-19, gyda £4,000 ychwanegol arall bob blwyddyn o 2019-20 ymlaen.²⁹⁹ Mae'n bosibl y gellid nodi angen am HIA cynhwysfawr arall, ond nid yw'r costau posibl hyn wedi eu cynnwys gan nad yw'n bosibl amcangyfrif yn gywir a fyddai angen hyn na pha bryd y byddai ei angen.

Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

729. Gellid ffurfioli swyddogaeth bresennol UGAEIC o ran rhoi cyngor, arweiniad a chefnogaeth ynghylch HIA yng Nghymru trwy gyfeirio ati yn y rheoliadau i'w gwneud gan Weinidogion Cymru. Mae'n bosibl y gallai hyn arwain at gynnydd mewn gofynion gan gyrff cyhoeddus i UGAEIC am gyngor ar HIA. Er nad prif fwriad y ddeddfwriaeth fyddai cynyddu'n sylweddol nifer yr HIAs a gynhelir yng Nghymru, ond yn hytrach cryfhau a safoni'r trefniadau presennol, mae'n bosibl y byddai cynnydd cyfyngedig a graddol yn digwydd. At ddibenion enghreifftiol, amcangyfrifir y byddai'n ddwbl y cynnydd posibl a amlinellir o dan yr opsiwn canllawiau gwirfoddol (opsiwn dau). Felly gallai fod 20% o gynnydd yn nifer yr asesiadau a gynhelir bob blwyddyn, sy'n cyfateb i rhwng pedair a chwech HIA cyflym ychwanegol yn cael eu cynnal bob blwyddyn³⁰⁰.

730. Mae' bosibl y byddai'r rheoliadau yn arwain at yr angen i gynnal nifer ychwanegol o HIAs cynhwysfawr yng Nghymru. Oherwydd natur y cynigion a fyddai'n debygol o fod angen HIA cynhwysfawr, ni ddisgwylir y

²⁹⁸ Wedi ei seilio ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

²⁹⁹ Wedi ei seilio ar gost gyfartalog o £2,000 fesul gweithdy HIA cyflym (darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC).

³⁰⁰ O linell sylfaen o 20-30 o AEllau cyflym a gynhelir bob blwyddyn - darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

byddai angen symud mwy na thri HIA cynhwysfawr ar gyfartaledd ymlaen mewn unrhyw un flwyddyn (i fyny o un i ddau asesiad ar hyn o bryd).

731. Er y byddai'r achosion o gynnydd amcangyfrifedig yn nifer yr HIAs a amlinellir uchod fod yn gyfyngedig, byddai unrhyw gynnydd yn cynnwys goblygiadau i allu UGAEIC i gyflawni ei swyddogaeth gynghori a chefnogi. Rhagwelir y gallai unrhyw gynnydd parhaus yn nifer yr HIAs sy'n gofyn am fewnbwn gan UGAEIC arwain at angen i adolygu ei gallu cyffredinol. Er mai'r disgwyliad cychwynnol fyddai fod hyn yn cael ei ddiwallu trwy adnoddau cyffredinol presennol o ddyraniad cyllideb craidd Iechyd Cyhoeddus Cymru, mae'n bosibl y byddai angen cynyddu gallu UGAEIC yn y diwedd, wrth i nifer yr HIAs a gynhelir gynyddu'n gynnyddraddol. Oherwydd y lefel uchel o ansicrwydd ynghylch unrhyw alw ychwanegol arfaethedig, nid yw'r costau'n hysbys ar hyn o bryd.
732. Rhagwelir y byddai angen diweddarau canllawiau presennol UGAEIC ar HIA.³⁰¹ Byddai'r diweddariad yn debyg o ran natur i'r un a amlinellir o dan opsiwn dau, ond yng nghyd-destun y gofynion deddfwriaethol newydd. Amcangyfrifir bod costau diweddarau'r canllawiau yr un rhai a amlinellir o dan opsiwn dau, sy'n dod i oddeutu £10,700. Fodd bynnag, o dan yr opsiwn hwn, ni fyddai'r costau hyn yn cael eu hysgwyddo hyd at 2018-19 gan y byddai angen i'r canllawiau adlewyrchu'r rheoliadau terfynol a ddatblygwyd yn 2017-18. Yn lle hynny, byddai'r canllawiau yn cael ei ddiweddarau i gyd-daro â'r adeg y daw'r rheoliadau i rym yn 2018-19.
733. Yn yr un modd ag opsiwn dau, byddai angen cynhyrchu cyfres o ganllawiau byrion a/neu adnoddau ategu ychwanegol. Yn electronig yn unig y byddai'r rhain yn cael eu cynhyrchu. Amcangyfrifir y byddai cyfanswm costau cynhyrchu a chyfieithu adnoddau o'r fath yr un faint â'r rhai hynny a amlinellir yn opsiwn 2, sef oddeutu £3,000 y flwyddyn. Ond, o dan yr opsiwn hwn, byddai'r costau yn cael eu hysgwyddo o 2018-19 ymlaen.
734. Byddai'r canllawiau yn cael ei ddiweddarau'n gyson. At ddibenion enghreifftiol, cymerir yn ganiataol y byddai hyn yn digwydd bob tair blynedd, ond efallai y byddai diweddariadau llai aml yn ddigonol. Efallai na fydd angen adolygu'r canllawiau yn rhy helaeth, a byddai'n dibynnu ar esblygiad ymarfer asesu'r effaith ar iechyd yng Nghymru, datblygiad polisiau ac anghenion a phrofiad ymarferwyr o flynyddoedd cyntaf gweithredu'r gofynion deddfwriaethol newydd. Rhagwelir y bydd llai o adnoddau yn cael eu defnyddio ar gyfer pob diweddariad nag ar gyfer yr adolygiad cynhwysfawr cyntaf o'r canllawiau, sydd i fod i gael ei gynnal yn 2018-19. Amcangyfrifir y bydd cost pob adolygiad yn hanner cost yr adolygiad cychwynnol, sef £5,400 (yr un fath ag yn opsiwn dau). Fodd bynnag, o dan yr opsiwn hwn, byddai'r diweddariad cyntaf yn cael ei gynnal yn 2021-22.

³⁰¹ Nodyn canllawiau Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru: "HIA: canllawiau ymarferol"
[http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20\(English\)%20V2%20WEB.pdf](http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Whiasu%20Guidance%20Report%20(English)%20V2%20WEB.pdf)

735. Byddai'r rhaglen hyfforddiant craidd, a gyflenwir gan UGAEIC ar hyn o bryd ac a amlinellir o dan opsiwn un, yn parhau o dan yr opsiwn hwn³⁰², ac o ganlyniad, byddai unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r cyflenwi yn cael eu hailadrodd. Fodd bynnag, gan fod y costau hyn eisoes yn cael eu hysgwyddo, nid ydynt yn ychwanegol at yr opsiwn o wneud dim, ac felly, nid ydynt wedi eu cynnwys fel costau ychwanegol ar gyfer yr opsiwn hwn.
736. Yn yr un modd ag opsiwn dau, efallai y bydd angen sesiynau hyfforddi penodol ychwanegol ar gyfer staff perthnasol cyrff cyhoeddus ar y canllawiau newydd. Byddai'r rhain yn ychwanegol at brif raglen hyfforddi cylchol UGAEIC. Byddai'r sesiynau hyn yn debyg i'r rhai a ragwelir dan opsiwn dau, ond byddent wedi eu fframio yng nghyd-destun gofynion deddfwriaethol newydd HIA. Rhagwelir y byddai'r sesiynau yn cael eu harwain gan UGAEIC neu'n cael eu contractio allan i weithiwr proffesiynol arall ym maes HIA/iechyd y cyhoedd. Disgwylir y byddai dwy sesiwn yn cael eu cynnal – un yn y Gogledd ac un yn y De. Byddai'r sesiynau yn cael eu cynnal yn 2018-19 fel eu bod yn adlewyrchu manylion y rheoliadau terfynol a ddatblygir yn 2017-18, ac yn cyd-daro â'r adeg y daw'r gofynion deddfwriaethol newydd i rym. Amcangyfrifir y byddai'r sesiynau yn costio'r un fath â'r rhai o dan opsiwn dau, sef £2,400. Eid i'r costau hyn yn 2018-19 a byddent yn cael eu hailadrodd ar ôl tair blynedd, yn 2021-22.

Cyrff cyhoeddus

737. Byddai cyrff cyhoeddus yng Nghymru yn mynd i rai costau trwy dreulio amser yn ymgyswrtu â'r ddeddfwriaeth newydd a chanllawiau UGAEIC ar ôl eu diweddarau. Amcangyfrifwyd dan opsiwn dau y byddai'r gwaith hwn yn cymryd pedair awr fesul sefydliad ar gyfartaledd. Gan y byddai'r opsiwn hwn yn golygu ymgyswrtu â'r rheoliadau newydd a'r canllawiau ategol, ac y bydd yn debygol o fod angen i hyn gael ei ledaenu'n ehangach ym mhob un corff cyhoeddus, amcangyfrifir y byddai'r angen dwywaith gymaint o amser ag opsiwn dau, hynny yw, byddai'r gwaith ymgyswrtu dan opsiwn tri yn cymryd wyth awr fesul sefydliad ar gyfartaledd. Yn seiliedig ar 42 o gyrff yn ymgyswrtu â'r gwaith hwn (byddai lechyd Cyhoeddus Cymru a Gweinidogion Cymru eisoes yn ymwneud yn agos â'r gwaith o baratoi'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau), byddai'r costau i'r cyrff cyhoeddus o ymgyswrtu â'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau wedi'u diweddarau yn dod i gyfanswm o £11,400. Eid i'r costau hyn yn 2018-19 er mwyn cyd-daro â'r adeg y daw'r ddeddfwriaeth newydd i rym.
738. Yn yr un modd, pan gaiff y canllawiau eu diweddarau bob tair blynedd, gallai'r cyrff cyhoeddus dreulio amser ychwanegol yn ymgyswrtu â'r canllawiau diwygiedig a fydd yn cael eu diweddarau i adlewyrchu'r

³⁰² Cafodd 163 o swyddogion hyfforddiant rhwng mis Mehefin 2014 a mis Mehefin 2015, a 217 o swyddogion hyfforddiant rhwng mis Mehefin 2015 a mis Mehefin 2016 – darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

blynyddoedd cyntaf o weithredu'r gofynion newydd. Gan y disgwylir mai newidiadau cyfyngedig yn unig a fyddai'n cael eu gwneud i'r canllawiau, disgwylid i'r costau hyn beidio â bod yn ddim mwy na hanner y costau a fyddai wedi cael eu hysgwyddo yn 2018-19, sef brasamcan o £5,700. Byddai'r adolygiad cyntaf o'r canllawiau yn cael ei gynnal yn 2021-22.

739. Byddai angen cynnal sesiynau hyfforddi ychwanegol yn benodol ar ganllawiau wedi'u diweddarau UGAEIC ar HIAs, yng nghyd-destun y gofynion deddfwriaethol newydd. Aseswyd y costau o gynnal sesiynau ar draws Cymru yn 2018-19 yn yr adran ar lechyd Cyhoeddus Cymru uchod. Ni ragwelir y byddai'r sesiynau hyfforddi ychwanegol hyn yn codi ffi ar y rhai a fydd yn bresennol o gyrff cyhoeddus. Gallai'r cyrff cyhoeddus fynd i rai costau cyfyngedig yn sgil rhyddhau staff i fynd i'r sesiynau hyfforddi. Er bod y staff a fyddai'n debygol o fynd (a graddau eu swyddi) yn debygol o amrywio'n sylweddol, ac felly na ellir amcangyfrif y costau hyn yn gywir, amcangyfrifir cost o £6,800 ar sail 40 o fynychwyr a delir am bum awr ar lefelau band rheoli un Llywodraeth Cymru.

740. Gallai cyrff cyhoeddus hefyd fynd i rai costau trwy fod yn bresennol mewn cyrsiau hyfforddi a redir oddi mewn i'r cynnig hyfforddiant craidd a gyflenwir gan UGAEIC neu Sefydliad Siartredig lechyd yr Amgylchedd (Cymru). Gellid codi ffi ar gynrychiolwyr am gyrsiau achrededig, gan y byddai'r rhain yn ategu datblygiad proffesiynol. Dyma'r costau presennol i gynrychiolwyr am fynd i gyrsiau:

- Cwrs Deuddydd *Cymhwysedd HIA Cyflym* (£240 y pen, neu £115 am un diwrnod);
- Cwrs Tridiau *Cymhwysedd HIA Cynhwysfawr* (£340 y pen);
- Cwrs Undydd *Sicrhau Ansawdd Cymhwysedd HIA* (£180 y pen).³⁰³

Eir i'r costau hyn eisoes dan y trefniadau presennol, felly nid ystyrir eu bod yn gostau ychwanegol dan yr opsiwn hwn. Fodd bynnag, mae'n bosibl y byddai'r opsiwn hwn yn arwain at gyrff cyhoeddus yn nodi aelodau ychwanegol o staff y byddai angen iddynt fod yn bresennol yn y cyrsiau hyn er mwyn cydymffurfio â'r gofynion deddfwriaethol newydd. At ddibenion cynllunio, amcangyfrifir y byddai angen i 10 aelod o staff ychwanegol fynd i bob un o'r cyrsiau uchod bob blwyddyn o 2020-21 ymlaen, wrth i niferoedd yr HIAs a gynhelir gynyddu'n gronnus. Byddai hyn yn arwain at gost ychwanegol o £7,600 bob blwyddyn o 2020-21 ymlaen.

741. Mae cyrff cyhoeddus eisoes yn mynd i gostau oherwydd yr 20 i 30 o HIAs cyflym a gynhrychir bob blwyddyn, a symud rhwng un a dau HIAs cynhwysfawr ymlaen bob blwyddyn. Er nad cynyddu'n sylweddol y nifer o'r HIAs a gynhaliwyd yng Nghymru fyddai prif ddiben y ddeddfwriaeth, mae'n bosibl y byddai cynnydd cyfyngedig a graddol yn digwydd. At ddibenion cynllunio, tybir y gallai'r achosion o gynnydd a amcangyfrifir dan opsiwn dau ddyblu o dan yr opsiwn deddfwriaethol. Byddai hyn yn cyfateb i gynnydd o 20% y naill flwyddyn ar ôl y llall yn nifer yr HIAs a gynhelir gan gyrff cyhoeddus o 2018-19 ymlaen. Byddai hyn yn gyfystyr â chynnal

³⁰³ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

pedwar i chwech o HIAs cyflym ychwanegol y naill flwyddyn ar ôl y llall, a fyddai'n costio £8,000-£12,000 ychwanegol bob blwyddyn o 2018-19 ymlaen.³⁰⁴

742. Yn ogystal, mae'n bosibl y byddai'r rheoliadau yn arwain at yr angen i gynnal nifer ychwanegol o HIAs cynhwysfawr yng Nghymru. Oherwydd natur arwyddocaol y cynigion a fyddai'n debygol o fod angen HIA cynhwysfawr, ni ddisgwylir y byddai angen symud mwy na thri HIA cynhwysfawr ymlaen ar gyfartaledd mewn unrhyw flwyddyn benodol (un asesiad ychwanegol yn fwy na'r un i ddau asesiad a gynhelir ar hyn o bryd).

743. Amcangyfrifwyd dan opsiwn un yr amcangyfrifir bod costau o rhwng £30,000 a £150,000³⁰⁵ yn gysylltiedig â HIA cynhwysfawr (a allai gynnwys comisyneu gwaith gan ymgynghorwyr preifat pan fo'n briodol). Gan dybio y byddai'r costau sy'n gysylltiedig ag HIA cynhwysfawr yn cael eu lledaenu dros gyfnod o ddwy flynedd ar gyfartaledd, disgwylid y byddai cost amcangyfrifedig o rhwng £15,000 a £75,000 y flwyddyn yn gysylltiedig â HIA cynhwysfawr ychwanegol. Gan y byddid yn rhagnodi'r union amgylchiadau yn y rheoliadau ar gyfer pa bryd y byddai angen HIA, nid yw'n bosibl rhagweld pa gyrff cyhoeddus y gallai fod eu hangen i gynnal HIA cynhwysfawr ychwanegol.

744. Yn rhan o'r gofynion newydd, byddai'n ofynnol i gyrff cyhoeddus gyhoeddi'r HIAs a gynhaliwyd ganddynt. Fodd bynnag, tybir mai dim ond ar ffurf electronig y byddai'r HIAs yn cael eu cyhoeddi ac y byddent yn cael eu rhoi ar wefan y corff cyhoeddus perthnasol – yn unol ag arfer da cyfredol. O ganlyniad, ni ragwelir y byddai'r gofyniad i gyhoeddi'r HIAs yn arwain at unrhyw gostau ychwanegol.

Tabl 7.27: – Crynodeb o'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Llywodraeth Cymru					
Cyfrannu at y canllawiau wedi'u diweddarau		3,800			1,900
Codi ymwybyddiaeth/cyfathrebu		3,900			3,900
HIAs ychwanegol		10,000	14,000	18,000	22,000
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru		17,700	14,000	18,000	27,800
Iechyd Cyhoeddus Cymru					

³⁰⁴ Wedi ei seilio ar gyfartaleddo £2,000 fesul HIA cyflym – darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

³⁰⁵ Darparwyd yr wybodaeth gan UGAEIC

Costau staff ar gyfer datblygu'r canllawiau		8,200			
Dylunio a chyfieithu		1,500			
Costau argraffu		1,000			
Adnoddau atodol ychwanegol		3,000	3,000	3,000	3,000
Adolygu'r canllawiau					5,400
Hyfforddiant ychwanegol		2,400			2,400
Cyfanswm y costau i lechyd Cyhoeddus Cymru		16,100	3,000	3,000	10,800
Cyrff Cyhoeddus*					
Costau ar gyfer staff yn ymgyfarwyddo â'r ddeddfwriaeth a'r canllawiau, a mynychu hyfforddiant		18,200			5,700
Hyfforddiant ychwanegol				7,600	7,600
Y costau ar gyfer cynhyrchu mwy o HIAs cyflym		8,000-12,000	16,000-24,000	24,000-36,000	32,000-48,000
Y costau ar gyfer cynhyrchu HIA cynhwysfawr ychwanegol		15,000-75,000	30,000-150,000	30,000-150,000	30,000-150,000
Cyfanswm y gost i gyrff cyhoeddus		41,200-105,200	46,000-174,000	61,600-193,600	75,300-211,300
Cyfanswm y gost		75,000-139,000	63,000-191,000	82,600-214,600	113,900-249,900

*Cyfrifwyd y costau amcangyfrifedig ar sail cyfanswm y costau ychwanegol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru. O ran y tablau cryno mewn manau eraill yn y ddogfen hon, amcangyfrifir y bydd oddeutu traean y costau hyn yn cael eu hysgwyddo gan awdurdodau lleol.

Manteision

745. Er nad yw'n bosibl mesur i ba raddau y byddai manteision yn cael eu cyflawni dan yr opsiwn hwn, gellir cymryd yn ganiataol y byddent yn fwy na chyda'r opsiynau eraill, gan y byddai'r disgwyliadau o ran cynnal HIAs dan amgylchiadau penodol yn cael eu hategu gan ddeddfwriaeth benodol. Er enghraifft, mae'r gofyniad i gyrff cyhoeddus gyhoeddi HIA a rhoi ystyriaeth iddo wrth wneud eu penderfyniadau ar brosiect neu bolisi penodol yn debygol o arwain at wireddu mwy o argymhellion yr HIAs.

746. Ceir nifer o enghreifftiau sy'n awgrymu bod HIAs a gynhelir yn briodol wedi dylanwadu ar benderfyniadau yng Nghymru. Roedd yr HIA ar gyfer estyniad arfaethedig i lofa glo brig Margam³⁰⁶ wedi hysbysu'r sail

³⁰⁶ <http://www.wales.nhs.uk/sites3/page.cfm?orgid=522&pid=50570>

dystiolaeth gyffredinol ac wedi dylanwadu ar benderfyniad Llywodraeth Cymru yn 2009 i gyflwyno HIAs gorfodol ar gyfer yr holl gynigion am fwyngloddio brig yng Nghymru. Arweiniodd HIA peilot ar gyfer cynllun dŵr twym yng ngogledd Cymru at Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn comisiynu dau gynllun, a weithredodd nifer o argymhellion yr HIA.³⁰⁷ Roedd HIA ar gyfer newidiadau dros dro arfaethedig i wasanaethau menywod a mamolaeth yng ngogledd Cymru yn ffactor yn y penderfyniadau a wnaed gan y bwrdd iechyd³⁰⁸, ac arweiniodd HIA o'r strategaeth a ffeirir ar gyfer Cynllun Datblygu Lleol Wrecsam³⁰⁹ at yr awdurdod lleol yn ymrwymo i weithredu nifer o argymhellion. Yn rhyngwladol, mae tystiolaeth hefyd yn dangos bod argymhellion HIAs wedi arwain at well cyfleoedd teithio llesol.³¹⁰

747. Byddai cyrff cyhoeddus hefyd yn elwa ar y sicrwydd a'r eglurder ychwanegol a ddarperir gan ddeddfwriaeth, a gallai UGAEIC hefyd ennill manteision o ran eu henw da oddi o gael sail ddeddfwriaethol ar gyfer eu swyddogaeth o gefnogi HIAs yng Nghymru.

Crynodeb a'r opsiwn a ffeirir

748. Nid yw opsiwn un yn bodloni amcan y polisi o gyfnerthu'r defnydd presennol o HIA yng Nghymru. Byddai'n parhau â'r drefn bresennol lle mae'r amgylchiadau lle cynhelir HIAs gan gyrrff cyhoeddus yng Nghymru yn amrywio. Byddai UGAEIC yn parhau i roi cefnogaeth, cyngor a chanllawiau ar gyfer hwyluso'r broses o ddefnyddio HIAs a lledaenu arferion da, ond byddai canfyddiad presennol rhanddeiliaid y dylai statws yr HIAs a'r defnydd ohonynt gael eu cyfnerthu, yn parhau i fodoli.

749. Gallai opsiwn dau annog peth defnydd cynyddol a mwy cyson o HIAs yng Nghymru trwy gyhoeddi a hyrwyddo canllawiau wedi'u diweddarau. Fodd bynnag, disgwylid i effaith yr opsiwn hwn fod yn gyfyngedig, gan mai gwirfoddol fyddai'r canllawiau. Fodd bynnag, byddai'r canllawiau yn cyflawni swyddogaeth bwysig trwy hyrwyddo HIAs yng nghyd-destun y polisi a'r fframwaith deddfwriaethol presennol, a hefyd yn rhoi gwybodaeth am y mathau o faterion y byddai'n briodol cynnal HIA arnynt.

750. Opsiwn tri yw'r opsiwn a ffeirir. Byddai'r dull hwn o weithio yn ceisio dod ag eglurder a sicrwydd i'r defnydd o HIAs yng Nghymru. Byddai'r dull hwn o weithio yn canolbwyntio ar ddarparu ymagwedd ddeddfwriaethol benodol at HIAs, sy'n ategu'r fframwaith deddfwriaethol presennol. Byddai rhagnodi'r union amgylchiadau pan fyddai'n rhaid i gyrrff cyhoeddus gynnal HIAs yn fwy tebygol o wireddu'r manteision a amlinellir dan opsiwn dau. Gan mai pwrpas y ddeddfwriaeth fyddai egluro'r gofynion yn hytrach na

³⁰⁷ <http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/Warm%20Water%20Modality%20AEI%20final.pdf>

³⁰⁸ <http://www.wales.nhs.uk/sites3/Documents/522/FinalAEIreport.pdf>

³⁰⁹ <http://www.wales.nhs.uk/sites3/news.cfm?orgid=522&contentid=42137>

³¹⁰ Suther, E a Sandel M, Health Impact Assessments. Rhode Island Medical Journal Gorffennaf 2013

gofyn am niferoedd sylweddol o HIAs newydd, ystyrir bod costau ychwanegol opsiwn tri yn rhesymol, gan y byddent yn debygol o wireddu'r manteision disgwylidig i raddau mwy helaeth nag opsiwn dau. Trwy ddatblygu'r ddeddfwriaeth mewn ffordd sy'n adlewyrchu'r polisi ehangach a'r cyd-destun deddfwriaethol, gallai hefyd arbed dyblygu ymdrech, gan arwain at rywfaent o botensial ar gyfer arbedion costau.

Gwasanaethau fferyllol (Rhan 6)

751. Ystyriwyd tri opsiwn:

- Opsiwn un - Gwneud dim;
- Opsiwn dau - Disodli'r system bresennol â mynediad wedi'i seilio ar angen gan ddefnyddio asesiadau angen fferyllol, a chyflwyno trefn ymadael sy'n caniatáu ar gyfer gweithredu'n effeithiol yn erbyn darparwyr sy'n tangyflawni neu sy'n torri amodau eu gwasanaeth. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir;
- Opsiwn tri - Diddymu trefniadau rheoli mynediad a chaniatáu marchnad rydd o ran darparu gwasanaethau fferyllol y GIG.

Opsiwn un – Gwneud dim

Disgrifiad

752. O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai unrhyw newidiadau polisi'n cael eu gwneud a rhagwelir y byddai'r newidiadau cynyddol a welwyd yn narpariaeth gwasanaethau fferyllol dros y blynyddoedd diwethaf yn parhau. Byddai nifer gyffredinol y fferyllfeydd yng Nghymru yn aros yn sefydlog, gan y byddai'r trefniadau presennol yn parhau i rwystro fferyllfeydd newydd rhag ymuno â'r farchnad. Byddai niferoedd y fferyllfeydd a fyddai'n darparu gwasanaethau ychwanegol yn cynyddu'n raddol iawn.

753. Byddai byrddau iechyd yn parhau i gynllunio gwasanaethau fferyllol mewn gwahanol ffyrdd, a byddai'r drefn o gomisiynu gwasanaethau yn parhau i amrywio. Byddai'r fferyllfeydd hynny sydd ar hyn o bryd yn dewis peidio â darparu gwasanaethau ychwanegol yn parhau i wrthsefyll ceisiadau i ehangu'r hyn y maent yn ei gynnig, er colled trigolion lleol. Byddai cyfran uchel o geisiadau i gael darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yn parhau i arwain at apêl at Weinidogion Cymru.

Costau

Llywodraeth Cymru

754. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, byddai Gweinidogion Cymru'n parhau i benderfynu ar apelau yn erbyn penderfyniadau byrddau iechyd, o ran ceisiadau i ddarparu gwasanaethau

fferyllol y GIG ac o ran torri amodau gwasanaeth. Byddai costau felly'r un faint ag y maent yn awr a byddent yn gysylltiedig â dyletswyddau Gweinidogion Cymru i benderfynu ar yr apelau hyn. Amcangyfrifwyd yn flaenorol mai oddeutu £6,000 fesul apêl³¹¹ (prisiau 2007/08) yw costau apêl i Awdurdod Ymglyfreitha'r GIG o dan drefniadau yn Lloegr, a oedd ar y pryd yn cyfateb i'r trefniadau yng Nghymru. Er nad yw'n digwydd yn aml, o bryd i'w gilydd byddai penderfyniadau Gweinidogion Cymru yn cael eu herio trwy adolygiad barnwrol.³¹² O brofiad adolygiadau blaenorol amcangyfrifir mai £30,000 yw costau'r adolygiad barnwrol.

Byrddau iechyd

755. Byddai byrddau iechyd yn parhau i benderfynu ar geisiadau a wneir gan unigolion sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG gan ddefnyddio'r profion statudol presennol, hynny yw a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus caniatáu cais er mwyn sicrhau bod y gwasanaethau (fferyllol) a ddarperir yn ddigonol. Gwnaed 22 o geisiadau o'r fath yn 2013-14³¹³. Byrddau byrddau iechyd hefyd yn parhau i benderfynu ar achosion honedig o dorri amodau gwasanaeth pan ofynnir iddynt wneud hynny gan fyrddau iechyd eraill. Byddai costau felly yr un faint ag y maent yn awr. Wrth bennu'r ffi i'w dalu gan unigolion sy'n gwneud cais i gael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol, amcangyfrifodd Partneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru mai £600 fesul cais fyddai'r costau cysylltiedig i GIG Cymru.

Unigolion sy'n gwneud cais i gael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol

756. Byddai unigolion sy'n dymuno cael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol yn parhau i wneud cais i'w bwrdd iechyd. Yr ymgeisydd fyddai'n penderfynu ym mha leoliad y byddai gwasanaethau ychwanegol yn cael eu darparu.

757. Fel y sefyllfa bresennol, byddai gofyn i ymgeiswyr dalu ffi mewn perthynas â'u cais³¹⁴ er mwyn talu'r costau a ysgwyddir gan GIG Cymru wrth wneud penderfyniad. Ar hyn o bryd £600 yw'r ffi hon ar gyfer ceisiadau llawn i ddarparu gwasanaethau fferyllol, a chodir ffi is am newid perchnogaeth gan fod hynny'n golygu llai o waith gweinyddol i'r bwrdd iechyd. Er ei bod yn bosibl i'r ffioedd hyn newid dros amser, byddent yn parhau i gael eu gosod ar lefel sy'n gymesur â'r gwaith y mae'n rhaid i'r bwrdd iechyd ymgymryd ag ef i benderfynu pob cais.

Eraill

758. Caiff amryw o sefydliadau eraill, megis contractwyr fferyllol presennol, pwyllgorau fferyllol lleol, cynghorau meddygol lleol neu gynghorau iechyd

³¹¹Yr Adran Iechyd (2008). *Impact assessment of proposals to reform 'market entry' based on pharmaceutical needs assessment*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

³¹²Un adolygiad barnwrol o'r fath yn unig sydd wedi ei gynnal yn ystod y pedair blynedd ddiwethaf.

³¹³Llywodraeth Cymru. (2014). *Community Pharmacy Services*. Llywodraeth Cymru, Caerdydd.

³¹⁴Gwnaed 22 o geisiadau yn 2013-14

cymuned, gyflwyno syniadau ynglŷn â cheisiadau i fod ar y rhestr fferyllol. Ni fyddai'r sefydliadau hyn yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn sgil yr opsiwn hwn. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol i gleifion chwaith. Byddai unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r system bresennol yn parhau.

Manteision

759. Ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol yn deillio o'r opsiwn hwn o'i gymharu â'r sefyllfa bresennol.

Opsiwn dau - Disodli'r system bresennol â mynediad wedi'i seilio ar angen gan ddefnyddio asesiadau angen fferyllol, a chyflwyno trefn ymadael sy'n caniatáu ar gyfer gweithredu'n effeithiol yn erbyn darparwyr sy'n tangyflawni neu sy'n torri amodau eu gwasanaeth

760. Ceir dwy ran i'r asesiad o'r opsiwn hwn. Asesir costau a manteision yr elfen mynediad seiliedig ar angen yn gyntaf, ac yna asesir costau a manteision y drefn ymadael arfaethedig.

Disgrifiad

761. O dan yr opsiwn hwn, byddai'r trefniadau rheoli mynediad presennol yn cael eu diddymu a'u disodli gan system newydd. Ni fyddai fferyllfeydd ond yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau'r GIG pe byddent yn gallu profi y byddent yn llenwi'r bwlch o ran angen lleol penodol nad yw wedi ei ddiwallu neu wasanaeth penodol y mae gofyn amdano'n lleol, pe byddent yn cael caniatâd i ddarparu gwasanaethau fferyllol.

762. Er mwyn cefnogi'r newid hwn, byddai gofyn i'r bwrdd iechyd asesu anghenion fferyllol eu poblogaethau'n gadarn a chyhoeddi datganiad o'r anghenion hynny ar ffurf asesiad o anghenion fferyllol. Byddai cynnwys ac amseriad asesiadau anghenion fferyllol yn cael eu penderfynu trwy ddeddfwriaeth.

763. Byddai'r asesiad o anghenion fferyllol yn ddogfen dryloyw sy'n dangos yn fwy eglur a phendant i gontractwyr a newydd-ddyfodiaid posibl i'r farchnad beth yw anghenion iechyd cymunedau lleol, a'r safonau a ddefnyddir wrth asesu ceisiadau. Byddai'r asesiad o anghenion fferyllol felly'n galluogi newydd-ddyfodiaid i'r farchnad sicrhau bod eu gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion lleol, ac yn galluogi darparwyr presennol i sicrhau bod eu gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion ac o bosibl ymestyn eu gwasanaethau. Ni fyddai unrhyw gostau i gontractwyr o ran yr elfen mynediad seiliedig ar angen.

Costau

Llywodraeth Cymru

764. Byddai Llywodraeth Cymru'n datblygu canllawiau i gefnogi byrddau iechyd i gynnal asesiad o anghenion fferyllol ac i oruchwyllo'r drefn ar gyfer gadael y farchnad. Byddai hyn yn cynnwys datblygu templed safonol ar gyfer asesiad o anghenion fferyllol. Byddai'r canllawiau'n cael eu paratoi yn 2018-19, ar ôl datblygu is-ddeddfwriaeth ac ymgynghori yn ei chylch.
765. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau yn gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £8,000 fyddai'r costau staffio er mwyn paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n ateb y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,900) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o amser swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn ar gyfer cymorth gweinyddol (oddeutu £3,100).³¹⁵
766. Rhagwelir y byddai grŵp gorchwyl a gorffen yn cael ei sefydlu i oruchwyllo a datblygu'r canllawiau. Gan fod y canllawiau'n rhai technegol, rhagdybiwyd y byddai angen i hyn gynnwys cynrychiolwyr cynghorau iechyd cymuned, contractwyr fferyllfeydd cymuned, meddygon teulu (gan gynnwys rhai sy'n gweinyddu meddyginiaethau) a chynrychiolwyr lechyd Cyhoeddus Cymru. Amcangyfrifir y byddai tri unigolyn o bob grŵp yn mynd i hyd at bump o gyfarfodydd hanner diwrnod.
767. Amcangyfrifir costau mynd i gyfarfodydd y grŵp gorchwyl a gorffen yn ôl costau cyfle'r amser, hynny yw, enillion rhagdybiedig wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Amcangyfrifir amser cleifion yn unol â chanolrif enillion yn y DU (£27,600 y flwyddyn), gwerthusir amser meddygon teulu yn unol â chyflog cyfartalog meddygon teulu (£101,900 y flwyddyn) fel y'u hamcangyfrifwyd gan y Personal Social Services Research Unit (PSSRU, 2015), gwerthusir amser fferyllwyr yn unol â chyflogau cyfartalog fferyllwyr (£38,735 y flwyddyn, gan y PSSRU, 2014) ac amcangyfrifwyd gwerth amser staff lechyd Cyhoeddus Cymru ar bwynt canol band 8d yr Agenda ar gyfer Newid (£75,573 y flwyddyn) (Agenda ar gyfer Newid 2016-17). Cyfanswm costau'r grŵp gorchwyl a gorffen ar gyfer datblygu canllawiau a thempled yr asesiad o anghenion fferyllol yw £9,100 (wedi'i seilio ar £3,800 ar gyfer meddygon teulu, £1,500 ar gyfer fferyllwyr, £1,000 ar gyfer cleifion a £2,800 ar gyfer cynrychiolwyr lechyd Cyhoeddus Cymru).
768. Rhagwelir y byddai angen wythnos o amser 0.5 swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn ar gyfer y gwaith dylunio a chysodi, a fyddai'n costio oddeutu £400. Amcangyfrifir y byddai cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £600.³¹⁶
769. Byddai'r canllawiau'n cael eu cyhoeddi ar fformat electronig yn unig. Ni fyddai unrhyw gostau cyhoeddi felly.

³¹⁵ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

³¹⁶ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarllen.

770. Cyfanswm cost datblygu canllawiau felly (gan gynnwys costau'r grŵp llywio) fyddai £18,100. Byddai'r canllawiau'n cynnwys pob agwedd ar gynnal asesiad o anghenion fferyllol a goruchwyllo'r broses o adael y farchnad a byddent yn cael eu paratoi yn 2018-19.

Byrddau iechyd

Cost cwblhau Asesiadau o Anghenion Fferyllol

771. Rhagdybir y byddai angen cyfraniad un uwch reolwr o fwrdd iechyd am dri mis, ac un swyddog cymorth gweinyddol am un mis i gwblhau asesiad o anghenion fferyllol. Pennir gwerth eu cyflogau ar bwynt canol bandiau 8b a 4 yr Agenda ar gyfer Newid sef £53,285 a £21,052 (Agenda ar gyfer Newid 2016-17), wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Rhagdybir y byddai gofyn cynnal tri chyfarfod cyhoeddus i roi cyhoeddusrwydd i bob asesiad o anghenion fferyllol am gost o £600 yr un, gan ychwanegu £1,800 at y costau. Y gost uniongyrchol i bob bwrdd iechyd am baratoi asesiad o anghenion fferyllol felly fyddai £21,400. Disgwylir y byddai'r cylch cyntaf o Asesiadau o Anghenion Fferyllol yn cael ei gynnal yn 2018-19.

772. Byddai angen adolygu asesiad o anghenion fferyllol yn drwyadl bob pedair blynedd, ac amcangyfrifir y byddai'r costau a amlinellwyd uchod yn cael eu hailadrodd ar gyfer y gwaith hwn. Yn ogystal, rhagdybiwyd y bydd byrddau iechyd yn gwneud mân ddiweddariadau i'w Hasesiad o Anghenion Fferyllol yn y blynyddoedd rhwng yr adolygiadau cynhwysfawr, gan gymryd un wythnos o amser uwch reolwr ac un wythnos o gymorth gweinyddol. Byddai'r gost o ddiweddarau bob tro felly oddeutu £1,900 fesul bwrdd iechyd.

773. Er na fyddai unrhyw ofyniad ffurfiol i wneud hynny, rhagwelir y gallai'r byrddau iechyd o bosibl ddymuno ffurfio grŵp i oruchwyllo'r broses o gwblhau eu Hasesiad o Anghenion Fferyllol oherwydd bod y broses yn un dechnegol. Rhagdybiwyd y byddai pob bwrdd iechyd yn cynnwys y cyngor iechyd cymuned, contractwyr fferyllfeydd cymuned, meddygon teulu (gan gynnwys rhai sy'n gweinyddu meddyginiaethau) a chynrychiolwyr o'r tîm iechyd y cyhoedd lleol. Amcangyfrifir y byddai tri unigolyn o bob grŵp yn mynd i hyd at bump o gyfarfodydd hanner diwrnod yn ystod y flwyddyn gyntaf, a phob pedwaredd flwyddyn wedi hynny. Amcangyfrifir mai dwywaith yn unig y byddent yn cyfarfod rhwng yr adegau hynny.

774. Amcangyfrifir costau mynd i gyfarfodydd y grŵp llywio lleol yn ôl costau cyfle'r amser, wedi eu cynyddu 30% ar gyfer argostau. Amcangyfrifir amser cleifion yn unol â chanolrif enillion yn y DU (£27,600 y flwyddyn), gwerthusir amser meddygon teulu yn unol â chyflog cyfartalog meddygon teulu (£101,900 y flwyddyn) fel y'i hamcangyfrifwyd gan y Personal Social Services Research Unit (PSSRU, 2016), gwerthusir amser fferyllwyr yn unol â chyflogau cyfartalog fferyllwyr (£38,735 y flwyddyn, gan y PSSRU)

ac amcangyfrifwyd gwerth amser staff y tim Iechyd Cyhoeddus Lleol ar bwynt canol band 8a yr Agenda ar gyfer Newid (£44,703 y flwyddyn). Cyfanswm cost amser unigolion wrth gefnogi pob bwrdd iechyd i gynnal ei asesiad o anghenion fferyllol yw £8,000 fesul bwrdd iechyd yn y flwyddyn gyntaf ac yn ystod pob blwyddyn pryd y bydd yr asesiad o anghenion fferyllol yn cael ei ddiweddarau'n drylwyr, a £3,000 fesul bwrdd iechyd am y cyfnod rhwng yr adegau hynny.

775. Byddai pob asesiad yn cael ei gyhoeddi ar fformat electronig yn unig. Ni fyddai unrhyw gostau cyhoeddi felly.

776. Yn ogystal â'r gwaith datblygu, byddai costau cyfieithu ynghlwm wrth yr asesiad o anghenion fferyllol. Amcangyfrifir y byddai costau cyfieithu tua £600 fesul bwrdd iechyd ar gyfer pob diweddariad trylwyr (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), a £100 ar gyfer pob blwyddyn arall (yn seiliedig ar 1,000 o eiriau)³¹⁷.

777. Amcangyfrifir felly mai £210,100 pob pedair blynedd, a £35,000 ar gyfer pob blwyddyn arall fyddai cyfanswm cost Aseidiadau o Anghenion Fferyllol ar gyfer y byrddau iechyd i gyd (gan gynnwys costau'r grŵp llywio). Mae hyn yn gyfartal i gostau o oddeutu £30,000 bob pedair blynedd, a £5,000 am bob blwyddyn arall fesul bwrdd iechyd.

Cost yn deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion fferyllol.

778. Byddai'r costau sy'n deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol yn dibynnu ar ba anghenion, os o gwbl, y mae asesiad o anghenion fferyllol pob bwrdd iechyd yn nodi nad ydynt wedi eu diwallu. Petai bwrdd iechyd yn nodi nad oes unrhyw anghenion fferyllol heb eu diwallu, ni fyddai unrhyw gost ychwanegol. Rhoddir y costau yn yr adran hon felly fel enghreifftiau.

779. Amcangyfrifwyd y costau a'r manteision diweddarach trwy lunio sefyllfa ddamcaniaethol wedi'i seilio ar amrywiaeth yn y gwasanaethau lleol ehangach a ddarperir. Er mwyn cael amcangyfrif ceidwadol o fantais net, rhagdybiwyd y bydd y gwasanaethau ehangach a ddarperir, lle bo angen, yn adlewyrchu anghenion fferyllol y boblogaeth leol. Felly, gan ragdybio y byddai asesiad o anghenion fferyllol cadarn yn arwain at gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion y boblogaeth, byddai cost i'r bwrdd iechyd am ddarparu'r gwasanaethau hyn.

780. Byddai bwrdd iechyd yn gallu dylanwadu ar ansawdd gwasanaethau a pha mor rhwydd yw hi i gleifion gael gafael arnynt trwy gomisiynu gwasanaethau yn yr ardaloedd â'r angen mwyaf. Gallai aseidiadau anghenion fferyllol felly beri i fwrdd iechyd gomisiynu mwy o wasanaethau

³¹⁷ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer prawfddarllen

oddi wrth gontractwyr presennol yn ogystal ag oddi wrth newydd-ddyfodiaid. Byddai cost i fyrddau iechyd am ddarparu'r gwasanaethau hyn.

781. O'r 716 fferyllfa yng Nghymru, yn 2014-15 darparwyd y pedwar gwasanaeth lleol (iechyd y cyhoedd) ehangach canlynol:

- Atal cenhedlu brys – 515 fferyllfa;
- Rhoi'r gorau i ysmegu lefel tri – 279 fferyllfa;
- Cyfnewid chwistrellau a nodwyddau – 215 fferyllfa;
- Brechiad tymhorol rhag y ffliw – 241 fferyllfa.

Mae hyn yn cyfateb i ddarparu 1.75 o'r gwasanaethau hyn fesul fferyllfa ar gyfartaledd.

782. Y gwariant ar y gwasanaethau hyn yn 2015-16 oedd £1,770,191.

Rhennir hyn fel a ganlyn:

- Atal cenhedlu brys - £563,230
- Rhoi'r gorau i ysmegu lefel tri - £614,001
- Cyfnewid chwistrellau a nodwyddau - £283,350
- Brechiad tymhorol rhag y ffliw - £309,610

783. Mae tystiolaeth a gyhoeddwyd yn awgrymu³¹⁸ bod cryn amrywiaeth o ran y graddau y mae byrddau iechyd yn comisiynu gwasanaethau fferyllol ychwanegol. Mae nifer o resymau dros hyn, gan gynnwys y ffaith y bydd rhai gwasanaethau'n cael eu darparu gan ddarparwyr ar wahân i fferyllfeydd; fodd bynnag, ystyrir y gellir priodoli peth o'r amrywiaeth o leiaf i ffactorau sefydliadol, gan gynnwys y ffaith nad yw penderfyniadau comisiynu'r byrddau iechyd yn cyd-fynd ag anghenion fferyllol eu poblogaethau lleol. Cefnogir y farn hon gan dystiolaeth a ddarparwyd i Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn y Pedwerydd Cynulliad yn ei ymchwiliad i gyfraniad fferylliaeth gymunedol at wasanaethau iechyd yng Nghymru³¹⁹.

784. Heb yr asesiadau anghenion fferyllol nid oes unrhyw dull o fesur yn wrthrychol i ba raddau y mae anghenion yn cael eu diwallu ar hyn o bryd. Felly, er mwyn sicrhau yr amcangyfrifir costau'n geidwadol, rhagdybiwyd bod y gwasanaethau ehangach a gomisiynwyd gan y byrddau iechyd eisoes yn diwallu'r mwyafrif llethol o anghenion fferyllol eu poblogaethau. Amcangyfrifwyd eu bod yn diwallu rhwng 70% a 90% o'r holl anghenion.

785. O dan y trefniadau newydd, felly, disgwylir cynnydd o rhwng 10% a 30% yn y gwasanaethau, gyda chostau'n cynyddu i'r un graddau, o 2019-20. Rhoddir amrywiaeth o sefyllfaoedd posibl yn y tabl isod, yn cynrychioli'r achosion gorau, gwaethaf a mwyaf tebygol yn dilyn y newid. Mae'r ffigur ar gyfer y sefyllfa fwyaf tebygol wedi ei defnyddio yn y tablau sy'n rhoi crynodeb ar ddiwedd yr opsiwn hwn.

³¹⁸Llywodraeth Cymru. (2015). *Gwasanaethau Fferylliaeth Gymunedol*. Llywodraeth Cymru, Caerdydd.

³¹⁹Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2012). *Ymchwiliad i'r cyfraniad a wneir gan fferyllfeydd cymunedol i wasanaethau iechyd yng Nghymru*. Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Caerdydd.

Tabl 7.28:

Nifer y gwasanaethau ehangach a ddarperir gan fferyllfeydd ar gyfartaledd	1.75
Cyfanswm cost y gwasanaethau ehangach a ddarperir (£)	£1,770,191
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau ehangach (achos gorau)	30%
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau ehangach (achos gwaethaf)	10%
Cynnydd yn narpariaeth gwasanaethau ehangach (achos mwyaf tebygol)	20%
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau ehangach (£ y flwyddyn) (achos gorau)	£531,057
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau ehangach (£ y flwyddyn) (achos gwaethaf)	£177,019
Cynnydd yng nghostau gwasanaethau ehangach (£ y flwyddyn) (achos mwyaf tebygol)	£354,038

Manteision

786. Yn yr adran nesaf cyrifwyd y fantais net drwyddi draw trwy gymryd y gwahaniaeth rhwng y manteision gostyngol a'r costau cyfle gostyngol.

787. Modelwyd y manteision o ran iechyd gan edrych ar un gwasanaeth fferyllol yn unig. Golyga hyn fod amcangyfrif y manteision yn geidwadol dros ben.

Manteision iechyd yn deillio o ddarparu mwy o wasanaethau

788. Er nad oes unrhyw ddata i brofi'n ddigamsyniol nad yw anghenion fferyllol yn cael eu diwallu ar hyn o bryd yng Nghymru, mae cryn amrywiaeth yn y gwasanaethau a ddarperir. Mae lle i estyn gwasanaethau ehangach mewn rhai ardaloedd bwrdd iechyd, gyda'r boblogaeth leol yn debygol o elwa ar y gwasanaethau hynny.

789. Er mwyn amcangyfrif y fantais net mewn modd ceidwadol, rhagdybiwyd y byddid yn cyfrannu at ddiwallu anghenion y boblogaeth leol trwy ddarparu gwasanaethau ehangach. Defnyddiwyd gwasanaethau

rhoi'r gorau i ysmegu i fodelu'r manteision i gleifion yn sgil gynyddu'r ardaloedd sy'n elwa ar wasanaethau ehangach.

790. Er mwyn cyflwyno esiampl enghreifftiol o gostau ychwanegol posibl, amcangyfrifir yn geidwadol mai'r sefyllfa fwyaf tebygol o dan yr opsiwn hwn yw y byddai 20% yn fwy o wasanaethau'n cael eu darparu (mewn termau absoliwt) o ganlyniad i gyflwyno asesiadau anghenion fferyllol a theilwra gwasanaethau ehangach i adlewyrchu anghenion y boblogaeth leol. Felly, rhagdybiwyd bod 80% o'r fantais bosibl eisoes yn cael ei gyflawni.
791. Yn 2015-16, darparodd 279 o fferyllfeydd wasanaeth lefel tri rhoi'r gorau i ysmegu. Mae'r manteision o ran canlyniadau iechyd wedi'u hallosod o'r buddiannau i bobl a roddodd y gorau i ysmegu o ganlyniad i'r gwasanaeth, yn ôl blynyddoedd o fywyd wedi'u haddasu yn ôl ansawdd (QALY).
792. Yn 2015-16, ceisiodd 5,600 o bobl roi'r gorau i ysmegu trwy wasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu gan fferyllfeydd, ac roedd 1,945 o'r rhain yn dal heb ysmegu bedair wythnos ers dechrau eu hymdrechion i ro'i gorau iddi.³²⁰ Y ganran sy'n rhoi'r gorau iddi am byth yn sgil gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu yw 7% (gan ystyried y rhai a fyddai wedi rhoi'r gorau iddi pe byddai gwasanaethau'n bodoli ai peidio) a rhagdybiwyd bod hyn hefyd yn wir o ran cleifion yn defnyddio gwasanaethau a arweinir gan fferyllfeydd.
793. Mae'r manteision i iechyd pobl sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn sylweddol. Bydd unigolion sy'n rhoi'r gorau iddi ar eu hennill o ran hyd ac ansawdd bywyd. Mae'r nifer o flynyddoedd a enillir yn amrywio yn ôl oedran yr unigolyn pan fydd yn rhoi'r gorau i ysmegu. Cyfrifwyd y blynyddoedd o fywyd a enillir trwy roi'r gorau i ysmegu gan Brifysgol Birmingham³²¹ yn ôl grwpiau oedran fel y'u dangosir isod:

Tabl 7.29:

Oedran yn rhoi'r gorau iddi (blynyddoedd)	Blynyddoedd a enillwyd	QALY
<35	10	8.44
35-45	9	7.36
45-54	6	4.47

³²⁰ Yn seiliedig ar wybodaeth reoli a gedwir gan Lywodraeth Cymru

³²¹ Wang et al 2006. Cut Down to Quit with Nicotine Replacement Therapies (NRT) yn Smoking Cessation: Systematic review of effectiveness and economic analysis. Prifysgol Birmingham.

55-64	3	1.455
-------	---	-------

794. Nid oedd data ar gael ar broffil oedran defnyddwyr gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu mewn fferyllfeydd. Fodd bynnag, roedd data ar gael ar gyfer pobl a roddodd y gorau i ysmegu trwy'r gwasanaeth cenedlaethol rhoi'r gorau i ysmegu, Dim Smygu Cymru yn 2012-13³²². Dangosir hyn yn y tabl isod:

Tabl 7.30:

Grŵp oedran	Nifer a roddodd y gorau i ysmegu	% o'r holl rai a roddodd y gorau i ysmegu
<18	14	0.53
18-34	414	15.80
35-59	1518	57.96
60+	664	25.35

795. I gyfrifo'r enillion QALY ar gyfartaledd sy'n gysylltiedig â rhoi'r gorau i ysmegu, rhagdybiwyd y byddai proffil y bobl sy'n rhoi'r gorau iddi mewn fferyllfeydd yr un fath â phroffil y bobl sy'n defnyddio Dim Smygu Cymru. Oherwydd nad yw'r grwpiau oedran a ddefnyddir gan Dim Smygu Cymru yr un fath â'r rhai y mae enillion QALY ar gael ar eu cyfer, ac er mwyn sicrhau amcangyfrif ceidwadol o'r manteision, priodolwyd enillion QALY i'r grwpiau oedran a nodwyd gan Dim Smygu Cymru, gan ddefnyddio amcangyfrifon is – gweler isod:

Tabl 7.31:

Grŵp oedran	Enillion QALY	Enillion QALY gostyngol ³²³
<18	8.44	2.22
18-34	8.44	2.22

³²² Dim Smygu Cymru. Adroddiad Blynyddol Dim Smygu Cymru 2012-13. Iechyd Cyhoeddus Cymru.

³²³ Mae ffigurau QALY wedi'u gostwng 3.5% ym mhapur Wang et al (2006). Gostyngir manteision iechyd 1.5% gan amlaf, felly mae hyn yn rhoi amcangyfrif ceidwadol o'r enillion QALY.

35-59	4.47	2.14
60+	0	0

796. Trwy gymhwyso'r enillion QALY gostyngol hyn i gyfran y rhai sy'n rhoi'r gorau i ysmegu ym mhob grŵp oedran yn rhoi ffigur QALY gostyngol o 1.6 QALY fesul unigolyn sy'n rhoi'r gorau i ysmegu ar gyfartaledd.

797. Gan ddefnyddio'r data o 2013/2014 ynglŷn â gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu mewn fferyllfeydd a'r cynnydd a amcangyfrifir yn y gwasanaethau hynny o ganlyniad i asesiadau anghenion fferyllol, dangosir yr effaith ar y niferoedd sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hir dymor bob blwyddyn yn y tabl isod:

Tabl 7.32

Nifer yr ysmygwyr sy'n derbyn triniaeth bob blwyddyn o dan y trefniadau presennol.	5,600
Nifer yr ysmygwyr nad ydynt wedi aillddechrau ar ôl pedair wythnos	1,945
Amcangyfrif o'r nifer sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor (7% o'r rhai sydd wedi rhoi'r gorau am bedair wythnos)	136
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos gorau = cynnydd o 30%)	41
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos gwaethaf = cynnydd o 10%)	14
Cynnydd yn y nifer sy'n rhoi'r gorau iddi yn yr hirdymor (achos mwyaf tebygol = cynnydd o 20%)	27

798. Gyda QALY gostyngol o 1.6 ar gyfartaledd fesul unigolyn sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor, amcangyfrifir mai amrediad y QALY a enillir bob blwyddyn o ganlyniad i asesiad o anghenion fferyllol yw rhwng 22 (achos gwaethaf) a 66 (achos gorau), a 43 QALY yw'r amcangyfrif mwyaf tebygol.

799. Gan bennu mai £60,000 yw gwerth QALY, amcangyfrifir mai rhwng £1.32 miliwn a £3.96 miliwn yw'r fantais sy'n deillio o'r rhai sy'n rhoi'r gorau i ysmegu yn yr hirdymor, a £2.58 miliwn yw'r amcangyfrif mwyaf tebygol. Disgwylir i'r fantais hon gronni o 2018-19. Mae hwn yn debygol o fod yn amcangyfrif ceidwadol gan nad yw'n ystyried ffactorau allanol eraill y mae ysmegu'n eu hachosi (fel gwariant y GIG neu wariant personol).

800. Ni werthuswyd yn uniongyrchol y manteision posibl o ganlyniad i'r cynnydd a ddisgwylir yn y gwasanaethau eraill a ddarperir gan fferyllfeydd. Byddem yn disgwyl cynnydd tebyg mewn darpariaeth a manteision; fodd bynnag, ni fesurwyd y rhain er mwyn sicrhau bod yr amcangyfrif net o'r manteision yn un ceidwadol.

Arbed costau yn sgil llai o geisiadau

801. Ar hyn o bryd mae'n rhaid i berson sy'n dymuno darparu gwasanaethau fferyllol y GIG wneud cais i'r bwrdd iechyd perthnasol. Rhaid i ddarpar ymgeiswyr benderfynu drostynt eu hunain ynglŷn ag anghenion fferyllol y boblogaeth y byddai'r fferyllfa y bwriadant ei hagog yn ei gwasanaethu, ac ynglŷn â pha mor ddigonol yw'r gwasanaethau fferyllol sydd eisoes yn bodoli. O dan yr opsiwn hwn, byddai darpar ymgeiswyr yn y dyfodol yn gallu cyfeirio at asesiad o anghenion fferyllol y bwrdd iechyd wrth benderfynu gwneud cais ai peidio. Gan fod dros hanner yr holl geisiadau (ac eithrio'r rhai'n ymwneud â mân gynlluniau ail-leoli) a ddaw gerbron y bwrdd iechyd yn cael eu gwrthod ar hyn o bryd (59% yn 2013-14), rhagwelir na fyddai cyfran o'r ceisiadau a wneir o dan y system bresennol yn cael eu cyflwyno yn y dyfodol. Y rheswm am hyn yw y byddai'n amlwg ar unwaith o asesiad o anghenion fferyllol y bwrdd iechyd nad oes angen gwasanaethau fferyllol ychwanegol.

802. Ar hyn o bryd, mae ymgeiswyr yn talu ffi bob tro y maent yn gwneud cais i gael eu cynnwys ar restr fferyllol bwrdd iechyd. Y ffi ar gyfer ymuno â'r rhestr am y tro cyntaf ar hyn o bryd yw £600. Disgwylir y byddai nifer y ceisiadau sy'n annhebyg o lwyddo yn lleihau, ond y byddai cynnydd mewn ceisiadau na fyddent yn cael eu gwneud ar hyn o bryd trwy iddynt gael eu hysgogi gan angen a nodwyd yn yr asesiad o anghenion fferyllol. Amcangyfrifir na fydd unrhyw newid net yn nifer y ceisiadau. Disgwylir y bydd rhai darpar ymgeiswyr yn elwa o'i gymharu â'r trefniadau presennol oherwydd y byddai'r ceisiadau'n fwy tebygol o lwyddo. Bydd graddfa wirioneddol y manteision yn dibynnu ar y cyfran o'r ceisiadau sy'n llwyddiannus, ac felly nid yw'r union arbedion yn hysbys ar hyn o bryd.

Arbed costau yn sgil llai o apelau ynglŷn â mynediad

803. Mae'r penderfyniadau a wneir gan fyrddau iechyd mewn perthynas â chaniatáu i ddarparwyr gwasanaethau fferyllol ychwanegol ymuno â'r farchnad yn aml yn destun apelau. Cyflwynir apelau o'r fath i Weinidogion Cymru.

804. Dylai llai o apelau gael eu cyflwyno i Weinidogion Cymru o ganlyniad i ymgynghori mwy wrth baratoi asesiadau anghenion fferyllol a gwneud penderfyniadau mwy eglur oherwydd bod ceisiadau'n cael eu barnu yn erbyn datganiadau pendant o anghenion fferyllol. Dangosir nifer yr apelau a benderfynwyd gan Weinidogion Cymru rhwng 2010-11 a 2014-15 isod:

Tabl 7.33:

Blwyddyn	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	Cyfanswm
Apelau a benderfynwyd	29	28	39	11	10	117

805. Mae nifer yr apelau i Weinidogion Cymru mewn unrhyw gyfnod yn amrywio'n fawr. Mae'n bosibl bod apelau a dderbynnir yn ystod un flwyddyn yn cael eu penderfynu yn y flwyddyn ganlynol ac mewn rhai achosion, fel y rhai sy'n cynnwys adolygiad barnwrol, gall penderfyniadau apêl gymryd mwy o amser na hynny. Amcangyfrifir mai oddeutu 23 o apelau y flwyddyn a benderfynir gan Weinidogion Cymru.

806. Amcangyfrifwyd yn flaenorol mai oddeutu £6,000 oedd cost cyflwyno pob apêl i Awdurdod Ymglyfreitha'r GIG o dan drefniadau yn Lloegr, a oedd ar y pryd yn cyfateb i'r trefniadau yng Nghymru³²⁴. Byddai hyn yn golygu mai £156,000 fyddai cyfanswm y gost flynyddol i Weinidogion Cymru am benderfynu 23 o apelau'r flwyddyn (wedi ei gynyddu o £138,000 ym mhrisiau 2007/08).

807. Er y disgwylir i nifer yr apelau yn erbyn penderfyniadau byrddau iechyd leihau, ceir ansicrwydd sylweddol wrth amcangyfrif faint o apelau a fyddai'n cael eu cyflwyno yn dilyn y newidiadau. Un rheswm am hyn yw y byddai penderfyniadau'r byrddau iechyd yn fwy tryloyw ac yn haws eu deall, ond byddai disgwyl hefyd i lai o geisiadau gael eu cyflwyno ar hap yn y lle cyntaf oherwydd bod asesiad o anghenion fferyllol wedi ei sefydlu.

808. At ddibenion yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn, rhoddir amrywiaeth o wahanol sefyllfaoedd posibl yn y tabl isod, yn cynrychioli'r achosion gorau, gwaethaf a'r mwyaf tebygol yn dilyn y newid. Rhagdybir y byddai rheoliadau ynglŷn â system fynediad newydd seiliedig ar anghenion yn dod i rym yn 2017, ac y byddid yn ymdrin â phob apêl sy'n weddill o dan y system bresennol yn ystod 2017-18.

Tabl 7.34:

Blwyddyn	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Apelau a ddisgwylir o dan y drefn bresennol.	23	23	23	23	23
Amcangyfrif o gostau apelau (£ 000s)					

³²⁴Yr Adran Iechyd (2008). *Impact assessment of proposals to reform 'market entry' based on pharmaceutical needs assessment*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

	156	156	156	156	156
Lleihad yn nifer yr apelau o dan y drefn newydd (achos gorau)	0%	0%	30%	30%	30%
Lleihad yn nifer yr apelau o dan y system newydd (achos gwaethaf)	0%	0%	10%	10%	5%
Lleihad yn nifer yr apelau o dan y system newydd (achos mwyaf tebygol)	0%	0%	20%	20%	20%
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos gorau)	0	0	46,800	46,800	46,800
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos gwaethaf)	0	0	15,600	15,600	15,600
Amcangyfrif o'r arbedion o dan y drefn newydd (£) (achos mwyaf tebygol)	0	0	31,200	31,200	31,200

809. O dan y sefyllfa fwyaf tebygol, disgwylir gostyngiad o 20% yn nifer yr apelau i Weinidogion Cymru. Byddai hyn yn arwain at arbed £31,200 y flwyddyn o 2019-20 ymlaen.

Manteision ehangach

810. Rhagwelir y byddai manteision anuniongyrchol eraill hefyd yn deillio o'r opsiwn hwn. Yn benodol, rhagwelir y byddai cynyddu'r gwasanaethau hyn yn arwain at leihad mewn amser teithio ac anghyfleustra i unigolion ac y gallai olygu bod gwasanaethau ieched yn cael eu defnyddio'n fwy effeithlon, gan gynnwys rhyddhau amser ymgynori meddygon teulu a'u galluogi i dreulio mwy o amser gyda chleifion â chyflyrau mwy cymhleth. Disgwylid gweld manteision economaidd i gymunedau lleol hefyd lle mae fferyllfeydd newydd yn cael eu sefydlu. Nodwyd mai fferyllfeydd cymunedol yw un o'r busnesau hanfodol sy'n sicrhau bod cymunedau'n ffynnu'n economaidd³²⁵. Bydd newydd-ddyfodiaid felly'n cyfrannu at gynnal cymunedau lleol, gan ddarparu swyddi lleol a chyfleoedd i siopa, a chan adeiladu cyfalaf cymdeithasol. Fodd bynnag, nid oes modd mesur y manteision hyn yn ariannol.

³²⁵Yr Adran Iechyd. (1999) *Improving Shopping Access for People Living in Deprived Neighbourhoods – a paper for discussion*. Yr Adran Iechyd. Llundain.

Anfanteision i gcontractwyr fferyllol wrth i fferyllfeydd newydd ymuno â'r farchnad

811. Ni ragwelir unrhyw anfantais net i gcontractwyr fferyllol, gan y byddai manteision cyfatebol i newydd-ddyfodiaid yn gwneud iawn am unrhyw anfanteision i gcontractwyr presennol.

Trefn ymadael

Disgrifiad

812. Ynghyd â threfn fynediad wedi ei seilio ar angen, byddai trefn ymadael hefyd yn cael ei chyflwyno a fyddai'n arwain at weithredu effeithiol fesul cam i ymdrin â darparwyr sy'n methu â chyflawni'r dyletswyddau a nodir yn eu telerau gwasanaeth, ac sy'n derbyn tâl gan y GIG heb gyflawni eu rhwymedigaethau cytundebol i'r GIG. Yn y pen draw, pe byddai fferyllfa'n torri amodau ei gwasanaeth yn gyson, neu pe byddai'n torri amodau mewn modd arwyddocaol, gallai bwrdd iechyd dynnu'r fferyllfa oddi ar ei restr fferyllol.

813. Nodwyd ym Mhapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd 2014 bod Llywodraeth Cymru'n dymuno sicrhau bod cosbau mwy effeithiol ar gael i fynd i'r afael â pherfformiad gwael. Trwy gyflwyno darpariaethau sy'n uniongyrchol gysylltiedig ag ansawdd, gellid rhoi cymhelliad i gcontractwyr wella modd y maent yn cyflwyno'u gwasanaethau, a rhoi'r grym i fwrdd iechyd ddad-gomisiynu gwasanaethau pan fo gwasanaeth digonol eisoes ar gael ond nad yw'r contractwr yn bodloni safonau ansawdd sylfaenol.

814. Ynghyd â'r pwerau sy'n bodoli eisoes yn adrannau 82 ac 83 o Ddeddf GIG (Cymru) 2006, ystyrir bod angen pwerau ychwanegol i alluogi bwrdd iechyd i dynnu contractwyr oddi ar y rhestr fferyllol pan fyddant yn torri amodau eu contract â'r GIG yn gyson neu mewn modd difrifol.

815. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi bwrdd iechyd i gymryd camau effeithiol a chymesur, gan gynnwys tynnu'n ôl yr hawl i ddarparu gwasanaethau fferyllol, yn erbyn contractwyr nad ydynt yn cyrraedd lefelau derbyniol o ran ansawdd. Disgwylir i hyn fod o fudd uniongyrchol trwy sicrhau bod llai o wasanaeth o ansawdd gwael yn cael ei ddarparu gan y darparwyr hyn, ond byddai hefyd yn rhoi cymhelliad i'r holl fferyllfeydd wella eu safonau.

Costau

816. Disgwylid i fyrddau iechyd wynebu costau wrth weinyddu'r mesurau hyn; wrth gasglu a dadansoddi gwybodaeth i adnabod contractwyr o ansawdd gwael; wrth weithredu yn eu herbyn; ac wrth reoli apelau yn erbyn eu penderfyniadau.

817. Byddai contractwyr yn wynebu costau wrth gasglu'r wybodaeth y mae ar y bwrdd iechyd ei hangen er mwyn gweinyddu'r system hon. Byddai contractwyr y cymerir camau yn eu herbyn hefyd yn wynebu costau wrth gynnal eu hamddiffyniad. Bydd effeithiau'r cynigion yn y pen draw yn dibynnu ar fanylion y rheoliadau a ddygir gerbron o dan y ddeddfwriaeth sylfaenol. Felly, cyfrifwyd costau a manteision enghreifftiol ar gyfer sefyllfaoedd cynrychiadol a allai ddigwydd ar ôl rhoi'r rheoliadau ar waith. Byddai'n rhaid dilyn y gweithdrefnau ymgynghori arferol ar gyfer y rheoliadau, a byddent yn cael eu datblygu gan roi sylw dyledus i'r risgiau, y costau a'r manteision a fyddai'n deillio ohonynt.
818. Byddai Llywodraeth Cymru'n darparu canllawiau ynglŷn â'r system ymadael a byddai'r rhain yn cael eu cynnwys yng nghanllawiau'r asesiad o anghenion fferyllol a drafodwyd yn gynharach wrth asesu opsiwn dau. Ni fyddai unrhyw gostau ychwanegol tu hwnt i'r rhai a amlinellwyd ym mharagraff 770.

Costau i'r byrddau iechyd wrth reoli perfformiad

819. Mae byrddau iechyd eisoes yn rheoli perfformiad contractwyr fferyllol yn rhan o fframwaith contract presennol gwasanaethau fferyllol y GIG. Rhagdybir na fyddent yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol er mwyn nodi fferyllfeydd y dylid ystyried gweithredu yn eu herbyn.
820. Yn seiliedig ar drafodaethau gyda'r byrddau iechyd, amcangyfrifir y gallent weithredu yn erbyn hyd at bump o gontractwyr fferyllol bob blwyddyn. Byddai pob achos yn arwain at gostau staff wrth grynhoi gwbyodaeth ychwanegol, rheoli'r weithdrefn ddisgyblu ac amddiffyn unrhyw apelau - a rhagdybir, fel sefyllfa achos gwaethaf, y cyflwynir apêl ym mhob achos. Rhagdybir y byddai angen cyfanswm o un uwch reolwr ac un swyddog cymorth gweinyddol o'r bwrdd iechyd am hyd at 10 diwrnod ar gyfer y broses hon; pennir gwerth cyflogau blynyddol ar bwynt canol bandiau 8b a 4 yr Agenda ar gyfer Newid sef £53,285 a £21,052 (Agenda ar gyfer Newid 2016-17) wedi ei gynyddu 30% ar gyfer argostau. Yn seiliedig ar brofiad blaenorol, rhagdybir costau cyfreithiol o £3,900 fesul achos ar gyfartaledd. Amcangyfrifir felly mai £38,100 yw cyfanswm y gost flynyddol i'r byrddau iechyd, a wynebier o 2019-20.

Costau cydymffurfio i'r contractwyr

821. Disgwylir y byddai contractwyr yn wynebu costau wrth ddarparu'r wybodaeth y mae ar y bwrdd iechyd ei hangen ar gyfer asesiadau. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o gontractwyr eisoes yn gwneud y gwaith hwn er mwyn cyflawni eu rhwymedigaethau presennol ar gyfer monitro perfformiad. Fodd bynnag, ceir nifer fach o gontractwyr nad ydynt yn gwneud y gwaith hwn a byddant hwy felly yn wynebu costau ychwanegol. Amcangyfrifir y byddai hyn yn golygu gwaith a chost ychwanegol i 10% o gontractwyr (tua 70). Amcangyfrifir ei bod yn cymryd wythnos bob blwyddyn i ddangos cydymffurfiaeth. Os gwneir y gwaith gan dechnegydd

fferyllol, â'i amser yn costio £15 yr awr (gan gynnwys argostau)³²⁶, a bod hyn yn berthnasol i 70 o gontractwyr, £39,000 fydd y costau blynyddol, o 2019-20.

Costau i gontractwyr yn deillio o amddiffyn achosion

822. Rhagdybir y bydd contractwr sy'n amddiffyn achos yn wynebu'r un costau â'r bwrdd iechyd sy'n dwyn yr achos yn ei erbyn. Mae hyn yn golygu cost flynyddol o £38,100 o 2019-20.

Costau i gontractwyr presennol yn deillio o elw a gollwyd

823. Rhagdybir y bydd unrhyw elw a gollir gan gontractwyr sy'n rhoi'r gorau i fod yn gyflenwyr i'r GIG, yn cael ei wrthbwysu gan yr elw a enillir gan gontractwyr presennol neu gan y newydd-ddyfodiaid sy'n eu disodli.

Tabl 7.35: - Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Costau (£)	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23
Llywodraeth Cymru						
Costau i ddatblygu canllawiau	0	18,100	0	0	0	0
Cyfanswm y Gost i Lywodraeth Cymru	0	18,100	0	0	0	0
Pob bwrdd iechyd						
Costau'n gysylltiedig â chynnal Asesiadau o Anghenion Fferyllol	-	210,100	35,000	35,000	35,000	210,100
Costau'n deillio o gomisiynu gwasanaethau ychwanegol i ddiwallu anghenion fferyllol	-	-	354,000	354,000	354,000	354,000

³²⁶ Yn seiliedig ar ben uchaf y raddfa band 4 agenda ar gyfer newid ac ychwanegu 30% o argostau

Costau cyflawni gwaith rheoli perfformiad	-	-	38,100	38,100	38,100	38,100
Cyfanswm y gost i fyrddau iechyd		210,100	427,100	427,100	427,100	602,200
Contractwyr						
Cost cydymffurfiad i gontractwyr	-	-	39,000	39,000	39,000	39,000
Costau amddiffyn achosion i gontractwyr	-	-	38,100	38,100	38,100	38,100
Cyfanswm y gost i gontractwyr		-	77,100	77,100	77,100	77,100
Cyfanswm y costau	-	228,200	504,200	504,200	504,200	679,300

Manteision

824. Disgwylir y bydd ansawdd gwasanaethau'n gwella trwy roi pwerau i fyrddau iechyd i gymryd camau yn erbyn contractwyr sy'n perfformio'n wael – drwy wella safonau darparwyr gwael a rhai nad ydynt yn cyflawni'r safonau gofynnol, neu drwy dynnu eu hawliau i ddarparu gwasanaethau'r GIG yn ôl, a thrwy greu cymhelliad cyffredinol i wella safonau.

825. Nid oes modd rhagweld gwerth y fantais i'r claf sy'n debygol o ganlyniad i'r mesurau hyn. Er mwyn gwerthuso a yw'r manteision yn fwy na'r costau, mae felly angen creu sefyllfa gredadwy, geidwadol, sy'n rhoi amcangyfrif rhy isel o fantais net debygol y mesurau. Felly nid yw'r manteision sy'n gysylltiedig â chryfhau'r trefniadau ymadael wedi cael eu mesur.

Tabl 7.36: - Crynodeb o'r manteision sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Manteision	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £	2022-23 £
Manteision o ran iechyd	-	-	2.58m	2.58m	2.58m	2.58m

Gostyngiad yn nifer yr apelau i Weinidogion Cymru o dan y drefn newydd	-	-	31,200	31,200	31,200	31,200
Cyfanswm y manteision		-	2.61m	2.61m	2.61m	2.61m

Tabl 7.37: - Trosolwg o'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

Trosolwg o'r Costau a'r Manteision â Gwerth Ariannol (£)	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £	2022-23 £
Cyfanswm y gost	-	228,200	504,200	504,200	504,200	679,300
Cyfanswm y manteision			2,611,200	2,611,200	2,611,200	2,611,200
Manteision net	-	- 228,200	2,107,000	2,107,000	2,107,000	1,931,900

Opsiwn tri - Diddymu trefniadau rheoli mynediad a chaniatáu marchnad rydd ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol y GIG

Disgrifiad

826. Byddai'r opsiwn hwn yn galluogi grymoedd y farchnad i benderfynu ar nifer a lleoliad fferyllfeydd cymunedol a'r gwasanaethau a gynigir ganddynt. Mae'n debygol y byddai nifer y fferyllfeydd yn cynyddu'n sylweddol, gyda chynnydd cysylltiedig mewn costau. Nid oes modd amcangyfrif pa mor sylweddol fyddai'r cynnydd yn niferoedd y fferyllfeydd, er bod profiad yn Lloegr yn dangos y gwelwyd cynnydd o 18% rhwng 2005-06 a 2012-13 yn sgil cyflwyno esemptiadau cyfyngedig i'r profion rheoli mynediad³²⁷. Daeth y rhain i rym yn 2005.

Costau a manteision

827. Byddai rhai manteision, o ran mynediad, dewis a chystadleuaeth, trwy ddiddymu trefniadau rheoli mynediad. Fodd bynnag, mae hyn yn fwyaf

³²⁷ HSCIC (2013) General Pharmaceutical Services in England - 2003-04 to 2012-13

tebygol o ddigwydd yn yr ardaloedd lle y gwelir y galw economaidd uchaf, sydd eisoes yn cael eu gwasanaethu'n dda. Byddai'r enillion economaidd yn gostwng yn raddol, gan y byddai pob newydd-ddyfodiad yn dod â manteision cysylltiedig is ond yr un costau sefydlog.

828. Byddai newid i'r ddeddfwriaeth yn arwain at amharu llawer iawn ar y farchnad. Byddai newydd-ddyfodiaid a nifer o fferyllfeydd sy'n bodoli eisoes yn ceisio sicrhau'r sefyllfaoedd masnachu mwyaf manteisiol er mwyn cynyddu referniw.
829. Mae'n eithriadol o anodd gwneud tybiaethau credadwy o ran costau a manteision yr opsiwn hwn. Mae'n annhebygol iawn y byddai grymoedd y farchnad yn cyflawni'r amcanion polisi o ran sicrhau bod gwasanaethau'n cyd-fynd ag anghenion lleol, oherwydd y byddai'r rhan fwyaf o newydd-ddyfodiaid yn penderfynu ble i sefydlu eu fferyllfa ar sail ffigurau presgripsiynau yn hytrach nag ar sail gwasanaethau iechyd y cyhoedd. Mae'n debygol y byddai rhai fferyllfeydd yn symud o leoliadau presennol o fewn cymunedau i leoliadau sydd wrth ymyl meddygfeydd mawr. Mewn sefyllfaoedd o'r fath byddai'n anos i bobl gael gafael ar wasanaethau mewn rhai ardaloedd, a byddai'n dod yn haws mewn ardaloedd eraill. Byddai hyn yn cael effaith yn arbennig ar gymunedau gwledig. Ystyrir felly bod yr opsiwn hwn yn anfoddhaol ac nid yw wedi cael ei fesur.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

830. Mae'r dystiolaeth yn dangos manteision newid y trefniadau rheoli mynediad presennol yng Nghymru. Trwy gyflwyno asesiadau anghenion fferyllol a threfniadau mynediad seiliedig ar anghenion, gellid mynd i'r afael â'r sefyllfa bresennol lle nad yw anghenion fferyllol yn cael eu hasesu fel mater o drefn o bosibl, a lle nad yw'r drefn o gynllunio gwasanaethau fferyllol o reidrwydd yn cyd-fynd ag anghenion iechyd a nodwyd. Byddai'r newidiadau hefyd yn cryfhau swyddogaeth y bwrdd iechyd o ran penderfynu pwy sy'n darparu gwasanaethau o'r fath ac ymhle, ac yn darparu adnoddau rheoli perfformiad i wella ansawdd a chysondeb y gwasanaethau a ddarperir gan gontractwyr fferyllol.
831. Nid yw opsiwn un yn cynnig unrhyw newid i'r trefniadau presennol, ond mae ymatebion i ymgynghoriad blaenorol³²⁸ ar 'reoli mynediad' yng Nghymru yn awgrymu y ceir consensws bod y trefniadau hyn wedi dyddio ac yn annigonol. Yn gyffredinol, mae rhanddeiliaid yn cydnabod ac yn cefnogi'r angen am newid. Nid ystyrir bod opsiwn tri yn cyflawni'r amcan polisi allweddol. Mae tystiolaeth o Loegr yn dangos bod dadreoleiddio yn arwain at sicrhau bod fferyllfeydd ar gael yn rhwyddach i bobl, gan fod mwy ohonynt. Fodd bynnag, mae fferyllfeydd yn tueddu i glystyru yn agos at ei gilydd yn gyffredinol mewn ardaloedd lle nad oes llawer o angen³²⁹.

³²⁸ Llywodraeth Cymru (2011). Cynigion i ddiwygio a moderneiddio Gwasanaethau Fferyllol y GIG yng Nghymru

³²⁹ http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_063460

Opsiwn dau felly yw'r opsiwn a ffefrir gan ei fod yn mynd i'r afael â'r angen i gael gwell trefniadau ar gyfer cynllunio, gwneud penderfyniadau a rheoli perfformiad – mae manteision y newid yn drech na'r costau.

Darparu toiledau (Rhan 7)

832. Ystyriwyd pedwar opsiwn:

- Opsiwn un - Gwneud dim;
- Opsiwn dau – Ailneilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus;
- Opsiwn tri – Ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol ddatblygu a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol. Hwn yw'r opsiwn a ffefrir;
- Opsiwn pedwar – Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau bod digon o doiledau ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio.

Opsiwn un – Gwneud dim

Disgrifiad

833. Nid yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid i'r sefyllfa bresennol. Ni fyddai deddfwriaeth ychwanegol yn cael ei chyflwyno, a mater i ddisgresiwn pob awdurdod lleol o hyd fyddai darparu toiledau at ddefnydd y cyhoedd.

834. Sefydlwyd y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn 2009-10 i sicrhau bod mwy o gyfleusterau toiledau ar gael am ddim i'r cyhoedd yng Nghymru. Y nod oedd gwella ansawdd y cyfleusterau hyn a'u gwneud yn fwy hygyrch, drwy annog awdurdodau lleol i weithio mewn partneriaeth â busnesau lleol i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau. Estynnwyd gwahoddiad i bob awdurdod lleol yng Nghymru gymryd rhan. Roedd y cynllun yn ad-dalu awdurdodau lleol (hyd at uchafswm o £17,500 fesul awdurdod lleol bob blwyddyn) am daliadau o hyd at £500 a wnaed i fusnesau lleol, am ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau am ddim.

835. Yn 2014-15 trosglwyddwyd £200,000 i'r grant cynnal refeniw mewn ymdrech i sicrhau bod cyllid awdurdodau lleol yn fwy hyblyg. Bellach, mae'n fater i bob awdurdod lleol benderfynu sut i ddefnyddio'r arian hwn i ddarparu ei amrywiaeth o wasanaethau, er mwyn diwallu anghenion a chyflawni blaenoriaethau ei gymunedau.

Costau

Llywodraeth Cymru

836. Ni fyddai Llywodraeth Cymru'n wynebu unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Fel y nodir uchod, mae £200,000 y flwyddyn wedi'i gynnwys yn y grant cynnal refeniw i wella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau yng Nghymru.

Awdurdodau lleol

837. Ni fyddai awdurdodau lleol yn wynebu unrhyw gostau ychwanegol o dan yr opsiwn hwn. Gallai awdurdodau lleol yn dal i ddefnyddio cyllid o'r grant cynnal refeniw er mwyn caniatáu i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau am ddim. Amcangyfrifir y byddai'n costio cyfanswm blynyddol o £33,300 i awdurdodau lleol ddsbarthu'r grant llawn o £200,000. Mae gwybodaeth a ddarparwyd gan awdurdodau lleol yn awgrymu bod gwariant cyfredol ar grantiau yn oddeutu 75% o'r swm a ddarparwyd o dan y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus. O dderbyn y byddai awdurdodau lleol yn parhau i ddefnyddio'r grantiau ar y lefel bresennol, byddai'r costau gweinyddu oddeutu 75% o hynny, sef cyfanswm o £25,000 bob blwyddyn. Darperir mwy o wybodaeth am lefel y gwariant grant o dan opsiwn dau. Mae risg y byddai'r ddarpariaeth o doiledau i'r cyhoedd eu defnyddio yn gostwng o dan yr opsiwn hwn.

Tabl 7.37: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn un

	2017/18 £	2018/19 £	2019/20 £	2020/21 £	2021/22 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Cyfraniad at y grant cynnal refeniw	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff	25,000	25,000	25,000	25,000	25,000
Cyfanswm y costau	225,000	225,000	225,000	225,000	225,000

Manteision

838. Gan nad yw'r opsiwn hwn yn cynnig unrhyw newid, ni fyddai manteision ychwanegol i Lywodraeth Cymru nac awdurdodau lleol.

839. Byddai arian yn dal i fod ar gael o fewn y grant cynnal refeniw i awdurdodau lleol sicrhau bod cyfleusterau toiledau ar gael i'r cyhoedd. Fodd bynnag, o dderbyn nad yw'r grantiau hyn yn cael eu neilltuo, mae risg y gallai awdurdodau lleol flaenoriaethu gwariant mewn meysydd eraill, oherwydd pwysau ariannol, yn hytrach na chyfleusterau toiledau. Er y gallai fod manteision i iechyd, twristiaeth a'r economi ddeillio o wella'r ddarpariaeth toiledau, mae'n annhebygol y byddai manteision ychwanegol i'r cyhoedd yn gyffredinol o dan yr opsiwn hwn. Hefyd, gallai fod anfanteision os na chynhelir y status quo.

840. Byddai busnesau yn dal i allu gwneud cais i'w hawdurdod lleol am arian i wella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau. Ni fyddai unrhyw fanteision ychwanegol i fusnesau. Fodd bynnag, pe byddai awdurdod lleol yn rhoi llai o flaenoriaeth i'r mater hwn drwy ei ddefnydd o'r grant cynnal refeniw, efallai y byddai anfanteision i'r busnesau sy'n derbyn grant ar hyn o bryd.

Opsiwn dau – Ailneilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus

Disgrifiad

841. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru yn ailneilltuo'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus drwy ei dynnu o'r grant cynnal refeniw. Yna byddai Llywodraeth Cymru'n clustnodi'r £200,000 er mwyn gwella darpariaeth toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ledled Cymru.

842. Yn ystod dadl fer yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru³³⁰ yn 2013, cadarnhaodd y Gweinidog Llywodraeth Leol a Busnes y Llywodraeth ar y pryd y byddai cronfa'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus (ynghyd ag arian arall) yn cael ei chynnwys ym mhrif ffrwd y grant cynnal refeniw. Pwysleisiodd y Gweinidog ba mor bwysig oedd darpariaeth toiledau cyhoeddus gan awdurdodau lleol a dywedodd ei bod yn ei gwneud yn glir na ellid ac na ddylid gweld y cam hwn fel esgus i leihau'r ddarpariaeth.

843. Mae gwybodaeth a gasglodd Llywodraeth Cymru gan awdurdodau lleol yn ystod 2014 yn nodi bod saith awdurdod lleol, ers newid y dull ariannu, un ai wedi atal y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn eu hardal, wrthi'n gwneud hynny, neu wedi ei adolygu yn ystod 2014-15. Hefyd, mae pum awdurdod lleol arall nad ydynt wedi cymryd rhan yn y cynllun. Felly, nid yw'r cynllun yn weithredol, neu mae wedi cael ei adolygu yn ystod 2014-15, mewn 12 awdurdod lleol.

844. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod Llywodraeth Cymru yn adolygu gweithrediad y Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol, gyda golwg ar ei ailneilltuo. Byddai disgwyl i bob awdurdod lleol gymryd rhan a defnyddio eu dyraniad grant.

Costau

Llywodraeth Cymru

845. Byddai Llywodraeth Cymru yn adolygu'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus blaenorol, gan ystyried unrhyw werthusiadau blaenorol, ac yna'n gweithredu unrhyw newidiadau angenrheidiol. Disgwylir mai £11,300 fydd cost cwblhau'r adolygiad hwn, gan gynnwys ymgysylltu ag awdurdodau lleol, busnesau ac unrhyw grwpiau cynrychiadol perthnasol

³³⁰ <http://www.assembly.wales/en/bus-home/pages/rop-nolinks.aspx?meetingid=184#110676>

eraill, (oddeutu chwe wythnos o swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, fyddai'n cyfateb i £7,500, yn ogystal â chwech wythnos o swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn, yn cyfateb i £3,800)³³¹. Byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2017-18. Byddai'r adolygiad hwn yn golygu na fyddai angen i awdurdodau lleol gynnal eu hadolygiadau eu hunain o'r cynllun.

846. Byddai'r cynllun yn cael ei adolygu eto ar ôl tair blynedd, gan olygu bod cyfanswm costau Llywodraeth Cymru o £11,300 yn cael eu hailadrodd yn 2020-21.

847. Ni fyddai'r £200,000 i dalu am gynllun penodol yn gost flynyddol ychwanegol, gan y caiff ei ddarparu ar hyn o bryd i awdurdodau lleol drwy'r grant cynnal refeniw. Byddai'r swm hwn yn cael ei ailneilltuo o'r gyllideb honno. Byddai'r cynllun yn cael ei reoli yn unol â chanllaw dyrannu grantiau Llywodraeth Cymru. Rhagwelir y byddai angen 0.05 swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn, am gost flynyddol o £1,600 i reoli'r cynllun grant. Byddai hyn yn cyfateb i dreulio oddeutu dwy awr bob wythnos yn rheoli'r cynllun.

Awdurdodau lleol

848. Byddai'r arian yn cael ei ddyrannu i awdurdodau lleol unigol yn unol â chanlyniad adolygiad y cynllun. Dim ond ar roi arian fel rhan o'r cynllun grant wedi'i adnewyddu y gellid gwario'r grant a ddarperir i awdurdod lleol.

849. Byddai'r opsiwn hwn yn lleihau gallu pob awdurdod lleol i gyfeirio arian o'r grant cynnal refeniw i feysydd blaenoriaeth eraill. Mewn achosion lle nad yw awdurdodau lleol ar hyn o bryd yn gwario swm cyfatebol o'u dyraniad grant ar gyfleusterau toiledau, byddai angen iddynt wneud toriadau i wasanaethau eraill yn sgil ailneilltuo'r arian hwn.

850. Yn 2013-14, rhoddodd awdurdodau lleol grant i 327 busnes am drefnu bod eu cyfleusterau toiledau ar gael i'r cyhoedd, yn dod i gyfanswm o £147,910³³². Gan dybio ffigurau tebyg ar gyfer 2016-17, gellir amcangyfrif bod £52,090 wedi cael ei ddarparu i awdurdodau lleol ond wedi ei wario ar feysydd ar wahân i ddarparu toiledau cyhoeddus. Pe byddai Llywodraeth Cymru'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau wario'r dyraniad llawn o £200,000 ar ddarparu toiledau cyhoeddus, mae'n debygol y byddai'r £52,090 hwn yn cael ei gymryd oddi ar wasanaethau eraill. Fodd bynnag, gan fod nifer o awdurdodau lleol yn adolygu'r cynllun neu wedi ei atal (fel y nodir uchod), mae'n rhesymol credu y gallai mwy na £52,090 gael ei gymryd oddi ar wasanaethau eraill.

851. Byddai angen ystyried costau staff awdurdod lleol hefyd. Byddai hyn yn cynnwys ymgysylltu â Llywodraeth Cymru yn ystod yr adolygiad o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus, ac yna cost flynyddol barhaus

³³¹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff Llywodraeth Cymru

³³² Ffigurau Llywodraeth Cymru

gweinyddu'r grant i fusnesau. Rhagwelir y byddai angen 0.05 swyddog gweinyddol cyfwerth ag amser llawn i gyflawni'r gwaith gweinyddu parhaus, am gost flynyddol o £1,500 i bob awdurdod lleol³³³. Byddai hyn yn cyfateb i oddeutu dwy awr yr wythnos. Gan y byddai'r gost hon yn cael ei dyblygu ar draws pob un o'r 22 awdurdod lleol, £33,300 fyddai cyfanswm y gost. Gan ystyried y gost o £25,000 am weinyddu'r cynllun grant yn opsiwn un, byddai hyn yn gost ychwanegol o £8,300.

852. Gallai adolygiad o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus arwain at newidiadau i'r modd y gellir gwario'r cyllid gan awdurdodau lleol yn y dyfodol. Er enghraifft, mae'n bosibl y gallai awdurdodau lleol ariannu'r costau ar gyfer gwella cyhoeddusrwydd ac arwyddion o'r arian grant. Byddai'r gyfran o'r cyllid cyffredinol y gellid ei defnyddio i'r diben hwn yn amrywio gan ddibynnu ar flaenoriaethau lleol, ac felly nid oes modd ei asesu. Fodd bynnag, byddai'r cyfanswm cyllid sydd ar gael o dan Gynllun Grant diwygiedig yn y dyfodol yn parhau ar y lefelau presennol.

Busnesau

853. Gallai fersiwn wedi'i hadolygu o'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus arwain at fwy o gyhoeddusrwydd ac arwyddion, â'r nod o sicrhau y gwneir mwy o ddefnydd o'r toiledau yn y busnesau hynny sy'n derbyn grant. Er nad oes modd mesur hynny, gallai busnesau wynebu cynnydd yn y costau cynnal a glanhau, a chostau nwyddau megis papur a sebon, pe byddai eu toiledau'n cael eu defnyddio'n amlach. Gan fod y toiledau hyn eisoes yn bodoli ac yn cael eu glanhau a'u cynnal a'u cadw, byddai unrhyw gost ychwanegol mewn perthynas â defnydd ychwanegol yn isel a byddai'n cael ei gynnwys yn y grant o £500.

Tabl 7.38: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn dau

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £
Costau i Lywodraeth Cymru					
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Amser staff i reoli'r grant	1,600	1,600	1,600	1,600	1,600
Amser staff i gynnal yr adolygiad	11,300	0	0	11,300	0
Cyfanswm	212,900	201,600	201,600	212,900	201,600

³³³ Yn seiliedig ar gostau cynllunio awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

costau Llywodraeth Cymru					
Costau i awdurdodau lleol					
Amser staff	33,300	33,300	33,300	33,300	33,300
Cyfanswm costau awdurdodau lleol	33,300	33,300	33,300	33,300	33,300
Cyfanswm y costau	246,200	234,900	234,900	246,200	234,900
Costau ychwanegol ar ben opsiwn un	£21,200	£9,900	£9,900	£21,200	£9,900

Manteision

Llywodraeth Cymru

854. Byddai Llywodraeth Cymru yn cael mwy o sicrwydd bod pob awdurdod lleol yn gweinyddu'r cynllun yn gyson, i raddau helaeth, yng Nghymru, ac y byddai swm cyson yn cael ei wario ar wella darpariaeth toiledau. Byddai adolygiad o'r cynllun blaenorol, gydag ymgysylltiad gan randdeiliaid allweddol, yn ceisio gwneud yn fawr o effaith y cynllun yn gyffredinol. Trwy gynnal adolygiad o dan arweiniad Llywodraeth Cymru, gellid hefyd weithredu mewn modd cyson ar draws Cymru, yn hytrach na chynnal nifer o adolygiadau gwahanol gan ddefnyddio dulliau gwahanol.

Y cyhoedd

855. Byddai'r opsiwn hwn yn golygu bod mwy o doiledau ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio a mwy o amrywiaeth o leoedd lle y ceir toiledau. Pe byddai pob awdurdod yn gwario ei ddyraniad uchaf ar roi grantiau yn unig, gallai toiledau oddeutu 18 safle busnes fod ar gael i'r cyhoedd o fewn ardal pob awdurdod lleol.

856. Fodd bynnag, fe fyddai risg y gallai awdurdodau lleol geisio lleihau effaith toriadau i wasanaethau eraill drwy drosglwyddo arian a ddefnyddir ar gyfer darpariaeth toiledau cyhoeddus uniongyrchol ar hyn o bryd i flaenoriaethau eraill. Byddai hyn yn gwrthbwyso unrhyw gynnydd mewn mynediad at doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd y gellid ei gyflawni.

Busnesau

857. Byddai cyfle i fusnesau wella'r cynllun blaenorol drwy ymgysylltu â Llywodraeth Cymru fel rhan o adolygiad. Gall busnesau hefyd weld cynnydd yn nifer yr ymwelwyr pe byddai eu cyfleusterau toiledau ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd. Gallai hyn arwain at gynnydd mewn trosiant busnes. Nid oes modd mesur hyn na'r manteision posibl eraill.

Opsiwn tri – Ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu strategaeth toiledau lleol

Disgrifiad

858. Byddai dyletswydd yn cael ei gosod ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i baratoi strategaeth toiledau lleol, ymgynghori yn ei chylch a'i chyhoeddi. Byddai'r sefyllfa gyfreithiol bresennol sy'n pennu y caiff awdurdodau lleol ddarparu toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd yn gymwys hefyd. Byddai arian Llywodraeth Cymru ar gyfer gwella mynediad i'r cyhoedd at gyfleusterau toiledau yn dal i gael ei ddarparu ym mhrif ffrwd y grant cynnal referniw.

Costau

Llywodraeth Cymru

859. Byddai'n ofynnol i Lywodraeth Cymru baratoi canllawiau i gyd-fynd â dyletswydd newydd. Byddai Llywodraeth Cymru'n wynebu costau yn gysylltiedig â pharatoi a chyhoeddi'r canllawiau. Amcangyfrifir mai oddeutu £8,000 fyddai'r costau staffio ar gyfer paratoi'r canllawiau (yn seiliedig ar 6,000 o eiriau), gan gynnwys ymgysylltu â rhanddeiliaid i sicrhau bod y canllawiau'n ateb y diben. Mae hyn yn seiliedig ar oddeutu pum wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn (£4,900) i ddatblygu'r canllawiau, a phum wythnos o amser swyddog cymorth tîm cyfwerth ag amser llawn (oddeutu £3,100).³³⁴

860. Disgwylir y byddai angen tua wythnos o amser 0.5 swyddog gweithredol cyfwerth ag amser llawn i ddylunio a chysodi'r canllawiau, gan gostio oddeutu £400. Amcangyfrifir y byddai cyfieithu a phrawfddarllen yn costio oddeutu £600.³³⁵ Ni fyddai unrhyw gostau argraffu gan y byddent yn cael eu cynhyrchu'n electronig yn unig. Cyfanswm y gost ar gyfer datblygu, dylunio a chyfieithu'r canllawiau felly fyddai £9,000 a byddai hyn yn daladwy yn 2017-18.

861. Byddai'r canllawiau'n cael eu diweddarau bob pedair i bum mlynedd, i gyd-fynd â'r cylch ar gyfer paratoi'r strategaethau gan awdurdodau lleol.

³³⁴ Yn seiliedig ar gostau cynllunio Llywodraeth Cymru

³³⁵ Yn seiliedig ar £75 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y cyfieithu a £21 fesul 1000 o eiriau ar gyfer y prawddarllen.

Amcangyfrifir y byddai hyn yn cymryd un wythnos o amser swyddog gweithredol uwch cyfwerth ag amser llawn, a fyddai'n cyfateb i oddeutu £1,000. Byddai'r costau dylunio a chyfieithu yn hanner y costau gwreiddiol, sef cyfanswm o £500. Ni fyddai unrhyw gostau argraffu ar gyfer yr adolygiad gan y byddai'n cael ei gynhyrchu'n electronig yn unig. Cyfanswm y gost ar gyfer pob adolygiad felly fyddai oddeutu £1,500, bob pedair i bum mlynedd. Disgwylir y byddai'r adolygiad cyntaf yn digwydd yn 2022-23.

862. Byddai'r dyraniad o £200,000 i'r grant cynnal refeniw bob blwyddyn yn parhau.

Awdurdodau lleol

863. Byddai angen i awdurdodau lleol gynnal asesiad o'r angen i doiledau yn eu hardal fod ar gael at ddefnydd y cyhoedd a chyhoeddi eu strategaeth toiledau lleol gyntaf o fewn blwyddyn wedi i'r darpariaethau ddod i rym. Gallai'r asesiad o anghenion gynnwys dadansoddi'r toiledau cyhoeddus a ddarperir ar hyn o bryd, ymgysylltu â chymunedau lleol a rhanddeiliaid ynghylch yr angen yn eu barn hwy, ac ystyried ffactorau eraill megis dulliau priodol ar gyfer tynnu sylw at gyfleusterau.

864. Byddai'r strategaethau'n cynnwys datganiad yn egluro'r camau y mae'r awdurdodau lleol yn cynnig eu cymryd i ddiwallu'r anghenion a nodwyd ganddynt. Disgwylir y bydd angen dwy ran o dair o amser swyddog cyfwerth ag amser llawn am fis i asesu angen a datblygu strategaeth (yn cyfateb i £2,300), gyda goruchwyliaeth gan uwch-swyddog cyfwerth ag amser llawn a fyddai'n neilltuo traean o'i amser am fis (yn cyfateb i £2,000)³³⁶. Mae'r costau hyn yn seiliedig ar ragdybiaeth nad oes gan yr awdurdod lleol strategaeth wedi ei sefydlu ynghylch toiledau lleol, ac nad yw eisoes wrthi'n datblygu un.

865. Gan gymryd y byddai'r strategaeth yn cael ei pharatoi yn unol â'r model arfer gorau, byddai'n symud trwy broses graffu benodol awdurdod lleol. Mae'n debyg y cynhelid ymchwiliad craffu 'gorchwyl a gorffen' ac adolygiad cyn-graffu cyn i'r strategaeth gael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi gan yr awdurdod lleol. Mae'n debygol hefyd y byddai pwyllgor craffu oddi mewn i'r awdurdod lleol hefyd yn monitro'r broses o weithredu'r strategaeth, yn amodol ar raglenni gwaith. Ar gyfer y broses uchod, amcangyfrifir y byddai angen traean o amser swyddog craffu gradd naw cyfwerth ag amser llawn dros gyfnod o dri mis (yn cyfateb i gost o £3,900), a mis o ymchwilydd craffu gradd wyth cyfwerth ag amser llawn (yn cyfateb i gost o £3,000).³³⁷

³³⁶ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

³³⁷ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

866. Cyn eu cyhoeddi, byddai angen hefyd i awdurdodau lleol ymgynghori ar eu strategaethau toiledau lleol. Byddai amrywiaeth o opsiynau ymgynghori ar gael i awdurdodau lleol, gydag amrywiol gostau cysylltiedig. Byddai'r broses hon yn debygol o gynnwys holiaduron, sesiynau galw heibio, sylw yn y cyfryngau lleol ac ymgysylltiad ar-lein, am gost o oddeutu £6,000.³³⁸
867. Amcangyfrifir felly mai oddeutu £17,300 fyddai cyfanswm y gost i bob awdurdod lleol ar gyfer datblygu'r strategaethau i ddechrau. Y cyfanswm, wrth ddyblygu'r costau hyn i bob un o'r 22 awdurdod lleol, fyddai £380,600. Byddai'r costau hyn yn daladwy yn 2018-19.
868. Ddwly flynedd ar ôl cyhoeddi ei strategaeth toiledau lleol, byddai'n ofynnol i bob awdurdod lleol baratoi a chyhoeddi datganiad cynnydd interim. Byddai'r datganiad yn amlinellu'r camau y mae'r awdurdod lleol wedi eu cymryd yn unol â'i strategaeth yn ystod y ddwy flynedd ers y tro diwethaf iddo'i gyhoeddi neu ei adolygu. Byddai angen cyhoeddi'r datganiad dim hwyrach na chwe mis ar ôl diwedd y cyfnod dwy flynedd hwnnw. Disgwylir y byddai paratoi'r datganiad cynnydd interim yn golygu bod awdurdodau lleol yn cynnal adolygiad cynhwysfawr o'u strategaeth ac y byddai'n cymryd hanner yr amser yr oedd ei angen ar gyfer datblygu'r strategaeth yn y lle cyntaf i swyddog cyfwerth â llawn amser ei wneud (cyfwerth â thua £1,200). Byddai goruchwyliaeth gan uwch-swyddog cyfwerth â llawn amser yn angenrheidiol, gyda'r swyddog yn rhoi traean o'i amser am wythnos i hyn (cyfwerth â £500).³³⁹
869. Byddai cyfanswm cost cynhyrchu datganiad cynnydd interim i bob awdurdod lleol, felly, tua £1,700. Byddai ailadrodd y costau hyn ar gyfer pob un o'r 22 awdurdod lleol yn dod i £37,400. Byddai'r costau hyn yn codi am y tro cyntaf yn 2021-22, ac yn cael eu hailadrodd yn unol â chylch y strategaethau toiledau lleol.
870. Byddai gofyn hefyd i bob awdurdod lleol gynnal adolygiad ar ei strategaeth toiledau lleol bob pedair i bum mlynedd, ymhen blwyddyn i etholiadau llywodraeth leol. Os oes angen newidiadau, byddai angen diwygio'r strategaethau a chynnal ymgynghoriad. Mae'n debygol y byddai angen llai o adnoddau ar gyfer adolygu'r strategaeth yn y dyfodol nag ar gyfer ei datblygu'n wreiddiol. Rhagdybir, felly, y byddai angen llai o amser staff i gefnogi'r gwaith hwn. Fodd bynnag, rhagwelir mai'r un fyddai'r costau staffio ar gyfer craffu ar y strategaeth. Os caiff ei diwygio, yr un hefyd fyddai'r costau ymgynghori. Amcangyfrifir, felly, mai cyfanswm cost adolygu'r strategaeth a'r costau craffu ac ymgynghori cysylltiedig fyddai £331,100 (£15,050 fesul awdurdod lleol).
871. Byddai awdurdodau lleol yn parhau i ddosbarthu arian o'r grant cynnal refeniw i fusnesau at ddiben gadael i'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau

³³⁸ Yn ôl ffigurau a ddarparwyd gan yr awdurdodau lleol

³³⁹ Yn seiliedig ar gostau cynllunio staff awdurdodau lleol. Mae argostau wedi eu cynnwys yn y costau hyn.

toiledau yn rhad ac am ddim. Amcangyfrifwyd y byddai'n costio cyfanswm o £33,300 i ddosbarthu'r £200,000 i gyd. O ystyried y ddyletswydd i baratoi strategaeth toiledau lleol, rhagdybir y byddai awdurdodau lleol yn fwy tebygol o ddefnyddio'r £200,000 cyfan at ddiben dyraniadau grant ac y byddai costau gweinyddu'n gyfwerth â £33,300 bob blwyddyn (tua £1,500 fesul awdurdod lleol) o 2019-20 ymlaen.

Tabl 7.39: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn tri

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £	2022-23
Paratoi'r canllawiau	9,000	0	0	0	0	1,500
Ychwanegol i'r grant cynnal refeniw	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Cyfanswm y costau i Lywodraeth Cymru	209,000	200,000	200,000	200,000	200,000	201,500
Costau i Lywodraeth Cymru sy'n ychwanegol ar ben opsiwn un	9,000	0	0	0	0	1,500
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori	0	380,600	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli'r grant	25,000	25,000	33,300	33,300	33,300	33,300
Datblygu adroddiad cynnydd interim	0	0	0	37,400	0	0
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol	25,000	405,600	33,300	70,700	33,300	364,400
Cyfanswm y costau i awdurdodau lleol sy'n ychwanegol ar ben Opsiwn un	0	380,600	8,300	45,700	8,300	314,400
<u>Cyfanswm y Costau</u>	234,000	605,600	233,300	270,700	233,300	565,900
<u>Costau Ychwanegol ar ben opsiwn un</u>	9,000	380,600	8,300*	44,900*	8,300*	340,900

* Mae'r costau ychwanegol yn y blynyddoedd hyn yn ymwneud yn unig â'r cynnydd mewn costau rheoli er mwyn hwyluso gwario'r £200,000 cyfan ar grantiau a chost datblygu adroddiadau cynnydd interim. Byddai costau ychwanegol ar ben hynny'n dibynnu ar ddatblygu a gweithredu'r strategaethau. Gan fod y strategaethau yn dibynnu ar ddisgresiwn pob awdurdod lleol ar ôl asesu'r angen yn yr ardal, nid oes modd amcangyfrif y costau

ychwanegol er mwyn cynyddu lefelau'r ddarpariaeth. Fodd bynnag, mae'n debyg y byddai mwy o'r manteision a drafodir isod yn cael eu gwireddu trwy wario mwy ar weithredu'r strategaethau.

872. Byddai'r costau staffio a wynebir gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru yn 2022-23 yn cael eu hailadrodd bob pedair i bum mlynedd, gan gyd-fynd â chyfnodau adolygu'r strategaethau.

Manteision

Llywodraeth Cymru

873. Byddai Llywodraeth Cymru'n cael sicrwydd bod gan bob awdurdod lleol ledled Cymru strategaeth toiledau lleol i ddiwallu anghenion ei gymuned o ran y cyfleusterau hyn. Gallai'r strategaeth hon gynnwys gwybodaeth megis lleoliad y toiledau a manylion sut y byddid yn mynd ati i ddiwallu'r angen yn y tymor hir. Gallai pwyslais ar ddarparu gwell gwybodaeth a gwell prosesau blaengynllunio yn annog awdurdodau i ddefnyddio arian mewn ffordd fwy strategol mewn perthynas â thoiledau cyhoeddus.

Awdurdodau lleol

874. Wrth ddatblygu eu strategaethau, byddai awdurdodau lleol yn cynnal asesiad o'r angen am gyfleusterau toiledau i fod ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd yn eu hardal hwy, a byddent yn datblygu eu strategaethau i ddiwallu'r anghenion hynny. O ystyried yr hyblygrwydd a gynigir i awdurdodau lleol wrth weithredu eu strategaeth, mae'n anodd mesur yn gywir y manteision a allai ddeillio o unrhyw welliannau yn y ddarpariaeth. Rhoddir amcan o amrywiaeth y manteision isod.

Iechyd

875. Gellir sicrhau effeithiau cadarnhaol ar iechyd trwy wella ansawdd a nifer y toiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd a ddarperir. Darparodd Age Cymru a Senedd Pobl Hŷn Cymru dystiolaeth i ymchwiliad gan Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru³⁴⁰ i gyfleusterau toiledau cyhoeddus, gan ddisgrifio'r camau mae pobl yn eu cymryd i osgoi'r angen i ddefnyddio toiledau pan fyddant oddi cartref. Mae'r rhain yn cynnwys peidio â chymryd meddyginiaeth hanfodol a allai olygu bod arnynt angen defnyddio'r toiled yn amlach, neu yfed llai o hylif sy'n arwain at ddadhydradu a phroblemau iechyd cysylltiedig. Gallai'r ymddygiadau hyn greu'r angen am driniaeth bellach.

876. Dywedodd bron i chwarter (23%) o'r bobl a arolygwyd ar gyfer adroddiad ar gyfleusterau cyhoeddus o Guernsey³⁴¹ eu bod yn cynllunio

³⁴⁰ <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?Id=2572> Tudalen 14.

³⁴¹ McDermott, P & Kernohan, W. The adequacy and public perception of the public toilet provision on Guernsey. Tudalen 63. http://uir.ulster.ac.uk/21811/1/McDermott_2012.pdf

neu weithiau'n cynllunio eu teithiau yn ôl y toiledau a ddarperir, a'r prif resymau a roddwyd oedd cyflyrau meddygol megis anhwylderau ar y bledren a'r coluddyn, meddyginiaeth ddiwretig a pherthnasau/plant dibynnol.

877. Cyflwynwyd tystiolaeth i ymchwiliad gan Bwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru³⁴² i gyfleusterau toiledau cyhoeddus, bod llawer o bobl â chyflyrau ar y bledren neu'r coluddyn yn peidio â mynd allan rhag ofn na fyddant yn gallu defnyddio toiled. Gall pobl, o'r herwydd, fynd yn fwy segur, ynysig, sâl a/neu isel eu hysbryd, gan arwain, o bosibl, at angen am ragor o driniaeth. Amcangyfrifwyd gan ymchwil a ddarparwyd i'r pwyllgor, y byddai oddeutu 22,000 o'r boblogaeth o 600,000 yn ardal Bwrdd Iechyd Aneurin Bevan yn dioddef oherwydd anymataliaeth y bledren neu'r coluddyn ac y gallai diffyg darpariaeth toiledau effeithio arnynt.

878. Mantais bosibl arall yw lleihau achosion o faeddu ar y strydoedd, a allai leihau'r gost o lanhau strydoedd i awdurdodau lleol.

Twristiaeth

879. Gellid cael effaith gadarnhaol ar dwristiaeth yng Nghymru trwy wella ansawdd a nifer y toiledau.

Yr economi

880. Gallai'r cyhoedd fod yn llai awyddus i dreulio amser yn siopa mewn canolfannau trefi os gwyddant nad yw'r ddarpariaeth o ran toiledau'n ddigonol. Gallai hyn effeithio'n sylweddol ar fusnesau lleol.

Opsiwn pedwar – Awdurdodau lleol i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ar gael

Disgrifiad

881. Byddai dyletswydd statudol ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'w defnyddio gan y cyhoedd ar gael. Byddai'n ofynnol cwblhau asesiad anghenion i benderfynu ar y math o gyfleusterau, yn ogystal â'r nifer a'r lleoliad, sydd eu hangen ar gyfer darpariaeth ddigonol. Byddai dyletswydd ar awdurdodau lleol i lunio strategaeth a sicrhau bod y ddarpariaeth hon wedyn yn cael ei gwireddu.

882. Wrth sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau i'r cyhoedd eu defnyddio ar gael, byddai gan awdurdodau lleol amrywiaeth o opsiynau. Byddai'r rhai hyn yn cynnwys darparu'r toiledau hynny i'r cyhoedd trwy

³⁴² <http://www.senedd.cynulliad.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=2572> Tudalen 13

gynlluniau tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus, toiledau cyhoeddus mewn lleoedd megis canolfannau siopa ac adeiladau cyhoeddus (megis amgueddfeydd, canolfannau chwaraeon), yn ogystal â darparu cyfleusterau a gynhelir gan awdurdodau lleol. Mae'r opsiwn hwn, felly, yn debyg i opsiwn tri, ond gyda dyletswydd ychwanegol i sicrhau bod digon o ddarpariaeth o doiledau cyhoeddus ar gael.

Costau

Llywodraeth Cymru

883. Byddai'r costau i Lywodraeth Cymru yr un faint ag o dan opsiwn tri.

Awdurdodau lleol

884. Byddai'r costau i awdurdodau lleol a fyddai'n gysylltiedig â datblygu strategaeth toiledau lleol yr un faint ag o dan opsiwn tri.

885. Ar ôl i awdurdod lleol ddatblygu strategaeth toiledau lleol, byddai dyletswydd ychwanegol wedyn arno i weithredu'r strategaeth honno er mwyn sicrhau bod darpariaeth toiledau cyhoeddus ddigonol ar gael. Mae ystod y dulliau y gallai awdurdodau lleol eu mabwysiadu i sicrhau mynediad yn rhy eang i bennu eu costau'n gywir. Fodd bynnag, er mwyn rhoi amcan o'r costau posibl a fyddai'n gysylltiedig â'r opsiwn hwn, tybiwyd y byddai awdurdodau lleol yn diwallu hanner yr angen am ddarpariaeth ychwanegol trwy adeiladu cyfleusterau newydd, a'r hanner arall drwy ehangu cynllun tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus. Derbynnir y byddai dulliau gweithredu awdurdodau'n amrywio'n fawr, ond ystyrir bod y sefyllfa a amlinellir isod yn amcangyfrif rhesymol.

886. Mae cwmni sy'n arbenigo mewn darparu toiledau cyhoeddus wedi darparu costau ar gyfer blociau o bedwar toiled (uned ag un toiled hygrych ynghyd â thri chiwbicl arall). Cysylltwyd ag un cwmni yn unig at ddibenion enghreifftiol. £107,500 oedd y gost am floc o bedwar o doiledau.³⁴³ Rhagwelir y byddai'r awdurdod lleol yn rhannu cost adeiladu cyfleusterau toiledau newydd dros dair blynedd, rhwng 2019-20 a 2021-22, cyn adolygu'r modd y gweithredwyd ei strategaeth.

887. Trwy ddarparu mwy o doiledau'n uniongyrchol yn y modd hwn, byddai awdurdodau lleol hefyd yn wynebu costau ychwanegol o ran glanhau a chynnal a chadw. Er ei bod yn anodd amcangyfrif y costau hyn gan y byddai pob awdurdod lleol yn ymdrin â'r mater yn wahanol, roedd ffigurau gan ddarparwr toiledau cyhoeddus arbenigol yn nodi mai £12,000 yr uned fyddai'r costau blynyddol ar gyfer glanhau a chynnal a chadw a £6,000 ar gyfer cyfleustodau ac ardrethi. Byddai cyfanswm gwariant o £18,000 yn talu am yr holl gostau, gan gynnwys rheoli refeniw, deunyddiau traul, darnau ar gyfer gwaith atgyweirio, cyfleustodau, ardrethi, trwsio yn dilyn

³⁴³ Darparwyd y prisiau gan y darparwr toiledau cyhoeddus

fandaliaeth, glanhau a chynnal a chadw. Gellid talu, o bosibl, am rai o'r costau hyn trwy godi tâl ar y cyhoedd i ddefnyddio'r toiledau. Amcangyfrifir mai'r refeniw cyfartalog, ar sail codi tâl o 20c, fyddai oddeutu £5,000 yr uned bob blwyddyn. Tybir, felly, mai £13,000 yr uned bob blwyddyn fyddai'r gost flynyddol net.

888. Tybiwyd y byddai unrhyw gynllun tebyg i'r Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus yn parhau i ddarparu grantiau gwerth £500 y flwyddyn i fusnesau. Tybiwyd hefyd fod pob busnes sy'n cael grant yn darparu pedwar ciwbicl at ddefnydd y cyhoedd.
889. Mae lefelau'r ddarpariaeth toiledau yn amrywio o un awdurdod lleol i'r llall ar hyn o bryd. Yn argymhellion cyfredol Cymdeithas Toiledau Prydain, awgrymir cymarebau ar gyfer nifer y toiledau sydd eu hangen ar gyfer poblogaeth benodol. Fodd bynnag, ni ddefnyddiwyd y ffigurau hyn yn yr amcangyfrif hwn; byddai asesiad angen yn cael ei gynnal ar lefel leol, ar sail ffactorau megis nifer yr ymwelwyr yn lleol, darpariaeth arall sydd ar gael a demograffeg y boblogaeth.
890. Ar sail ffigurau a ddarparwyd gan awdurdodau lleol i Lywodraeth Cymru yn ystod 2014, ceir oddeutu 950 o gyfleusterau toiledau cyhoeddus ledled Cymru. Mae hyn yn cynnwys cyfleusterau a ddarperir yn uniongyrchol gan awdurdodau lleol, cyfleusterau cynghorau cymuned a'r rhai a ddarperir trwy'r cynllun grant. Tybir bod pedwar ciwbicl ar gyfartaledd i bob cyfleuster toiledau. Gan nad yw'n hysbys faint o angen heb ei ddiwallu y byddai asesiadau awdurdodau lleol yn ei nodi, cyfrifwyd ystod enghreifftiol o opsiynau. Mae'r opsiynau hyn yn ystyried costau darparu mwy o doiledau ledled Cymru trwy ddefnyddio cyfraddau amrywiol o gynnydd yn y ddarpariaeth. Rhagwelir y gallai asesiad ceidwadol o'r angen nodi'r angen i gynyddu'r ddarpariaeth 50%. Gallai amcangyfrif uwch nodi'r angen i ddyblu nifer y toiledau a ddarperir ledled Cymru. Darparwyd hefyd y gost ar gyfer cynnydd o 75% er mwyn rhoi enghraifft ychwanegol.
891. Dengys y tablau isod y costau a amcangyfrifir am gynyddu'r ddarpariaeth 50%, 75% a 100%. Mae'r costau hyn yn seiliedig ar y tybiaethau canlynol:
- Mae oddeutu 950 o gyfleusterau toiledau cyhoeddus sy'n eiddo i awdurdodau lleol ledled Cymru;
 - Byddai pob awdurdod lleol yn diwallu angen ychwanegol a nodir trwy ddarparu hanner y ddarpariaeth ychwanegol trwy gyfleusterau a ddarperir yn uniongyrchol, a'r hanner arall trwy ddyrannu grantiau;
 - Cost cyfalaf creu cyfleuster toiledau ychwanegol (bloc o bedwar toiled) wedi'i ddarparu'n uniongyrchol fyddai £107,500;
 - Byddai costau adeiladu cyfleusterau toiledau ychwanegol wedi'u darparu'n uniongyrchol yn cael eu dosbarthu'n gyfartal dros dair blynedd, rhwng 2019-20 a 2021-22;

- Byddai i unrhyw gyfleuster toiledau ychwanegol a ddarperir yn uniongyrchol gostau cynnal a chadw rheolaidd o £13,000 bob blwyddyn;
- Y costau blynyddol rheolaidd ar gyfer unrhyw gyfleusterau toiledau ychwanegol a ddarperir trwy ddyrannu grantiau fyddai £500;
- Mae cost flynyddol o £5,000 fesul uned i'r cyhoedd mewn ffioedd i ddefnyddio'r cyfleusterau, a bydd hwn yn cyfrannu tuag at gynnal a chadw'r cyfleusterau ychwanegol a ddarperir yn uniongyrchol.

Tabl 7.40:

Opsiwn	Cynnydd yn y ddarpariaeth	Nifer ychwanegol o unedau fydd eu hangen	Cyfanswm cost cyfalaf darpariaeth uniongyrchol £	Costau rheolaidd blynyddol darpariaeth uniongyrchol £	Cost flynyddol dyrannu grantiau (yn ychwanegol at y cyllid presennol o £200,000) £	Cyfanswm y gost flynyddol barhaus £
4a	50%	475	25,531,300	3,087,500	118,800	3,206,300
4b	75%	712.5	38,296,900	4,631,300	178,100	4,809,400
4c	100%	950	51,062,500	6,175,000	237,500	6,412,500

Tabl 7.41: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn 4a

Opsiwn 4a – cynnydd o 50% yn y ddarpariaeth

	2017-18 £	2018-19 £	2019-20 £	2020-21 £	2021-22 £	2022-23 £
Llywodraeth Cymru						
Cynhyrchu canllawiau	9,000		0	0	0	1,500
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		380,600	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	25,000	25,000	43,800	43,800	43,800	43,800

Buddsoddiad cyfalaf		0	8,510,400	8,510,400	8,510,400	0
Cynnal a chadw blynyddol		0	1,029,200	2,058,300	3,087,500	3,087,500
Cost flynyddol ychwanegol y Cynllun Grant		0	118,800	118,800	118,800	118,800
Y cyhoedd						
Ffioedd defnyddio	0	0	395,800	791,600	1,187,500	1,187,500
Cyfanswm y costau	234,000	605,600	10,258,500	11,722,900	13,148,000	4,970,200
Costau ychwanegol ar ben opsiwn un	9,000	380,600	10,033,500	11,497,900	12,923,000	4,745,200

Tabl 7.42: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn 4b

Opsiwn 4b – cynnydd o 75% yn y ddarpariaeth

	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23
	£	£	£	£	£	£
Llywodraeth Cymru						
Cynhyrchu canllawiau	9,000		0	0	0	1,500
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		380,600	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	25,000	25,000	50,100	50,100	50,100	50,100
Buddsoddiad cyfalaf		0	12,765,600	12,765,600	12,765,600	0

Cynnal a chadw blynyddol		0	1,543,800	3,087,500	4,631,300	4,631,300
Cost flynyddol y cynllun grant		0	178,100	178,100	178,100	178,100
Y cyhoedd						
Ffioedd defnyddio	0	0	593,800	1,187,500	1,781,300	1,781,300
Cyfanswm y costau	234,000	605,600	15,331,400	17,468,800	19,606,400	7,173,400
Costau Ychwanegol ar ben opsiwn un	9,000	380,600	15,106,400	17,243,800	19,381,400	6,948,400

Tabl 7.43: Crynodeb o'r costau sy'n gysylltiedig ag opsiwn 4c

Opsiwn 4c – cynnydd o 100% yn y ddarpariaeth

	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23
	£	£	£	£	£	£
Llywodraeth Cymru						
Cynhyrchu canllawiau	9,000		0	0	0	1,500
Cynllun Grant Cyfleusterau Cyhoeddus	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000	200,000
Awdurdodau lleol						
Datblygu'r strategaeth ac ymgynghori		380,600	0	0	0	331,100
Amser staff i reoli grantiau	25,000	25,000	62,600	62,600	62,600	62,600
Buddsoddiad cyfalaf		0	17,020,800	17,020,800	17,020,800	0
Cynnal a chadw blynyddol		0	2,058,300	4,116,700	6,175,000	6,175,000
Cost flynyddol y cynllun grant		0	237,500	237,500	237,500	237,500
Y cyhoedd						

Ffioedd defnyddio	0	0	791,700	1,583,300	2,375,000	2,375,000
Cyfanswm y costau	234,000	605,600	20,370,900	23,220,900	26,070,900	9,382,700
Costau ychwanegol	9,000	380,600	20,145,900	22,995,900	25,845,900	10,344,700

892. Byddai'r costau staff a wynebir gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru yn 2022-23 yn digwydd eto bob pedair i bum mlynedd, yn unol â'r drefn adolygu.

893. Byddai costau sylweddol ynghlwm wrth adeiladu cyfleusterau toiledau newydd a ddarperir yn uniongyrchol. Rhagwelir y byddai'r gost hon yn lleihau wrth i bob cylch o strategaethau gael ei ailadrodd, ac wrth i'r bwlch rhwng yr angen a nodir a'r ddarpariaeth bresennol gulhau o ganlyniad i weithredu strategaethau blaenorol.

Manteision

894. Mae'r manteision ar gyfer yr opsiwn hwn yr un â'r rhai a nodir o dan opsiwn tri. Unwaith eto, nid oes modd mesur i ba raddau y byddai'r manteision hyn yn cael eu gwireddu. Fodd bynnag, gellir tybio y byddai'r opsiwn hwn yn sicrhau mwy o'r manteision, gan y byddai lefel y mynediad at ddarpariaeth toiledau ddigonol yn cael ei hasesu ac y byddai'n ofynnol yn gyfreithiol i awdurdodau lleol sicrhau eu bod yn mynd i'r afael ag unrhyw ddiffyg a nodir.

Crynodeb a'r opsiwn a ffefrir

895. Nid yw opsiwn un yn bodloni'r amcan polisi. Mae'n parhau ag ymarfer presennol ac ni fyddai'n annog awdurdodau lleol i wella darpariaeth toiledau lleol. Ceir risg ychwanegol y byddai mynediad at gyfleusterau toiledau cyhoeddus yn lleihau o dan yr opsiwn hwn.

896. Gallai opsiwn dau annog awdurdodau lleol i wario mwy ar ddarparu toiledau cyhoeddus. Fodd bynnag, gallai fod angen gwneud toriadau mewn meysydd eraill o ganlyniad i ailneilltuo'r cyllid, ac ni fyddai'n cefnogi polisi cyffredinol Llywodraeth Cymru o roi hyblygrwydd i awdurdodau lleol unigol.

897. Opsiwn tri yw'r opsiwn a ffefrir. Mae'r dull hwn yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i lunio strategaeth toiledau lleol, y maent yn atebol

amdani. Rhaid i'r strategaeth roi ystyriaeth i anghenion y boblogaeth leol. Wedyn byddai modd i awdurdodau weithredu'r strategaeth, yn unol â'u cyllidebau. Dylai awdurdodau lleol ddatblygu gwell dealltwriaeth o anghenion eu cymuned trwy'r dull hwn, a cheisio ffyrdd o ddiwallu'r angen hwnnw.

898. Er y byddai opsiwn pedwar yn bodloni'r amcan polisi, byddai'n cyflwyno costau a allai fod yn afresymol i awdurdodau lleol ar adeg pan fo cyllidebau eisoes yn dynn. Nid oes consensws ynghylch lefelau'r ddarpariaeth toiledau sy'n ofynnol i'w hystyried yn ddigonol. Yn dibynnu ar lefel yr angen a nodir wrth ddatblygu'r strategaeth, gallai'r ddyletswydd o dan opsiwn pedwar fod yn faich gormodol ar awdurdodau lleol.

8. Aseu Cystadleuaeth ac Effeithiau Penodol

Aseu Cystadleuaeth

899. Oherwydd yr amryfal faterion o dan sylw ym Mil Iechyd y Cyhoedd (Cymru), amrywio a wna'r graddau y mae'r darpariaethau'n effeithio ar gystadleuaeth. Cwblhawyd profion hidlo cystadleuaeth ar wahân felly, ac fe'u cyflwynir isod.

Tybaco a chynhyrchion nicotin

i) Cyfyngiadau ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac ydy
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

ii) Cofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes*
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Oes*
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Oes*
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

*Gan nad oes data ar gael ynghylch cyfran manwerthwyr cynhyrchion tybaco a/neu nicotin o'r farchnad, defnyddiwyd y gyfran o'r farchnad ar gyfer gwerthiant bwydydd

Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes*
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Oes*
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Oes*
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

* Gan nad oes data ar gael ynghylch cyfran manwerthwyr cynhyrchion tybaco a/neu nicotin o'r farchnad, defnyddiwyd y gyfran o'r farchnad ar gyfer gwerthiant bwydydd

Triniaethau arbennig

Y prawf hidlo cystadleuaeth

Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac ydy
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Asesiadau o'r effaith ar iechyd

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac ydy
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy*
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

*Gellir cynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd mewn perthynas ag ystod eang o weithgareddau, a gallai newidiadau technolegol cyflym fod yn berthnasol i rai ohonynt

Gwasanaethau fferyllol

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Byddai (ond dim mwy nag sy'n wir ar hyn o bryd)

Darparu toiledau

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C1: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy na 10% o'r farchnad?	Nac oes
C2: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a oes gan unrhyw gwmni gyfran sy'n fwy nag 20% o'r farchnad?	Nac oes
C3: Yn y farchnad/marchnadoedd y bydd y rheoliadau newydd yn effeithio arnynt, a yw cyfran y tri chwmni mwyaf gyda'i gilydd yn 50% o'r farchnad o leiaf?	Nac oes

Y prawf hidlo cystadleuaeth	
Cwestiwn	Ateb cadarnhaol neu negyddol
C4: A fyddai cost y rheoleiddio yn effeithio lawer yn fwy ar rai cwmnïau nag eraill?	Na fyddai
C5: A yw'r rheoleiddio'n debygol o effeithio ar strwythur y farchnad, gan newid nifer neu faint cwmnïau?	Nac ydy
C6: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau sefydlu uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C7: A fyddai'r rheoleiddio'n arwain at gostau rheolaidd uwch i gyflenwyr newydd neu ddarpar gyflenwyr, na fyddai'n ofynnol i gyflenwyr presennol eu talu?	Na fyddai
C8: A yw newid technolegol cyflym yn nodwedd o'r sector?	Nac ydy
C9: A fyddai'r rheoleiddio'n cyfyngu ar allu cyflenwyr i ddewis pris, ansawdd, ystod neu leoliad eu cynhyrchion?	Na fyddai

Effeithiau Penodol

900. Cyflawnwyd cyfres o asesiadau effaith yn ymwneud â'r meysydd polisi y mae'r Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ('y Bil') yn ymdrin â hwy, yn rhan o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol. Roedd yr effeithiau'n amrywio mewn nifer o feysydd polisi ond roeddent yn gadarnhaol at ei gilydd. Rhoddir crynodeb o'r enghreifftiau o'r prif effeithiau yn y paragraffau canlynol.

Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb

901. Mae Llywodraeth Cymru yn rhwymedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, y Rheoliadau Dyletswyddau Cydraddoldebau Penodol i Gymru, Deddf Hawliau Dynol 1998 a'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (CEHD). Ar ôl cynnal asesiadau ar wahanol elfennau'r Bil, canfuwyd effeithiau cadarnhaol at ei gilydd ar grwpiau agored i niwed a rhai gwarchoddedig. Er mai bwriad y cynigion yw bod o fudd i iechyd a lles poblogaeth Cymru gyfan, nododd y broses hefyd effeithiau penodol ar gyfer grwpiau gwarchoddedig. I osgoi dyblygu, rhoddir crynodeb ar wahân o'r effeithiau penodol ar blant a phobl ifanc, yn yr adran ar Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

902. Mae'r newidiadau mewn perthynas â **gwasanaethau fferyllol** yn lled dechnegol eu natur, ond yn rhai arwyddocaol o safbwynt cydraddoldeb.

Mae'n hawdd cyrraedd fferyllfeydd cymunedol ac maent yn cynnig amgylchedd cyfleus, llai ffurfiol i bobl na allant neu nad ydynt yn dymuno ymweld â mathau eraill ar wasanaethau iechyd. Bydd y newidiadau yn y modd y gwneir penderfyniadau am wasanaethau fferyllol lleol, gan symud tuag at system sy'n ymateb yn well i anghenion fferyllol cymunedau lleol, yn arwain at gynllunio a darparu gwasanaethau iechyd y cyhoedd yn well, gan sicrhau amrywiaeth o fanteision. Yn eu plith, bydd dulliau atal cenhedlu hormonaidd brys ar gael yn rhwyddach, bydd brechiadau tymhorol rhag y fflw ar gael yn rhwyddach i bobl y mae'r risg iddynt yn uwch, ceir gwell dealltwriaeth o anghenion fferyllol grwpiau lleiafrifol, a bydd y gwasanaethau cywir ar gael yn brydlon i fenywod beichiog neu famau newydd, pobl hŷn a phobl ag anableddau corfforol. Trwy barhau i ddatblygu swyddogaeth fferyllfeydd cymunedol o safbwynt iechyd y cyhoedd, gellid hefyd sicrhau bod gwasanaethau ar gael yn rhwyddach i bobl sy'n llai tebygol o fod wedi'u cofrestru gyda Meddyg Teulu lleol, er enghraifft teithwyr a phobl sy'n ceisio lloches.

903. Yn yr un modd, caiff y newidiadau i'r broses o gynllunio **darpariaeth toiledau** effeithiau cadarnhaol ar nifer o grwpiau penodol. Gall diffyg darpariaeth effeithio'n anghymesur ar rai o'r grwpiau hyn. Mae'n hysbys bod diffyg darpariaeth yn cael effeithiau negyddol penodol ar bobl hŷn, gan gynnwys effeithio ar eu hannibyniaeth, effeithio ar eu gallu i gymryd rhan yn y gymuned, a chyfrannu at eu hynysu'n gymdeithasol. Bydd gwella'r ddarpariaeth o fantais i grwpiau eraill, megis menywod, teuluoedd ifanc, pobl sydd â rhai cyflyrau meddygol penodol a phobl ddigartref. Bydd asesiad pob awdurdod lleol o anghenion ei gymuned hefyd yn helpu i sicrhau bod y ddarpariaeth yn ymateb yn briodol i anghenion eu cymunedau, gan gynnwys anghenion pobl ag anableddau.

904. Bydd y cynllun trwyddedu **trinaethau arbennig** yn cael effaith gadarnhaol at ei gilydd ar bawb sy'n dewis cael un o'r triniaethau arbennig a ddiffinnir, gan gynnwys pobl mewn grwpiau gwarchoddedig neu rai sy'n agored i niwed. Bydd y gofynion o gymorth i wella safonau mewn modd cyson ledled Cymru, a sicrhau bod unigolion yn fwy gwybodus am y risgiau iechyd sy'n gysylltiedig â thriniaethau penodol, a bod modd iddynt nodi darparwyr y gwyddant eu bod wedi bodloni'r gofynion ar gyfer trwyddedu. Y bwriad yw y bydd y rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol cynnal ymgynghoriad â chwsmeriaid cyn ac ar ôl y driniaeth, a dylai hyn eu cynorthwyo i ddeall yn well sut i ofalu am glwyfau ac osgoi heintiau. Bydd hyn o fantais i bawb ond ceir manteision penodol i rai grwpiau megis pobl ag anableddau dysgu.

Hawliau dynol

905. Mae'r meysydd polisi yn y Bil yn codi nifer o ystyriaethau hawliau dynol. Er enghraifft, mae nifer o'r darpariaethau'n cynnwys gosod cyfyngiadau ar rai gweithgareddau neu ymddygiadau, neu ar y defnydd o rai cynhyrchion o dan amgylchiadau a ddiffinnir. Wrth ddatblygu'r Bil, ystyriwyd materion yn fanwl er mwyn cael cydbwysedd priodol rhwng

amddiffyn hawliau unigolion mewn senarios penodol, ac amddiffyn hawliau'r boblogaeth yn gyffredinol.

906. Wrth ddeddfu ym meysydd polisi cymdeithasol, gan gynnwys iechyd y cyhoedd, y rhoddir i Gynulliad Cenedlaethol Cymru fel deddfwrfa etholedig ffiniau gwerthfawrogiad eang wrth bennu'r cydbwysedd priodol rhwng hawliau dynol sy'n anghyson â'i gilydd. Fel y nodir isod, ystyrir bod y cydbwysedd a geir yn narpariaethau'r Bil yn dod o fewn y ffiniau disgresiwn hyn a bod y Bil, felly, o fewn cymhwysedd y Cynulliad Cenedlaethol.
907. Yn benodol, nodir y gall Rhan 2 o'r Bil (Tybaco a Chynhyrchion Nicotin), gymhwyso Erthyglau 8 a 14 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol, ac Erthygl 1 o'r Protocol Cyntaf i'r CEHD ("A1P1").
908. Mae Rhan 2 o'r Bil yn cyfyngu ar ryddid person i ysmegu mewn annedd preifat sydd hefyd yn weithle, ond dim ond yn y rhannau hynny o'r annedd a ddefnyddir fel lle i weithio, a dim ond ar yr adegau y defnyddir hwy fel lle i weithio. Mae Erthygl 8 o'r CEHD yn pennu'r hawl i gael parch tuag at fywyd preifat, y cartref a gohebiaeth. Mae'r hawliau hyn yn hawliau amodol (hynny yw, nid ydynt yn absoliwt) a gellir ymyrryd â hwy wrth ganlyn un neu ragor o nodau dilys, gan gynnwys amddiffyn iechyd neu foesau.
909. Ystyrir, o safbwynt Erthygl 8 o'r CEHD, fod y darpariaethau'n rhoi cydbwysedd priodol – sydd o fewn ffiniau gwerthfawrogiad y Cynulliad Cenedlaethol – rhwng rhyddid perchennog tŷ i ysmegu yn y cartref a hawliau gweithwyr a rhai sy'n ymweld â'r tŷ i beidio â chael eu rhoi mewn perygl oherwydd mwg ail-law.
910. Nodir y gellid ystyried bod y ffaith fod y Bil yn cyfyngu ar ysmegu mewn mangreoedd penodol ar adegau penodol yn rheoli, i ryw raddau, y ffordd y gellir defnyddio'r eiddo. Gall hyn, felly, gymhwyso A1P1, sy'n darparu ynghylch mwynhau eiddo'n heddychlon. Gellid cyfiawnhau ymyrryd â'r hawl hon os ydyw er lles y cyhoedd.
911. Ystyrir bod darpariaethau'r Bil yn y cyswllt hwn yn rhoi cydbwysedd teg rhwng hawl person i ddefnyddio ei eiddo heb gyfyngiadau a'r peryglon posibl i iechyd os na chyfyngir ar ysmegu (oherwydd y peryglon iechyd o ganlyniad i fwg ail-law). Mae'r cydbwysedd a ddarperir yn dod o fewn y ffiniau disgresiwn a ganiateir i aelod-wladwriaethau yn y cyswllt hwn.
912. Nodir y gallai'r system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig sy'n cael ei chreu yn Rhan 3 o'r Bil gael ei hystyried fel rheolaeth i ryw raddau ar y defnydd a wneir o eiddo. Gellir, felly, cymhwyso A1P1 i hyn. Ystyrir bod darpariaethau'r Bil yn y cyswllt hwn yn rhoi cydbwysedd teg rhwng hawl person i ddefnyddio ei eiddo heb gyfyngiadau a'r manteision posibl i iechyd o gael system drwyddedu ar gyfer triniaethau arbennig (h.y. rheoli heintiau). Mae'r cydbwysedd a ddarperir yn dod o fewn y ffiniau disgresiwn a ganiateir i aelod-wladwriaethau yn y cyswllt hwn.

913. O ran Rhan 4 o'r Bil, sy'n creu gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn o dan 16 oed, ystyriwyd a yw cyfyngiad o'r fath yn cymhwyso Erthygl 8 a 14 ai peidio. I'r graddau fod y darpariaethau'n ymyrryd ag ymreolaeth bersonol plant o dan 16 oed a bod hyn wedi'i amddiffyn o dan Erthygl 8, mae'r ymyrryd yn angenrheidiol ar gyfer, ac yn gymesur i, amddiffyn iechyd a llesiant plant. Ystyrir, i'r graddau nad yw plant o dan 16 oed yn gallu cael rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff yng Nghymru, fod y driniaeth wahaniaethol (o'i gymharu â rhai dros 16 oed) wedi'i gyfiawnhau gan fod y ddarpariaeth yn amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed posibl.
914. Nodir y gellid ystyried bod y darpariaethau ynghylch asesiadau o anghenion fferyllol yn Rhan 6 o'r Bil, i ryw raddau, yn rheolaeth ar y defnydd a wneir o eiddo. Gellid, felly cymhwyso A1P1 i hyn. Ystyrir bod darpariaethau'r Bil yn y cyswllt hwn yn rhoi cydbwysedd teg rhwng hawl person i ddefnyddio ei eiddo heb gyfyngiadau a'r manteision posibl i iechyd o asesu anghenion fferyllol mewn ardal ac, felly, gwella mynediad at wasanaethau fferyllol. Mae'r cydbwysedd a ddarperir yn dod o fewn y ffiniau disgresiwn a ganiateir i aelod-wladwriaethau yn y cyswllt hwn.
915. Mae nifer o'r cynigion yn mynd ati'n fwriadol i hyrwyddo egwyddorion hawliau dynol. Er enghraifft, gallai'r cynigion ynghylch darpariaeth toiledau leihau'r posibilrwydd y gallai unigolyn gael ei drin mewn modd diraddiol (Erthygl 3 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol).

Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn

916. O dan Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 mae dyletswydd ar holl Weinidogion Cymru i roi sylw dyledus i'r hawliau a'r rhwymedigaethau o sylwedd yng Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a'i brotocolau dewisol wrth gyflawni unrhyw rai o'u swyddogaethau Gweinidogol. Mae hyn yn golygu bod angen iddynt ystyried yr holl faterion sy'n berthnasol i'r penderfyniad y maent yn ei wneud a gwneud popeth bosibl i sicrhau ei fod yn hybu hawliau plant.
917. Trwy ei gyfuniad o ddarpariaethau, mae'r Bil yn cefnogi sawl un o erthyglau'r Confensiwn, gan gynnwys:
- Erthygl 3 – Dylai pob sefydliad sy'n ymwneud â phlant weithio i sicrhau'r hyn sydd er lles pennaf pob plentyn;
 - Erthygl 6 – Dylai pob plentyn gael yr hawl i fyw. Dylai llywodraethau sicrhau bod pob plentyn yn goroesi ac yn datblygu'n iach;
 - Erthygl 12 – Mae gan blant yr hawl i fynegi'r hyn a ddylai ddigwydd yn eu barn hwy, pan fydd oedolion yn gwneud penderfyniadau sy'n effeithio arnynt, a'r hawl i'w safbwyntiau gael eu hystyried;
 - Erthygl 23 – Dylai plant sydd ag unrhyw fath o anabledd gael gofal a chymorth arbennig er mwyn byw bywydau llawn ac annibynnol;
 - Erthygl 24 – Dylai plant gael yr hawl i ofal iechyd o ansawdd da;

- Erthygl 31 – Mae gan bob plentyn yr hawl i ymlacio a chwarae, ac ymuno mewn ystod o weithgareddau;
- Erthygl 36 – Dylid amddiffyn plant rhag unrhyw weithgareddau a allai wneud niwed i'w datblygiad.

918. Mae pwysigrwydd amddiffyn iechyd plant, ac atal niweidiau i iechyd yn y dyfodol, yn thema gyffredin ar draws llawer o ddarpariaethau'r Bil. Mae Erthyglau 3 a 36 yn arbennig o berthnasol i'r darpariaethau sy'n ymdrin â thybaco a chynhyrchion nicotin. Mae'n hanfodol atal plant a phobl ifanc rhag cael gafael ar gynhyrchion tybaco er mwyn eu hamddiffyn rhag niweidiau iechyd o ganlyniad i ysmegu, ac mae hyn yn un o amcanion allweddol y **gofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin** yn ogystal â'r darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **rhoi tybaco i bersonau o dan 18**. Un arall o amcanion allweddol y Bil yw gwneud ysmegu yn llai amlwg a normal. Mae'r darpariaethau sy'n gosod **cyfyngiadau ar ysmegu, yn enwedig ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus** yn enghraifft o'r egwyddor hon, gan roi pwyslais arbennig ar yr effeithiau ar bobl ifanc.

919. Mae'r angen i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed y gellid ei osgoi hefyd wrth wraidd y cynigion ynghylch **rhoi tyllau mewn mannau personol o'r corff**. Mae'r darpariaethau hyn yn gyson â dyletswydd Gweinidogion Cymru i weithredu er lles pennaf plant a'u hamddiffyn rhag niwed a chamfanteisio.

920. Bydd y darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **gwasanaethau fferyllol** yn cefnogi Erthygl 24 gan mai nod y rhain yw sicrhau bod y gwaith o gynllunio a darparu'r gwasanaethau hyn yn diwallu'n briodol anghenion cymunedau lleol. Mae potensial i hyn gael amrywiaeth o fanteision cadarnhaol i iechyd a lles plant a phobl ifanc. Efallai y bydd mwy o fferyllfeydd yn darparu gwasanaethau ehangach yn sgil cynnal gwell asesiadau o anghenion fferyllol lleol, gan gynnwys meddyginiaeth ar gyfer trin mân anhwylderau sy'n gyffredin ymhlith plant, megis rhwymedd, pigyn clust, dolur rhydd, clefyd gwair, llau pen, ecsema ysgafn, brech cewyn a thorri dannedd. Ar ben arall yr ystod oedran, gallai pobl ifanc 16-18 oed neu sydd bron yn 16 oed elwa o well darpariaeth ym maes dulliau atal cenhedlu hormonaidd brys a gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu.

921. Mae Erthygl 24 hefyd yn hyrwyddo'r hawl i gael gwybodaeth a fydd yn helpu plant a phobl ifanc i ddiogelu'u hiechyd. Ategir hyn gan y darpariaethau sy'n mynd i'r afael â **thriniaethau arbennig**. Bydd y bwriad i sefydlu gofynion i gynnal ymgynghoriadau cyn ac ar ôl y driniaeth a'r gofrestr gyhoeddus o fusnesau trwyddedig yn cynorthwyo pobl ifanc i gael rhagor o wybodaeth wrth ystyried triniaeth ddiffiniedig.

922. Cefnogir Erthyglau 23 a 31 trwy wella'r dull o gynllunio **darpariaeth toiledau**. Gallai hyn fod o fudd i blant a theuluoedd ifanc sy'n dibynnu yn aml ar gyfleusterau toiledau a newid cewynnau ar gyfer babanod pan fyddant oddi cartref, a darparu mwy o gyfleoedd i bobl ifanc, yn enwedig y

rheini sydd ag anabledd neu rai cyflyrau meddygol, gymryd rhan mewn ystod eang o weithgareddau y tu allan i'r cartref.

923. Bydd **darpariaeth toiledau** hefyd yn cefnogi Erthygl 12 gan y bydd disgwyl i awdurdodau lleol asesu anghenion eu cymunedau o ran chyfleusterau toiledau, gan gynnwys anghenion plant a phobl ifanc, ac ymgysylltu'n briodol â hwy wrth asesu anghenion lleol. Yn yr un modd, mewn cysylltiad â **gwasanaethau fferyllol**, bydd byrddau iechyd yn ymgynghori â'r cyhoedd wrth gynnal yr asesiadau anghenion fferyllol. Bydd y darpariaethau hyn, felly, yn cynorthwyo i gefnogi hawliau pobl ifanc i fynegi'u barn ar faterion sy'n effeithio arnynt.

Yr Effaith ar y Gymraeg

924. O dan Gynllun Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru, rhaid cynnal asesiad o effeithiau deddfwriaeth sylfaenol arfaethedig ar y Gymraeg a chynhaliwyd cyfres o asesiadau effaith ar gyfer pob maes polisi yn y Bil. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi ei strategaeth *Iaith Fyw; Iaith Byw* ar gyfer y Gymraeg ar gyfer 2012-17, â'r nod o weld cynnydd yn nifer y bobl sy'n siarad ac yn defnyddio'r iaith. O safbwynt iechyd yn benodol, mae'r strategaeth *Mwy na Geiriau* yn ceisio cryfhau gwasanaethau Cymraeg ymhlith gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen.

925. Mae'r materion sy'n cael sylw yn y Bil yn ymwneud â materion unigol ym maes iechyd y cyhoedd, yn hytrach na darpariaeth gwasanaethau iechyd cyffredinol a pha mor rhwydd yw cael gafael arnynt. O'r herwydd, nifer gyfyngedig o effeithiau uniongyrchol a geir ar y Gymraeg, yn rhai cadarnhaol na negyddol. Fodd bynnag, ceir nifer o effeithiau mwy anuniongyrchol, ac mae darpariaethau'r Bil yn cefnogi nifer o amcanion *Iaith Fyw; Iaith Byw* yn anuniongyrchol. Y mwyaf perthnasol o'r rhain yw'r nod o gryfhau sefyllfa'r Gymraeg yn y gymuned, yn enwedig yng nghydestun datblygu asedau iechyd y gymuned.

926. Mae potensial i'r Bil gael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg mewn gwahanol ffyrdd. Er enghraifft, mae'r cynigion ynghylch **darpariaeth toiledau** a **gwasanaethau fferyllol** yn cynnwys asesu anghenion cymunedau lleol am wasanaethau a chyfleusterau, mewn modd sy'n cynnwys ymgysylltu'n ystyrlon â dinasyddion lleol. Wrth asesu anghenion lleol, y disgwyl yw y bydd y broses ymgysylltu'n cynnwys holl sbectrwm y bobl yn eu cymunedau, gan gynnwys aelodau sy'n siarad Cymraeg. O'r herwydd, gallai'r broses hon wneud y Gymraeg yn fwy amlwg mewn lleoliadau cymunedol, ac annog y gymuned i gymryd rhan trwy gyfrwng y Gymraeg yn y broses o gynllunio a llunio gwasanaethau a chyfleusterau lleol.

927. O ran **gwasanaethau fferyllol** yn benodol, wrth baratoi eu hasesiadau o anghenion fferyllol bydd angen i fyrdau iechyd ystyried unrhyw ffactorau perthnasol: gan gynnwys nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg, a oes

gwasanaethau fferyllol cyfrwng Cymraeg ar gael gan fferyllfeydd sy'n bodoli eisoes, ac i ba raddau y mae'r ffaith bod/nad oes gwasanaethau fferyllol ar gael yn cyfrannu at ddigonolrwydd neu annigonolrwydd gwasanaethau fferyllol. Os bydd asesiadau o'r fath yn dangos bod y gwasanaethau fferyllol sydd ar gael i gymuned yn annigonol oherwydd nad ydynt ar gael yn y Gymraeg, bydd angen i fwrdd iechyd ystyried hyn ochr yn ochr ag anghenion fferyllol eraill sydd heb eu diwallu wrth gynllunio gwasanaethau fferyllol.

928. Bydd nifer o ddarpariaethau'r Bil hefyd yn ei gwneud yn ofynnol darparu gwybodaeth i'r cyhoedd, mewn amrywiaeth o ffyrdd. Mewn nifer o feysydd polisi y mae'r Bil yn ymdrin â hwy, gallai hyn gynnwys cyfleoedd i hyfforddi trwy gyfrwng y Gymraeg. Caiff dogfennau eu paratoi yn unol â Safonau'r Gymraeg; cynlluniau neu bolisiau iaith y sefydliad perthnasol.

Datblygu cynaliadwy

929. Fel rhan o sgrinio effaith y Bil o ran polisiau, rhoddwyd ystyriaeth i'r pum prif ddangosydd yng Nghynllun Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru. Y rhain yw:

- Defnyddio Adnoddau'n Gynaliadwy;
- Cynnal yr Amgylchedd;
- Economi Gynaliadwy;
- Cymdeithas Gynaliadwy;
- Llesiant Cymru.

930. Mae'r darpariaethau yn y Bil yn gwneud cyfraniad pwysig at agenda ehangach sy'n canolbwyntio ar atal niwed y gellid ei osgoi i iechyd a lles. Mae'r pwyslais hwn ar egwyddorion ataliol yn elfen hanfodol o ddatblygiad cynaliadwy, gan mai'r nod yw sicrhau manteision cynaliadwy i unigolion a chymdeithas yn y tymor hir.

931. Mae'r darpariaethau yn y Bil ynglŷn â'r defnydd o **asesiadau o'r effaith ar iechyd** yn gwneud cyfraniad pwysig i ddatblygu cynaliadwy yng Nghymru. Bydd yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd dan amgylchiadau penodol, er mwyn sicrhau bod penderfyniadau cadarnhaol yn cael yr effaith fwyaf bosibl ar iechyd a bod effeithiau negyddol posibl yn cael eu hosgoi neu eu lliniaru. Mae'r darpariaethau yn gyson ag amcanion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ac mae'r Bil yn darparu'n benodol y bydd rhaid i gyrff cyhoeddus roi ystyriaeth i asesiadau o'r effaith ar iechyd yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.

932. Oherwydd natur y materion eraill y mae'r Bil yn ymdrin â hwy, nid yw'r darpariaethau yn cael cymaint o effaith uniongyrchol gadarnhaol na negyddol ar nifer o ddangosyddion ategol y Cynllun Datblygu Cynaliadwy. Er enghraifft, nid oes unrhyw effeithiau uniongyrchol o ran y dangosyddion ategol ar gyfer defnyddio adnoddau'n gynaliadwy neu gynnal yr amgylchedd, gan gynnwys dim effeithiau ar fioamrywiaeth nac ôl troed

ecolegol Cymru, heblaw am unrhyw benderfyniadau perthnasol a gymerir ar ôl cwblhau **asesiad o'r effaith ar iechyd**, a'r potensial i leihau amser teithio o ganlyniad i'r newidiadau i **wasanaethau fferyllol**.

933. Mae'r dangosyddion ar gyfer economi gynaliadwy, cymdeithas gynaliadwy a llesiant Cymru yn uniongyrchol berthnasol i wahanol rannau o'r Bil.

Economi Gynaliadwy

934. Mae'r darpariaethau ynghylch **gwasanaethau fferyllol** yn benodol yn cefnogi economi gynaliadwy trwy wella'r modd y caiff asedau cymunedol pwysig eu cynllunio a'r darparu. Nodwyd bod fferyllfeydd cymunedol yn un o'r busnesau hanfodol sy'n sicrhau ffyniant economaidd mewn cymunedau. Trwy gynllunio a darparu eu gwasanaethau'n well felly, gellir cyfrannu at gynnal cymunedau lleol, gan ddarparu mynediad at siopau a chyflogaeth leol, a chynorthwyo i ddatblygu cyfalaf cymdeithasol.

935. Trwy gynllunio **darpariaeth toiledau** yn well, gellir cynorthwyo pobl (er enghraifft pobl hŷn a phobl sydd â chyflyrau meddygol penodol) i ddod yn fwy hyderus wrth chwarae rhan gyflawn a gweithredol yn eu cymunedau, a thrwy hynny helpu i hyrwyddo cyfleusterau lleol a'r economi leol ehangach. Gan y bydd angen i awdurdodau lleol ystyried yr amrywiaeth lawn o gyfleoedd sydd ar gael ar gyfer darparu mynediad at doiledau lleol, gallai hyn hefyd gynyddu nifer yr ymwelwyr ar gyfer rhai adeiladau/busnesau yn yr ardal oddi amgylch. Er enghraifft, gallai hyn beri i ragor o bobl fanteisio ar wasanaethau yn yr un adeiladau, neu annog pobl i ymweld eto.

936. Ar y llaw arall, cydnabu'r asesiadau effaith ar gyfer y **gofrestr manwerthwyr cynhyrchion tybaco a chynhyrchion nicotin** yr effaith negyddol bosibl y gellid ei chael ar rai busnesau lleol trwy iddynt beidio â chael eu cynnwys ar gofrestr, neu gael eu hatal dros dro oddi arni. Gallai effeithiau tebyg posibl fod yn gysylltiedig â **thriniaethau arbennig** os yw trwydded neu gais am gymeradwyaeth yn cael ei wrthod neu ei ddirymu. Yn y ddau achos bydd modd i swyddogion gorfodi gynnig cyngor ac arweiniad ynghylch y camau i sicrhau cydymffurfiad â'r gofynion perthnasol, gan liniaru'r posibilrwydd hwn. Ar ben hynny, yn achos triniaethau arbennig, os bydd llai o bobl oherwydd darpariaethau oddi mewn i'r Bil yn dal heintiau neu'n dioddef effeithiau andwyol y gellid eu hosgoi (naill ai trwy wella ymarfer neu well dealltwriaeth o unrhyw gamau ôl-ofal gofynnol), gallai busnesau lleol eraill elwa o ganlyniad i golli llai o oriau gwaith trwy afiechyd.

Cymdeithas gynaliadwy

937. Bydd y darpariaethau sy'n ymwneud ag **asesiadau o'r effaith ar iechyd** yn helpu i sicrhau bod penderfyniadau cyrff cyhoeddus yng Nghymru yn rhoi ystyriaeth i asesiad o'r effaith bosibl a gaiff cam gweithredu arfaethedig, yn y tymor byr a'r tymor hir fel ei gilydd, ar iechyd

corfforol a meddyliol pobl Cymru neu grwpiau arbennig. Bydd y darpariaethau hyn, felly, yn bwysig o ran sicrhau bod y penderfyniadau a wneir gan gyrff cyhoeddus yn fanteisiol i iechyd a llesiant cymunedau ledled Cymru. Nod y darpariaethau ynghylch **gwasanaethau fferyllol** yw gwella'r dull o gynllunio a darparu'r gwasanaethau hyn, trwy sicrhau eu bod yn cyd-fynd yn well ag anghenion cymunedau lleol. Yn yr un modd, trwy wella **darpariaeth toiledau** gellir annog pobl y gallai fod angen iddynt ddefnyddio'r toiled yn rheolaidd ac y mae darpariaeth wael yn effeithio arnynt, i wneud mwy o ymarfer corff a pharhau'n fwy corfforol egniol, a thrwy hynny helpu i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd. Yn ogystal, mae'r potensial i'r darpariaethau ynghylch **tybaco** gyfrannu at leihau ymhellach y cyfraddau sy'n ysmegu, sy'n dueddol o fod yn uwch fel rheol mewn ardaloedd mwy difreintiedig ac ymhlith pobl mewn dosbarthiadau cymdeithasol-economaidd is.

Llesiant Cymru

938. Prif ddiben darpariaethau'r Bil yn gyffredinol yw cefnogi a gwella lles cyffredinol Cymru, trwy geisio mynd i'r afael â chyfres o bryderon penodol ym maes iechyd y cyhoedd. Nod y darpariaethau o ran **asesu'r effaith ar iechyd** yw ategu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 trwy sicrhau bod penderfyniadau allweddol yng Nghymru yn cael eu gwneud ar ôl cynnal asesiad penodol o'r effaith debygol ar iechyd a lles corfforol a meddyliol. Nod y darpariaethau ynghylch **tybaco a chynhyrchion nicotin**, gyda'i gilydd, yw gwneud ymddygiadau ysmegu'n llai amlwg, ac atal pobl ifanc rhag cael gafael ar y cynhyrchion hyn. Ceisiant, felly, amddiffyn iechyd a lles y dyfodol rhag risgiau clefydau sy'n gysylltiedig ag ysmegu.

939. Nodir yn glir yn rhai o'r paragraffau blaenorol y cyfraniad a wneir at les cyffredinol Cymru trwy wella **darpariaeth toiledau** a mynediad at **wasanaethau fferyllol**. Yn ychwanegol, bydd y darpariaethau ym maes **triniaethau arbennig** a gwahardd **tyllu rhannau personol** o gyrff pobl o dan 16 hefyd yn amddiffyn iechyd a lles yn y dyfodol trwy helpu i osgoi niweidiau i iechyd y gellid eu rhwystro.

Prawfesur o safbwynt anghenion cefn gwlad

940. Bydd y newidiadau arfaethedig yn y Bil yn effeithio ar ardaloedd trefol a gwledig, a byddant yn berthnasol yn yr un modd i bob rhan o Gymru. Canfu'r asesiadau sgrinio prawfesur gwledig y bydd ystyriaethau hefyd i nifer o'r meysydd polisi sy'n arbennig o berthnasol i ardaloedd gwledig.

941. Mae i'r heriau presennol ynghylch **darpariaeth toiledau** effeithiau arbennig o ddifrifol mewn ardaloedd a chymunedau gwledig. Trafodwyd problem gyffredinol darpariaeth toiledau a mynediad atynt yn aml yng nghyd-destun ardaloedd gwledig, lle y deallir bod effaith darpariaeth wael yn anghymesur o fawr oherwydd bod y cyfleusterau sydd ar gael yn bellach oddi wrth ei gilydd. Trwy gynllunio'n well a sicrhau bod

cyfleusterau ar gael yn rhwyddach felly, gellir sicrhau manteision penodol i bobl sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, gan gyfrannu at gynnal cymunedau gwledig. Bydd y gofynion i ymgynghori ar strategaethau o gymorth i sicrhau ymgysylltiad priodol sy'n adlewyrchu cyfansoddiad poblogaethau lleol, gan gynnwys anghenion penodol cymunedau gwledig. Gall hefyd fod manteision anuniongyrchol i fusnesau gwledig os bydd gwell darpariaeth yn annog rhagor o bobl i ddod yn rhan o'r gymuned ac i ymweld ag ardal fwy nag unwaith.

942. Bydd ardaloedd gwledig yn gweld effeithiau cadarnhaol yn sgil gwella'r dull o gynllunio a darparu **gwasanaethau fferyllol**. Gall pobl mewn ardaloedd gwledig ddibynnu mwy ar y gwasanaethau a ddarperir gan fferyllfeydd cymunedol os yw hi'n haws iddynt gyrraedd y rhain na gwasanaethau eraill. Os nodir bylchau mewn gwasanaethau mewn cymunedau gwledig trwy gyfrwng yr asesiadau anghenion fferyllol, dylai hyn arwain at gymryd camau i sicrhau darpariaeth ddigonol.

943. Mae'n bosibl y bydd rhai asesiadau penodol o'r **effaith ar iechyd** a gynhelir gan gyrff cyhoeddus yn cael eu llywio gan ystyriaethau penodol yn ymwneud â chefn gwlad, gan ddibynnu beth yw'r cynnig sy'n destun asesiad. Felly gallai fod effeithiau cadarnhaol posibl ar iechyd a lles mewn ardaloedd gwledig o ganlyniad i ganfyddiadau'r asesiadau.

944. Gweithredir **cofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin** yn yr un modd ledled Cymru. Fodd bynnag, nodwyd yn sgil yr ymarfer sgrinio effaith y gallai'r effaith o bosibl fod yn fwy mewn ardaloedd gwledig pe câi unrhyw fanwerthwyr eu rhwystro rhag gwerthu'r cynhyrchion hyn os methant â chydymffurfio â'r gofynion. Gall fod llai o gwsmeriaid i gynorthwyo i gynnal siopau bach, annibynnol os ydynt yn colli incwm o werthu'r cynhyrchion hyn. Gallai cwsmeriaid hefyd orfod teithio ymhellach i brynu'r cynhyrchion hyn os bydd llai o opsiynau eraill ar gael yn lleol. Bydd swyddogion gorfodi awdurdodau lleol yn cynnig cyngor a chymorth i fanwerthwyr i'w helpu i beidio â thorri'r gofynion, gan liniaru'r effaith bosibl hon. Gallai effeithiau tebyg fod yn gysylltiedig â'r darpariaethau **triniaethau arbennig**, a gellid liniaru'r rhain yn yr un modd.

945. Ni fydd unrhyw wahaniaethau yn y costau cofrestru am yr unig reswm eu bod wedi'u lleoli mewn ardal wledig. Fodd bynnag, gall fod potensial i'r angen i dalu ffioedd gael mwy o effaith ar rai ardaloedd gwledig, er enghraifft os bydd gan ardal gyfran uwch o fusnesau bach neu unig fasnachwyr. Bydd yr effaith bosibl hon yn cael ei lliniaru trwy bennu unrhyw ffioedd ar lefel ni ystyrir yn afresymol i unig ymarferwyr neu fanwerthwyr bach.

946. At ei gilydd, bydd y dulliau gorfodi ar gyfer y newidiadau y darparwyd ar eu cyfer yn y Bil yn defnyddio systemau lleol sy'n bodoli eisoes. Bydd hyn yn sicrhau y defnyddir gwybodaeth ac arbenigedd lleol swyddogion gorfodi ac arolygu, gan gynnwys profiad o weithredu mewn cyd-destun gwledig.

Iechyd a lles

947. Gwella ac amddiffyn iechyd a lles poblogaeth Cymru yw diben cyffredinol y Bil. Mae'n ceisio sefydlu cyfres o fesurau cyfreithiol ymarferol ac ataliol, a phob un wedi'i gynllunio i gynorthwyo i fynd i'r afael â her benodol i iechyd y cyhoedd. Gyda'i gilydd, nod y cynigion yw cael effaith gronnu, gadarnhaol ar iechyd a lles yn gyffredinol. Mae'r darpariaethau hefyd yn gwneud cyfraniad cadarnhaol o safbwynt anghydraddoldeb iechyd, gan fod modd i'r materion sy'n cael sylw yn y Bil effeithio'n anghymesur ar yr unigolion, y teuluoedd a'r cymunedau mwyaf difreintiedig.
948. Mae'r Bil yn cyfuno nifer o ddulliau o ddylanwadu ar y ffactorau cymdeithasol a chymunedol sy'n dylanwadu ar iechyd. Er enghraifft, mae'r darpariaethau ynglŷn ag **asesu'r effaith ar iechyd** yn datblygu dull penodol o ddiogelu iechyd a lles corfforol a meddyliol pobl Cymru, mewn ffordd sy'n ategu ac yn cefnogi cyfraniad Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i iechyd y cyhoedd yng Nghymru.
949. Mae'r darpariaethau sy'n ymdrin â **thybaco a chynhyrchion nicotin** yn parhau â'r traddodiad cryf o ddeddfu i fynd i'r afael â materion pwysig sy'n ymwneud â ffordd o fyw, gan geisio cryfhau mwy fyth ar y fframwaith cyfreithiol helaeth sy'n bodoli eisoes yn y meysydd hyn.
950. Yn yr un modd, ceisia'r darpariaethau ynghylch **triniaethau arbennig a thyllu rhannau personol o'r corff** osgoi a lleihau'r risg o niweidiau posibl i iechyd. O safbwynt triniaethau arbennig yn benodol, ceir effaith gadarnhaol ar yr amgylchiadau sy'n effeithio ar iechyd cwsmeriaid a chyflogeion trwy sicrhau bod ymarferwyr a'u hadeiladau'n bodloni safonau penodedig ac yn cadw atynt.
951. Mae'r darpariaethau sy'n ymwneud â **gwasanaethau fferyllol a darpariaeth toiledau** yn canolbwyntio ar wasanaethau a chyfleusterau sy'n gwneud cyfraniad pwysig o ran iechyd y cyhoedd. Mae pob fferyllfa gymunedol wedi'i chontractio i helpu i hyrwyddo ffyrdd iach o fyw gan gynnwys darparu cyngor ynghylch bwyta'n iach. Pan fo fferyllfeydd wedi'u hachredu i ddarparu gwasanaethau ychwanegol (megis gwasanaethau rhoi'r gorau i ysmegu), mae hyn hefyd yn cefnogi ffyrdd iachach o fyw. Nod y strategaethau toiledau lleol y darperir ar eu cyfer o dan y Bil yw lleihau arwahanrwydd cymdeithasol, yn enwedig ymhlith grwpiau sy'n agored i niwed. Y nod felly, wrth sicrhau darpariaeth ddigonol, yw gwella seilwaith a chyfleusterau cymunedol mewn modd sydd o gymorth i iechyd da a lles.

Yr effaith ar breifatrwydd

952. Dangosodd yr ymarfer sgrinio am effeithiau ar breifatrwydd y bydd nifer o feysydd yn y Bil yn cynnwys trin a phrosesu gwybodaeth bersonol. Pan fo hyn yn berthnasol, bydd angen i reolwr y data sicrhau bod ei ddulliau prosesu'n cydymffurfio â Deddf Diogelu Data 1998. Meysydd mwyaf

perthnasol y Bil yw'r cynlluniau arfaethedig ar gyfer **manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin, a thriniaethau arbennig**. Bydd y rhain yn cynnwys ymdrin â gwybodaeth bersonol am fanwerthwyr, ymarferwyr a'u mangreoedd. Cedwir data ar gofrestr manwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yn ganolog, a bydd ar gael i awdurdodau lleol at ddibenion gorfodi. Bydd gwybodaeth fwy cyfyngedig (er enghraifft enw a chyfeiriad busnes manwerthwr) ar gael i'r cyhoedd. Yn achos triniaethau arbennig, cedwir gwybodaeth am ddeiliaid trwyddedau gan awdurdodau lleol a bydd ar gael i'r cyhoedd. Bydd disgwyl hefyd i ymarferwyr gynnal cofnodion priodol am eu cwsmeriaid.

953. Bydd unigolion yn cyflwyno'r math hwn o wybodaeth bersonol o ganlyniad i'w swyddogaeth yn y busnes. Bydd angen i'r rheolwyr data a'r proseswyr data perthnasol gydymffurfio ag egwyddorion a deddfwriaeth briodol ynghylch diogelu data. Bydd trefn brosesu deg a phriodol yn allweddol i hyn, er mwyn i unigolion a/neu'r busnesau y maent yn eu cynrychioli, fod yn ymwybodol o sut y caiff y data ei ddefnyddio – yn enwedig pan fo rhaid iddynt ddarparu data personol. Bydd yr un egwyddorion yn berthnasol i'r wybodaeth bersonol a gedwir gan ymarferwyr triniaethau arbennig am eu cwsmeriaid.
954. Mae'r newidiadau i'r broses o gynllunio **darpariaeth toiledau** yn cynnwys gofynion i ymgysylltu ac ymgynghori'n lleol. Mae'n debyg yr ymdrinnir â pheth gwybodaeth bersonol wrth weinyddu'r camau hyn. Bydd y rheolwyr data perthnasol yn gyfrifol am sicrhau y prosesir unrhyw ddata personol yn unol â Deddf Diogelu Data 1998. Yn achos awdurdodau lleol, er enghraifft, bydd ganddynt weithdrefnau eisoes ar gyfer cynnal ymgynghoriadau, gan gynnwys ymdrin ag unrhyw wybodaeth bersonol. Yn ogystal, bydd pob unigolyn yn dewis a fydd yn dymuno ymateb i ymarfer ymgynghori neu wneud eu hymateb yn ddienw.
955. Yn achos **gwasanaethau fferyllol**, mae gan bob bwrdd iechyd ei restr fferyllol ei hun ac felly bydd ganddynt eisoes brotocolau diogelu data er mwyn cydymffurfio â'u dyletswyddau statudol. Mae'n annhebygol y bydd data a gesglir trwy'r asesiadau anghenion fferyllol newydd yn cynnwys unrhyw wybodaeth bersonol sensitif, nac y bydd unrhyw fanylion perthnasol yn ddienw.
956. Mae posibilrwydd y caiff nifer fach o unigolion eu herlyn oherwydd y newidiadau cyfreithiol a wnaed o dan y Bil. Os digwydd hyn, prosesir unrhyw wybodaeth bersonol gan yr awdurdodau perthnasol yn unol â'r gweithdrefnau a'r ddeddfwriaeth arferol. Bydd hyn yn arbennig o bwysig o dan rai amgylchiadau, er enghraifft lle y gellid cadw gwybodaeth bersonol sensitif fel rhan o unrhyw erlyniad yn gysylltiedig â rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff person o dan 16 oed. Mewn achosion o'r fath, ystyrir mai'r awdurdodau perthnasol fydd y rheolwr data a'u dyletswydd hwy fydd sicrhau y cydymffurfir â Deddf Diogelu Data 1998.

Yr effaith ar y sector gwirfoddol

957. Mae amrywiaeth o fudiadau'r sector gwirfoddol yn ymwneud â'r agenda iechyd y cyhoedd, yn aml â buddiannau penodol mewn rhai materion penodol. Er nad yw darpariaethau'r Bil yn effeithio'n uniongyrchol ar fudiadau'r sector gwirfoddol, bydd gan y rhai sy'n cynrychioli sectorau neu grwpiau penodol yn y boblogaeth ddiddordeb byw yn y modd y gweithredir y Bil.

958. Mae mudiadau'r sector gwirfoddol hefyd yn debygol o gymryd rhan mewn prosesau ymgysylltu ac ymgynghori sy'n gysylltiedig â gweithredu gwahanol feysydd o'r Bil. Mae hefyd yn debygol y bydd y sector yn cyfrannu at y gwaith o fonitro'r ddeddfwriaeth a chyfrannu at adolygiadau ar ôl ei gweithredu.

Yr effaith ar y system farnwrol

959. Bydd nifer o droseddau newydd yn cael eu creu o dan wahanol rannau o'r Bil, er enghraifft yn ymwneud â'r darpariaethau ar **dybaco a chynhyrchion nicotin, triniaethau arbennig a rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff**. Bydd trefniadau ar gyfer apelio wedi eu sefydlu hefyd mewn cysylltiad â'r amrywiol ddarpariaethau sydd wedi eu cynnwys yn y Bil. Gan ddefnyddio profiad blaenorol mewn meysydd tebyg, disgwylir y bydd y rhan fwyaf o sefydliadau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth yn gyffredinol, a nifer fach iawn o achosion llys a ddisgwylir. Disgwylir i'r effaith gyffredinol ar y llysoedd ac ar y system farnwrol yng Nghymru fod yn isel felly. Pan fo effeithiau posibl wedi eu nodi, cyfeirir atynt yn y manau priodol yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

9. Adolygu ar ôl Gweithredu

960. Mae sawl elfen i Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ac mae wedi ei gynllunio i gynnig sylfaen ddeddfwriaethol ar gyfer gweithredu mewn sawl maes ar wahân, a hynny er mwyn osgoi niweidiau i iechyd y gellid eu hosgoi. Rhaid i'r trefniadau adolygu, monitro a gwerthuso adlewyrchu'r cyd-destun cyffredinol hwn.
961. Datblygir rhaglen o weithgarwch monitro a gwerthuso i gyfateb i weithgareddau a dyddiadau allweddol. Bydd dulliau ymchwil a gwerthuso amrywiol yn cael eu hystyried, yn dibynnu ar y math o ddata sy'n ofynnol. Bydd y trefniadau monitro a gwerthuso'n cynnwys cyfres gydlynol o elfennau, a bydd rhai o'r rhain yn gyffredin i ddwy elfen neu ragor o'r Bil tra bydd eraill, oherwydd natur benodol rhai rhannau, yn cael eu cynllunio'n bwrpasol. Yn achos rhai elfennau, bydd angen i gyfnod rhesymol o amser fynd heibio cyn y gellir asesu canlyniad y darpariaethau, a gellid cyfyngu ar y gallu i ddangos newid oherwydd y defnyddir mesurau wedi eu modelu neu fesurau llinell sylfaen wedi eu hamcangyfrif mewn rhai meysydd.
962. Gellir rhannu'r trefniadau monitro a gwerthuso arfaethedig yn dri chategori bras. Gyda'i gilydd, bydd y rhain yn cwmpasu'r gwaith o fonitro data ac ystadegau iechyd arferol, data gweinyddol ac adolygiad annibynnol. Yn ogystal, rhoddir ystyriaeth i gomisiynu ymchwil benodol i weithrediad rhai rhannau o'r Bil pryd bynnag y nodir angen am ymchwil o'r fath.

Data ac ystadegau iechyd

963. Pryd bynnag y bo modd, trefnir bod y gwaith o fonitro gweithrediad y Bil yn cyd-fynd â gwaith perthnasol arall. Bydd data a ddarperir mewn arolygon a gynhelir yn rheolaidd gan Lywodraeth Cymru (a phartneriaid), felly, yn ffynhonnell ddata bwysig i gynorthwyol i fonitro'r ddeddfwriaeth. Ar yr un pryd, efallai y bydd angen ystyried trefniadau newydd ar gyfer casglu data yn ôl yr angen.
964. Er y bydd data iechyd rheolaidd yn cynnig ffynhonnell wybodaeth hanfodol, rhaid nodi bod camau gweithredu eraill ar y gweill hefyd i ymdrin â nifer o faterion yr â'r Bil i'r afael â hwy. Bydd felly'n anodd priodoli'n llawn rai tueddiadau ar lefelau poblogaeth (fel y gellid eu nodi trwy ddata o'r fath hon) i effeithiau'r Bil. Er enghraifft, mae darpariaethau'r Bil ynghylch tybaco a chynhyrchion nicotin yn ceisio gwneud cyfraniad cyffredinol at leihau cyfraddau ysmegu ymhlith plant a phobl ifanc, trwy wneud ysmegu yn llai amlwg a'i gwneud yn anos cael gafael ar gynhyrchion penodol. Fodd bynnag, ni fyddai'n bosibl priodoli'r duedd hon i'r Bil yn unig, yn enwedig o ystyried datblygiadau eraill perthnasol mewn deddfwriaeth megis cyflwyno cyfyngiad oedran ar werthu cynhyrchion nicotin, pecynnau safonol ar gyfer cynhyrchion tybaco, a Rheoliadau Tybaco a Chynhyrchion Perthynol 2016 sy'n trosi Cyfarwyddeb Cynhyrchion Tybaco yr UE, yn ogystal â dylanwadau cymdeithasol eraill.

Data gweinyddol

965. Yn yr un modd, gwneir y defnydd gorau o'r wybodaeth weinyddol fwyaf perthnasol sydd eisoes yn cael ei chasglu. Yr hyn sy'n bwysig yw y bydd yn cynnwys ystod o ddata a gesglir gan awdurdodau lleol mewn cysylltiad â'r pynciau sy'n cael sylw yn y Bil. Bydd hyn yn cynnwys:
- Data ar yr arolygiadau a gynhaliwyd;
 - Gwybodaeth ym maes gorfodi, gan gynnwys data ar ymanteision ysgrifenedig, hysbysiadau cosb benodedig ac erlyniadau;
 - Data ar gwynion/ymholiadau a dderbynnir gan adrannau safonau masnach ac iechyd yr amgylchedd.

Adolygiad annibynnol

966. Bydd trydedd elfen y trefniadau adolygu cyffredinol yn darparu ar gyfer proses ffurfiol o gynnal adolygiad annibynnol ar ôl cyfnodau penodedig. Rhagwelir y bydd rhanddeiliaid allweddol yn gwneud cyfraniad ffurfiol trwy grwpiau arbenigol sydd eisoes yn bodoli. Oherwydd yr amryfal faterion sy'n cael sylw yn y Bil, rhagwelir y byddai'n fwyaf priodol i wahanol grwpiau gyflawni'r swyddogaeth hon. Ymhlith y grwpiau a allai gyflawni swyddogaeth o'r fath ar gyfer gwahanol elfennau'r Bil y mae Bwrdd Strategol Rheoli Tybaco a Phwyllgor Fferyllol Cymru, ond gellid ystyried neu sefydlu rhai eraill fel y bo'n briodol.
967. Câi pob grŵp arbenigol y dyrennir y math hwn o gyfrifoldeb iddo y dasg ffurfiol o gynnal adolygiad o'r Bil (neu ran o'r Bil), gan ddilyn cylch tair blynedd o bosibl. Wedyn byddai pob grŵp yn cyflwyno adroddiad i Lywodraeth Cymru yn y lle cyntaf. Ni fyddai'r elfen hon o adolygu yn digwydd yn annibynnol ar y gweddill, gan y byddai data rheolaidd a data gweinyddol yn helpu i hysbysu dyfarniadau grwpiau arbenigol o'r fath.
968. Gellir darparu darlun ymarferol o sut y bydd y ddeddfwriaeth yn cael ei monitro trwy gyfeirio at y darpariaethau sy'n cyfyngu ar ysmegu mewn mannau cyhoeddus a gweithleoedd, ac ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus. Bydd timau gorfodi awdurdodau lleol yn monitro i ba raddau y cydymffurfir â'r cyfyngiadau. Rhagwelir y bydd gofyn i bob awdurdod lleol lenwi ffurflen chwarterol ar gyfer Llywodraeth Cymru, a'r ffurflen honno heb fod yn fwy nag un ochr A4. Gofynnir i awdurdodau lleol roi manylion ynghylch: nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a gyflwynwyd mewn cysylltiad â throeddau ym maes ysmegu, nifer yr hysbysiadau cosb benodedig a dalwyd a nifer yr achosion llys a'r erlyniadau.
969. Caiff effaith y cyfyngiadau ei monitro trwy'r dulliau presennol o olrhain nifer y plant ac oedolion yng Nghymru sy'n defnyddio tybaco ac sy'n agored iddynt. Bydd ffynonellau pwysig ar gyfer y gwaith hwn yn cynnwys

yr arolwg i Ymddygiad Iechyd mewn Plant Oedran Ysgol a'r Arolwg Cenedlaethol³⁴⁴.

³⁴⁴ O 2016-17, cafodd Arolwg Iechyd Cymru â'r Arolwg Cenedlaethol, Arolwg y Celfyddydau yng Nghymru ac Arolwg Hamdden Awyr Agored Cymru eu cyfuno i greu un arolwg.

Atodiad 1 – Nodiadau Esboniadol

BIL IECHYD Y CYHOEDD (CYMRU)

NODIADAU ESBONIADOL

CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn yn ymwneud â Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) fel y'i gosodwyd gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 7 Tachwedd 2016.
2. Fe'u lluniwyd gan Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen y Bil ac i helpu'r drafodaeth arno drwy roi gwybodaeth amdano. Nid ydynt yn rhan o'r Bil ac nid ydynt wedi eu cymeradwyo gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.
3. Dylid darllen y Nodiadau Esboniadol ar y cyd â'r Bil. Ni fwriedir iddynt fod yn ddisgrifiad cynhwysfawr o'r Bil. Os ymddengys nad oes angen rhoi esboniad neu sylw ar adran unigol o'r Bil, nis rhoddir.

CEFNDIR POLISI

4. Mae iechyd a llesiant poblogaeth Cymru yn parhau i wella. Yn gyffredinol, mae pobl yn byw yn hirach ac yn mwynhau iechyd gwell nag erioed o'r blaen. Fodd bynnag, mae Cymru yn parhau i wynebu nifer o heriau iechyd penodol a sylweddol. Mae'r rhain yn amrywio o heriau demograffig hollgyffredinol megis poblogaeth sy'n heneiddio ac anghydraddoldebau parhaus mewn iechyd, i rai sy'n fwy arwahanol a ddaw yn sgil dewisiadau o ran ffordd o fyw a datblygiadau cyfoes mewn cymdeithas.
5. Yn y gorffennol, mae deddfwriaeth wedi chwarae rôl bwysig o ran gwella ac amddiffyn iechyd. Bernir bod deddfwriaeth mewn meysydd mor amrywiol â gwahardd ysmegu mewn manau cyhoeddus caeedig a gwisgo gwregysau diogelwch wedi gwneud cyfraniadau sylweddol i iechyd a llesiant.
6. Datblygwyd y Bil hwn yn dilyn ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Iechyd y Cyhoedd, a oedd yn cynnwys cyfres o gynigion deddfwriaethol er mwyn mynd i'r afael â nifer o faterion iechyd y cyhoedd yng Nghymru. Mae'r Bil yn canolbwyntio ar lunio amodau cymdeithasol sy'n ffafriol i iechyd da, a phan fo'n bosibl, osgoi ffactorau sy'n niweidio iechyd y gellir eu hosgoi.

TROSOLWG CYFFREDINOL O'R BIL

7. Mae'r Bil yn cynnwys darpariaethau mewn nifer o feysydd polisi arwahanol, a nod pob un ohonynt yw ymdrin â heriau cyfoes i iechyd a llesiant yng Nghymru.
8. Yn y Bil ceir 124 o adrannau (mewn 8 Rhan) a 4 Atodlen.
 - Rhan 1 - Trosolwg
 - Rhan 2 - Tybaco a Chynhyrchion Nicotin
 - Mae Pennod 1 yn cyfyngu ar ysmegu mewn gweithleoedd caeedig a sylweddol gaeedig a manau cyhoeddus, ac yn nhir ysgolion, yn nhir ysbytai ac mewn meysydd chwarae cyhoeddus, ac mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i ehangu'r gwaharddiad i fangroedd eraill, ac i gerbydau;
 - Mae Pennod 2 yn sefydlu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin;
 - Mae Pennod 3 yn rhoi i Weinidogion Cymru bŵer i wneud rheoliadau i ychwanegu at y troseddau sy'n cyfrannu at Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yng Nghymru;
 - Mae Pennod 4 yn gwahardd rhoi tybaco neu gynhyrchion nicotin (pan fyddant yn cael eu danfon neu eu casglu mewn cysylltiad â'u gwerthu) i berson o dan 18 oed sydd ar ei ben ei hun;
 - Mae Rhan 3 yn darparu ar gyfer creu cynllun trwyddedu mandadol i fusnesau/ymarferwyr sy'n cynnig 'triniaethau arbennig' penodedig, sef aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio;
 - Mae Rhan 4 yn cyflwyno gwaharddiad ar roi twll mewn rhan bersonol o gorff personau o dan 16 oed;
 - Mae Rhan 5 yn cynnwys darpariaethau ynghylch cynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd gan gyrrff cyhoeddus;
 - Mae Rhan 6 yn newid y trefniadau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau ar gyfer cynnwys cofnod ar restr fferyllol Bwrdd Iechyd Lleol, i system sy'n seiliedig ar anghenion wedi eu hasesu o safbwynt cymunedau lleol;
 - Mae Rhan 7 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol lunio strategaeth toiledau lleol er mwyn cynllunio sut y byddant yn diwallu anghenion eu cymunedau o ran cael mynediad at doiledau cyhoeddus; ac
 - Mae Rhan 8 yn cynnwys darpariaethau amrywiol ynghylch y defnydd o dderbyniadau cosb benodedig mewn cysylltiad â throeddau sgorio hylendid bwyd, a nifer o ddarpariaethau cyffredinol, gan gynnwys mewn perthynas â

rheoliadau, dehongli, pwerau i wneud darpariaethau canlyniadol a throsiannol, a threfniadau dod i rym.

SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU

RHAN 1 TROSOLWG

9. Mae adran 1 yn rhoi trosolwg o brif ddarpariaethau'r Bil. Mae'n crynhoi'r pynciau yr ymdrinnir â hwy ym mhob Rhan ddilynol.

RHAN 2 TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN

PENNOD 1: YSMYGU

10. Mae'r Bennod hon yn cynnwys darpariaethau sy'n gwneud mangreoedd cyhoeddus caeedig, mangreoedd cyhoeddus sylweddol gaeedig a gweithleoedd a rennir yn ddi-fwg, yn ogystal â rhai mangreoedd penodol nad ydynt yn gaeedig. Cyfeirir atynt fel 'mangreoedd di-fwg'. At ddiben y Bennod hon, ystyr 'di-fwg' yw na chaniateir ysmegu, oni bai bod y mangreoedd wedi eu hesemptio drwy reoliadau a wneir o dan adran 13 o'r Bil.
11. Mae'r Bennod hon yn ailddatgan Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Iechyd 2006 (Mangreoedd, Mannau a Cherbydau Di-fwg) o ran Cymru, gyda rhai mân addasiadau. Mae hefyd yn dod â lleoliadau ychwanegol o dan y drefn ddi-fwg yng Nghymru, sef tir ysgolion, tir ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus.
12. Gall rheoliadau hefyd ddarparu i fangreoedd ychwanegol fod yn ddi-fwg o dan amgylchiadau penodol. Nid oes angen i'r mangreoedd di-fwg ychwanegol hyn fod yn gaeedig nac yn sylweddol gaeedig. Caiff cerbydau hefyd fod yn ddi-fwg; cyfeirir at gerbydau o'r fath fel 'cerbydau di-fwg' yn y Bennod hon.

Adran 2: Ysmegu

13. Mae'r adran hon yn darparu'r diffiniad o "ysmygu" ar gyfer Pennod 1 o Ran 2 o'r Bil. Mae'r diffiniad yn cwmpasu ysmegu sigarêts, pibau, sigâr, sigarêts llysieuol a phibau dŵr (a elwir yn aml yn bibau hookah neu shisha) etc.

Adran 3: Y drosedd o ysmegu mewn mangre ddi-fwg neu gerbyd di-fwg

14. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn drosedd i ysmegu mewn mangre ddi-fwg neu gerbyd di-fwg. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwranddo achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn

drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 1 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig yn hytrach nag erlyn (gweler adran 24).

Adran 4: Y drosedd o fethu ag atal ysmegu mewn mangre ddi-fwg

15. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i reolwyr gweithleoedd di-fwg a mangreoedd cyhoeddus di-fwg gymryd camau rhesymol i atal ysmegu yn y mannau hynny. Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n gosod dyletswyddau cyfatebol mewn cysylltiad â thir ysgolion di-fwg, tir ysbytai di-fwg a meysydd chwarae cyhoeddus di-fwg, ac unrhyw fangreoedd di-fwg ychwanegol a cherbydau di-fwg a ddynodir gan Weinidogion Cymru o dan adran 10 neu 12. Mae unrhyw berson sy'n methu â chydymffurfio â'r dyletswyddau hyn yn cyflawni trosedd. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrando achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 5: Gweithleoedd

16. Mae'r adran hon yn manylu ar ystyr "gweithleoedd" yng nghydestun y mangreoedd di-fwg yn y Bennod hon. Ystyr "gweithle" yw man a ddefnyddir fel man gwaith gan fwy nag un person (ni waeth a yw'r bobl hynny yn gweithio yno ar yr un pryd) neu fan gwaith i un person ond y caiff y cyhoedd gael mynediad iddo at ddibenion penodol. Er enghraifft, byddai siop lle y mae un person yn unig yn gweithio yn weithle at ddibenion y Bennod. Pan fo rhannau o'r fangre yn unig yn cael eu defnyddio fel man gwaith, dim ond y rhannau hynny sy'n ddi-fwg. Ym mhob achos, dim ond yr ardaloedd hynny sy'n gaeedig neu'n sylweddol gaeedig sy'n ddi-fwg. Mae pob gweithle yn ddi-fwg drwy'r amser, ac eithrio nad yw annedd a ddefnyddir fel gweithle ond yn ddi-fwg pan y'i defnyddir felly. Er enghraifft, felly, os yw person yn defnyddio ei gartref fel gweithle, a'i bod yn bosibl y daw aelodau o'r cyhoedd yno i gael y nwyddau neu'r gwasanaethau a gynigir, yna dim ond yn y rhannau ohono a ddefnyddir fel gweithle, a dim ond pan fo'r rhannau hynny yn cael eu defnyddio gan y person ar gyfer ei waith, y bydd ei gartref yn ddi-fwg.

Adran 6: Mangreoedd sydd ar agor i'r cyhoedd

17. Mae'r adran hon yn manylu ar ystyr "mangreoedd sydd ar agor i'r cyhoedd" yng nghydestun mangreoedd di-fwg yn y Bennod hon. Mae'n cynnwys pob mangre sydd ar agor i'r cyhoedd neu garfan o'r cyhoedd (ni waeth a yw hyn drwy wahoddiad ai peidio, neu a delir am fynediad ai peidio). Er enghraifft, felly, byddai mannau addoli, clybiau aelodau preifat, carchardai a phob mangre drwyddedig ar agor i'r cyhoedd at ddibenion y Bennod hon. Pan fo rhannau o'r fangre yn unig ar agor i'r cyhoedd, dim ond y rhannau hynny sy'n ddi-fwg. Dim ond pan fydd ar agor i'r cyhoedd y bydd unrhyw fangre o'r fath yn ddi-fwg a dim ond yn yr ardaloedd hynny sy'n gaeedig neu'n sylweddol gaeedig.

Adran 7: Tir ysgolion

18. Mae'r adran hon yn darparu bod tir ysgolion yng Nghymru yn fangreoedd di-fwg. Mae'n darparu manylion ynghylch ystyr "tir ysgolion" yng nghyd-destun mangreoedd di-fwg yn y Bennod hon.
19. Mae tir sy'n cael ei ddefnyddio gan ysgol ond nad yw'n cydffinio â hi yn ddi-fwg pan y'i defnyddir ar gyfer darparu addysg neu ofal plant yn unig, ac yn y rhannau hynny'n unig (is-adran (3)). Er enghraifft, felly, os oes gan ysgol gae chwarae at ei defnydd ei hun yn unig, ond sydd ar draws y ffordd i'r ysgol, dim ond pan fydd y cae chwarae yn cael ei ddefnyddio at ddibenion addysgol neu ofal plant y bydd yn ddi-fwg. Diffinnir "gofal plant" yn adran 25.
20. Ond os yw'r cae chwarae yn cydffinio â'r ysgol, bydd yn ddi-fwg pan yw'n cael ei ddefnyddio at ddiben addysg neu ofal plant, neu pan yw'r ysgol ei hun yn cael ei defnyddio ar gyfer addysg neu ofal plant (is-adran (2)). Felly, bydd y cae chwarae yn ddi-fwg yn ystod oriau ysgol ac os oes clwb ar ôl yr ysgol yn neuadd yr ysgol (er enghraifft), tra bo'r clwb hwnnw yn cael ei gynnal.
21. Caiff ysgolion sy'n darparu llety preswyl i ddisgyblion ddynodi ardal lle y caniateir ysmegu. Caiff Gweinidogion Cymru bennu mewn rheoliadau amodau sy'n ymwneud ag unrhyw ddynodiad o'r fath, er enghraifft ynghylch maint neu leoliad yr ardal ddynodedig. Nid yw mangre a ddefnyddir i unrhyw raddau fel annedd yn ddi-fwg o dan yr adran hon.

Adran 8: Tir ysbytai

22. Mae'r adran hon yn darparu bod tir ysgolion yng Nghymru yn fangreoedd di-fwg. Mae'n darparu manylion ynghylch ystyr "tir ysgolion" yng nghyd-destun mangreoedd di-fwg yn y Bennod hon. Mae'n cynnwys yr holl dir sy'n cydffinio â'r ysbyty, sy'n cael ei ddefnyddio neu ei feddiannu ganddo, ac nad yw'n gaeedig nac yn sylweddol gaeedig. Caniateir dynodi ardal ar dir yr ysbyty lle y caniateir ysmegu. Caiff Gweinidogion Cymru bennu mewn rheoliadau amodau sy'n ymwneud ag unrhyw ddynodiad o'r fath, er enghraifft ynghylch maint neu leoliad unrhyw ardal ddynodedig.
23. Mae eithriad ar gyfer tir cartrefi gofal i oedolion a thir hosbisau i oedolion, ac ar gyfer anheddau. Er enghraifft, felly, os yw llety yn cael ei ddarparu i aelod o staff ar dir yr ysbyty, ni fydd gardd ei gartref yn ddi-fwg. Ni fydd gardd hosbis i oedolion yn ddi-fwg ychwaith.

Adran 9: Meysydd chwarae cyhoeddus

24. Mae'r adran hon yn darparu bod meysydd chwarae cyhoeddus awyr agored yng Nghymru yn fangreoedd di-fwg. Mae'n darparu manylion ynghylch ystyr "meysydd chwarae cyhoeddus" yng nghyd-destun mangreoedd di-fwg yn y Bennod hon. Bydd mangre awyr agored yn gyfystyr

â maes chwarae os yw'n bodloni'r gofynion a bennir yn is-adran (4). Mae'r gofynion hyn yn canolbwyntio ar unrhyw ymwneud ar ran awdurdodau lleol, y diben y defnyddir y fangre ato, a phresenoldeb cyfarpar maes chwarae. Mae mangre sy'n gyfystyr â maes chwarae yn ddi-fwg o fewn ei ffin neu (os nad oes ffin) o fewn 5 metr i gyfarpar maes chwarae. Diffinnir "cyfarpar maes chwarae" yn adran 25.

Adran 10: Mangreoedd di-fwg ychwanegol

25. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ddynodi mangreoedd di-fwg ychwanegol. Nid oes angen i'r rhain fod yn gaeedig neu'n sylweddol gaeedig (h.y. cânt fod yn fannau agored). Dim ond os yw Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni bod dynodi mangreoedd di-fwg ychwanegol yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y cânt ddynodi'r mangreoedd hynny.
26. Caiff rheoliadau Gweinidogion Cymru hefyd ddarparu ar gyfer esemptiadau i statws di-fwg unrhyw fangreoedd di-fwg ychwanegol. Caiff y rheoliadau, er enghraifft, ganiatáu i'r person a chanddo ofal am y fangre ddi-fwg ychwanegol ddynodi ardaloedd lle y mae ysmegu i gael ei ganiatáu. Byddai rhaid i'r dynodiad fod yn unol ag unrhyw amodau a nodir yn y rheoliadau.

Adran 11: Darpariaeth bellach ynghylch mangreoedd di-fwg ychwanegol: anheddau

27. Mae'r adran hon yn cyfyngu ar bŵer Gweinidogion Cymru i ddynodi anheddau yn fangreoedd di-fwg ychwanegol. Dim ond i'r graddau nad ydynt yn gaeedig nac yn sylweddol gaeedig ac i'r graddau y maent yn weithleoedd neu ar agor i'r cyhoedd y caniateir i Weinidogion Cymru ddynodi anheddau yn ddi-fwg, a dim ond ar yr adegau y mae person o dan 18 oed yn bresennol y caniateir iddynt gael eu gwneud yn ddi-fwg. Er enghraifft, gellid dynodi gardd annedd sy'n cael ei defnyddio ar gyfer darparu gofal plant yn ddi-fwg, ond dim ond yn y rhannau a ddefnyddir i ddarparu gofal plant a dim ond pan y'i defnyddir i ddarparu gofal plant a phan fydd plentyn yn bresennol.

Adran 12: Cerbydau di-fwg

28. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n darparu i gerbydau fod yn ddi-fwg.
29. Mae pŵer cyfatebol i wneud rheoliadau sy'n gymwys i gerbydau at ddibenion mangreoedd di-fwg o dan Deddf Iechyd 2006 wedi ei gynnwys yn adran 5 o'r Ddeddf honno. Mae rheoliad 4 o Reoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007, a wnaed drwy arfer y pŵer yn adran 5 o Ddeddf Iechyd 2006, yn pennu y bydd cerbydau caeedig yn ddi-fwg os cânt eu defnyddio i gludo aelodau o'r cyhoedd, neu fel gweithle ar gyfer mwy nag un person.

30. Dim ond pan fo Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni bod dynodi cerbyd yn ddi-fwg yn debygol o gyfrannu at hybu iechyd pobl Cymru y cânt ddynodi'r cerbyd hwnnw.

Adran 13: Mangreoedd di-fwg: esemptiadau

31. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i esemptio mangreoedd neu fannau yng Nghymru o'r gofyniad i fod yn ddi-fwg. Caiff y rheoliadau hyn esemptio mangreoedd ddiffiniedig neu ardaloedd penodol o fewn mangreoedd diffiniedig. Er enghraifft, gellid esemptio ystafell wely ddynodedig mewn gwesty neu ystafell ddynodedig mewn cyfleuster ymchwil neu brofi o'r gofynion di-fwg.
32. Mae pŵer cyfatebol i esemptio mangreoedd, at ddibenion mangreoedd di-fwg o dan Ddeddf Iechyd 2006, wedi ei gynnwys yn adran 3 o'r Ddeddf honno. Mae rheoliad 3 o Reoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007, a wnaed drwy arfer y pŵer yn adran 3 o Ddeddf Iechyd 2006, yn nodi'r mangreoedd y caiff rheolwyr ddynodi ystafelloedd ysmygu ynddynt (h.y. cânt ddynodi ystafelloedd fel rhai esempt o ofynion di-fwg Deddf Iechyd 2006). Ar hyn o bryd, mae esemptiadau yn gymwys i ystafelloedd penodol mewn cartrefi gofal, hosbisau i oedolion, unedau iechyd meddwl, cyfleusterau ymchwil neu brofi, gwestai, gwestai bach, tafarndai, hostelau a chlybiau aelodau.

Adran 14: Arwyddion: mangreoedd di-fwg

33. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i berson sy'n meddiannu neu'n rheoli mangreoedd di-fwg arddangos arwyddion di-fwg yn unol â rheoliadau. Caiff gofynion ar gyfer arwyddion di-fwg gynnwys sut y maent i gael eu harddangos, a manylebau ynghylch dimensiynau'r arwydd, isafswm maint y testun a'r ffont, unrhyw waith graffig neu symbol y mae rhaid ei gynnwys ac unrhyw rybudd gorfodol. Caiff Gweinidogion Cymru hefyd wneud rheoliadau sy'n gosod dyletswydd gyfatebol ar y rheini sy'n meddiannu neu'n rheoli mangreoedd di-fwg ychwanegol (adran 10) a cherbydau di-fwg (adran 12). Caiff rheoliadau hefyd ei gwneud yn ofynnol arddangos arwyddion mewn ardaloedd a ddynodir fel rhai nad ydynt yn ddi-fwg. Ni chaiff rheoliadau a wneir o dan yr adran hon ei gwneud yn ofynnol i arwyddion di-fwg gael eu harddangos mewn mangreoedd a ddefnyddir fel anheddau.
34. Mae methu â chydymffurfio â'r gofynion hyn yn drosedd. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrando achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig yn hytrach nag erlyn. Mae adran 24 yn cynnwys rhagor o wybodaeth am hysbysiadau cosb benodedig.

Adran 15: Awdurdodau gorfodi

35. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar awdurdodau gorfodi i orfodi'r darpariaethau di-fwg yn y Bennod hon. Bydd yr awdurdodau gorfodi perthnasol yn cael eu dynodi mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru. Ar hyn o bryd, mae cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru wedi eu dynodi i orfodi darpariaethau di-fwg Deddf Iechyd 2006.
36. Caiff awdurdodau gorfodi drefnu trosglwyddo achos penodol i awdurdod gorfodi arall, er enghraifft, pan fo'r awdurdodau gorfodi hynny yn ymchwilio i'r un person am droseddau sy'n ymwneud â mangreoedd di-fwg a cherbydau di-fwg.
37. Mae'r adran hon hefyd yn nodi ystyr y term "swyddog awdurdodedig". Swyddog awdurdodedig yw unrhyw berson a awdurdodir gan yr awdurdod gorfodi i gyflawni ei swyddogaethau gorfodi. Gall swyddog awdurdodedig fod neu beidio â bod yn swyddog i'r awdurdod gorfodi.

Adran 16: Pwerau mynediad

38. Mae'r adran hon yn rhoi pwerau i swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i unrhyw fangre yng Nghymru, ac eithrio mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, ar unrhyw adeg resymol os yw'n ystyried ei bod yn angenrheidiol er mwyn ymchwilio i drosedd yn y Bennod hon. Mae'r adran hon yn gymwys i gerbyd fel pe bai'n fangre.
39. Ni chaniateir i swyddogion awdurdodedig ddefnyddio grym i fynd i mewn i fangreoedd neu gerbydau wrth arfer eu pŵer o dan yr adran hon. Rhaid i swyddogion awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'u hawdurdod cyn mynd i mewn i unrhyw fangreoedd neu gerbydau os gofynnir iddynt wneud hynny. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 17: Gwarant i fynd i mewn i annedd

40. Mae'r adran hon yn darparu y caiff ynad heddwch ddyroddi gwarant i alluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd o dan amgylchiadau penodol. Dim ond pan fo'r ynad heddwch wedi ei fodloni bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd wedi ei chyflawni yn y fangre a'i bod yn angenrheidiol mynd i mewn i'r fangre at ddiben cadarnhau a yw trosedd o'r fath wedi ei chyflawni y caniateir i warant gael ei dyroddi. Os oes angen caiff swyddog awdurdodedig gael mynediad drwy rym. Mae'r adran hon yn gymwys i gerbyd fel pe bai'n fangre.

Adran 18: Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

41. Mae'r adran hon yn darparu y caiff ynad heddwch ddyroddi warant i alluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i unrhyw fangreoedd, gan gynnwys cerbydau, yng Nghymru, os yw'n ystyried ei bod yn angenrheidiol mewn perthynas â throedd yn y Bennod hon. Nid yw hyn yn cynnwys mangreoedd a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel anheddau yr ymdrinnir â hwy yn adran 17. Mae'r adran yn nodi'r amgylchiadau pan ganiateir i warant gael ei dyroddi. Os oes angen caiff swyddog awdurdodedig gael mynediad drwy rym.

Adran 19: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

42. Mae'r adran hon yn galluogi swyddog awdurdodedig sy'n mynd i mewn i fangre o dan adran 16, 17 neu 18 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar y mae'r swyddog yn ystyried eu bod yn briodol. Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r swyddog awdurdodedig adael y fangre wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y swyddog iddi. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 20: Pwerau arolygu, etc.

43. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i swyddogion awdurdodedig i gynnal arolygiadau o fangreoedd a cherbydau. Caiff swyddogion ofyn am eitemau, eu harolygu, cymryd samplau ohonynt a/neu fynd â'r eitem(au) a/neu'r samplau o'r fangre. Er enghraifft, efallai y bydd swyddogion yn dymuno edrych ar gofnod teledu cylch cyfyng o'r fangre, cadw malurion ysmygu at ddibenion tystiolaeth neu gymryd dogfennau neu gopiâu o ddogfennau. Cânt hefyd ofyn am wybodaeth a chymorth gan unrhyw berson ond nid yw'n ofynnol i'r person hwnnw ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod achos llys yng Nghymru a Lloegr. Caiff y swyddog awdurdodedig ddadansoddi unrhyw samplau a gymerir. Rhaid i'r swyddog awdurdodedig adael datganiad sy'n rhoi manylion unrhyw eitemau sydd wedi eu cymryd, ac sy'n nodi'r person y caniateir gofyn iddo i'r eiddo gael ei ddychwelyd. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 21: Rhwystro etc. swyddogion

44. Mae'r adran hon yn darparu bod unrhyw berson sy'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag arfer ei swyddogaethau o dan y Bennod hon yn cyflawni trosedd. Mae unrhyw berson sy'n methu, heb achos rhesymol, â darparu i'r swyddog gyfleusterau y mae'n rhesymol i'r swyddog ei gwneud yn ofynnol iddynt gael eu darparu i gyflawni ei swyddogaethau yn cyflawni trosedd. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i'r person hwnnw ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod achos llys yng Nghymru a Lloegr. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrando achos am y drosedd hon a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn drwy ddirwy nad yw'n

uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 22: Eiddo a gedwir: apelau

45. Mae'r adran hon yn darparu diogelwch ychwanegol sy'n ymwneud â'r darpariaethau pwerau mynediad ac arolygu. Mae'n galluogi person a chanddo fuddiant mewn unrhyw beth y mae swyddog awdurdodedig yn mynd ymaith ag ef o'r fangre o dan adran 20(1)(c) i wneud cais i lys ynadon am orchymyn sy'n gofyn i'r eiddo gael ei ryddhau. Gan ddibynnu ar ystyriaeth y llys i gais, caiff wneud gorchymyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r eiddo a gedwir gael ei ryddhau.

Adran 23: Eiddo a gyfeddir: digolledu

46. Mae'r adran hon yn darparu hawl i berson y mae cymryd meddiant o'r eiddo o dan adran 20(1)(c) yn effeithio arno i wneud cais i lys ynadon i gael ei ddigolledu. Pan fo'r amgylchiadau a nodir yn is-adran (2) wedi eu bodloni (h.y. bod y person wedi dioddef colled neu ddifrod oherwydd bod yr eiddo wedi ei gymryd ac nad yw'r golled neu'r difrod oherwydd ei esgeulustod neu ei ddiffyg), caiff y llys orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r ceisydd.

Adran 24: Hysbysiadau cosb benodedig

47. Mae'r adran hon yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig ddyroddi hysbysiadau cosb benodedig i bersonau y credir eu bod wedi cyflawni troseddau penodol o dan y Bennod hon. Gall cosb benodedig gael ei dyroddi am y troseddau a ganlyn:
- ysmegu mewn mangreoedd di-fwg neu gerbydau di-fwg;
 - methu â chydymffurfio â'r gofynion i osod arwyddion.
48. Caniateir i hysbysiadau cosb benodedig gael eu dyroddi i berson, partneriaeth neu gymdeithas anghorfforedig ac eithrio partneriaeth. Mae talu hysbysiad cosb benodedig yn rhyddhau'r person y credir ei fod wedi cyflawni trosedd o gael ei euogfarnu am y drosedd mewn llys. Mae'r adran hefyd yn cyflwyno Atodlen 1 ar gosbau penodedig (am sylwebaeth ar hyn, gweler Atodlen 1 isod).

Adran 25: Dehongli'r Bennod hon

49. Mae'r adran hon yn nodi ystyr termau allweddol a ddefnyddir yn y Bennod hon.
50. Mae'r adran hefyd yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i ddiffinio'r hyn a olygir wrth "caeedig", "sylweddol gaeedig" ac "nad yw'n gaeedig nac yn sylweddol gaeedig" at ddibenion y Bennod hon.

PENNOD 2: MANWERTHWYR TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN

51. Mae'r Bennod hon yn cynnwys darpariaethau a fydd yn creu cofrestr genedlaethol o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Bydd yn ofynnol i bob manwerthwr sy'n gwerthu naill ai cynhyrchion tybaco, cynhyrchion nicotin neu'r ddau o fangre i'r cyhoedd yng Nghymru gofrestru er mwyn gwerthu cynhyrchion tybaco a/neu gynhyrchion nicotin. Bydd hyn yn cynnwys y rhai sy'n gwerthu o strwythurau symudol.

Adran 27: Dyletswydd i gynnal cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

52. Mae'r adran hon yn sefydlu cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin yng Nghymru a fydd yn cynnwys manylion busnesau sy'n gwerthu'r cynhyrchion hynny yng Nghymru. Mae'r adran yn gosod dyletswydd ar yr awdurdod cofrestru i gynnal y gofrestr. Bydd rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru yn pennu corff, er enghraifft awdurdod lleol, i weithredu fel yr awdurdod cofrestru.

53. Caiff y gofrestr gynnwys gwybodaeth briodol arall.

Adrannau 28 a 29: Cais am gofnod yn y gofrestr a Chaniatáu cais

54. Mae adran 28 yn caniatáu i fanwerthwyr wneud cais i fod ar y gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin, ac yn amlinellu'r wybodaeth y mae'n ofynnol ei chynnwys mewn unrhyw gais. Ni chaiff yr awdurdod cofrestru wrthod cais ond os yw'r ceisydd yn ddarostyngedig i Orchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad o dan adran 12B o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Ni chaniateir i fangre gael ei hychwanegu at y gofrestr os yw ar hyn o bryd yn ddarostyngedig i Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad o dan adran 12A o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Os yw'r cais yn cynnwys mwy nag un fangre yna dim ond y mangre oedd nad ydynt yn ddarostyngedig i Orchymyn Mangre o dan Gyfyngiad a fydd yn cael eu hychwanegu at y gofrestr.

55. Mae Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad yn orchymyn a wneir gan lys ynadon sy'n gwahardd mangre fanwerthu rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin am gyfnod o hyd at 12 mis. Dim ond os yw wedi ei fodloni bod person sydd wedi ei euogfarnu o drosedd o ran tybaco neu nicotin yn y fangre o dan sylw hefyd wedi cyflawni troseddau eraill o ran tybaco neu nicotin ar o leiaf ddau achlysur blaenorol o fewn cyfnod o ddwy flynedd y gall llys ddyroddi Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad. Mae trosedd o ran tybaco wedi ei diffinio yn adran 12D o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933 ac mae'n cynnwys gwerthu tybaco i berson o dan 18 oed. O 1 Hydref 2015 ymlaen mae'r diffiniad o droseddau o ran tybaco wedi cael ei ddiwygio i gynnwys trosedd o dan adran 92 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014 (gwahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed).

56. Mae Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad yn gwahardd person a enwir sydd wedi ei euogfarnu o drosedd o ran tybaco rhag gwerthu cynhyrchion tybaco neu nicotin am gyfnod o hyd at 12 mis. Fel yn achos

Gorchymyn Mangre o dan Gyfyngiad, dim ond os yw wedi ei fodloni bod y person a enwir hefyd wedi cyflawni troseddau eraill o ran tybaco neu nicotin ar o leiaf ddau achlysur blaenorol o fewn cyfnod o ddwy flynedd y gall llys ynadon wneud Gorchymyn Gwerthu o dan Gyfyngiad.

57. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, ei gwneud yn ofynnol i wybodaeth ychwanegol gael ei darparu wrth gyflwyno cais i gynnwys person yn y gofrestr a chânt wneud darpariaethau i ffi gael ei thalu wrth gyflwyno cais.

Adran 30: Dyletswydd i roi hysbysiad o newidiadau penodol

58. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar fanwerthwyr i hysbysu'r awdurdod cofrestru o fewn 28 o ddiwrnodau am newidiadau i gofnod sydd wedi ei gynnwys yn y gofrestr, er enghraifft os nad yw'r manwerthwr bellach yn gwerthu cynhyrchion tybaco o'r fangre sydd wedi ei chynnwys ar y gofrestr. Yn ogystal, os daw awdurdod lleol yn ymwybodol o unrhyw newidiadau perthnasol i fanwerthwyr y cynhyrchion hyn, rhaid iddo hysbysu'r awdurdod cofrestru.

Adran 31: Dyletswydd i ddiwygio'r gofrestr

59. Mae'r adran hon yn nodi pryd y mae rhaid i'r awdurdod cofrestru wneud newidiadau i'r gofrestr a'r broses y mae rhaid iddo ei dilyn wrth wneud hyn.
60. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, ganiatáu i'r awdurdod cofrestru godi ffi am ddiwygio'r gofrestr.

Adran 32: Mynediad i'r gofrestr

61. O dan yr adran hon rhaid i'r awdurdod cofrestru gyhoeddi rhestr o'r holl bersonau a mangreoedd hynny sydd ar y gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Pan fo'r busnes yn cael ei gynnal o gerbyd, stonidin, pabell neu strwythur symudol arall, rhaid i'r rhestr nodi'r awdurdodau lleol y mae'n gweithredu ynddynt.

Adran 33: Mangreoedd a eithrir

62. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i esemptio mangreoedd rhag gorfod cofrestru ar y gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin er mwyn gwerthu tybaco neu gynhyrchion nicotin.

Adran 34: Strwythurau symudol, etc.

63. Mae'r adran hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i addasu'r cymhwysiad o'r Bennod hon mewn perthynas â mangre sy'n gerbyd, yn stonidin, yn babell neu'n strwythur symudol, er enghraifft i'w gwneud yn ofynnol i wybodaeth ychwanegol gael ei darparu wrth gyflwyno cais i gynnwys cofnod yn y gofrestr mewn perthynas â mangre o'r fath.

Adran 35: Troseddau

64. Mae'r adran hon yn creu troseddau mewn perthynas â'r gofrestr. Mae is-adrannau (6) a (7) yn nodi'r lefelau gwahanol o gosb ar gyfer y troseddau. Nid yw'r ddirwy ar gyfer cynnal busnes tybaco neu fusnes nicotin heb ei gofrestru wedi ei chyfyngu gan unrhyw lefelau ar y raddfa safonol, felly'r llys ynadon a fydd yn dyfarnu ar swm y ddirwy. Caniateir i droseddau eraill gael eu cosbi drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 2 ar y raddfa safonol. Mae'r lefelau ar y raddfa safonol wedi eu nodi yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982. Caniateir i hysbysiad cosb benodedig gael ei ddyroddi gan swyddog awdurdodedig yn lle dirwy. Mae adran 46 yn cynnwys rhagor o fanylion am hysbysiadau cosb benodedig.

Adran 36: Swyddogion awdurdodedig

65. Mae'r adran hon yn egluro bod unrhyw gyfeiriadau at swyddogion awdurdodedig yn y Bennod hon yn gyfeiriadau at swyddog sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 37: Pwerau mynediad

66. Mae'r adran hon yn amlinellu o dan ba amgylchiadau y caniateir i swyddog awdurdodedig fynd i mewn i fangre yng Nghymru at ddiben gorfodi darpariaethau sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin.
67. Ni chaiff swyddogion awdurdodedig fynd i mewn i fangre drwy rym wrth arfer eu pŵer o dan yr adran hon. Os gofynnir iddynt wneud hynny, rhaid i swyddogion awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'u hawdurdod cyn mynd i mewn i unrhyw fangre. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol sydd wedi ei wneud o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adrannau 38 a 39: Gwarant i fynd i mewn i annedd a Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

68. Mae'r adrannau hyn yn nodi'r amgylchiadau pan gaiff ynad heddwch ddyroddi gwarant i fynd i mewn i fangre ddomestig neu fangre busnes yng Nghymru at ddiben gorfodi darpariaethau sy'n ymwneud â'r gofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin. Mae'r warrant yn parhau mewn grym am 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau ar y dyddiad y llofnododd yr ynad heddwch y warrant. Caniateir cael mynediad drwy rym os oes angen.

Adran 40: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

69. Mae'r adran hon yn galluogi swyddog awdurdodedig sy'n mynd i mewn i fangre o dan adran 37, 38 neu 39 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar y mae'r swyddog yn ystyried eu bod yn briodol. Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r swyddog awdurdodedig adael y fangre wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y swyddog iddi. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 41: Pwerau arolygu, etc.

70. Mae'r adran hon yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig gynnal arolygiadau mewn mangreoedd. Caiff swyddogion ofyn am eitemau a'u harolygu, cymryd samplau ohonynt a/neu fynd â'r eitem(au), dogfennau neu gopiâu o ddogfennau o'r fangre. Cânt hefyd ofyn am wybodaeth a chymorth gan unrhyw berson a all eu helpu i gyflawni eu swyddogaeth, ond nid yw'n ofynnol i'r person hwnnw ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod achos llys yng Nghymru a Lloegr. Caiff y swyddog awdurdodedig ddadansoddi unrhyw samplau a gymerir. Rhaid i'r swyddog awdurdodedig adael datganiad sy'n rhoi manylion unrhyw eitemau sydd wedi eu cymryd ac sy'n nodi'r person y caniateir gofyn iddo i'r eiddo gael ei ddychwelyd.

Adran 42: Rhwystro etc. swyddogion

71. Mae'r adran hon yn darparu bod unrhyw berson sy'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag cyflawni ei swyddogaeth o dan y Bennod hon yn cyflawni trosedd. Mae unrhyw berson sy'n methu, heb achos rhesymol, â darparu i'r swyddog gyfleusterau y mae'n rhesymol i'r swyddog ei gwneud yn ofynnol iddynt gael eu darparu i gyflawni ei swyddogaethau, sy'n methu â rhoi gwybodaeth, heb achos rhesymol, neu sy'n gwneud datganiad anwir neu gamarweiniol hefyd yn cyflawni trosedd. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiynau na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod eu hateb neu ei chyflwyno yn ystod achos llys yng Nghymru a Lloegr. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwrandao achos am y drosedd a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Mae'r lefelau ar y raddfa safonol wedi eu nodi yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 43: Pŵer i wneud pryniannau prawf

72. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a sicrhau y darperir gwasanaethau os yw'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben gorfodi mewn perthynas â'r Bennod hon.

Adran 44: Eiddo a gedwir: apelau

73. Mae'r adran hon yn darparu diogelwch ychwanegol sy'n ymwneud â'r darpariaethau pwerau mynediad ac arolygu. Mae'n galluogi person a

chanddo fuddiant mewn unrhyw beth yr eir ymaith ag ef o'r fangre gan swyddog awdurdodedig o dan adran 41(1)(c) i wneud cais i lys ynadon am orchymyn sy'n gofyn i'r eiddo gael ei ryddhau. Gan ddibynnu ar ystyriaeth y llys i gais, caiff wneud gorchymyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r eiddo a gedwir gael ei ryddhau.

Adran 45: Eiddo a gyfeddir: digolledu

74. Mae'r adran hon yn darparu hawl i berson y mae cymryd meddiant o'r eiddo o dan adran 41(1)(c) yn effeithio arno i wneud cais i lys ynadon i gael ei ddigolledu. Pan fo'r amgylchiadau a nodir yn is-adran (2) wedi eu bodloni (h.y. bod y person wedi dioddef colled neu ddifrod oherwydd bod yr eiddo wedi ei gymryd ac nad yw'r golled neu'r difrod wedi digwydd oherwydd ei esgeulustod neu ei ddiffyg), caiff y llys orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r ceisydd.

Adran 46: Hysbysiadau cosb benodedig

75. Mae'r adran hon yn darparu manylion ynghylch pa bryd y caiff swyddog awdurdodedig ddyroddi hysbysiad cosb benodedig mewn cysylltiad â throedd sy'n gysylltiedig â'r gofrestr. Gall cosb benodedig gael ei dyroddi ar gyfer y troseddau a ganlyn:-
- a. Person cofrestredig sy'n cynnal busnes tybaco neu fusnes nicotin mewn mangre ac eithrio'r rhai a nodir yng nghofnod y person ar y gofrestr;
 - b. Person cofrestredig sy'n cynnal busnes tybaco neu fusnes nicotin mewn mangre sy'n strwythur symudol, megis stonidin neu gerbyd, mewn ardal awdurdod lleol ac eithrio'r rhai a nodir yng nghofnod y person ar y gofrestr; ac
 - c. Person cofrestredig sy'n methu â chydymffurfio ag adran 30 (dyletswydd i roi hysbysiad o newidiadau penodol).
76. Caniateir i hysbysiadau cosb benodedig gael eu dyroddi i berson, partneriaeth neu gymdeithas anghorfforedig ac eithrio partneriaeth. Drwy dalu'r hysbysiad cosb benodedig, caiff y person y credir ei fod wedi cyflawni trosedd ei ryddhau o gael ei euogfarnu am y drosedd mewn llys. Mae'r adran hefyd yn cyfeirio at Atodlen 1 ar gosbau penodedig (am sylwebaeth ar hyn, gweler Atodlen 1 isod).

Adran 47: Dehongli'r Bennod hon

77. Mae'r adran hon yn nodi ystyr termau allweddol a ddefnyddir yn y Bennod hon.

PENNOD 3: GWAHARDDIAD AR WERTHU TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN

Adran 48: Gorchmynion mangre o dan gyfyngiad: trosedd o ran tybaco neu nicotin

78. Mae'r adran hon yn diwygio adran 12D o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc 1933. Mae'r adran honno yn nodi nifer o droseddau sy'n drosedd dybaco neu nicotin ("tobacco or nicotine offence") at ddibenion adran 12A. Caniateir i orchmynion mangre o dan gyfyngiad a gorchmynion gwerthu o dan gyfyngiad gael eu gwneud mewn cysylltiad â phersonau sydd wedi eu heuogfarnu o droseddau o ran tybaco neu nicotin. Mae'r diwygiad yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn ychwanegu troseddau newydd, a chaniateir i euogfarnau mewn perthynas â'r troseddau hynny gael eu defnyddio i gefnogi cais i wneud gorchymyn mangre o dan gyfyngiad.

PENNOD 4: RHOI TYBACO ETC. I BERSONAU O DAN 18 OED

Adrannau 49 a 50: Y drosedd o roi tybaco etc. i bersonau o dan 18 oed a Threfniadau mewn cysylltiad â rhoi tybaco etc.

79. Mae adran 49 yn ei gwneud yn drosedd rhoi tybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin, gan wybod hynny, wrth ddanfôn nwyddau, i berson sydd o dan 18 oed, oni bai ei fod yng nghwmni rhywun sy'n 18 oed neu'n hŷn.
80. Er mwyn osgoi cyflawni'r drosedd, pan fo tybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin wedi eu cynnwys mewn pryniant o nwyddau (pa un ai ar eu pennau eu hunain neu fel rhan o bryniant mwy), gallai fod angen i'r person sy'n danfon y nwyddau, er enghraifft, dynnu unrhyw dybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin o'r danfoniad os nad yw wedi ei fodloni bod y person sy'n cael y nwyddau yn 18 oed neu'n hŷn.
81. Mae'r drosedd hefyd yn cynnwys unrhyw dybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin sydd wedi eu prynu o bell (er enghraifft, dros y ffôn neu drwy'r rhynggrwyd) i'w casglu o fangre yng Nghymru (y cyfeirir ato'n aml fel "clicio a chasglu").
82. Dim ond yn y llys ynadon y caniateir gwranddo achos am y drosedd a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi ar euogfarn drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 4 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.
83. Ni chyflawnir trosedd os yw'r tybaco, y papurau sigarêts neu'r cynhyrchion nicotin wedi eu lapio a'u selio. Er enghraifft, gallent fod wedi eu selio mewn amlen, neu wedi eu lapio mewn papur brown ac wedi eu selio â thâp. Hefyd, rhaid i'r parcel fod ag arno enw a chyfeiriad y person y dylid danfon y parcel ato.

Adran 51: Gorfodi

84. Mae adran 5 o Ddeddf Plant a Phobl Ifanc (Amddiffyn rhag Tybaco) 1991 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried, o leiaf unwaith y

flwyddyn, a yw'n briodol iddynt gynnal rhaglen o gamau gorfodi sy'n ymwneud â gwahanol droseddau sy'n gysylltiedig â thybaco. Mae rhaglen orfodi yn golygu dwyn erlyniadau, ymchwilio i gwynion a chymryd camau i ostwng troseddau.

85. Mae adran 51 yn diwygio adran 5 o Ddeddf 1991 i wneud y drosedd o roi thybaco, papurau sigarêts neu gynhyrchion nicotin i berson o dan 18 oed, gan wybod hynny, fel y manylir arni yn adran 49, yn un o'r troseddau y mae rhaid i awdurdod lleol yng Nghymru ystyried rhaglen orfodi mewn cysylltiad â hwy.

Adran 52: Dehongli'r Bennod hon

86. Mae'r adran hon yn nodi ystyr termau allweddol a defnyddir yn y Bennod hon.
87. Diffinnir "cynnyrch nicotin" drwy gyfeirio at reoliadau o dan adran 92 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014. Mae'r adran honno yn caniatáu i'r Ysgrifennydd Gwladol wneud rheoliadau sy'n gwahardd gwerthu cynhyrchion nicotin i bersonau o dan 18 oed yng Nghymru a Lloegr. Mae'r drosedd o dan adran 49 yn gymwys i gynhyrchion nicotin y gwaherddir eu gwerthu i'r rheini o dan 18 oed yn unol â'r rheoliadau hynny.
88. Caiff rheoliadau o dan adran 92 o Ddeddf 2014 wneud darpariaeth wahanol mewn cysylltiad â chynhyrchion nicotin penodol. Er enghraifft, caniateir i rai cynhyrchion nicotin gael eu gwahardd i'w gwerthu i'r rheini o dan 16 oed yn unig. Mae diffinio "cynnyrch nicotin" drwy gyfeirio at reoliadau o dan adran 92 yn golygu mai dim ond os yw'r cynnyrch nicotin o dan sylw wedi ei wahardd i'w werthu i'r person o dan 18 oed o dan sylw y mae wedi ei roi iddo y cyflawnir y drosedd o dan adran 49.

RHAN 3

TRINIAETHAU ARBENNIG

Adran 54: Beth yw triniaeth arbennig?

89. Mae'r adran hon yn rhestru'r triniaethau hynny sy'n cael eu hystyried yn driniaeth arbennig at ddibenion y Rhan hon. Y triniaethau hyn yw aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio. Mae pob un o'r triniaethau wedi eu diffinio yn adran 91(1). Caniateir i ystyr triniaeth arbennig gael ei ddiwygio drwy reoliadau, fel y'i darperir gan adran 90.

Adran 55: Gofyniad i unigolyn sy'n rhoi triniaeth arbennig gael ei drwyddedu

90. Mae adran 55(2) yn darparu bod rhaid i berson sy'n rhoi triniaeth arbennig i rywun arall yng Nghymru yng nghwrs busnes gael ei drwyddedu oni bai ei fod yn ymarferydd sydd wedi ei esemptio o dan adran 57. Mae'r

gofyniad hefyd yn gymwys i'r personau hynny sydd wedi eu dynodi mewn cysylltiad â thriniaeth arbennig o dan adran 58.

Adran 56: Darpariaeth gyffredinol ynghylch trwyddedau triniaeth arbennig

91. Mae'r adran hon yn darparu mai awdurdod lleol sy'n dyroddi trwydded triniaeth arbennig. Mae'r drwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi i'r driniaeth arbennig (neu'r triniaethau arbennig hynny) a bennir yn y drwydded gael ei rhoi gan ddeiliad y drwydded.
92. Fodd bynnag, nid yw trwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi person i roi triniaeth arbennig mewn mangre neu mewn cerbyd oni bai bod y fangre neu gerbyd y bydd y driniaeth arbennig yn cael ei rhoi ynddi neu ynddo wedi ei chymeradwyo neu ei gymeradwyo mewn cysylltiad â'r driniaeth (fel sy'n ofynnol gan adran 67). Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r fangre neu'r cerbyd a gymeradwywyd y bydd triniaeth arbennig yn cael ei rhoi ynddi neu ynddo gan ddeiliad y drwydded gael ei nodi ar y drwydded triniaeth arbennig. Bydd y gofynion hyn yn sicrhau bod telerau ymarfer deiliad y drwydded yn glir i'r cleientiaid a'r swyddogion gorfodi.
93. Nid yw'r gofyniad ar ddeiliad y drwydded i roi triniaethau arbennig o fangre neu gerbyd a gymeradwywyd yn unig yn gymwys os yw'r fangre neu'r cerbyd wedi ei phennu neu ei bennu mewn rheoliadau a wneir o dan adran 66(8). Felly bydd y rheoliadau hyn yn galluogi i fangreoedd neu gerbydau penodol fod yn esempt rhag y gofynion cymeradwyo a'r gofyniad o ran eu nodi ar y drwydded.
94. Mae trwydded triniaeth arbennig yn awdurdodi y caniateir i driniaeth arbennig gael ei rhoi am y cyfnod a bennir ar y drwydded. Ni chaniateir i'r cyfnod hwn fod yn hwy na 7 niwrnod (i ystyried arddangosfeydd dros dro, adloniant neu ddigwyddiadau eraill), neu dair blynedd. Unwaith y bydd y drwydded wedi dod i ben, rhaid gwneud cais i'r awdurdod lleol am drwydded yn ei lle.
95. Darperir ar gyfer y weithdrefn ar gyfer gwneud cais am drwydded triniaeth arbennig, gan gynnwys y broses ar gyfer amrywio, adolygu neu ddirymu trwydded, yn Atodlen 3.
96. Mae adran 56(8) yn nodi ystyr y tri therm allweddol ("cyfnod y drwydded"; "deiliad trwydded" a "trwydded dros dro") y cyfeirir atynt yn y Rhan hon o'r Bil.

Adran 57: Unigolion sydd wedi eu hesemptio

97. Mae'r adran hon yn darparu'r amgylchiadau pan fo unigolyn yn esempt rhag y gofyniad i gael trwydded triniaeth arbennig er mwyn rhoi'r driniaeth arbennig. Mae is-adran (2) yn darparu bod unigolyn sy'n aelod o broffesiwn a grybwyllir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002 yn esempt, oni bai bod rheoliadau yn pennu ei bod yn ofynnol cael trwydded

mewn perthynas â thriniaeth arbennig benodol. Mae'r proffesiynau hyn yn cynnwys meddygon, deintyddion a nyrsys.

98. Mae is-adran (3) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn galluogi unigolion sy'n aelodau o broffesiwn (ond nid y proffesiynau hynny a bennir ym mharagraffau (a) i (ga) o adran 25(3) o Ddeddf Diwygio'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol a Phroffesiynau Gofal Iechyd 2002) neu sy'n weithwyr o ddisgrifiad a bennir mewn rheoliadau, i fod yn esempt os ydynt wedi eu cofrestru gyda chofrestr gymhwysol. Mae cofrestr gymhwysol wedi ei diffinio yn is-adran (4) fel un a gynhelir gan y Cyngor Proffesiynau Iechyd a Gofal, neu gofrestr wirfoddol sydd wedi ei hachredu gan yr Awdurdod Safonau Proffesiynol ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol ac sydd wedi ei phennu mewn rheoliadau neu odanynt.
99. Mae'r pwerau hyn i wneud rheoliadau yn darparu'r disgresiwn i Weinidogion Cymru i esemptio proffesiynau cymhwysol o'r gofyniad i gael trwydded triniaeth arbennig.

Adran 58: Dynodi unigolyn at ddibenion adran 55(3)

100. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr amod yn is-adran (2) wedi ei fodloni, mae'r adran hon yn galluogi'r awdurdod lleol i roi hysbysiad i unigolyn gan ei ddynodi'n berson y mae'n ofynnol iddo gael trwydded triniaeth arbennig os yw'n bwriadu rhoi triniaeth arbennig benodedig.
101. Yr amod yn is-adran (2) yw bod y person yn debygol o roi'r driniaeth benodedig i rywun arall yng Nghymru, bod rhoi'r driniaeth yn y modd y mae'n debygol o gael ei rhoi gan y person yn peri risg sylweddol neu y gallai beri risg sylweddol o niwed i iechyd dynol, ac er mwyn dileu neu leihau'r risg honno, ei bod yn briodol dynodi'r person. Nid yw gallu'r awdurdod lleol i ddynodi'r person yn dibynnu ar roi'r driniaeth arbennig yng nghwrs busnes; felly gall person sy'n rhoi triniaeth arbennig o dan unrhyw amgylchiadau ac at unrhyw ddiben (megis o'r cartref ac nid am dâl) gael ei ddynodi a'i wahardd felly rhag rhoi'r driniaeth arbennig benodedig.
102. Rhaid i'r hysbysiad a ddarperir i'r unigolyn bennu paham y mae'r awdurdod wedi penderfynu dynodi'r unigolyn, y dyddiad y bydd y dynodiad yn cymryd effaith (caniateir i'r dyddiad fod yn ddyddiad yr hysbysiad neu'n ddyddiad ar ôl hynny), a gwahardd yr unigolyn rhag rhoi'r driniaeth arbennig benodedig, oni bai bod hynny o dan awdurdod trwydded triniaeth arbennig. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddatgan y caiff y person apelio yn erbyn y dynodiad a'r cyfnod y caniateir i apel gael ei dwyn ynddo.
103. Unwaith y bydd yr hysbysiad dynodi wedi ei gyflwyno, bydd yn parhau yn ei le hyd nes y bydd yr awdurdod lleol yn ei dynnu'n ôl, gan atal yr unigolyn dynodedig rhag rhoi'r driniaeth arbennig benodedig oni bai bod hynny o dan awdurdod trwydded triniaeth arbennig. Os yw'r unigolyn dynodedig yn dymuno rhoi triniaeth arbennig, rhaid iddo wneud cais am drwydded i'r awdurdod lleol.

104. Os yw'r awdurdod lleol yn tynnu'r dynodiad yn ôl, rhaid i'r awdurdod lleol roi hysbysiad i'r unigolyn. Rhaid i'r hysbysiad gynnwys y rhesymau dros dynnu'r dynodiad yn ôl a'r dyddiad y mae tynnu'r dynodiad yn ôl i gymryd effaith. Unwaith y bydd y dynodiad wedi ei dynnu'n ôl bydd y gwaharddiad ar roi'r driniaeth arbennig yn peidio â chael effaith.

Adran 59: Meini prawf trwyddedu

105. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n nodi'r meini prawf trwyddedu. Bydd y meini prawf trwyddedu'n nodi'r holl ofynion y mae rhaid eu bodloni er mwyn i'r cais am drwydded triniaeth arbennig gael ei ganiatáu. Rhaid i'r meini prawf trwyddedu ymwneud â gwybodaeth unigolyn ("ceisydd") am –
- a. rheoli heintiau a chymorth cyntaf, yng nghyd-destun y driniaeth arbennig y mae'r cais yn ymwneud â hi;
 - b. y dyletswyddau a osodir, o dan y Rhan hon neu yn rhinwedd y Rhan hon, ar berson sydd wedi ei awdurdodi i roi'r driniaeth arbennig y mae'r cais yn ymwneud â hi. Enghraifft o'r dyletswyddau hyn yw'r gofynion i ddilysu oedran mewn perthynas â thatwïo a rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff.
106. Caiff y meini prawf trwyddedu hefyd, ymhlith pethau eraill, ymwneud â chymhwysra unigolyn i gael trwydded, y fangre neu'r cerbyd y mae triniaeth arbennig i gael ei rhoi ynddi neu ynddo a'r cyfarpar a ddefnyddir wrth roi triniaeth arbennig (neu mewn cysylltiad â rhoi triniaeth arbennig).
107. Caiff y meini prawf trwyddedu hefyd gynnwys pethau megis safonau cymhwysedd i roi triniaeth arbennig. Caiff hyn gynnwys yr hyfforddiant cymwys a wneir gan y ceisydd neu wybodaeth y ceisydd am y driniaeth arbennig.
108. Caiff reoliadau a wneir o dan yr adran hon hefyd ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol gynnal arolygiad o'r fangre neu'r cerbyd a nodir yn y cais cyn i drwydded gael ei dyroddi neu ei hadnewyddu. Mae hyn er mwyn galluogi'r awdurdod lleol i ddyfarnu ar gydymffurfedd y fangre neu'r cerbyd â'r meini prawf trwyddedu. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth wahanol ar gyfer disgrifiadau gwahanol o fangreoedd a cherbydau; ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol; ac ar gyfer yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt. Caiff yr amgylchiadau hyn gynnwys pa mor aml neu reolaidd y rhoddir triniaeth neu'r cyfnod ar gyfer rhoi triniaeth. Caiff y meini prawf trwyddedu hefyd gyfeirio at y sail y bydd y driniaeth arbennig yn cael ei rhoi arni a phennu'r gofynion mewn perthynas ag arfer y triniaethau.
109. Y sail y rhoddir triniaeth arbennig arni yw: ar sail beripatetig (h.y. mae'r ceisydd yn bwriadu arfer triniaeth arbennig mewn mangreoedd gwahanol, er enghraifft cartrefi cleientiaid); ar sail safle sefydlog (er enghraifft o glinig penodol neu stiwdio benodol); ar sail symudol (os rhoddir y driniaeth arbennig mewn cerbyd) neu ar sail dros dro (os rhoddir y driniaeth arbennig yng nghwrs adloniant, arddangosfa neu ddigwyddiad

arall nad yw'n hwy na saith niwrnod). Bydd y rheoliadau felly yn nodi'r meini prawf y mae rhaid eu bodloni mewn perthynas ag arfer pob triniaeth arbennig, ym mhob lleoliad.

Adran 60: Amodau trwyddedu mandadol

110. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n nodi'r amodau trwyddedu mandadol. Bydd yr amodau trwyddedu mandadol yn rhoi manylion y gofynion y mae rhaid i ddeiliad trwydded triniaeth arbennig lynu wrthynt er mwyn cadw ei drwydded. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol fod yn wahanol gan ddibynnu ar y driniaeth sy'n cael ei rhoi ac ar y sail y caiff ei rhoi arni h.y. ar sail beripatetig neu o leoliad sefydlog. Mae is-adrannau (2) a (3) yn nodi'r elfennau y mae rhaid i'r amodau trwyddedu mandadol ymwneud â hwy a'r gofynion y mae rhaid iddynt gael eu cynnwys yn y rheoliadau. Mae'r rhain yn cynnwys y gofynion mewn perthynas â dilysu oedran unigolyn y mae triniaeth arbennig i gael ei rhoi iddo mewn perthynas â thatwio a rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff; arferion rheoli heintiau; safonau hylendid; a sut y mae rhaid i ddeiliad y drwydded gynnal ei gofnodion. Rhaid i'r rheoliadau hefyd gynnwys amod sy'n atal deiliad trwydded rhag rhoi triniaeth arbennig i unigolyn sy'n feddw neu yr ymddengys ei fod yn feddw, pa un ai yn rhinwedd diodydd, cyffuriau, neu unrhyw fodd arall.
111. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol (ymhlith pethau eraill) hefyd wneud darpariaeth bellach sy'n ymwneud â'r cyflwr (gan gynnwys glanhau a chynnal a chadw'r fangre neu'r cerbyd lle y rhoddir y driniaeth arbennig neu lle y mae'r cyfarpar neu'r deunydd yn cael ei gadw neu ei baratoi). Caiff yr amodau hefyd ymwneud â sut y mae rhaid i ddeiliad trwydded arddangos ei drwydded, yr wybodaeth y mae rhaid i ddeiliad y drwydded ei darparu i'r awdurdod lleol mewn achos o euogfarn am drosedd berthnasol, pryd y mae cais i amrywio trwydded i gael ei wneud a phryd y mae rhaid dychwelyd y drwydded.
112. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol hefyd bennu'r ffordd y mae triniaeth arbennig i gael ei rhoi. Bydd hyn yn cynnwys y cyfarpar y dylid ei ddefnyddio, sut y dylai'r driniaeth gael ei rhoi a'r gofynion mewn perthynas â'r dillad diogelu y mae deiliad y drwydded yn eu gwisgo. Caniateir i ddarpariaethau sy'n ymwneud â gwybodaeth a ddarperir gan ddeiliad y drwydded neu i ddeiliad trwydded cyn rhoi trwydded arbennig ac ar ôl rhoi trwydded arbennig gael eu pennu yn yr amodau hefyd, er enghraifft cyngor ynghylch ôl-ofal.
113. Caiff y rheoliadau ddarparu bod amodau trwyddedu mandadol gwahanol yn gymwys mewn perthynas â dibenion gwahanol. Er enghraifft gall fod amodau trwyddedu mandadol gwahanol ar gyfer mangreoedd a cherbydau gwahanol, ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol ac er mwyn ystyried yr amgylchiadau gwahanol ar gyfer arfer triniaeth arbennig.

Adran 61: Ymgynghori ynghylch meini prawf trwyddedu ac amodau trwyddedau mandadol

114. Cyn gwneud rheoliadau o dan adran 59 neu 60, mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried a oes personau yr ymddengys eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rheini y mae'r rheoliadau yn debygol o effeithio arnynt ac ymgynghori â hwy fel y bo'n briodol. Bydd hyn yn sicrhau yr ymgynghorir â'r rheini y mae'r rheoliadau yn effeithio arnynt a bod eu safbwyntiau yn cael eu hystyried.

Adran 62: Caniatâd neu wrthodiad mandadol i gais am drwydded triniaeth arbennig

115. Mae'r adran hon yn amlinellu'r amgylchiadau pan fo rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu neu wrthod cais am drwydded triniaeth arbennig. Mae'r manylion o ran sut y mae rhaid i gais am drwydded gael ei wneud wedi eu nodi yn Atodlen 3. Rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu'r cais am drwydded triniaeth arbennig os yw wedi ei fodloni bod yr holl feini prawf trwyddedu cymwys wedi eu bodloni mewn cysylltiad â rhoi'r driniaeth arbennig, gan awdurdodi felly i'r driniaeth gael ei rhoi ar y sail honno ac yn y fangre neu'r cerbyd a bennir yn y cais. Mae gan yr awdurdod lleol yr hyblygrwydd i roi trwydded triniaeth arbennig o dan amgylchiadau pan fo un neu ragor o fangreodded neu gerbydau wedi eu rhestru ar y cais, ond pan na fo pob mangre/cerbyd yn bodloni'r gofynion cymeradwyo. O dan yr amgylchiadau hynny, dim ond o'r fangre/cerbyd a gymeradwywyd y bydd y person wedi ei drwyddedu i ymarfer.

116. Os nad yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod yr holl feini prawf trwyddedu cymwys wedi eu bodloni, rhaid iddo roi hysbysiad i'r ceisydd fod y cais wedi ei wrthod. Mae'r broses y mae rhaid i'r awdurdod lleol ei dilyn mewn perthynas â darparu hysbysiad a chyfathrebu â'r ceisydd (gan gynnwys y broses sydd ar gael iddo ar gyfer cyflwyno sylwadau) wedi ei darparu yn Atodlen 3. Bydd pwyllgor trwyddedu'r awdurdod (neu un o'i is-bwyllgorau) yn ystyried y cais ac yn gwneud penderfyniad. Caiff y ceisydd apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol.

Adran 63: Disgresiwn i ganiatáu cais am drwydded triniaeth arbennig

117. Nid yw'r gofyniad ar yr awdurdod lleol i ganiatáu'r cais yn gymwys yn achos ceisydd sydd wedi ei euogfarnu o drosedd berthnasol. Mae'r troseddau perthnasol wedi eu darparu o dan is-adran (3). Mae pŵer i wneud rheoliadau ar gael yn is-adran (5) i ddiwygio'r rhestr o droseddau perthnasol drwy ychwanegu, amrywio neu ddileu disgrifiad o drosedd.

118. Os yw'r ceisydd wedi ei euogfarnu o drosedd berthnasol, mae'r awdurdod lleol yn cadw'r disgresiwn i roi trwydded triniaeth arbennig, os yw'n meddwl bod hynny'n briodol, gan roi sylw i natur y drosedd ac unrhyw driniaeth arbennig y mae'r cais yn ymwneud â hi. Fel arall, caiff yr awdurdod lleol benderfynu peidio â dyroddi trwydded, ac felly rhaid iddo ddarparu hysbysiad i'r ceisydd fod y cais wedi ei wrthod. Mae euogfarn am drosedd berthnasol i gael ei diystyru gan yr awdurdod lleol os yw wedi ei disyddu at ddibenion Deddf Adsefydlu Troseddwyr 1974 (p.53).

Adran 64: Caniatáu neu wrthod cais i adnewyddu

119. Mae adrannau 62, 63 a 65 yn gymwys at ddibenion cais i adnewyddu trwydded triniaeth arbennig yn yr un ffordd ag fel pe bai'r cais yn gais i ddyroddi trwydded.

Adran 65: Dirymu trwydded triniaeth arbennig

120. Mae'r adran hon yn darparu disgresiwn i'r awdurdod lleol i ddirymu trwydded triniaeth arbennig (neu ddirymu'r drwydded i'r graddau y mae'n ymwneud â rhoi triniaeth arbennig benodol), os yw wedi ei fodloni bod yr amodau yn is-adran (2) neu (3) wedi eu bodloni. Y set gyntaf o amodau (a nodir yn is-adran (2)) yw (a) bod deiliad y drwydded wedi methu â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol cymwys a (b) bod peidio â chydymffurfio yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol. Mae'r ail set o amodau (a nodir yn is-adran (3)) yn ymwneud ag euogfarnau am drosedd berthnasol a hefyd yn darparu sail y caiff awdurdod lleol ddirymu trwydded triniaeth arbennig arni, er enghraifft os nad oedd yr awdurdod lleol yn ymwybodol o'r euogfarn am drosedd berthnasol ar adeg rhoi'r drwydded, neu pan na fo'r euogfarn wedi digwydd cyn dyroddi'r drwydded.

121. Bydd y dirymiad yn cael effaith ar ôl i'r cyfnod ar gyfer dwyn apêl neu apêl bellach ddod i ben, neu ar ôl tynnu'n ôl unrhyw apêl neu apêl bellach, mewn cysylltiad â'r dirymiad. Mae manylion pellach am y weithdrefn ar gyfer dirymu wedi eu darparu yn Atodlen 3.

Adran 66: Rhoi triniaeth arbennig yng nghwrs busnes: gofyniad i gael cymeradwyaeth

122. Mae'r adran hon yn sefydlu bod rhaid i berson sy'n cynnal busnes, y rhoddir triniaeth arbennig yng nghwrs y busnes hwnnw, gydymffurfio â dau ofyniad. Y gofyniad cyntaf yw bod y driniaeth yn cael ei rhoi mewn mangre neu mewn cerbyd a gymeradwywyd gan yr awdurdod lleol o dan adran 67. Mae'r ail ofyniad yn sicrhau bod cydymffurfedd, unwaith y'i cymeradwyir, â'r amodau cymeradwyo mandadol (a ddarperir yn adran 67(3)). Bydd y gofynion cymeradwyo hefyd yn gymwys yn achos arddangosfa, adloniant neu ddiwyddiad arall y mae aelodau o'r cyhoedd yn gallu cael mynediad iddo a lle y rhoddir triniaeth arbennig gan berson yng nghwrs busnes. O dan yr amgylchiadau hyn, mae'r person sy'n trefnu'r arddangosfa, yr adloniant neu'r digwyddiad yn gyfrifol am sicrhau bod y fangre wedi ei chymeradwyo ac y cydymffurfir â'r amodau cymeradwyo mandadol cymwys. Mae is-adran (7) yn egluro mai'r fangre ei hun, yn hytrach na'r busnesau unigol sy'n gweithredu o'r fangre honno, y mae rhaid ei chymeradwyo. Gall enghraifft fod pan fo busnesau unigol yn gweithredu wrth fyrddau mewn arddangosfa mewn gwesty. Yn yr achos hwn, byddai'n ofynnol i fangre'r gwesty fod wedi ei chymeradwyo yn hytrach na'r busnesau unigol a oedd yn gweithredu o'r stondinau hynny.

123. Mae is-adran (8) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i esemptio mangreoedd neu gerbydau penodol o'r gofynion cymeradwyo. Caniateir i'r fangre neu'r cerbyd gael ei disgrifio neu ei ddisgrifio yn y rheoliadau drwy gyfeirio at y personau sy'n rheoli'r fangre neu'r cerbyd neu y mae'r fangre neu'r cerbyd o dan reolaeth y person hwnnw; natur y gweithgareddau sy'n cael eu cynnal yn y fangre neu'r cerbyd; yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt yn y fangre neu'r cerbyd; neu nifer yr unigolion sy'n rhoi triniaethau arbennig. Gall hyn alluogi i fangre lle y rhoddir triniaeth arbennig gan unigolyn sydd wedi ei esemptio fod yn esempt hefyd.

Adran 67: Cymeradwyo mangreoedd a cherbydau mewn cysylltiad â rhoi triniaeth arbennig

124. Mae'r adran hon yn galluogi awdurdod lleol i ddyroddi tystysgrif gymeradwyo, a thrwy hynny gymeradwyo mangre neu gerbyd er mwyn caniatáu i driniaeth arbennig (neu driniaethau arbennig) gael ei rhoi (neu eu rhoi) yn y fangre neu'r cerbyd. Bydd cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd yn para am gyfnod o naill ai uchafswm o saith niwrnod (os yw'n ymwneud â thriniaethau a roddir ar sail dros dro (h.y. yng nghwrs adloniant, arddangosfa neu ddiwyddiad arall)), neu dair blynedd. Rhaid i'r cyfnod y mae'r gymeradwyaeth yn ddilys ar ei gyfer gael ei bennu ar y dystysgrif gymeradwyo. Rhaid i'r fangre fod yn ardal yr awdurdod lleol a rhaid ystyried bod y cerbyd yn cael ei yrru, ei ddefnyddio neu ei gadw yn ardal yr awdurdod lleol, er mwyn i'r awdurdod lleol gymeradwyo'r fangre neu'r cerbyd.
125. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â chymeradwyo mangreoedd a cherbydau. Rhaid i'r rheoliadau hyn gwmpasu'r meini prawf sydd i gael eu bodloni er mwyn i'r cais gael ei ganiatáu, yr amgylchiadau pan fo cais am gymeradwyaeth i gael ei ganiatáu a'r broses i geisydd apelio yn erbyn gwrthodiad i gais. Yn ogystal, bydd y rheoliadau yn pennu'r amodau (yr "amodau cymeradwyo mandadol") y mae rhaid cydymffurfio â hwy er mwyn cadw'r gymeradwyaeth. Caniateir i'r amodau hyn gynnwys y cyfleusterau sydd ar gael yn y fangre neu yn y cerbyd, megis cyfleusterau addas ar gyfer glanhau dwylo, a darparu manylion arddangos tystysgrif gymeradwyo mewn mangre neu gerbyd a gymeradwywyd. Diben arddangos tystysgrifau cymeradwyo yw gwella tryloywder mewn perthynas ag arfer triniaethau arbennig, a'r nod yw galluogi defnyddwyr i nodi bod yr awdurdod lleol wedi cymeradwyo'r fangre neu'r cerbyd at ddibenion triniaeth(au) arbennig.
126. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth ynghylch y ffordd y mae cais am gymeradwyaeth yn cael ei wneud a sut i ddelio â'r cais (gan gynnwys talu ffi), yr amgylchiadau pan na chaniateir i gais am gymeradwyaeth gael ei ganiatáu neu pan ganiateir i gymeradwyaeth gael ei rhoi yn ôl disgrisiwn yr awdurdod lleol, a'r broses a fydd yn gynnwys ar gyfer adnewyddu cymeradwyaeth. Yn ogystal, caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch sut y mae awdurdod lleol yn dyfarnu ar swm y ffi sy'n daladwy gan geisydd

wrth wneud cais am gymeradwyaeth i fangre neu gerbyd, yn ogystal â manylion canlyniadau methu â chydymffurfio â'r gofyniad i dalu ffi (megis dirymu cymeradwyaeth).

127. Caiff y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth wahanol ar gyfer disgrifiadau gwahanol o fangreoedd a cherbydau; ar gyfer triniaethau arbennig gwahanol; ac ar gyfer yr amgylchiadau gwahanol y rhoddir triniaeth arbennig odanynt.

Adran 68: Tystysgrifau cymeradwyo

128. Mae'r adran hon yn darparu manylion ynghylch ffurf a chynnwys tystysgrifau cymeradwyo. Rhaid i'r dystysgrif gymeradwyo ddatgan y dyddiad y cymeradwywyd y fangre neu'r cerbyd gan yr awdurdod lleol (y "dyddiad cymeradwyo"); y driniaeth arbennig y mae'r fangre neu'r cerbyd wedi ei chymeradwyo neu wedi ei gymeradwyo ar ei chyfer; a'r dyddiad y daw'r gymeradwyaeth i ben. Os yw'r dystysgrif gymeradwyo yn ymwneud â mangre, rhaid iddi hefyd ddatgan cyfeiriad y fangre. Yn achos cerbyd, rhaid i'r dystysgrif gymeradwyo hefyd ddatgan rhif cofrestru'r cerbyd, os oes un ganddo, neu fel arall nodi'r cerbyd ym mha ffordd bynnag y mae'r awdurdod lleol yn ystyried ei bod yn briodol. Mae is-adran (4) yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth bellach drwy reoliadau ynghylch ffurf a chynnwys tystysgrifau cymeradwyo.

Adran 69: Terfynu cymeradwyaeth yn wirfoddol

129. Mae'r adran hon yn darparu hyblygrwydd i berson sydd wedi cael cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd mewn cysylltiad â thriniaeth arbennig i derfynu'r gymeradwyaeth yn wirfoddol, er enghraifft os yw ei amgylchiadau yn newid. Caiff y person roi hysbysiad i'r awdurdod lleol a ddyroddod y gymeradwyaeth, gan bennu'r dyddiad y mae'r gymeradwyaeth i ddod i ben.
130. Rhaid i'r awdurdod lleol y rhoddir yr hysbysiad iddo gymryd camau rhesymol i ddwyn yr hysbysiad o derfynu gwirfoddol i sylw personau y mae'n meddwl bod yr hysbysiad yn debygol o effeithio arnynt, er enghraifft deiliaid trwydded a restrir fel rhai sy'n gweithredu o'r fangre neu'r cerbyd y cyfeirir ati neu ato yn yr hysbysiad. Bwriad hyn yw osgoi sefyllfa pan fo ymarferydd yn parhau i weithio mewn mangre neu gerbyd nad yw'n ymwybodol nad yw bellach wedi ei chymeradwyo neu wedi ei gymeradwyo - gan y byddai, drwy wneud hynny, yn cyflawni trosedd.
131. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru wneud darpariaethau pellach ynghylch yr hysbysiad mewn rheoliadau, gan gynnwys (ymhlith pethau eraill) ynghylch yr wybodaeth sydd i gael ei chynnwys yn yr hysbysiad.

Adran 70: Dirymu cymeradwyaeth

132. Mae'r adran hon yn galluogi'r awdurdod lleol i ddirymu cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd os yw wedi ei fodloni bod y ddau amod

yn is-adran (2) wedi eu bodloni. Yr amodau hyn yw na chydymffurfiwyd â'r amodau cymeradwyo mandadol sy'n gymwys i'r fangre neu'r cerbyd (fel sy'n ofynnol gan adran 67(3)), a bod peidio â chydymffurfio yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol. Er mwyn dirymu'r gymeradwyaeth, rhaid i'r awdurdod lleol gyflwyno hysbysiad i'r person a wnaeth gais am y gymeradwyaeth.

133. Mae Atodlen 3 yn amlinellu'r broses ar gyfer dirymu'r gymeradwyaeth. Hon yw'r un broses ag ar gyfer dirymu trwydded triniaeth arbennig (fel y'i darperir gan adran 65) ac mae'n darparu y caiff y person apelio yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i'r llys ynadon.

134. Darperir ar gyfer y dyddiad y bydd y dirymiad yn cael effaith ohono yn is-adran (4). Mae hyn yn ystyried y prosesau apelio a'r amserlenni a nodir yn Atodlen 3.

Adran 71: Dirymu cymeradwyaeth: gofynion hysbysu

135. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol roi hysbysiad i berson mewn cysylltiad â dirymiad, neu ddirymiad arfaethedig, o gymeradwyaeth i fangre neu gerbyd. Rhaid i'r awdurdod lleol gymryd camau rhesymol i ddwyn yr hysbysiad i sylw unrhyw bersonau y mae'n meddwl bod y dirymiad yn debygol o effeithio arnynt (er enghraifft, deiliaid trwydded a restrir fel rhai sy'n gweithredu o'r fangre neu'r cerbyd yr effeithir arni neu arno).

Adran 72: Dyletswydd i gynnal cofrestr o drwyddedau triniaeth arbennig a mangreoedd a cherbydau a gymeradwywyd

136. Fel rhan o ofynion yr awdurdod lleol o dan y Rhan hon, mae adran 72 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol gynnal cofrestr sy'n cynnwys manylion yr holl drwyddedau triniaeth arbennig dilys sydd wedi eu dyroddi ganddo, yn ogystal â manylion yr holl fangreoedd a cherbydau sydd wedi eu cymeradwyo ganddo ar hyn o bryd. Rhaid i'r gofrestr hon fod ar gael i'r cyhoedd er mwyn caniatáu i aelodau'r cyhoedd weld manylion deiliaid trwydded a/neu fangreoedd neu gerbydau a gymeradwywyd yn eu hardal. Diben y ddarpariaeth hon yw gwella tryloywder mewn perthynas ag arfer triniaethau arbennig, a'i nod yw rhoi hyder i ddefnyddwyr.

137. Mae is-adrannau (2) a (3) yn pennu'r wybodaeth y mae rhaid ei darparu yn y gofrestr mewn perthynas â thrwyddedau a chymeradwyaethau. Mewn cysylltiad â thrwyddedau, mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r gofrestr gofnodi gwybodaeth gan gynnwys enw deiliad y drwydded, y dyddiad y dyroddwyd y drwydded, y driniaeth arbennig a awdurdodir gan y drwydded a'r cyfnod y mae'r drwydded yn ddilys ar ei gyfer (h.y. 7 niwrnod neu 3 blynedd). Os yw'r drwydded yn ymwneud â rhoi triniaeth arbennig mewn mangre neu gerbyd penodol, rhaid i'r gofrestr gynnwys gwybodaeth berthnasol sy'n ymwneud â'r gymeradwyaeth. Yn achos cymeradwyaethau i fangre a cherbyd, mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r gofrestr gynnwys gwybodaeth megis enw'r person sydd wedi cael

y gymeradwyaeth, y dyddiad y dyroddwyd y gymeradwyaeth a'r cyfnod y mae'n ddilys ar ei gyfer, yn ogystal â'r driniaeth arbennig yr awdurdodir iddi gael ei rhoi yn y fangre honno neu'r cerbyd hwnnw. Bydd gwybodaeth benodol megis cyfeiriad y fangre neu rif cofrestru'r cerbyd hefyd yn ofynnol.

138. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff yr awdurdod lleol sy'n cynnal y gofrestr gynnwys unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn briodol.

139. Er y bydd yr adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol gynnal ei gofrestr ei hun, mae is-adran (6) yn galluogi Gweinidogion Cymru i drefnu i gofrestr ganolog gael ei chadw gan un awdurdod lleol penodedig. Gan y caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol yng Nghymru gymryd rhan a darparu eu gwybodaeth i'r awdurdod lleol penodedig, byddai'r gofrestr ganolog hon yn cynnwys gwybodaeth am bob trwydded a chymeradwyaeth sy'n ddilys yng Nghymru ar hyn o bryd. Caiff Gweinidogion Cymru hefyd ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol gyfrannu at gostau cofrestr ganolog o'r fath.

140. Nod cofrestr ganolog fyddai cynorthwyo awdurdodau lleol i gyflawni eu swyddogaethau gorfodi mewn perthynas â thriniaethau arbennig, yn ogystal â darparu un ffynhonnell o wybodaeth i'r cyhoedd.

Adran 73: Ffioedd

141. Mae'r adran hon yn galluogi awdurdod lleol i godi ffi ar ddeiliad trwydded triniaeth arbennig neu gymeradwyaeth i fangre neu gerbyd. Caniateir i'r ffi gael ei chymhwyso naill ai'n gyfnodol neu fel arall am gyhyd ag y mae'r drwydded/cymeradwyaeth yn cael effaith. Caiff rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch y ffordd y mae awdurdod lleol i ddyfarnu ar swm y ffi a godir, gan roi sylw i'r costau y mae'r awdurdod yn mynd iddynt neu y disgwylir i'r awdurdod fynd iddynt mewn cysylltiad â'r Rhan hon, yn ogystal â'r ffordd y mae'r ffi yn cael ei thalu, ei had-dalu neu ei hadennill os nad yw wedi ei thalu.

Adran 74: Hysbysiadau stop

142. Os yw'r awdurdod lleol yn ymwybodol o unigolyn sy'n rhoi triniaeth arbennig yn ei ardal heb drwydded neu sy'n cynnal busnes o fangre neu gerbyd nad yw wedi ei chymeradwyo neu ei gymeradwyo, caiff yr awdurdod lleol ddyroddi hysbysiad stop i'r unigolyn hwnnw neu'r person hwnnw. Nod yr hysbysiad stop yw gwahardd rhoi'r driniaeth arbennig a bennir yn yr hysbysiad.

143. Mae torri'r hysbysiad stop yn drosedd (fel y'i darperir gan adran 79(4)) a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi drwy ddirwy ddiderfyn. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

144. Rhaid darparu'r hysbysiad stop i'r person o dan sylw a rhaid iddo gynnwys yr wybodaeth sy'n ofynnol yn is-adrannau (4) a (5). Mae hyn yn

cynnwys y rheswm dros yr hysbysiad stop, manylion y gwaharddiad a hysbysu'r person sy'n ddarostyngedig i'r hysbysiad am ei hawl i apelio yn ei erbyn. Bydd yr hysbysiad stop yn gymwys yn unrhyw le yng Nghymru a bydd yn effeithiol hyd nes y bydd y person yn cael y drwydded neu'r gymeradwyaeth berthnasol.

Adran 75: Trwyddedau triniaeth arbennig: hysbysiadau camau adfer i ddeiliad trwydded

145. Os daw awdurdod lleol yn ymwybodol bod deiliad trwydded yn torri amod trwyddedu mandadol cymwys, caiff ddyroddi hysbysiad camau adfer i ddeiliad y drwydded. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer bennu'r materion sy'n arwain at y toriad a'r camau y mae rhaid i ddeiliad y drwydded eu cymryd i sicrhau cydymffurfedd â'r amodau trwyddedu mandadol cymwys. Os yw'r awdurdod wedi ei fodloni bod torri'r amod trwyddedu mandadol yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol, caiff yr hysbysiad hefyd wahardd rhoi triniaeth arbennig hyd nes bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd. Caiff y gwaharddiad ymwneud â rhoi'r driniaeth arbennig mewn ardal o Gymru (er enghraifft, ardal yr awdurdod lleol) neu caiff rychwantu pob rhan o Gymru.
146. Rhaid i'r hysbysiad bennu'r cyfnod cydymffurfio (a rhaid i hwn beidio â bod yn llai na 14 o ddiwrnodau) y dylai deiliad y drwydded gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer ynddo. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo ddyroddi tystysgrif gwblhau i ddeiliad y drwydded i ryddhau'r hysbysiad, fel sy'n ofynnol gan adran 77.
147. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer hefyd ddarparu manylion hawl deiliad y drwydded i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol.
148. Er bod torri'r hysbysiad adfer yn drosedd (fel y'i darperir gan adran 79(5)) ac y caniateir ei chosbi drwy ddirwy ddiderfyn, rhaid i'r awdurdod lleol beidio â dechrau achos yn erbyn deiliad y drwydded hyd nes bod y cyfnod cydymffurfio wedi dod i ben. Os bydd deiliad y drwydded yn cymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer o fewn y cyfnod cydymffurfio, ni fydd yr awdurdod lleol yn dwyn achos am drosedd. Bydd yr awdurdod lleol, fodd bynnag, yn gallu ymgymryd ag achos os bydd deiliad y drwydded yn parhau i arfer triniaeth arbennig, er gwaethaf y gwaharddiad a osodir ar ei arfer. Yn ychwanegol at yr hysbysiad camau adfer, caiff yr awdurdod lleol hefyd ddirymu trwydded triniaeth arbennig os yw deiliad y drwydded yn methu â chydymffurfio ag amod trwyddedu mandadol cymwys.

Adran 76: Mangreoedd a cherbydau a gymeradwywyd: hysbysiadau camau adfer ar gyfer mangre

149. Yn debyg i'r darpariaethau a nodir yn adran 75, mae'r adran hon yn galluogi'r awdurdod lleol i ddyroddi hysbysiad camau adfer i berson mewn cysylltiad â mangre neu gerbyd a gymeradwywyd. Caniateir i'r hysbysiad

gael ei ddyroddi os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y person yn torri amod cymeradwyo mandadol cymwys. Rhaid i'r hysbysiad camau adfer bennu'r rheswm neu'r rhesymau dros y toriad a'r camau y mae rhaid i ddeiliad y drwydded eu cymryd i sicrhau cydymffurfedd. Os yw'r awdurdod wedi ei fodloni bod torri'r amod cymeradwyo mandadol yn peri risg sylweddol, neu y gallai beri risg sylweddol, o niwed i iechyd dynol, caiff yr hysbysiad hefyd wahardd rhoi'r driniaeth arbennig yn y fangre neu yn y cerbyd hyd nes bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd. Yn yr achos hwn, rhaid i'r awdurdod lleol gymryd camau rhesymol i ddwyn yr hysbysiad i sylw unrhyw bersonau y mae'n meddwl ei fod yn debygol o effeithio arnynt (er enghraifft, deiliaid trwydded a restrir fel rhai sy'n gweithredu o'r fangre neu'r cerbyd). Mae hyn yn sicrhau nad yw pobl sy'n rhoi triniaethau arbennig o'r fangre/cerbyd yn cyflawni trosedd yn anfwriadol drwy dorri'r gwaharddiad.

150. Rhaid i'r hysbysiad bennu'r cyfnod cydymffurfio (a rhaid i hwn beidio â bod yn llai na 14 o ddiwrnodau) y dylai deiliad y drwydded gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad camau adfer ynddo. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo ddyroddi tystysgrif gwblhau i ddeiliad y drwydded i ryddhau'r hysbysiad, fel sy'n ofynnol gan adran 77.

151. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddarparu manylion hawl y person i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i ddyroddi hysbysiad camau adfer. Mae torri'r hysbysiad yn drosedd (fel y darperir ar ei gyfer gan adran 79(6)) a chaniateir i'r drosedd gael ei chosbi drwy ddirwy ddiderfyn. Fodd bynnag, rhaid i'r awdurdod lleol beidio â dechrau achos hyd nes bod y cyfnod cydymffurfio wedi dod i ben.

152. Os bydd y person yn cymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad adfer o fewn y cyfnod cydymffurfio, ni fydd yr awdurdod lleol yn dwyn achos am drosedd. Bydd yr awdurdod lleol, fodd bynnag, yn gallu ymgymryd ag achos os bydd y person yn parhau i arfer y driniaeth arbennig o'r fangre neu'r cerbyd a bennir yn yr hysbysiad, er gwaethaf y gwaharddiad. Yn ychwanegol at yr hysbysiad camau adfer, caiff yr awdurdod lleol hefyd ddirymu cymeradwyaeth i fangre neu gerbyd os yw'r person yn methu â chydymffurfio ag amod cymeradwyo mandadol.

Adran 77: Tystysgrif gwblhau

153. Mewn perthynas â hysbysiad camau adfer a ddyroddir gan yr awdurdod lleol o dan adran 75 neu 76, os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y camau a bennir yn yr hysbysiad wedi eu cymryd, rhaid iddo roi tystysgrif ("tystysgrif gwblhau") i'r person sy'n rhyddhau'r hysbysiad. Y rheswm dros hyn yw sicrhau bod y person a oedd yn ddarostyngedig i'r hysbysiad a'r awdurdod lleol yn ymwybodol y cydymffurfiwyd â'r hysbysiad camau adfer a bod ganddynt gofnod o'r camau sydd wedi eu cymryd. Rhaid i'r awdurdod lleol hefyd gymryd camau rhesymol i ddwyn y dystysgrif gwblhau neu'r hysbysiad i sylw unrhyw bersonau y mae'n meddwl ei fod yn debygol o effeithio arnynt.

154. Caiff y person sy'n ddarostyngedig i'r hysbysiad wneud cais i'r awdurdod lleol am dystysgrif gwblhau ar unrhyw adeg. Yr awdurdod lleol fydd yn pennu'r broses gwneud cais a'r wybodaeth sy'n ofynnol. Os bydd yr awdurdod lleol yn gwrthod y cais, rhaid iddo roi hysbysiad i'r person bod y cais wedi ei wrthod. Yn ychwanegol, rhaid rhoi'r rhesymau dros y gwrthodiad a'r wybodaeth am y broses apelio i'r person.

Adran 78: Apelau

155. Mae'r adran hon yn rhoi i berson hawl i apelio i'r llys ynadon yn erbyn penderfyniad awdurdod lleol o dan adran 74, 75 neu 76. Hefyd, caniateir i apêl gael ei gwneud yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol i wrthod cais am dystysgrif gwblhau (adran 77(5)). Caiff y llys ynadon gymryd unrhyw un neu ragor o'r camau a bennir yn is-adran (5); mae'r rhain yn cynnwys cadarnhau'r hysbysiad neu'r gwrthodiad, diddymu neu amrywio'r hysbysiad, neu atgyfeirio'r achos i'r awdurdod lleol i'w waredu yn unol â chyfarwyddydau a roddir gan y llys.
156. Os caiff penderfyniad yr awdurdod lleol ei amrywio neu ei diddymu, caiff y llys ynadon orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r person am golled a ddiodefodd o ganlyniad i'r hysbysiad. Er enghraifft, gellid digolledu'r person am golli incwm oherwydd penderfyniad yr awdurdod lleol i'w rwystro rhag gweithio.
157. Caniateir gwneud apêl hefyd i Lys y Goron yn erbyn penderfyniad llys ynadon gan naill ai'r person neu'r awdurdod lleol.

Adran 79: Troseddau

158. Mae'r adran hon yn nodi'r troseddau sy'n gymwys mewn perthynas â'r Rhan. Ymhlith eraill, caiff troseddau eu cyflawni os bydd person yn methu â chydymffurfio â'r amodau trwyddedu neu gymeradwyo, neu'n methu â chydymffurfio â chamau gorfodi a orchmynnir gan awdurdod lleol megis hysbysiad stop neu hysbysiad camau adfer, heb achos rhesymol. Mae trosedd hefyd ar gyfer gwneud datganiad anwir neu gamarweiniol (gan gynnwys os yw'r person yn gwybod ei fod yn anwir neu'n gamarweiniol neu'n ddi-hid o ran a yw'n anwir neu'n gamarweiniol) wrth wneud cais am drwydded neu gymeradwyaeth i fangre neu gerbyd.
159. O'i euogfarnu, mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored i ddirwy ddiderfyn.

Adran 80: Swyddogion awdurdodedig

160. Mae'r adran hon yn egluro bod unrhyw gyfeiriad at swyddogion awdurdodedig yn adrannau 81 i 89 yn gyfeiriad at unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi i arfer swyddogaethau awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 81: Pwerau mynediad, etc.

161. Mae adran 81 yn galluogi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn, ar unrhyw adeg resymol, i fangre (ac eithrio mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd) os oes gan y swyddog reswm dros gredu bod triniaeth arbennig wedi ei rhoi, yn cael ei rhoi neu'n debygol o gael ei rhoi yn y fangre, neu fod deunydd neu gyfarpar sy'n ymwneud â thriniaeth arbennig yn cael ei gadw neu ei baratoi yn y fangre. Nid yw'r pŵer i fynd i mewn i fangre yn galluogi'r swyddog awdurdodedig i fynd i mewn drwy rym. Os yw'n ofynnol, rhaid i swyddog awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad cyn mynd i mewn i'r fangre. Mae'r pŵer mynediad hefyd yn gymwys i gerbyd.

162. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 82: Gwarant i gael mynd i mewn i annedd

163. Os yw mynediad i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol er mwyn gorfodi'r Rhan hwn, rhaid i'r awdurdod lleol wneud cais ysgrifenedig i ynad heddwch. Mae adran 82 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant a thrwy hynny awdurdodi swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r annedd, os oes angen drwy rym. Bydd y warant mewn grym am 28 o ddiwrnodau gan ddechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 83: Gwarant i fynd i mewn i fangre oedd eraill

164. Os yw mynediad i fangre nad yw'n cael ei defnyddio'n gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol, mae adran 83 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant gan awdurdodi unrhyw swyddog awdurdodedig i fynd i fewn i'r fangre, os oes angen drwy rym. Gellir cael y warant drwy wneud cais ysgrifenedig i ynad heddwch. Rhaid i'r fangre y mae mynediad iddi yn cael ei geisio gael ei defnyddio at ddibenion busnes, neu ar gyfer busnes ac fel annedd. Yn achos mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, rhaid i warant gael ei cheisio o dan adran 82. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

165. Er mwyn i warant gael ei lofnodi, rhaid i un neu ragor o'r gofynion a nodir yn is-adrannau (2) i (5) gael eu bodloni. Mae'r gofynion yn cynnwys bod cais i fynd i mewn i'r fangre wedi ei wrthod neu'n debygol o gael ei wrthod a bod hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant wedi ei roi; bod cais am fynediad, neu roi hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant, yn debygol o danseilio diben y mynediad; nad yw'r fangre wedi ei meddiannu; neu fod y meddiannydd yn absennol dros dro, a bod aros iddo ddychwelyd yn debygol o danseilio diben y mynediad. Unwaith y bydd y warant wedi ei

llofnodi, bydd mewn grym am 28 o ddiwrnodau gan ddechrau ar y dyddiad y cafodd ei llofnodi gan yr ynad heddwch.

Adran 84: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

166. Mae'r adran hon yn galluogi swyddog awdurdodedig sy'n mynd i mewn i fangre o dan adran 81, 82 neu 83 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar y mae'r swyddog yn ystyried eu bod yn briodol, er enghraifft cyfarpar a ddefnyddir i archwilio cofnodion electronig. Mae'r adran hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r swyddog awdurdodedig adael y fangre wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y swyddog iddi. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 85: Pwerau arolygu, etc.

167. Unwaith y bydd swyddog awdurdodedig wedi cael mynediad i fangre, caiff ymgymryd ag arolygiadau ac archwiliadau at ddibenion swyddogaethau'r awdurdod lleol mewn perthynas â thriniaethau arbennig. Caiff hyn gynnwys arolygu ac archwilio'r fangre, edrych ar gofnodion teledu cylch cyfyng a'u cadw a chael copïau o ddogfennau, megis cofnodion triniaeth a dogfennau cydsyniad. Caiff y swyddog awdurdodedig hefyd ei gwneud yn ofynnol cyflwyno unrhyw beth neu gymryd meddiant o unrhyw beth a'i gadw am gyhyd ag y mae'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben arfer swyddogaethau'r awdurdod. Yn yr achos hwn, fodd bynnag, rhaid i'r swyddog adael yn y fangre ddatganiad sy'n cynnwys manylion yr hyn sydd wedi ei gymryd ac sy'n nodi'r person y caniateir gofyn iddo i'r eiddo gael ei ddychwelyd.

168. Caiff y swyddog awdurdodedig hefyd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson roi gwybodaeth iddo, neu ddarparu cyfleusterau a chymorth mewn cysylltiad â materion sydd o fewn rheolaeth y person. Gall hyn gynnwys darparu disgrifiad o ddigwyddiadau, neu ddarparu gwybodaeth a gedwir ar gyfrifiadur neu ddyfais arall. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod ei ateb neu ei chyflwyno yn ystod achos mewn llys yng Nghymru a Lloegr. Mae'r adran hon hefyd yn gymwys i gerbyd.

Adran 86: Rhwystro etc. swyddogion

169. Mae'r adran hon yn darparu bod person yn cyflawni trosedd os yw'n rhwystro'n fwriadol swyddog awdurdodedig rhag arfer ei swyddogaethau o dan adrannau 81 i 85. Bydd hefyd yn cyflawni trosedd os yw, heb achos rhesymol, yn methu â darparu i swyddog awdurdodedig gyfleusterau sy'n ofynnol yn rhesymol o dan adran 85(1) neu os yw'n methu â chydymffurfio â gofyniad o dan adran 85(1)(b) neu (d) megis cyflwyno deunydd teledu cylch cyfyng, neu ddarparu gwybodaeth.

170. Mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 87: Pŵer i wneud pryniannau prawf

171. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a threfniadau, a sicrhau y darperir gwasanaethau os yw'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben gorfodi swyddogaethau'r awdurdod lleol mewn perthynas â thriniaethau arbennig. Mae hyn yn cynnwys cael cymorth person i ganfod a yw triniaeth arbennig yn cael ei rhoi mewn mangre neu gerbyd yn groes i'r gofynion yn y Rhan hon.

Adran 88: Eiddo a gedwir: apelau

172. Mae'r adran hon yn darparu diogelwch ychwanegol sy'n ymwneud â'r darpariaethau pwerau mynediad ac arolygu. Mae'n galluogi person a chanddo fuddiant mewn unrhyw beth yr eir ymaith ag ef o'r fangre gan swyddog awdurdodedig o dan adran 85(1)(c) i wneud cais i lys ynadon am orchymyn sy'n gofyn i'r eiddo gael ei ryddhau. Gan ddibynnu ar ystyriaeth y llys i gais, caiff wneud gorchymyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r eiddo a gedwir gael ei ryddhau.

Adran 89: Eiddo a gyfeddir: digolledu

173. Mae'r adran hon yn darparu hawl i berson y mae cymryd meddiant o'r eiddo o dan adran 85(1)(c) yn effeithio arno i wneud cais i lys ynadon i gael ei ddigolledu. Pan fo'r amgylchiadau a nodir yn is-adran (2) wedi eu bodloni (h.y. bod y person wedi dioddef colled neu ddifrod oherwydd bod yr eiddo wedi ei gymryd ac nad yw'r golled neu'r difrod wedi digwydd oherwydd ei esgeulustod neu ei ddiffyg), caiff y llys orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r ceisydd.

Adran 90: Pŵer i ychwanegu neu ddileu triniaethau arbennig

174. Mae'r adran hon yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio, drwy reoliadau, y rhestr o driniaethau arbennig a gynhwysir yn adran 54. Cyn i'r rheoliadau gael eu gwneud, mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried a oes personau yr ymddengys eu bod yn cynrychioli buddiannau'r rheini y mae'r rheoliadau yn debygol o effeithio arnynt, ac ymgynghori â hwy fel y bo'n briodol. Bydd hyn yn sicrhau yr ymgynghorir â'r rheini y mae'r rheoliadau yn effeithio arnynt ac yr ystyrir eu safbwyntiau.
175. Caiff y diwygiad ychwanegu math neu ddisgrifiad o driniaeth at y rhestr neu ddileu math neu ddisgrifiad o driniaeth oddi arni, neu caiff amrywio'r disgrifiad o driniaeth sydd eisoes yn y rhestr. Caniateir i'r driniaeth gael ei disgrifio drwy gyfeirio at (ymhlith pethau eraill) yr unigolyn sy'n rhoi'r driniaeth, neu'r unigolyn sy'n cael y driniaeth. Er mwyn i'r

driniaeth gael ei hychwanegu at y rhestr, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried bod y driniaeth yn cael ei rhoi at ddibenion esthetig neu therapiwtig ac y gall rhoi'r driniaeth achosi niwed i iechyd dynol. Diffinnir niwed i iechyd dynol yn adran 91(5) ac mae'n cynnwys niwed i iechyd corfforol neu iechyd meddwl unigolyn.

176. Mae'r ddarpariaeth hon yn galluogi i'r rhestr o driniaethau arbennig barhau'n gyfredol gan sicrhau bod y gofynion yn ystyried arferion a thueddiadau sy'n newid.

Adran 91: Dehongli'r Rhan hon

177. Mae'r adran hon yn nodi ystyr y termau allweddol a ddefnyddir yn y Rhan hon, gan gynnwys ystyr aciwbigo, tyllu'r corff, electrolysis a thatwio. Mae'r diffiniad o datwio yn cynnwys microbigmentiad. Ystyr tyllu'r corff yw gwneud trydylliad (gan gynnwys pric neu endoriad) yng nghroen neu ym mhilen fwcaidd unigolyn, gyda golwg ar alluogi i emwaith neu wrthrych arall gael ei atodi i gorff yr unigolyn, ei fewnblannu yng nghorff yr unigolyn neu ei dynnu o gorff yr unigolyn. Rhagnodir gwrthrychau mewn rheoliadau a chânt gynnwys glain, er enghraifft.

178. Mae is-adran (4) yn darparu manylion ynghylch ystyr y seiliau gwahanol (h.y. sail safle sefydlog, sail symudol, sail beripatetig a sail dros dro) y cyfeirir atynt yn y Rhan mewn perthynas ag arfer triniaeth arbennig. Er enghraifft, caniateir i feini prawf trwyddedu gwahanol gael eu cymhwyso i'r seiliau gwahanol hyn yn rhinwedd y rheoliadau a ddarperir o dan adran 59(5).

179. Mae is-adran (5) yn darparu'r diffiniad o'r term "niwed i iechyd dynol". Mae hyn yn cynnwys (ymhlith pethau eraill) niwed i iechyd corfforol unigolyn sy'n deillio o anaf corfforol neu ddod i gysylltiad â haint, a niwed i iechyd meddwl unigolyn. Rhaid i unrhyw driniaeth a ystyrir i'w hychwanegu at y rhestr o driniaethau arbennig (ac felly a ddelir gan y darpariaethau yn y Rhan hon) allu achosi niwed i iechyd dynol. Er enghraifft, caniateir i driniaeth gael ei hystyried i'w chynnwys yn y rhestr os yw'n gallu achosi anaf corfforol.

RHAN 4

RHOI TWLL MEWN RHAN BERSONOL O'R CORFF

Adran 92: Y drosedd o roi neu wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn

180. Mae'r adran hon yn ei gwneud yn drosedd i berson sydd yng Nghymru roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn yng Nghymru. Mae hefyd yn ei gwneud yn drosedd i berson yng Nghymru wneud trefniadau i roi twll mewn rhan bersonol o gorff plentyn yng Nghymru. Mae plentyn yn y Rhan hon yn unrhyw berson sydd o dan 16 oed. Mae person sydd wedi ei euogfarnu o'r naill drosedd neu'r llall yn agored ar euogfarn ddiannod i

ddirwy ddiderfyn. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

181. Caiff person sydd wedi ei gyhuddo o'r drosedd o roi twll mewn rhan o gorff plentyn yng Nghymru gyflwyno amddiffyniad ei fod yn credu bod y person dros 16 oed. Byddai angen i'r cyhuddedig ddangos iddo naill ai gymryd camau rhesymol i gadarnhau oedran y person (er enghraifft, drwy ofyn am brawf o'i oedran ac y byddai'r dystiolaeth sydd wedi ei darparu wedi argyhoeddi person rhesymol) neu na allai neb fod wedi amau'n rhesymol o'i olwg fod y person o dan 16 oed. Os yw person wedi ei gyhuddo o drosedd o dan yr adran hon oherwydd gweithredoedd person arall, byddai'n amddiffyniad i'r cyhuddedig gymryd rhagofalon rhesymol ac arfer diwydrwydd dyladwy i osgoi cyflawni'r drosedd, er enghraifft drwy ddarparu hyfforddiant i staff neu sefydlu systemau i osgoi cyflawni'r drosedd.

Adran 93: Beth yw rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff?

182. Darperir y diffiniad o "tyllu'r corff" yn adran 91 a'i ystyr yw gwneud trydylliad (gan gynnwys pric neu endoriad) yng nghroen neu ym mhilen fwcaidd unigolyn, gyda golwg ar alluogi i emwaith neu wrthrych arall gael ei atodi i gorff yr unigolyn, ei fewnblannu yng nghorff yr unigolyn neu ei dynnu o gorff yr unigolyn. Rhagnodir gwrthrychau mewn rheoliadau a chânt gynnwys glain, er enghraifft.
183. Rhestrir y rhannau personol o'r corff yn is-adran (2) ac maent yn cynnwys y fron (gan gynnwys y deth a'r areola), y ffolen, yr organau cenhedlu a'r tafod. Ar y rhestr mae rhannau o'r anatomi gwrywaidd a benywaidd. Cynhwysir pilenni mwcaidd yn y diffiniad gan y gall arwyneb rhannau personol o'r corff megis y fwlfa gynnwys croen neu bilenni mwcaidd.
184. Nid yw'r troseddau sydd wedi eu creu gan yr adran hon yn gymwys i dyllau mewn rhannau personol o gorff person o dan 16 oed os ydynt yn digwydd yng nghwrs triniaeth feddygol a gyflawnir gan ymarferydd meddygol cofrestredig, nyrs gofrestrdig neu fydwraig gofrestrdig. Diffinnir triniaeth feddygol fel unrhyw driniaeth a gyflawnir at ddibenion diagnosis, atal, monitro, trin neu liniaru clefyd, afiechyd, anabledd neu annormaledd corfforol neu feddyliol arall, neu atal cenhedlu, neu mewn cysylltiad â hynny.

Adran 94: Camau gorfodi gan awdurdodau lleol

185. Mae'r adran hon yn galluogi awdurdod lleol i ymgymryd â chamau gorfodi mewn perthynas â'r Rhan hon. Caiff awdurdod lleol:
- a) dwyn erlyniadau mewn cysylltiad â throeddau o dan adran 92;
 - b) ymchwilio i gwynion mewn perthynas â throeddau honedig o dan adran 92;
 - c) cymryd camau eraill gyda golwg ar ostwng nifer y troseddau sy'n digwydd yn ei ardal. Caiff y rhain gynnwys camau gweithredu megis

cyfathrebu ag ymarferwyr tyllu'r corff a'u haddysgu, neu ymgymryd ag arolygiadau pryniannau prawf i asesu cydymffurfedd.

186. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol ystyried o leiaf unwaith bob 12 mis raglen o gamau gorfodi er mwyn atal y troseddau o ran rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff a nodir yn adran 92. Rhaid i awdurdod lleol hefyd gynnal rhaglen o gamau gorfodi o'r fath i'r graddau y mae'n ystyried ei bod yn briodol gwneud hynny. Caiff y camau gorfodi hyn gynnwys unrhyw un neu ragor neu bob un o'r camau y cyfeirir atynt yn is-adran (1).
187. Wrth ymgymryd â'i gamau gorfodi, rhaid i awdurdod lleol gynnal unrhyw ymgynghoriad y mae'n ystyried ei fod yn briodol â'r heddlu.

Adran 95: Swyddogion awdurdodedig

188. Mae'r adran yn egluro bod unrhyw gyfeiriad at swyddogion awdurdodedig yn y Rhan hon yn gyfeiriad at unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi gan awdurdod lleol, pa un a yw'n swyddog i'r awdurdod lleol ai peidio.

Adran 96: Pwerau mynediad

189. Mae'r adran hon yn galluogi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn, ar unrhyw adeg resymol, i fangre (ac eithrio mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd) oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 92 wedi ei chyflawni a bod mynd i mewn yn angenrheidiol er mwyn canfod a yw trosedd o'r fath wedi digwydd ai peidio. Nid yw'r pŵer hwn i fynd i mewn i fangre yn galluogi'r cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig i fynd i mewn drwy rym. Os yw'n ofynnol, rhaid i swyddog awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad gan yr awdurdod lleol cyn mynd i mewn i'r fangre. Mae'r pŵer i fynd i mewn i fangre (fel y'i darperir gan adrannau 97 i 100) yn cynnwys unrhyw fan ac unrhyw gerbyd (ac eithrio awyren a hofrenfad), stonid neu strwythur symudol.

190. Mae adran 67(9) o Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 yn darparu bod rhaid i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod gorfodi, wrth weithredu yng nghwrs eu swyddogaethau gorfodi, roi sylw i'r cod ymarfer perthnasol a wnaed o dan y Ddeddf honno. Felly, rhaid i swyddogion awdurdodedig roi sylw i God Ymarfer B Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984 wrth arfer eu swyddogaethau gorfodi.

Adran 97: Gwarant i fynd i mewn i annedd

191. Os yw mynediad i fangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn angenrheidiol, oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 92 wedi ei chyflawni a bod mynediad yn ofynnol er mwyn canfod a yw trosedd o'r fath wedi digwydd ai peidio, rhaid i gais ysgrifenedig gael ei wneud i ynad heddwch. Mae'r adran hon yn galluogi

ynad heddwch i lofnodi gwarant sy'n awdurdodi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r annedd, os oes angen drwy rym. Bydd y warant mewn grym am 28 o ddiwrnodau gan ddechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch.

Adran 98: Gwarant i fynd i mewn i fangreoedd eraill

192. Os yw mynediad i fangre nad yw'n cael ei defnyddio'n gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd yn ofynnol oherwydd bod seiliau rhesymol dros gredu bod trosedd o dan adran 92 wedi ei chyflawni a bod mynediad yn angenrheidiol er mwyn canfod a yw trosedd o'r fath wedi digwydd ai peidio, mae adran 98 yn galluogi ynad heddwch i lofnodi gwarant sy'n awdurdodi cwnstabl neu swyddog awdurdodedig i fynd i mewn i'r fangre honno, os oes angen drwy rym. Gellir cael y warant drwy wneud cais i ynad heddwch. Rhaid i'r fangre y mae mynediad iddi yn cael ei geisio o dan yr adran hon gael ei defnyddio at ddibenion busnes, neu ar gyfer busnes ac fel annedd. Yn achos mangre a ddefnyddir yn gyfan gwbl neu'n bennaf fel annedd, rhaid i warant gael ei cheisio o dan adran 97.

193. Er mwyn i warant gael ei lofnodi, rhaid i un neu ragor o'r gofynion a nodir yn is-adrannau (2) i (5) gael eu bodloni. Mae'r gofynion yn cynnwys bod cais i fynd i mewn i'r fangre wedi ei wrthod neu'n debygol o gael ei wrthod a bod hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant wedi ei roi; bod gofyn am fynd i mewn, neu roi hysbysiad o fwriad i wneud cais am warant, yn debygol o danseilio diben y mynediad; nad yw'r fangre wedi ei meddiannu; neu fod y meddiannydd yn absennol dros dro, a bod aros i'r meddiannydd ddychwelyd yn debygol o danseilio diben y mynediad. Unwaith y bydd y warant wedi ei lofnodi, bydd mewn grym am 28 o ddiwrnodau gan ddechrau ar y dyddiad y cafodd ei lofnodi gan yr ynad heddwch.

Adran 99: Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

194. Mae'r adran hon yn galluogi swyddogion awdurdodedig neu gwnstabiliaid sy'n mynd i mewn i fangre o dan adrannau 96, 97 a 98 i fynd ag unrhyw bersonau eraill neu unrhyw gyfarpar sy'n briodol i ganfod a yw trosedd o dan adran 92 wedi ei chyflawni, er enghraifft cyfarpar a ddefnyddir i archwilio cofnodion electronig. Mae'r adran hefyd yn ei gwneud yn ofynnol, os nad yw'r fangre wedi ei meddiannu neu os yw'r meddiannydd yn absennol dros dro, i'r rheini sydd wedi eu hawdurdodi i fynd i mewn i'r fangre ei gadael wedi ei diogelu rhag mynediad anawdurdodedig yr un mor effeithiol ag yr oedd pan aeth y person iddi.

Adran 100: Pwerau arolygu, etc.

195. Unwaith y bydd cwnstabl neu swyddog awdurdodedig wedi mynd i mewn i fangre, caiff ymgymryd ag arolygiadau ac archwiliadau er mwyn canfod a yw trosedd o dan adran 92 wedi ei chyflawni. Caiff hyn gynnwys arolygu ac archwilio'r fangre, edrych ar gofnodion teledu cylch cyfyng a chael copïau o ddogfennau, megis cofnodion triniaeth a dogfennau

cydsyniad. Caiff y cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig hefyd gymryd meddiant o unrhyw beth yn y fangre, a'i gadw am gyhyd ag y bo'n angenrheidiol. Caiff y cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig hefyd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson roi gwybodaeth iddo, neu ddarparu cyfleusterau a chymorth sydd o fewn ei reolaeth. Caiff hyn gynnwys darparu disgrifiad o ddigwyddiadau, neu gyflenwi gwybodaeth a gedwir ar gyfrifiadur neu ar ddyfais arall. Os yw cwnstabl neu swyddog awdurdodedig yn cymryd unrhyw beth o'r fangre, rhaid iddo adael yn y fangre ddatganiad sy'n cynnwys manylion yr hyn sydd wedi ei gymryd ac sy'n nodi'r person y caniateir gofyn iddo i'r eiddo gael ei ddychwelyd. Fodd bynnag, nid yw'n ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai ganddo hawl i wrthod ei ateb neu ei chyflwyno yn ystod achos mewn llys yng Nghymru a Lloegr.

Adran 101: Rhwystro etc. cwnstabl neu swyddog

196. Mae'r adran hon yn darparu bod person yn cyflawni trosedd os yw'n rhwystro'n fwriadol gwnstabl neu swyddog awdurdodedig rhag mynd i mewn i fangre pan yw'r cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig wedi ei awdurdodi i wneud hynny. Bydd hefyd yn cyflawni trosedd os yw, heb achos rhesymol, yn methu â darparu cyfleusterau neu gydymffurfio ag unrhyw ofynion sy'n ofynnol arnynt o dan adran 100 (h.y. i ddarparu i gwnstabl neu swyddog awdurdodedig unrhyw beth yn y fangre neu gyfleusterau, cymorth neu wybodaeth (er enghraifft, mynediad i gofnodion electronig) sy'n ofynnol yn rhesymol gan y cwnstabl neu'r swyddog awdurdodedig).

197. Mae person sydd wedi ei ddyfarnu'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol. Nodir y lefelau ar y raddfa safonol yn adran 37 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1982.

Adran 102: Pŵer i wneud pryniannau prawf

198. Caiff swyddog awdurdodedig wneud pryniannau a threfniadau, a sicrhau y darperir gwasanaethau os yw'r swyddog yn ystyried ei bod yn angenrheidiol at ddiben gorfodi'r troseddau. Mae hyn yn cynnwys cael cymorth person ifanc i ganfod a yw person yn cynnig rhoi twll mewn rhan bersonol o gorff y rheini o dan 16 oed ac yn gwneud trefniadau i wneud hynny.

Adran 103: Eiddo a gedwir: apelau

199. Mae'r adran hon yn darparu diogelwch ychwanegol sy'n ymwneud â'r darpariaethau pwerau mynediad ac arolygu. Mae'n galluogi person a chanddo fuddiant mewn unrhyw beth yr eir ymaith ag ef o'r fangre gan swyddog awdurdodedig o dan adran 100(1)(c) i wneud cais i lys ynadon am orchymyn sy'n gofyn i'r eiddo gael ei ryddhau. Gan ddibynnu ar ystyriaeth y llys i gais, caiff wneud gorchymyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r eiddo a gedwir gael ei ryddhau.

Adran 104: Eiddo a gyfeddir: digolledu

200. Mae'r adran hon yn darparu hawl i berson y mae cymryd meddiant o'r eiddo o dan adran 100(1)(c) yn effeithio arno i wneud cais i lys ynadon i gael ei ddigolledu. Pan fo'r amgylchiadau a nodir yn is-adran (2) wedi eu bodloni (h.y. bod y person wedi dioddef colled neu ddifrod oherwydd bod yr eiddo wedi ei gymryd ac nad yw'r golled neu'r difrod wedi digwydd oherwydd ei esgeulustod neu ei ddiffyg), caiff y llys orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r person.

RHAN 5

ASESIADAU O'R EFFAITH AR IECHYD

Adran 105: Y gofyniad i gynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd

201. Mae'r adran hon yn diffinio asesiad o'r effaith ar iechyd fel asesiad o effaith debygol, yn y tymor byr ac yn y tymor hir, gam arfaethedig ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl holl bobl Cymru neu rai ohonynt. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau ynghylch cynnal asesiadau o'r fath gan gyrrff cyhoeddus. Rhaid i'r rheoliadau hyn bennu'r amgylchiadau pan fo asesiad o'r effaith ar iechyd i gael ei gynnal a sut y gwneir hynny.
202. Mae'r adran hon hefyd yn galluogi i'r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru, sydd ag arbenigedd yn y maes hwn, roi cymorth i gorff cyhoeddus arall i gynnal asesiad o'r effaith ar iechyd, gyda'r posibilrwydd i'r rheoliadau hynny bennu sut a phryd y gellid rhoi cymorth o'r fath.

Adran 106: Asesiadau o'r effaith ar iechyd: eu cyhoeddi a'u hystyried

203. Pan fo corff cyhoeddus wedi cynnal asesiad o'r effaith ar iechyd yn unol â rheoliadau a wnaed o dan adran 105, mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i'r corff cyhoeddus gyhoeddi'r asesiad ac ystyried ei gasgliadau wrth arfer y rhai hynny o'i swyddogaethau y cynhaliwyd yr asesiad mewn cysylltiad â hwy. Caiff y rheoliadau bennu sut a phryd y mae canlyniadau asesiad o'r effaith ar iechyd i gael eu cyhoeddi.
204. Wrth ystyried yr asesiad o'r effaith ar iechyd, mae'r adran hon yn ei gwneud yn ofynnol i'r corff cyhoeddus weithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy fel y'i diffinnir yn adran 5 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae hyn yn golygu bod rhaid i'r corff ystyried pethau penodol er mwyn gweithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb gyfaddawdu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain.

Adran 107: Ystyr "corff cyhoeddus"

205. Mae'r adran hon yn nodi'r cyrff cyhoeddus y bydd y rheoliadau ynghylch cynnal asesiadau o'r effaith ar iechyd yn gymwys iddynt.
206. Mae'r adran hefyd yn rhoi'r pŵer drwy reoliadau i Weinidogion Cymru i ddiwygio'r rhestr o gyrff cyhoeddus drwy ychwanegu at y rhestr, neu drwy ddiwygio neu ddileu corff cyhoeddus (neu ddisgrifiad o gorff) sydd wedi ei restru eisoes. Dim ond os ydynt yn arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus y caniateir ychwanegu cyrff at y rhestr. Pe bai corff y mae ei swyddogaethau yn cynnwys cymysgedd o swyddogaethau o natur gyhoeddus a swyddogaethau eraill yn cael ei ychwanegu at y rhestr o gyrff cyhoeddus, byddai is-adran (4) yn gweithredu i atal darpariaethau'r Rhan hon rhag bod yn gymwys i'r swyddogaethau eraill hynny

RHAN 6

GWASANAETHAU FFERYLLOL

207. Mae'r Rhan hon yn cyflwyno newidiadau i'r ffordd y mae Byrddau Iechyd Lleol (BILLau) yn penderfynu ar geisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG. Mae'r prif newidiadau yn ei gwneud yn ofynnol i BILLau lunio a chyhoeddi asesiad o anghenion fferyllol ar gyfer eu hardal ac i benderfynu ar geisiadau ar gyfer rhoi cofnod ar y rhestr fferyllol (neu geisiadau i ddiwygio cofnodion ar y rhestr fferyllol) drwy gyfeirio at ba un a yw'r cais yn diwallu'r angen am wasanaeth neu wasanaethau a nodwyd yn yr asesiad ai peidio. Mae pob BILL yn cynnal rhestr fferyllol sy'n cynnwys manylion am y personau y mae eu ceisiadau i ddarparu gwasanaethau fferyllol y GIG wedi eu cymeradwyo ac am y lleoliad y maent yn darparu'r gwasanaethau hynny ohono.
208. Mae'r "prawf rheoli mynediad" newydd hwn yn disodli'r prawf presennol yn adran 83 o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 ('Deddf 2006'), sy'n ei gwneud yn ofynnol i BILLau benderfynu pa un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus ("necessary or expedient") caniatáu'r cais o dan sylw. Mae newidiadau pellach yn awdurdodi BILLau i ddileu enw person o'i restr fferyllol am dorri telerau ac amodau gwasanaeth yn ddifrifol iawn neu'n fynych.

Adran 108: Asesiadau o anghenion fferyllol

209. Mae'r adran hon yn mewnosod adran 82A yn Neddf 2006 sy'n gwneud darpariaeth ar gyfer dyletswydd newydd ar gyfer BILLau yng Nghymru i lunio a chyhoeddi asesiad o'r angen am wasanaethau fferyllol.
210. Mae adran 82A(2) yn gosod dyletswydd ar bob BILL i gadw ei asesiad a gyhoeddwyd yn fwyaf diweddar o dan adolygiad a'i ddiwygio pan fo'n briodol gwneud hynny.
211. Mae adran 82A(3) yn ei gwneud yn ofynnol i reoliadau wneud darpariaeth ar gyfer:

- y dyddiad erbyn pryd y mae rhaid i BILL gyhoeddi ei asesiad cyntaf o anghenion fferyllol. Mae hyn i sicrhau bod gan pob BILL asesiad wedi ei lunio a'i gyhoeddi erbyn dyddiad penodol fel bod trosglwyddiad esmwyth o'r trefniadau cyfredol i'r trefniadau newydd ar gyfer penderfynu ar geisiadau;
- yr amgylchiadau pan fo BILL i ddiwygio ei asesiad. Er enghraifft, gallai rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILL adolygu ei asesiad, a'i ddiwygio, os yw'n briodol, os oes newidiadau sylweddol i ddemograffeg ardal a allai gael effaith ar yr angen am wasanaethau fferyllol. Gallai rheoliadau hefyd fynnu ei bod yn ofynnol i BILL ddiwygio ei asesiad bob tair blynedd, er enghraifft, er mwyn sicrhau bod yr asesiad yn parhau i gynnwys yr wybodaeth ddiweddaraf; ac
- y modd y mae asesiad i gael ei gyhoeddi. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys gofyniad i roi copi o'r asesiad ar wefan y BILL yn ogystal â rhoi ar gael gopiâu caled mewn fferyllfeydd y GIG a meddygfeydd fel bod personau sy'n byw yn ardal y BILL yn cael mynediad ato.

212. Caiff rheoliadau hefyd wneud darpariaeth ynghylch llunio, cyhoeddi, adolygu a diwygio asesiad o dan is-adran (1) gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i:

- yr wybodaeth sydd i gael ei chynnwys mewn asesiad. Er enghraifft, gallai rheoliadau bennu bod rhaid i asesiad gynnwys gwybodaeth am ddemograffeg y bobl yn ei ardal, unrhyw dueddiadau tymhorol, proffiliau oedran a gwybodaeth ynghylch darpariaeth Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol yn yr ardal sy'n cael ei hasesu;
- y graddau y mae asesiad i ystyried anghenion tebygol yn y dyfodol a materion eraill. Er enghraifft, gallai rheoliadau bennu bod rhaid i asesiad ystyried effaith datblygiadau tai neu ddatblygiadau masnachol sydd yn yr arfaeth;
- yr ymgynghoriad sydd i gael ei gynnal mewn cysylltiad ag asesiad. Er enghraifft, caiff rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILLau ymgynghori â phersonau penodedig ynghylch materion penodedig pan fônt yn llunio eu hasesiad. Efallai, er enghraifft, y bydd yn ofynnol i BILLau ymgynghori ag awdurdodau lleol, grwpiau cleifion a chymunedol a phwyllgorau cynrychiadol proffesiynol lleol; a
- gofynion gweithdrefnol.

213. Mae adran 108(2) yn darparu y bydd y rheoliadau cyntaf a wneir gan Weinidogion Cymru ynghylch asesiadau o anghenion fferyllol o dan adran 82A o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol. Mae hyn yn golygu bod rhaid eu gosod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru a'u cymeradwyo ganddo. Bydd rheoliadau dilynol yn ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol.

Adran 109: Rhestrau fferyllol

214. Mae'r adran hon yn diwygio adrannau 83 a 84 o Ddeddf 2006. Mae adran 83 o'r Ddeddf honno yn nodi'r prif pwerau i wneud rheoliadau sy'n llywodraethu darparu gwasanaethau fferyllol y GIG yng Nghymru, tra bo adran 84 yn darparu ar gyfer hawliau i apelio o ganlyniad i benderfyniadau a wneir o dan adran 83.
215. Mae adran 83(2)(c) o Ddeddf 2006 yn nodi'r meini prawf deddfwriaethol y mae rhaid i BILl eu cymhwyso wrth ystyried ceisiadau sydd i gael eu cynnwys ar restr fferyllol BILl a cheisiadau ar gyfer newid y rhestr. Yn aml, cyfeirir at y meini prawf hyn fel y "prawf rheoli mynediad".
216. Mae is-adrannau (2) a (3) yn addasu'r "prawf rheoli mynediad" y mae'n ofynnol i BILlau ei gymhwyso wrth ystyried ceisiadau i ymuno â'u rhestr fferyllol. Mae is-adran (2) yn dileu'r gofyniad i BILlau ystyried pa un a yw'n angenrheidiol neu'n hwylus ("necessary or expedient") caniatáu'r cais er mwyn sicrhau darpariaeth ddigonol ("adequate") o wasanaethau fferyllol yn y gymdogaeth.
217. Yn lle hynny, mae is-adran (3) yn mewnosod yr is-adran newydd (2B) yn Neddf 2006 sy'n darparu y caiff BILl ganiatáu cais pan fo BILl wedi ei fodloni, o roi sylw i'w asesiad o anghenion fferyllol a gyhoeddwyd yn fwyaf diweddar, ac unrhyw faterion a bennir mewn rheoliadau, y byddai caniatáu'r cais yn diwallu'r angen/anghenion a nodwyd yn ei asesiad. Golygá'r diwygiad hwn y bydd y "prawf rheoli mynediad" wedi ei seilio mewn ffordd amlwg ar ddiwallu'r anghenion fferyllol lleol sydd wedi eu hasesu.
218. Mae adran 109(3) hefyd yn mewnosod is-adran newydd (2A) yn adran 83 o Ddeddf 2006 sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru bennu, mewn rheoliadau, bersonau neu ddisgrifiad o bersonau nad ydynt i gael eu cynnwys ar restr fferyllol.
219. Mae adran 109(3) hefyd yn mewnosod is-adran newydd (2C) yn Neddf 2006 sy'n gwneud darpariaeth ychwanegol mewn achosion pan fo BILl wedi ei fodloni bod cais yn bodloni'r meini prawf ar gyfer caniatáu'r cais sy'n ofynnol o dan is-adran (2B). Yn gyntaf, mae is-adran newydd (2C) yn darparu y caiff y rheoliadau nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r BILl ei dilyn wrth benderfynu ar gais ar gyfer cynnwys person ar restr fferyllol. Er enghraifft, caiff y rheoliadau ddarparu bod rhaid i BILl geisio sylwadau gan gyrff sy'n cynrychioli cleifion lleol a phartïon allweddol eraill a chanddynt fuddiant. Yn ail, mae is-adran newydd (2C) yn darparu y caiff y rheoliadau fynnu materion penodol y mae rhaid i BILl eu hystyried, a'r materion penodol nad yw BILl i'w hystyried, wrth benderfynu pa un a ddylid caniatáu cais o dan is-adran (2B) ai peidio.
220. Mae is-adrannau (4), (5) a (6) yn addasu'r darpariaethau sydd eisoes yn bodoli sy'n galluogi i reoliadau bennu'r amgylchiadau pan fo dau gais neu ragor yn cael eu hystyried gyda'i gilydd gan BILl.

221. Mae is-adran (4) yn mewnosod is-adran newydd (3A) yn Neddf y GIG (Cymru) 2006 i ddarparu y caiff y rheoliadau ragnodi'r amgylchiadau pan ganiateir i ddau gais neu ragor gael eu hystyried gyda'i gilydd gan BILl. Mae is-adran (5) yn diwygio adran 83(4) o Ddeddf y GIG (Cymru) 2006 i greu pŵer cyffredinol i wneud darpariaeth ar gyfer achos pan fo dau gais neu ragor, o'u cymryd yn unigol, yn bodloni'r prawf o dan is-adran newydd (2B), ond, o'u cymryd gyda'i gilydd, nid ydynt yn bodloni'r prawf.
222. Mae adran 109(7) yn mewnosod is-adran newydd (6)(za) yn adran 83 o Ddeddf 2006, sy'n caniatáu i'r rheoliadau ragnodi'r amgylchiadau pan gaiff BILlau wahodd ceisiadau i gynnwys personau ar eu rhestr fferyllol. Bydd hyn yn galluogi BILl, os nad yw'n cael ceisiadau i ddarparu'r gwasanaethau fferyllol sy'n ofynnol i ddiwallu'r anghenion a nodwyd yn ei asesiad o anghenion fferyllol, i fynd ati i chwilio am geisiadau a fydd yn diwallu'r anghenion hynny.
223. Mae adran 109(7)(b) yn mewnosod adran newydd (6)(fa) yn adran 83 o Ddeddf 2006, sy'n caniatáu i'r rheoliadau ragnodi'r amserlen ar gyfer gwneud penderfyniadau gan BILlau ar geisiadau gan bersonau i gael eu cynnwys ar y rhestr fferyllol, neu ar ddiwygiad i gofnod yn y rhestr fferyllol.
224. Mae adran 109(7)(d) yn gwneud diwygiadau i adran 83(6)(g) o Ddeddf y GIG (Cymru) 2006 fel y caiff rheoliadau o dan adran 83 ddarparu seiliau dros ddileu enw person o'r rhestr fferyllol nad ydynt yn gysylltiedig ag addasrwydd person i ymarfer. Bwriedir i'r pŵer hwn gael ei ddefnyddio i alluogi BILlau i ddileu enwau fferyllwyr o'r rhestr fferyllol am dorri eu hamodau a thelerau gwasanaeth mewn modd difrifol a/neu'n fynych. Cyn dileu enw person o'r rhestr fferyllol am dorri amodau gwasanaeth yn fynych rhaid i BILl yn y lle cyntaf ddyroddi hysbysiad i'r person sy'n disgrifio'r toriad honedig (yr hyn a elwir yn "hysbysiad torri") ac unrhyw gamau y mae'n ofynnol i'r person eu cymryd er mwyn mynd ati i gywiro'r sefyllfa. Dim ond os yw person, ar ôl cael hysbysiad torri, yn methu â chydymffurfio â'r gofynion sydd wedi eu pennu ynddo y caniateir i enw person gael ei ddileu o'r rhestr fferyllol. Bydd apelau yn erbyn y dileu yn cael eu gwneud i Weinidogion Cymru.
225. Mae adran 109(8) yn mewnosod is-adran (10A) sy'n ei gwneud yn ofynnol i BILlau roi rhesymau dros eu penderfyniadau sy'n ymwneud ag unrhyw faterion sydd yn adran 83.
226. Mae'r is-adrannau sy'n weddill yn diwygio adran 84 o Ddeddf 2006, sy'n delio ag apelau yn erbyn penderfyniadau BILlau o dan y rheoliadau y darperir ar eu cyfer yn adran 83.
227. Mae adran 109(9) yn diwygio adran 84 o Ddeddf 2006 er mwyn sicrhau mai dim ond os ydynt ar sail addasrwydd i ymarfer y caiff apelau yn erbyn penderfyniad gan BILl ar gais i gynnwys person ar restr fferyllol eu gwrando gan y Tribiwnlys Haen Gyntaf. Mae'r diwygiad yn dileu'r gofyniad sy'n ymwneud ag ailbenderfynu fel nad yw'r Tribiwnlys Haen Gyntaf wedi ei gyfyngu yn y ffordd y mae'n penderfynu ar apêl, er enghraifft, gallai anfon yr achos yn ôl i'r BILl. Mae apelau ar seiliau eraill i gael eu gwneud i

Weinidogion Cymru – gan gynnwys apelau yn erbyn dileu enw person o’r rhestr am dorri telerau ac amodau gwasanaeth.

228. Mae adran 109(10) yn darparu, os yw rheoliadau a wneir o dan adran 83 o Ddeddf 2006 yn cynnwys darpariaeth ar gyfer tynnu person neu gofnod mewn cysylltiad â mangreoedd oddi ar restr fferyllol, fod rhaid i’r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i BILlau roi hysbysiad i’r fferyllydd o’u bwriad i’w dynnu oddi ar y rhestr, gyda’u rhesymau dros hynny. Bydd angen i’r rheoliadau hefyd nodi’r hawliau a fydd gan fferyllydd i gyflwyno sylwadau cyn i BILl wneud penderfyniad i’w dynnu. Bwriedir y bydd rheoliadau yn ei gwneud yn ofynnol i’r BILl roi hysbysiad ysgrifenedig i fferyllydd o’i hawl i gyflwyno sylwadau ar lafar a/neu’n ysgrifenedig cyn bod BILl yn gwneud penderfyniad parhaol.
229. Mae adran 109(11) yn dileu testun sy’n ymwneud ag adran 83(6)(d) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 o’r tabl yn Atodlen 6 (diddymiadau a dirymiadau Deddf Iechyd 2009).

RHAN 7

DARPARU TOILEDAU

Adran 110: Strategaethau toiledau lleol: llunio ac adolygu

230. Mae’r adran hon yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru (h.y. pob cyngor sir a chyngor bwrdeistref sirol) i lunio a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol ar gyfer ei ardal.
231. Bydd strategaeth awdurdod yn cynnwys asesiad o’r angen am doiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a manau newid ar gyfer personau anabl, yn ei ardal i’r cyhoedd eu defnyddio. Bydd y strategaeth hefyd yn nodi sut y mae’r awdurdod yn bwriadu diwallu’r anghenion hynny. Bydd y strategaeth hefyd yn cynnwys unrhyw wybodaeth arall y mae’r awdurdod yn ystyried ei bod yn briodol.
232. Rhaid i awdurdod lleol gyhoeddi ei strategaeth gyntaf heb fod yn hwyrach na 12 mis ar ôl cychwyn yr adran hon. Yn dilyn cyhoeddi’r strategaeth gyntaf, caiff awdurdod adolygu ei strategaeth ar unrhyw adeg, ond rhaid iddo adolygu ei strategaeth heb fod yn hwyrach na 12 mis ar ôl pob etholiad cyffredin o gynghorwyr i’r awdurdod.
233. Pan fo awdurdod lleol yn cynnal adolygiad, rhaid iddo gyhoeddi datganiad ynghylch y camau y mae wedi eu cymryd yn unol â’i strategaeth ar gyfer y cyfnod rhwng y dyddiad diwethaf y cyhoeddwyd y strategaeth a dyddiad yr adolygiad. Os yw awdurdod lleol yn ystyried, wrth adolygu ei strategaeth, fod angen newid, rhaid iddo wneud y newidiadau a chyhoeddi ei strategaeth ddiwygiedig.
234. Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent roi ystyriaeth iddynt wrth lunio strategaeth

toiledau lleol, adolygu strategaeth toiledau lleol, ymgynghori ar strategaeth toiledau lleol neu gyhoeddi strategaeth toiledau lleol.

Adran 111: Strategaethau toiledau lleol: datganiad cynnydd interim

235. Mae'r adran hon yn gosod dyletswydd ar awdurdod lleol sydd wedi cyhoeddi strategaeth toiledau lleol, neu sydd wedi cynnal adolygiad mandadol o strategaeth, i lunio a chyhoeddi datganiad cynnydd interim.
236. Bydd pob datganiad cynnydd interim yn adolygu'r cynnydd a wnaed gan awdurdod wrth roi ei strategaeth ar waith yn ystod cyfnod o ddwy flynedd, a ddiffinnir gan is-adran (3) fel "cyfnod y datganiad".
237. Mewn achos pan nad yw'r strategaeth ddiweddaraf a gyhoeddwyd gan awdurdod wedi cael ei hadolygu o dan adran 110, bydd cyfnod y datganiad yn dechrau ar y dyddiad cyhoeddi. Yn achos y datganiad interim cyntaf i gael ei lunio o dan yr adran hon, dyddiad cyntaf cyfnod y datganiad fydd y dyddiad y cyhoeddir strategaeth gyntaf awdurdod yn rhinwedd y dyletswydd yn adran 110(1) i gyhoeddi strategaeth. Byddai dyddiad cyhoeddi unrhyw strategaeth ddiwygiedig ar ôl hyn - pa un a yn dilyn adolygiad mandadol neu'n dilyn adolygiad y dewisodd awdurdod ei gynnal - yn nodi dechrau cyfnod datganiad arall.
238. Yn achos adolygiad mandadol o strategaeth mae cyfnod y datganiad yn dechrau ar y dyddiad y cynhelir yr adolygiad.
239. Rhaid i awdurdod lleol gyhoeddi datganiad cynnydd interim heb fod yn hwyrach na chwe mis ar ôl diwrnod olaf y cyfnod datganiad perthnasol.
240. Rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i awdurdodau lleol ynghylch y materion y dylent eu hystyried wrth lunio datganiad cynnydd interim.

Adran 112: Strategaethau toiledau lleol: ymgynghori

241. Mae'r adran hon yn nodi'r hyn y mae rhaid i awdurdod lleol ei wneud o ran ymgynghori cyn cyhoeddi ei strategaeth toiledau lleol neu ei strategaeth ddiwygiedig.
242. Nid yw'r adran hon yn pennu categorïau o bersonau y dylai awdurdod lleol ymgynghori â hwy. Mater i bob awdurdod lleol fydd penderfynu pwy, yn ei farn ef, sy'n debygol o fod â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau lleol. Yn yr un modd, nid yw'r amserlen ar gyfer ymgynghori na'r dulliau ymgynghori i'w defnyddio wedi eu pennu yn yr adran hon. Mater i awdurdod lleol fydd penderfynu ar yr amserlen ar gyfer ymgynghori effeithiol a'r dull ymgynghori priodol i'w ddefnyddio i drin a thrafod â'r rheini sydd â buddiant yn y ddarpariaeth o doiledau lleol, gan roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir gan Weinidogion Cymru o dan adran 110.

Adran 113: Pŵer awdurdod lleol i ddarparu toiledau cyhoeddus

243. Mae'r adran hon yn darparu y caiff awdurdodau lleol yng Nghymru ddarparu toiledau cyhoeddus mewn unrhyw ran o'u hardaloedd, ac mae'n ailddatgan y pwerau a roddwyd gynt i awdurdodau lleol o dan adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936 mewn perthynas â darparu toiledau cyhoeddus a'r pŵer i godi tâl am ddefnyddio'r toiledau a ddarperir ganddynt.
244. Yn yr adran hon, ac yn wahanol i adrannau blaenorol y Rhan hwn, mae'r ymadrodd "awdurdod lleol" yn cynnwys cynghorau cymuned. Wrth benderfynu pa un ai i ddarparu toiledau, ble y mae toiledau i gael eu darparu, neu benderfynu ar y math o doiledau i'w darparu, rhaid i awdurdod lleol roi sylw i'r strategaeth toiledau lleol berthnasol sydd yn ei lle ar gyfer ei ardal. Yn achos cyngor cymuned, y strategaeth toiledau berthnasol fydd strategaeth y cyngor ar gyfer y sir neu'r fwrdeistref sirol lle y mae'r gymuned. Caiff awdurdod lleol godi ffi am ddefnyddio'r toiledau hynny y mae'n eu darparu o dan yr adran hon.
245. Os yw toiledau i fod ar neu o dan dir sy'n cydffinio â phriffordd neu briffordd arfaethedig, neu yng nghyffiniau priffordd o'r fath, rhaid i'r awdurdod priffyrdd perthnasol gydsynio i'r toiledau gael eu darparu. Mewn rhai achosion, yr awdurdod lleol fydd yr awdurdod priffyrdd, felly ni fydd cydsyniad yn ofynnol. Mae i'r diffiniad o "priffordd" yn yr adran hon yr ystyr a roddir i "highway" gan adran 328 o Ddeddf Priffyrdd 1980; mae'r diffiniad hwnnw yn cynnwys pontydd mewn achosion pan fo priffordd yn mynd dros bont a thwnelau mewn achosion pan fo priffordd yn mynd drwy dwnnel.

Adran 114: Pŵer i wneud is-ddeddfau mewn perthynas â thoiledau

246. Mae is-adran (1) yn galluogi awdurdod lleol sy'n darparu toiledau o dan yr adran flaenorol i wneud is-ddeddfau mewn perthynas ag ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau neu'n mynd i mewn iddynt. Fel yn adran 113 uchod, mae hyn yn ailddatgan y pŵer a roddwyd gynt i awdurdodau lleol o dan adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936 i wneud is-ddeddfau o'r fath.
247. Mae "awdurdod lleol" yn yr adran hon yn cynnwys cyngor cymuned. Os yw cyngor cymuned yn gwneud is-ddeddfau o'r fath, ni fydd unrhyw is-ddeddfau perthnasol a wneir gan gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol o dan adran 2 o Ddeddf Is-ddeddfau Llywodraeth Leol (Cymru) 2012 mewn perthynas â'r toiledau yn gymwys cyhyd ag y bydd is-ddeddfau'r cyngor cymuned perthnasol yn parhau mewn grym.

Adran 115: Diwygiadau canlyniadol

248. Mae'r adran hon yn rhoi effaith i Atodlen 4, sy'n gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas â darparu toiledau.

RHAN 8 AMRYWIOL A CHYFFREDINOL

Adran 116: Derbyniadau cosb benodedig ar gyfer troseddau sgorio hylendid bwyd

249. Mae'r adran hon yn diwygio adran 22 o Ddeddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013. Mae adran 22 yn rheoleiddio'r defnydd a wneir o arian a geir gan gynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru fel tâl cosbau penodedig mewn cysylltiad â throseddau amrywiol sy'n berthnasol i arddangos sticeri sgôr hylendid bwyd yn fandadol sy'n ofynnol gan Ddeddf 2013.
250. Mae adran 22 o Ddeddf 2013, fel y'i deddfwyd, yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau dalu'r arian a geir i Weinidogion Cymru; bydd rhoi is-adran (1) newydd yn lle'r adran bresennol o'r Ddeddf yn galluogi cyngor, yn hytrach, i ddefnyddio derbyniadau cosb benodedig at ddiben ei swyddogaethau sy'n ymwneud â gorfodi darpariaethau Deddf 2013 a rheoliadau a wneir odani.

Adrannau 117 a 118: Troseddau gan gyrff corfforaethol, partneriaethau a chymdeithasau anghorfforedig eraill

251. Mae'r adrannau hyn yn gwneud darpariaeth mewn cysylltiad â throseddau a gyflawnir, neu yr honnir iddynt gael eu cyflawni, o dan y Bil gan gorff corfforaethol; partneriaeth; neu gymdeithas anghorfforedig arall ("cyrff perthnasol").
252. Mae adran 117 yn ei gwneud yn bosibl, o dan yr amgylchiadau a ddisgrifir yn is-adran (2) o'r adran honno, i unigolion sy'n dal swyddi cyfrifol mewn corff perthnasol (yr "uwch-swyddogion" a ddiffinnir gan yr adran) fod yn droseddol atebol am drosedd a gyflawnir gan y corff.
253. Mae adran 118 yn gwneud darpariaeth ynghylch dwyn achos yn erbyn partneriaethau neu gymdeithasau anghorfforedig eraill ac mewn cysylltiad â dwyn achos o'r fath.

Adran 119: Rhoi hysbysiadau

254. Mae'r adran hon yn darparu manylion ynghylch sut y mae hysbysiad i gael ei roi o berson i berson arall o dan y Bil neu reoliadau a wneir odano; mae'r adran yn gosod gofynion mewn perthynas â ffurf yr hysbysiad (rhaid iddo fod yn ysgrifenedig) a'r dull a ganiateir ar gyfer danfon hysbysiad. Mae hyn yn darparu eglurder ar gyfer y person sy'n rhoi'r hysbysiad a'r person sy'n cael yr hysbysiad.

Adran 120: Rheoliadau

255. Mae'r adran hon yn esbonio bod pwerau i wneud rheoliadau o dan y Bil hwn i gael eu harfer drwy offeryn statudol (ystyr hyn yw bod gofynion gweithdrefnol penodol a gofynion eraill sydd wedi eu cynnwys yn Neddf Offerynnau Statudol 1946 yn gymwys i reoliadau a wneir o dan y Bil), ac yn nodi'r weithdrefn, mewn perthynas â rhan Cynulliad Cenedlaethol Cymru, i'w dilyn wrth wneud rheoliadau o dan adrannau gwahanol o'r Bil.

Adran 121: Dehongli

256. Mae'r adran hon yn diffinio termau cyffredinol sy'n gymwys yn y Bil cyfan.

Adran 122: Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol etc.

257. Mae'r adran hon yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol, drosiannol, ddarfodol neu arbed mewn rheoliadau. Rhaid i ddarpariaeth o'r fath fod at ddibenion y Bil, o ganlyniad i ddarpariaeth o'r fath neu'n angenrheidiol er mwyn rhoi effaith lawn iddynt. Er enghraifft, gall fod angen trefniadau trosiannol er mwyn caniatáu amser priodol i ymarferydd triniaeth arbennig gydymffurfio â'r gofynion newydd a gyflwynir gan y Bil.

Adran 123: Dod i rym

258. Mae is-adran (1) o'r adran hon yn nodi darpariaethau'r Bil a fydd yn cael effaith ar ddyddiad y Cydsyniad Brenhinol; bydd unrhyw ddarpariaeth nas crybwyllir yn is-adran (1) yn dod i rym ar ddyddiad a bennir drwy orchymyn cychwyn a wneir gan Weinidogion Cymru.

Adran 124: Enw byr

259. Mae hyn yn darparu mai enw byr y Ddeddf fydd Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017.

[Diwedd y Bil]

Atodlen 1: Cosbau penodedig

260. Mae Atodlen 1 yn cynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â chosbau penodedig a hysbysiadau cosb benodedig. Mae'r rhain yn ymwneud â chynnwys ffurflen yr hysbysiad cosb, pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau i bennu'r gosb a'r symiau gostyngol, a'r cyfnodau ar gyfer talu'r gosb a'r symiau gostyngol. Mae paragraffau 15 ac 16 yn galluogi person i ofyn am sefyll prawf am y drosedd mewn llys yn lle talu'r gosb benodedig. Mae paragraff 17 yn caniatáu i swyddogion awdurdodedig yr awdurdod dyroddi dynnu hysbysiad cosb benodedig yn ôl.

Atodlen 2: Ysmygu: diwygiadau canlyniadol

261. Mae Atodlen 2 yn gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas ag ysmygu. Mae'r diwygiadau hyn yn:

- Datgymhwyso Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Iechyd 2006 o ran Cymru oherwydd bod Pennod 1 o Ran 2 o Fil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) yn ailddatgan darpariaethau Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Iechyd 2006 o ran Cymru. Mae Pennod 1 o Ddeddf Iechyd 2006 yn parhau mewn grym o ran Lloegr; a
- Diwygio adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014, sy'n addasu adran 9 o Ddeddf Iechyd 2006 ac Atodlen 1 iddi. Mae'r diwygiad yn mewnosod paragraff newydd yn is-adran (5)(c) o adran 91 o Ddeddf Plant a Theuluoedd 2014. Mae'r diwygiad yn cynnal pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau i bennu ffurf hysbysiadau cosb benodedig mewn perthynas â throedd o dan yr adran honno (mewn perthynas â'r drosedd o brynu neu geisio prynu tybaco i berson o dan 18 oed).

Atodlen 3: Darpariaeth bellach mewn cysylltiad â thrwyddedau triniaeth arbennig

262. Mae paragraffau 1-4 yn nodi'r broses y mae rhaid i geisydd am drwydded triniaeth arbennig ei dilyn, gan gynnwys yr wybodaeth y mae rhaid iddo ei darparu i'r awdurdod lleol er mwyn cael trwydded. Yn y cais, rhaid i'r geisydd bennu'r driniaeth/triniaethau arbennig y mae'r cais yn ymwneud â hi/hwy a darparu manylion ar y sail y mae'r driniaeth i gael ei rhoi arni (h.y. ar sail beripatetig (h.y. mae'r geisydd yn bwriadu arfer triniaeth arbennig mewn mangreoedd gwahanol, er enghraifft yng nghartrefi cleientiaid), ar sail safle sefydlog, ar sail symudol, ar sail dros dro, neu fel arall). Os bwriedir i'r driniaeth gael ei rhoi mewn mangre neu gerbyd penodol, rhaid darparu manylion y fangre honno neu'r cerbyd hwnnw yn y cais.

263. Rhaid i'r cais hefyd gynnwys manylion am y geisydd (gan gynnwys ei enw llawn, dyddiad geni, cyfeiriad a manylion cyswllt) ynghyd â'r ffi sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol. Wrth bennu'r ffi hon, rhaid i'r awdurdod lleol roi sylw i'r costau y mae'n mynd iddynt neu y disgwylir iddo fynd iddynt mewn cysylltiad â delio â cheisiadau. Wrth ystyried y cais, caiff yr awdurdod lleol ei gwneud yn ofynnol i'r geisydd ddarparu gwybodaeth bellach, gan gynnwys yr wybodaeth y mae ei hangen i wirio hunaniaeth y geisydd. Mae paragraff 4(4) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth bellach ynghylch y ffordd y mae awdurdod lleol i ddyfarnu ar swm y ffi sydd i ddod gyda chais a wneir iddo a'r weithdrefn ar gyfer delio â cheisiadau. Caiff hyn gynnwys y ffordd y mae cais yn cael ei wneud, yr wybodaeth sydd i gael ei darparu a'r ffordd y mae'r awdurdod i ddelio â chais.

264. Mae paragraff 5 yn pennu cynnwys trwydded triniaeth arbennig. Rhaid i'r drwydded, ymhlith pethau eraill, ddatgan enw deiliad y drwydded, enwi'r awdurdod sy'n dyroddi'r drwydded a datgan y driniaeth arbennig sydd wedi ei hawdurdodi gan y drwydded. Rhaid hefyd gynnwys ar y drwydded y cyfnod y mae'r drwydded yn ddilys ar ei gyfer; yn achos trwydded dros dro sy'n ddilys am gyfnod nad yw'n hwy na saith niwrnod, rhaid pennu hyn ar y drwydded. Os yw'n ofynnol gan adran 56, rhaid i'r drwydded hefyd gynnwys manylion y fangre neu'r cerbyd a gymeradwywyd y mae deiliad y drwydded wedi ei awdurdodi i roi triniaethau arbennig ynddi neu ynddo. Mae paragraff 5(3) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth bellach ynghylch ffurf a chynnwys trwyddedau triniaeth arbennig. Caiff y rheoliadau hyn gynnwys, ymhlith pethau eraill, wybodaeth am yr amodau trwyddedu mandadol cymwys y mae rhaid i ddeiliad y drwydded triniaeth arbennig lynu wrthynt. Caiff yr amodau trwyddedu mandadol hyn ymwneud â chyflwr (h.y. glanweithdra, cynnal a chadw a safonau hylendid) y fangre neu'r cerbyd lle y rhoddir y driniaeth arbennig neu lle y mae'r cyfarpar neu'r deunydd yn cael ei gadw neu ei baratoi.
265. Mae paragraffau 6 a 7 yn galluogi deiliad y drwydded i wneud cais i'r awdurdod lleol am gopi o'i drwydded os yw ei drwydded yn mynd ar goll, yn cael ei dwyn neu'n cael ei difrodi. Gan y caniateir i'r amodau trwyddedu mandadol ei gwneud yn ofynnol i'r drwydded gael ei harddangos, mae'n bosibl y bydd yn ofynnol i ddeiliad y drwydded gael copi o'r drwydded er mwyn cydymffurfio â'r gofyniad. Rhaid i'r cais gael ei gyflwyno ym mha ffordd bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid i ba ffi bynnag a osodir gan yr awdurdod ddod gyda'r cais. Os yw'r awdurdod lleol wedi ei fodloni bod y drwydded ar goll, wedi ei dwyn neu wedi ei difrodi, rhaid i'r awdurdod lleol ganiatáu'r cais a dyroddi copi o'r drwydded i'r ceisydd cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Yn achos trwydded sydd ar goll neu sydd wedi ei dwyn, rhaid i'r awdurdod lleol hefyd fod wedi ei fodloni bod yr heddlu wedi ei hysbysu bod y drwydded ar goll neu wedi ei dwyn. Rhaid i'r copi o'r drwydded gael ei ardystio gan yr awdurdod lleol fel copi gwir a chaiff ei drin fel y drwydded wreiddiol.
266. Mae paragraff 8(1) yn darparu manylion am yr amgylchiadau pan ddaw trwydded i ben. Mae'r amgylchiadau hyn yn cynnwys diwedd cyfnod y drwydded, terfynu trwydded yn wirfoddol neu'r dyddiad y mae dirymu'r drwydded gan yr awdurdod lleol (fel y'i darperir gan adran 65) yn cymryd effaith. Bydd trwydded hefyd yn dod i ben unwaith y bydd tynnu dynodiad unigolyn yn ôl o dan adran 58 yn cymryd effaith.
267. Mae paragraff 9 yn galluogi deiliad trwydded i wneud cais i awdurdod lleol i adnewyddu ei drwydded triniaeth arbennig. Rhaid cyflwyno'r cais i'r awdurdod lleol a roddodd y drwydded wreiddiol a rhaid iddo gael ei wneud ym mha ffordd bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid iddo gynnwys pa wybodaeth bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol. Rhaid i'r cais hefyd gynnwys y ffi a osodir gan yr awdurdod lleol.

268. Mae paragraff 10 yn darparu nad yw trwydded yn dod i ben yn ystod y cyfnod y mae'r awdurdod lleol yn ystyried y cais i adnewyddu trwydded, yn ystod y cyfnod apelio sydd ar gael mewn cysylltiad â chais i adnewyddu trwydded neu tra bo apel yn yr arfaeth mewn cysylltiad â chais i adnewyddu trwydded.
269. Mae paragraffau 11, 12 a 13 yn galluogi trwydded triniaeth arbennig i gael ei hamrywio ar gais deiliad y drwydded. Er enghraifft, caniateir gwneud cais i amrywio trwydded oherwydd bod deiliad y drwydded yn dymuno ychwanegu disgrifiad o driniaeth arbennig at ei drwydded, diwygio disgrifiad o driniaeth arbennig yn ei drwydded neu ddileu disgrifiad o driniaeth arbennig o'i drwydded. Efallai y bydd angen yr amrywiad hefyd er mwyn ychwanegu cyfeiriad at fangre neu gerbyd a gymeradwywyd lle y mae deiliad y drwydded yn bwriadu rhoi triniaethau arbennig neu er mwyn dileu mangre neu gerbyd a nodwyd o'r blaen ar y drwydded. Os yw deiliad y drwydded yn gwneud cais i ychwanegu triniaeth arbennig at ei drwydded, rhaid i ddeiliad y drwydded bennu'r driniaeth arbennig y mae'n dymuno ei hychwanegu at ei drwydded a bodloni'r meini prawf mewn perthynas â'r driniaeth honno. Fodd bynnag, ni chaniateir i'r amrywiad drosglwyddo'r drwydded o ddeiliad y drwydded i unigolyn arall nac ychwaith estyn cyfnod y drwydded. Rhaid i'r cais gael ei wneud ym mha ffordd bynnag sy'n ofynnol gan yr awdurdod lleol a rhaid i ba ffi bynnag a osodir gan yr awdurdod lleol ddod gyda'r cais.
270. Os yw deiliad trwydded yn bwriadu terfynu ei drwydded, mae paragraff 14 yn galluogi deiliad y drwydded i roi hysbysiad o derfynu'r drwydded yn wirfoddol i'r awdurdod lleol. Wrth roi hysbysiad, rhaid i ddeiliad y drwydded ddatgan y dyddiad y mae'r drwydded i beidio â chael effaith. Yn ddarostyngedig i'r drwydded yn dod i ben yn gynharach o dan baragraff 8(1)(a), (b), neu (d), bydd y drwydded yn peidio â chael effaith ar y dyddiad a bennir yn yr hysbysiad.
271. Mae paragraff 15 yn darparu, pan fo awdurdod lleol yn bwriadu rhoi hysbysiad i geisydd, i ddeiliad trwydded neu i unigolyn (y cyfeirir ato fel "A"), fod gan A yr hawl i gyflwyno sylwadau i bwyllgor trwyddedu'r awdurdod lleol. Caiff yr hysbysiad ymwneud:
- a) â'r gwrthodiad i gais am drwydded o dan adran 62(2) neu 63(2)(b) (gan gynnwys o dan unrhyw un neu ragor o'r darpariaethau hynny sy'n gymwys mewn cysylltiad â'r cais yn rhinwedd adran 64 neu baragraff 13);
 - b) â'r bwriad i ddirymu trwydded (adran 65); neu
 - c) â dynodiad unigolyn o dan adran 58(1), yn ei gwneud yn ofynnol iddo gael trwydded.
272. Cyn i'r awdurdod lleol wneud penderfyniad, rhaid iddo ddarparu hysbysiad rhybuddio i A sy'n nodi'r hyn y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu ei wneud a phaham. Rhaid i'r hysbysiad rhybuddio ddatgan y caiff A, o fewn y cyfnod a bennir (na chaniateir iddo fod yn llai na 14 o ddiwrnodau), naill ai gyflwyno sylwadau neu hysbysu'r awdurdod lleol ei fod yn dymuno cyflwyno sylwadau ynghylch y cynnig. Os yw A yn dymuno gwneud hynny, rhaid i'r awdurdod lleol alluogi A i gyflwyno sylwadau (gan gynnwys

sylwadau ar lafar os yw A neu ei gynrychiolydd yn dymuno gwneud hynny) a rhaid iddo ystyried y sylwadau hynny. Os nad yw A yn dymuno cyflwyno sylwadau, neu os nad yw'n hysbysu'r awdurdod lleol ei fod yn dymuno cyflwyno sylwadau o fewn y cyfnod a bennir, caiff yr awdurdod lleol gymryd y camau a bennir yn yr hysbysiad rhybuddio.

273. Ar ôl cydymffurfio â'r gofynion ym mharagraff 15, mae paragraff 16 yn galluogi'r awdurdod lleol i gymryd y camau a nodir yn yr hysbysiad rhybuddio a dyroddi hysbysiad o benderfyniad. Rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad nodi rhesymau'r awdurdod dros roi'r hysbysiad. Yn yr un modd, os yw'r awdurdod lleol yn penderfynu peidio â chymryd y camau a nodir yn yr hysbysiad rhybuddio, mae'n ofynnol iddo hefyd hysbysu'r ceisydd neu ddeiliad y drwydded am ei benderfyniad. Mae hyn yn sicrhau bod ceisydd neu ddeiliad trwydded wedi ei hysbysu am y canlyniad ym mhob sefyllfa. Rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad hefyd ddatgan y caiff A apelio yn erbyn y penderfyniad a darparu manylion am y cyfnod y caniateir i apêl gael ei dwyn ynddo. Yn achos dirymiad o dan adran 65, rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad hefyd ddatgan y dyddiad (yn absenoldeb apêl) y bydd y dirymiad yn cymryd effaith.

274. Mae paragraff 18 yn darparu y caiff ceisydd, deiliad trwydded neu unigolyn apelio i lys ynadon yn erbyn penderfyniad yr awdurdod lleol (fel y'i gwnaed o dan baragraff 16). Rhaid dwyn yr apêl o fewn 21 o ddiwrnodau i hysbysiad o benderfyniad yr awdurdod lleol. Wrth wrando'r apêl, caiff y llys ynadon gadarnhau, diddymu neu amrywio'r penderfyniad a wnaed gan yr awdurdod lleol; fel arall, gallai'r llys ynadon anfon yr achos yn ôl i'w ystyried gan yr awdurdod lleol yn unol â chyfarwyddydau a roddir gan y llys ynadon. Caiff y llys ynadon hefyd wneud gorchymyn i'r costau yr aed iddynt gael eu talu. Gall y costau hyn fod yn gostau yr aed iddynt gan y ceisydd neu'r awdurdod lleol wrth amddiffyn ei benderfyniad.

275. Mae paragraff 19 yn darparu y caniateir i apêl yn erbyn penderfyniad y llys ynadon o dan baragraff 18 gael ei dwyn gerbron Llys y Goron. Caiff Llys y Goron gadarnhau, amrywio neu wrth-droi penderfyniad y llys ynadon neu ei gwneud yn ofynnol i'r achos gael ei ystyried gan y llys ynadon neu gan yr awdurdod lleol yn unol â chyfarwyddydau a roddir gan Llys y Goron.

276. Os caiff penderfyniad yr awdurdod lleol ei amrywio neu ei wrth-droi, ar apêl o dan baragraffau 18 a 19, caiff y llys ynadon neu Llys y Goron orchymyn i'r awdurdod lleol ddigolledu'r ceisydd, deiliad y drwydded neu'r person sy'n ddarostyngedig i ddynodiad o dan adran 58, am golled a ddioddefodd o ganlyniad i'r penderfyniad. Er enghraifft, gellid digolledu'r person am gollu incwm oherwydd penderfyniad yr awdurdod lleol i'w rwystro rhag gweithio tra bo'r apêl yn mynd rhagddi.

277. Yn ystod y cyfnod pan fydd apêl o dan baragraffau 18 a 19 yn mynd rhagddi, mae'r penderfyniad a wnaed neu'r hysbysiad a roddwyd gan yr awdurdod lleol yn parhau i gael effaith. Felly, os penderfyniad yr awdurdod lleol yw dirymu trwydded o dan adran 65, bydd y penderfyniad yn parhau mewn grym hyd nes y bydd y llys yn gwneud ei ddyfarniad.

278. Mae paragraff 21 yn dirprwyo swyddogaethau penodedig awdurdod lleol i bwyllgor trwyddedu'r awdurdod lleol. Mae hyn yn caniatáu i'r pwyllgor trwyddedu wneud y penderfyniadau mewn perthynas â'r swyddogaethau hynny a restrir o dan baragraff 21(1). Er bod y swyddogaethau yn parhau'n swyddogaethau'r awdurdod lleol, mae ei gwneud yn ofynnol i'r pwyllgor trwyddedu (neu un o'i is-bwyllgorau) wneud y penderfyniad yn sicrhau bod rhywfaint o oruchwyliaeth o'r broses. Mae gan bwyllgorau a'u haelodau brofiad o wneud penderfyniadau trwyddedu sy'n gallu cael effaith ar fywoliaeth pobl. Wrth wneud penderfyniad, bydd yn ofynnol i'r pwyllgor trwyddedu glywed unrhyw sylwadau a ddarperir gan 'A' ar ôl i'r awdurdod lleol ddyroddi hysbysiad rhybuddio o dan baragraff 15. Mae swyddogaethau'r pwyllgor trwyddedu wedi eu darparu iddo gan adran 6 o Ddeddf Trwyddedu 2003. Yn ychwanegol at alluogi'r pwyllgor trwyddedu i wneud penderfyniadau mewn perthynas â meysydd penodol, mae'r swyddogaethau hyn yn galluogi'r pwyllgor trwyddedu i gyfeirio penderfyniadau penodedig at yr awdurdod lleol ac i isdirprwyo'r broses o wneud penderfyniadau.

279. Mae paragraff 21(4) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn gwneud darpariaeth ynghylch y gweithdrefnau sy'n gymwys i bwyllgorau trwyddedu a'u his-bwyllgorau at ddiben arfer y swyddogaethau sydd wedi eu dirprwyo o dan y paragraff hwn, gan gynnwys mynediad y cyhoedd ac argaeledd cofnodion. Yn ddarostyngedig i unrhyw reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru, mae paragraff 21(5) yn galluogi pob pwyllgor trwyddedu a'i is-bwyllgorau i reoleiddio ei weithdrefn ei hun.

280. Mae paragraff 22 yn diddymu darpariaethau yn Rhan 8 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 o ran Cymru. Mae hyn yn golygu na fydd y system gofrestru bresennol sydd ar gael o dan y Ddeddf honno sy'n cynnwys aciwbigo, tatwïo, rhoi lliw lled-barhaol ar y croen, tyllu cosmetig ac electrolysis yn gymwys mwyach. Bydd cyfeiriadau at adrannau 14 a 15 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1982 hefyd yn cael eu dileu o'r Atodlen i Ddeddf Is-ddeddfau Llywodraeth Leol (Cymru) 2012. Gan na fydd y darpariaethau hyn yn gymwys mwyach, ni fydd awdurdodau lleol yn gallu rhedeg systemau cyfochrog sy'n ymdrin â'r un pryderon, gan felly roi eglurder i awdurdodau lleol ac i ymarferwyr o ran y cynllun sy'n weithredol.

Atodlen 4 : Darparu toiledau: diwygiadau canlyniadol

281. Mae Atodlen 4 yn gwneud diwygiadau canlyniadol mewn perthynas â'r ddarpariaeth a wneir yn Rhan 7 mewn perthynas â thoiledau. Mae'r diwygiadau hyn yn:

- i. Datgymhwyso adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936 mewn perthynas ag awdurdodau lleol yng Nghymru oherwydd bod y Bil yn ailddatgan y pwerau a roddwyd gynt i'r awdurdodau hynny gan adran 87 o Ddeddf 1936 mewn perthynas â:

- y ddarpariaeth o doiledau cyhoeddus;

- y pŵer i wneud is-ddeddfau ynghylch ymddygiad personau sy'n defnyddio'r toiledau neu'n mynd i mewn iddynt; ac
 - y pŵer i godi tâl am ddefnyddio'r toiledau y maent yn eu darparu.
- ii. Mewnosod cyfeiriad at adran 113 o'r Bil yn adran 114 o Ddeddf Priffyrdd 1980 er mwyn sicrhau nad yw'r pwerau yn yr adran honno yn cael eu rhagfarnu gan y darpariaethau yn adran 113. Mae adran 114 yn rhoi pŵer i awdurdodau lleol i ddarparu cyfleusterau iechydol cyhoeddus ar gyfer defnyddwyr ffyrdd pan yr awdurdod lleol yw'r awdurdod priffyrdd.
- iii. Mewnosod cyfeiriad at adran 114 o'r Bil yn y tablau yn Rhannau 1 a 2 o Atodlen 1 i Ddeddf Is-ddeddfau Llywodraeth Leol (Cymru) 2012, fel nad yw'r is-ddeddfau y caiff cynghorau sir, cynghorau bwrdeistref sirol a chynghorau cymuned eu gwneud drwy arfer eu pŵer o dan adran 114 yn ddarostyngedig i gadarnhad gan Weinidogion Cymru, ac fel y caiff awdurdodau ddyroddi cosbau penodedig mewn perthynas â thorri'r is-ddeddfau hyn. Yn hynny o beth, mae'r newidiadau hyn yn cadw'r sefyllfa bresennol o dan Ddeddf 2012 mewn perthynas ag is-ddeddfau awdurdodau lleol ynghylch toiledau ond maent yn rhoi cyfeiriadau at yr adran berthnasol o'r Bil yn lle cyfeiriadau at adran 87 o Ddeddf Iechyd y Cyhoedd 1936.

Atodiad 2

Mynegai o ofynion y Rheolau Sefydlog

Rheol sefydlog		Adran	tudalennau/ paragraffau
26.6(i)	Datgan y byddai darpariaethau'r Bil, ym marn yr Aelod, o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad	Datganiad yr Aelod	Tudalen 2
26.6(ii)	Nodi amcanion polisi y Bil	Pennod 3 – Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael	Tudalennau 9-62 Paragraffau 8-254
26.6(iii)	Nodi a gafodd ffyrdd eraill o wireddu'r amcanion polisi eu hystyried ac, os felly, pam y cafodd yr ymagwedd a gymerir yn y Bil ei mabwysiadu	Rhan 2 – Asesiad effaith	Tudalennau 108-266 Paragraffau 315-898

Rheol sefydlog		Adran	tudalennau/ paragraffau
26.6(iv)	<p>Nodi'r ymgynghori a gafwyd, os cafwyd unrhyw ymgynghori o gwbl, ar y canlynol:</p> <p>(a) amcanion polisi y Bil a'r ffyrdd o'u gwireddu;</p> <p>(b) manylion y Bil, ac</p> <p>(c) Bil drafft, naill ai yn llawn neu'n rhannol (ac os yn rhannol, pa rannau)</p>	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalennau 63-73 Paragraffau 255-310
26.6(v)	Nodi crynodeb o ddeiliant yr ymgynghori hwnnw, gan gynnwys sut a pham y mae unrhyw Fil drafft wedi cael ei ddiwygio	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalennau 63-73 Paragraffau 255-310
26.6(vi)	Os na chyhoeddwyd y Bil, neu ran o'r Bil, yn flaenorol fel drafft, datgan y rhesymau dros y penderfyniad hwnnw	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalen 73 Paragraff 310
26.6(vii)	Crynhoi yn wrthrychol yr hyn y bwriedir i bob un o ddarpariaethau'r Bil ei wneud (i'r graddau y mae angen esbonio hynny neu y mae angen cyflwyno sylwadau ar hynny) a rhoi'r wybodaeth arall sy'n angenrheidiol i esbonio effaith y Bil.	Atodiad 1 – Nodiadau Esboniadol	Tudalennau 290-343

Rheol sefydlog		Adran	tudalennau/ paragraffau
26.6(viii)	<p>Nodi'r amcangyfrifon gorau o'r canlynol:</p> <p>(a) y costau gweinyddol gros, y costau cydymffurfio gros a'r costau gros eraill y byddai darpariaethau'r Bil yn arwain atynt;</p> <p>(b) yr arbedion gweinyddol y byddai'r Bil yn arwain atynt;</p> <p>(c) costau gweinyddol net darpariaethau'r Bil;</p> <p>(d) dros ba gyfnodau amser y disgwyliid i'r holl gostau ac arbedion hynny godi; ac</p> <p>(e) ar bwy y byddai'r costau'n syrthio</p>	Rhan 2 – Aseiad effaith	<p>Crynodeb ar dudalennau 108-11 ac yn Atodiad 4.</p> <p>Y RIA llawn ar dudalennau 108-266 Paragraffau 315-898</p>
26.6(ix)	Unrhyw fanteision ac anfanteision amgylcheddol a chymdeithasol sy'n deillio o'r Bil na ellir eu mesur yn ariannol	Rhan 2 – Aseiad effaith	<p>Crynodeb ar dudalennau 108-111</p> <p>Y RIA llawn ar dudalennau 108-266 Paragraffau 315-898</p>
26.6(x)	Os yw'r Bil yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth sy'n rhoi pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth, nodi mewn perthynas â phob darpariaeth o'r fath:	Pennod 5 – Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth	Tudalennau 74-106

Rheol sefydlog		Adran	tudalennau/ paragraffau
	<p>(a) y person neu'r corff y rhoddir y pŵer iddo ac ym mha fodd y mae'r pŵer i gael ei arfer;</p> <p>(b) pam y bernir ei bod yn briodol dirprwyo'r pŵer; ac</p> <p>(c) y weithdrefn Cynulliad (os oes un) y mae'r is-ddeddfwriaeth a wnaed neu sydd i'w gwneud wrth arfer y pŵer i ddod oddi tani, a pham y barnwyd ei bod yn briodol ei gosod o dan y weithdrefn honno (ac nid ei gosod o dan unrhyw weithdrefn arall);</p>		
26.6(xi)	Os yw'r Bil yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth sy'n codi gwariant ar Gronfa Gyfunol Cymru, ymgorffori adroddiad gan yr Archwilydd Cyffredinol sy'n nodi ei farn ef ar a yw'r tâl yn briodol neu beidio	Nid yw gofyniad Rheol Sefydlog 26.6(xi) yn gymwys i'r Bil hwn	Paragraff 314
26.6B	Pan fo darpariaethau'r Bil yn deillio o ddeddfwriaeth sylfaenol bresennol, boed at ddibenion diwygio neu gydgrynhoi, rhaid darparu tabl tarddiadau i gyd-fynd â'r Memorandwm Esboniadol er mwyn esbonio'n glir beth yw'r berthynas rhwng y Bil a'r fframwaith	Atodiad 3 – Tabl Tarddiadau	Tudalennau 349-351

Rheol sefydlog		Adran	tudalennau/ paragraffau
	cyfreithiol presennol.		
26.6C	Pan fo'r Bil yn cynnig diwygio deddfwriaeth sylfaenol bresennol yn sylweddol, rhaid darparu atodlen i gydfynd â'r Memorandwm Esboniadol, yn nodi geiriad deddfwriaeth bresennol sy'n cael ei diwygio gan y Bil, ac yn nodi'n eglur sut y caiff y geiriad hwnnw ei ddiwygio gan y Bil.	Nid yw'r gofyniad yn Rheol Sefydlog 26.6C ynghylch Atodlen o Ddiwygiadau yn gymwys i'r Bil hwn oherwydd nad yw'r Bil yn cynnig gwneud diwygiadau sylweddol i deddfwriaeth sylfaenol bresennol.	

Atodiad 3 – Tabl Tarddiadau

Bwriad y tabl isod yw rhoi gwybodaeth am darddiad darpariaethau Bil lechyd y Cyhoedd (Cymru). Nid yw'r tabl yn darparu canllawiau diffiniol na chynhwysfawr a dylid ei ddarllen ochr yn ochr â'r Bil a'r Nodiadau Esboniadol i'r Bil. Er y cymerwyd gofal i sicrhau bod y ddogfen mor gywir ag y bo'n rhesymol ymarferol, nid yw'n honni bod yn awdurdodol ac ni ddylid ei hystyried felly.

Nid yw'r tarddiadau ond yn berthnasol i Rannau 2 a 7 o'r Bil (Tybaco a Chynhyrchion Nicotin, a Darparu Toiledau). O ganlyniad, ni chyfeirnodir y Rhannau eraill yn y tabl a ganlyn.

TABL TARDDIADAU		
ADRAN /PARAGRAFF	CYFEIRIAD CYFATEBOL YN Y DDEDDFWRIAETH BRESENNOL	NEWID SYLWEDDOL?
RHAN 2: TYBACO A CHYNHYRCHION NICOTIN		
PENNOD 1: YSMYGU		
2	Adran 1(2) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
3(1)	Adran 7(2) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
3(4)-(6)	Adran 7(4)-(6) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
4(1)	Adran 8(1) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
4(2)-(6)	Adran 8(3)-(4), 8(5)(b) ac (c), 8(6)-(7) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
5(1)-(6)	Adran 2(1)-(4), 2(8) o Ddeddf lechyd 2006	Oes. Ni fydd annedd breifat sy'n weithle ond yn ddi-fwg pan y'i defnyddir fel man gwaith.
6(1)-(5)	Adran 2(1), 2(3)-(4), 2(7) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
10(1)-(4)	Adran 4(1)-(4) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
10(5)-(6)	Newydd	
12(1)	Adran 5(1) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
12(2)	Newydd	
12(3)-(5)	Adran 5(2)-(3)(a) o Ddeddf lechyd 2006	Nac oes
13(1)-(4)	Adran 3(1), 3(6)-(7) o Ddeddf lechyd	Nac oes

	2006	
14(1)–(3)	Adran 6(1)-6(4) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
14(5)–(8)	Adran 6(5)-6(8) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
15(1)-(5)	Adran 10(1)-(3), 10(5) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
16(1)	Atodlen 2: 2(a) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
16(2)	Atodlen 2: 2(a) o Ddeddf Iechyd 2006	Oes
16(3)	Newydd	
16(4)	Atodlen 2: 2 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
16(5)	Atodlen 2: 1 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
17	Newydd	
18(1)-(6)	Atodlen 2: 1, 6(1)-(4) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
19(1)	Atodlen 2: 7 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
19(3)	Atodlen 2: 1 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
20(1)	Atodlen 2: 2(b)-(e) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
20(2)-(3)(a)	Atodlen 2: 3, 9 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
20(3)(b)	Newydd	
20(4)-(5)	Newydd	
20(6)-(7)	Atodlen 2: 1, 5 o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
21	Adran 11(1)-(2), 11(4) o Ddeddf Iechyd 2006	Oes
24(1)-(3)	Adran 9(1)-(2) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
24(4)	Rheoliad 1(3) o Reoliadau Mangreoedd etc. Di-fwg (Cymru) 2007	Nac oes
24(5)-(7)	Newydd	
24(8)	Adran 9(3) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
25(1)	Adran 5(5) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes
25(7)	Adran 2(5) o Ddeddf Iechyd 2006	Nac oes

Atodlen 1: 2-17	Atodlen 1: 1-16 o Ddeddf lechyd 2006	
Atodlen 1: 18	Newydd	
RHAN 7: DARPARU TOILEDAU		
113(1)	Adran 87(1) o Ddeddf lechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
113(4)	Adran 87(2) o Ddeddf lechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
113(5)	Adran 87(3)(c) o Ddeddf lechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes
114(1)	Adran 87(3)(a) o Ddeddf lechyd y Cyhoedd 1936	Nac oes

Atodiad 4 – Crynodeb o Gostau Deddfwriaeth

Mae'r adran hon yn rhoi crynodeb o'r costau ychwanegol a ragwelir a fyddai'n deillio o'r darpariaethau yn y Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru). Mae'r holl gostau yn ychwanegol at gynnal y status quo, fel y nodir yn yr opsiwn 'gwneud dim' ar gyfer pob cynnig. Rhaid darllen yr adran hon ochr yn ochr â'r adrannau perthnasol yn y prif Aseiad Effaith Rheoleiddiol er mwyn cael y cyd-destun a'r manylion cysylltiedig ar gyfer y ffigurau.

Y pwynt canol wrth eu cyfrifo mewn ystod yn yr Aseiad Effaith Rheoleiddiol yw'r ffigurau a ddefnyddir.

Mae'r ffigurau yn y tablau yn deillio o gostau'r opsiwn a ffefrir ar gyfer pob pwnc fel y'u nodir yn y prif Aseiad Effaith Rheoleiddiol.

Pan fo'n debygol y bydd costau'n cael eu harbed, mae cost net yr opsiwn a ffefrir wedi ei gynnwys.

Mae'r tablau yn nodi'r costau blynyddol dros bum mlynedd ar draws Cymru ar gyfer pob pwnc.

Costau blynyddol

Tabl A4.1: Cyfyngiadau ar ysmegu ar diroedd ysgolion, tiroedd ysbytai a meysydd chwarae cyhoeddus

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	63,900	0	0	3,000	0
Awdurdodau lleol, ysgolion ac ysbytai (wedi'u cyfuno)*	49,100	0	0	24,600	0
Awdurdodau lleol	94,400	10,800	0	0	0
Ysgolion	6,900	0	0	0	0
Byrddau iechyd	18,800	0	0	0	0
Ysbytai annibynnol	3,600	0	0	0	0
Cyfanswm y gost	236,700	10,800	0	27,600	0

*Nid yw'r cyfanswm yn cynnwys gwerth hysbysiadau cosb benodedig a dirwyon

Tabl A4.2: Cofrestr o fanwerthwyr tybaco a chynhyrchion nicotin

	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
--	---------	---------	---------	---------	---------

	(£)	(£)	(£)	(£)	(£)
Llywodraeth Cymru	26,700	9,000	0	0	0
Awdurdodau lleol	6,600	*- 116,500	15,000	16,500	15,000
Manwerthwyr		250,900	11,100	11,100	11,100
Cyfanswm y gost net	33,300	143,500	26,100	27,600	26,100

*Bydd awdurdodau lleol yn cadw £148,100 o ffioedd cofrestru yn ystod y flwyddyn hon, sy'n arbediad net o £116,500.

Tabl A4.3: Rhoi tybaco etc. i bersonau o dan 18

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	17,200	0	0	1,500	0
Awdurdodau lleol	126,300	72,100	72,100	72,100	72,100
Y sector manwerthu	83,700	1,000	1,000	42,400	1,000
Cyfanswm y gost	227,200	73,100	73,100	116,000	73,100

Tabl A4.4: Triniaethau arbennig

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	62,100	-2,500	-2,500	3,400	-2,500
Awdurdodau lleol*	61,800	248,000	192,000	175,700	161,200
Ymarferwyr/busnesau	0	433,500	79,800	74,800	303,800
Ymarferwyr heb eu cofrestru	0	50,000	45,000	40,000	35,000
Cyfanswm y gost	123,900	729,000	314,300	293,900	497,500

* Bydd awdurdodau lleol yn cadw ffioedd cofrestru gan fusnesau ac ymarferwyr i wrthbwyso'r costau a fydd yn cael eu hysgwyddo wrth weinyddu'r cynllun trwyddedu. Nid yw swm sy'n gyfartal â chyfanswm y ffioedd cofrestru a ddisgwyllir wedi ei gynnwys yng nghyfanswm costau'r awdurdodau lleol felly.

Tabl A4.5: Rhoi twll mewn rhan bersonol o'r corff

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	18,700	0	0	1,300	0
Awdurdodau lleol	76,800	76,800	38,400	38,400	38,400
Ymarferwyr/ busnesau	155,200	107,800	107,800	131,500	107,800
Cyfanswm y gost	250,700	184,600	146,200	171,200	146,200

Tabl A4.6: Aseidiadau o'r effaith ar iechyd

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	0	17,700	14,000	18,000	27,800
Iechyd Cyhoeddus Cymru	0	16,100	3,000	3,000	10,800
Cyrff cyhoeddus* (gan dybio y bydd traean o'r costau hyn yn cael eu hysgwyddo gan awdurdodau lleol)	0	73,200 (gan gynnwys 24,400 i awdurdodau lleol)	110,000 (gan gynnwys 36,700 i awdurdodau lleol)	127,600 (gan gynnwys 42,500 i awdurdodau lleol)	143,300 (gan gynnwys 47,800 i awdurdodau lleol)
Cyfanswm y gost	0	107,000	127,000	148,600	181,900

Tabl A4.7: Gwasanaethau fferyllol

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	0	18,100	0	0	0
Byrddau iechyd	0	210,100	427,100	427,100	427,100

Contractwyr	0	0	77,100	77,100	77,100
Cyfanswm y gost	0	228,200	504,200	504,200	504,200
Manteision â gwerth ariannol			2,611,200	2,611,200	2,611,200
Cost net		228,200	- 2,107,000	- 2,107,000	- 2,107,000

Tabl A4.8: Darparu toiledau

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)
Llywodraeth Cymru	9,000	0	0	0	0
Awdurdodau lleol	0	380,600	8,300	45,700	8,300
Cyfanswm y gost	9,000	380,600	8,300*	45,700*	8,300

* Mae'r costau ychwanegol yn y blynyddoedd hyn yn gysylltiedig yn unig â'r cynnydd mewn costau rheoli er mwyn gallu gwario'r £200,000 llawn ar grantiau a chost datblygu adroddiadau cynnydd interim. Byddai costau ychwanegol eraill yn cael eu penderfynu gan ddatblygiad a gweithrediad y strategaethau. Gan fod y strategaethau hyn yn dibynnu ar ddisgresiwn pob awdurdod lleol ar ôl asesu'r angen yn ei ardal, nid oes modd amcangyfrif y costau ychwanegol er mwyn cynyddu lefelau'r ddarpariaeth. Fodd bynnag, mae mwy o'r manteision a drafodir isod yn debygol o gael eu gwireddu yn sgil gwario mwy ar weithredu strategaethau.

Crynodeb o gyfanswm costau'r Bil

Disgwylir i bob rhan o'r Bil olygu costau ychwanegol I Lywodraeth Cymru. Disgwylir i bob rhan o'r Bil, heblaw am y rhai sy'n ymwneud â gwasanaethau fferyllol, olygu costau ychwanegol i awdurdodau lleol. Dangosir cyfanswm effaith y Bil ar y sefydliadau hyn dros y cyfnod o bum mlynedd yn y tabl isod. Mae'r gost net wedi ei defnyddio pan fo'n debygol y bydd Llywodraeth Cymru neu awdurdodau lleol yn arbed arian. Bydd rhannau unigol o'r Bil yn effeithio ar grwpiau eraill, fel a ddangosir yn y tablau uchod.

Tabl A4.9:

	2017-18 (£)	2018-19 (£)	2019-20 (£)	2020-21 (£)	2021-22 (£)	Cyfanswm (£)
Llywodraeth Cymru	197,600	42,300	11,500	27,200	25,300	303,900
Awdurdodau lleol	365,900	685,400	362,500	390,900	342,800	2,147,500

